

**T.C.
NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ
HACI BEKTAŞ VELİ ARAŞTIRMA VE UYGULAMA ENSTİTÜSÜ
ALEVİ-BEKTAŞİ KÜLTÜRÜ ANABİLİM DALI**

GİRİDÎ RESMÎ ALİ BABA'NIN UYÛNU'L-HİDÂYESİ

Yüksek Lisans Tezi

Okan ARSLAN

**Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Hulusi YILMAZ**

**NEVŞEHİR
Ağustos, 2021**

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi bu çalışmanın özünde tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Tezi Hazırlayan

Okan ARSLAN

TEZ YAZIM KILAVUZUNA UYGUNLUK

“GİRİDÎ RESMÎ ALİ BABA’NIN UYUNU’L HİDÂYE’Sİ” adlı Yüksek Lisans tezi,
Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Hacı Bektaş Veli Araştırma ve Uygulama
Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzu’na uygun olarak hazırlanmıştır.

Tezi Hazırlayan

Okan ARSLAN

Danışman

Dr. Öğr. Üye. Hulusi Yılmaz

Alevi-Bektaşî Kültürü Anabilim Dalı Başkanı

Dr. Öğr. Üyesi İlgar BAHARLU

KABUL ve ONAY

Prof. Dr. Mehmet DÖNMEZ başkanlığında Okan ARSLAN tarafından hazırlanan “Giridî Resmî Ali Baba'nın Uyunu'1 Hidâye'si” adlı bu çalışma, jürimiz tarafından Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Hacı Bektaş Veli Araştırma ve Uygulama Enstitüsü Alevi Bektaşî Kültürü Ana Bilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

06/08/2021

JÜRİ

Danışman Üye: Dr. Öğr. Üyesi Hulusi YILMAZ

Üye: Prof. Dr. Mehmet DÖNMEZ

Üye: Doç. Dr. Metin Ziya KÖSE

İMZA

.....

.....

.....

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim kurulunun ....../....../.... tarih ve ..... sayılı kararı ile onaylanmıştır.

...../...../2021

TEŞEKKÜR METNİ

Tezin başlangıcından itibaren her zaman desteklerini veren ve yaklaşımları ile bana yardımcı olan aynı zamanda danışmanım olan Dr. Öğr. Üyesi Hulusi YILMAZ'a, tez sürecinde fikirleri ile bana bakış açıları kazandıran Doç. Dr. A. Yılmaz SOYYER'e teşekkür ederim. Ayrıca Arapça ve Farsça kaynaklara ulaşmam için bana yardımcı olan Cevher CADUK'a ve Âdem KÖSTEK'e teşekkür ederim. Tez sürecimde her türlü desteği benden esirgemeyen, istifaelerimizde her zaman aydınlatıcı fikirler sunan dostum Hasan BEKTAŞ'a ve maddi-manevi her türlü desteğini esirgemeyen nişanlım Emine ONAY'a teşekkür ederim.

Ailemin eğitim sürecimde bana olan destekleri ise bütün teőekkürlerin üzerindedir.

GİRİDÎ RESMÎ ALİ BABA'NIN UYÛNU'L-HİDÂYESİ

Okan ARSLAN

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Hacı Bektaş Veli Araştırma ve Uygulama
Enstitüsü

Alevi-Bektaşî Kültürü Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans, Mart 2021

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Hulusi YILMAZ

ÖZET

Resmî Ali Baba 18. asırda yaşamış önemli Bektaşî şeyhlerinden biridir. Bu çalışmada Resmî Baba'nın meşhur eseri Uyûnu'l-Hidâye ele alınmıştır. Eser hakkında çalışmamızın amacı önceki çalışmaların yetersiz oluşu ve 18. yüzyılda Bektaşî tarikatının inanç yapısına birinci elden bakma imkânı bulmamızdır. Bu sebeple gerekli olan literatür çalışması yapılmış ve nüshalar belirlenerek toplam 3 nüsha karşılaştırmalı olarak çevrilmiştir. Ana nüshamızın h. 1198 (m. 1784) tarihli olması, müellif nüshası olması ihtimalini kuvvetlendirmektedir. Müellif nüshası olmasa bile eser, henüz Ali Baba hayattayken istinsah edildiği ihtimalini de vermektedir. Amacımız metin üzerinde dil çalışması yapmak olmadığından transkripsiyon alfabesi kullanmadık. Amacımız 18. yüzyılda Bektaşîliğin inanç yapısını incelemek olduğundan metin incelemesinde özellikle Alevilik-Bektaşîlik ile ilgili verilere odaklandık. Eser genel hatları itibarıyla vahdet-i vücud inancını, insanın kemâle ulaşmasını ve bunun için yapması gerekenleri, Ehl-i Beyt sevgisini barındırmaktadır.

Tezimizi dört kısma ayırdık. Giriş kısmında Seyyid Ali Sultan ve Girit'e Bektaşîliğin girişi ile ilgili kısaca bilgiler verdik. İnceleme kısmında ise Ali Baba'nın hayatı ve eserleri hakkında bilgi verip Uyûnu'l-Hidâye'yi inceledik. Daha sonra, eserin çevrilmiş halini verdik ve sonuç yazısı ile çalışmamızı noktaladık.

Anahtar Kelimeler: *Bektaşîlik, Alevilik, Ehl-i Beyt, Seyyid Ali Sultan*

GIRÎDÎ RESMÎ ALÎ BABA'S UYÛNU'LHIDAYE

Okan ARSLAN

Nevsehir Haci Bektash Veli Universty, Haci Bektash Veli Institute of Research
and Application

Department of Alevi-Bektashi Culture, Masters Degree, August 2021

Supervisor: Doctor Hulusi YILMAZ

ABSTRACT

Resmî Ali Baba is one of the important Bektashi sheikhs who lived in the 18th century. In this study, the famous work of Resmî Ali Baba, the “Uyûnu'l-Hidâye” is discussed. The purpose of our study on the work is that previous studies were insufficient and we had the opportunity to have a first-hand look at the belief structure of the Bektashi order in the 18th century. For this reason, the necessary literature study has been done and the copies have been determined and a total of 3 copies have been translated comparatively. The fact that our main copy is dated 1198 (hijri) strengthens the possibility that it is an author copy. Even if the author does not have a copy, the work also gives the possibility that it was copied while Ali Baba was still alive. Since our aim is not to study language on the text, we did not use the transcription alphabet. Since our aim is to examine the belief structure of Bektashism in the 18th century, we especially focused on the data related to Alevism-Bektashism in the text analysis. In general terms, the work contains the belief of “Waḥdat al-Wujūd (unity of existence)”, the achievement of perfection and the things to do for it, and the love of the Ahl al-Bayt.

We have divided our thesis into four parts. In the introduction, we gave brief information about Seyyid Ali Sultan and the entrance of Bektashism to Crete. In the review part, we gave information about Ali Baba's life and works and examined Uyûnu'l-Hidâye. Later, we gave the translated version of the work and ended our work with the result text.

Key Words: *Bektashism, Alevism, Ahl al-Bayt, Seyyid Ali Sultan*

İÇİNDEKİLER

TEZ YAZIM KILAVUZUNA UYGUNLUK	ii
KABUL ve ONAY	iii
TEŞEKKÜR METNİ.....	iv

ÖZET

ABSTRACT.....	vi
KISALTMALAR	ix
ÖN SÖZ.....	x
GİRİŞ.....	1

I. BÖLÜM

GİRİDÎ RESMÎ ALİ BABA'NIN HAYATI VE ESERLERİ

A. Hayatı	4
B. Eserleri.....	7
1. Divan.....	7
2. Uyûnu'l-Hidaye.....	8
3. Resmî Ali Baba'nın İstinsah Ettiği Eserler	8

II. BÖLÜM

UYÛNU'L-HİDÂYE

1. Anlatım ve Dil Özellikleri.....	9
2. Müellifin Yararlandığı Kaynaklar	10
3. Dini ve Tarihi Şahsiyetler	11
A. Peygamberler.....	11
B. İmamlar ve Çocukları	12
C. İlk Üç Halife	13
D. Mutasavvıflar	14
4. Eserin Nüshaları.....	14
A. Yurt İçi Nüshaları.....	15
B. Yurt Dışı Nüshaları	17
5. Eserde Geçen Ayetler, Hadisler ve Anlamları.....	18
A. Ayetler	18
B. Hadisler	26
6. Alevi-Bektaşî İnanıcıyla Alakalı Veriler	29
1. Allah İnanıcı	29
2. Kur'ân-ı Kerîm ve Hz. Cebrâil.....	30

A. Kur'ân-ı Kerîm	31
B. Hz. Cebrâil.....	31
3. Hz. Âdem ve İnsan	32
A. Hz. Âdem	32
B. İnsan..	32
4. Hz. Muhammet.....	33
5. Tevella ve Teberra.....	35
6. On İki İmam	37
A. Hz. Ali.....	39
B. Hz. Mehdi.....	41
7. 14 Ma'sum	42
8. İmân.....	43
9. Mürşit.....	43
10. Nefis ve Nefsin Mertebeleri	45
11. Hurufilik Etkisi	47
Nüsha Tavsifi ve Çeviride İzlenen Yol.....	49
III. BÖLÜM	
GİRİDÎ RESMÎ ALİ BABA'NIN UYÛNU'L-HİDÂYE'Sİ	52
SONUÇ.....	143
KAYNAKÇA	145
EKLER.....	151
EK-1.....	151
ÖZ GEÇMİŞ.....	192

KISALTMALAR

vd. : Ve diğerleri

s. : Sayfa

çev. : Çeviren

c. : Cilt

haz. : Hazırlayan

h. : Hicri

m. : Miladi

D.İ.A. : Diyanet İslam Ansiklopedisi

T.D.V. : Türkiye Diyanet Vakfı

ÖN SÖZ

Bektaşilik, üzerinde çokça tartışılan ve çokça araştırma yapılan bir konudur. Bu konu üzerinde yapılan tartışmaların çoğu, Bektaşi kaynaklarının yeni harflere çevrilmemesinden kaynaklanmaktadır. Biz, bunu fark ederek Bektaşiliğin öz kaynaklarından biri olan Uyûnu'l-Hidâye'yi yeni harflere aktarmak ve 1826 öncesindeki Bektaşiliğin nasıl bir inanç yapısına sahip olduğunu ilk elden müşahede etmek istedik. Bu amaçla Ali Resmî Baba'nın bu pek meşhur eseri ile ilgili bir literatür taraması yaptık. Bu sırada, eser üzerinde iki çalışma yapıldığını gördük. Doç. Dr. Yılmaz Soyzer, eseri sadeleştirerek ve özetleyerek yayınlamıştı. Bu yayından faydalansak da bu yayın, bilimsel bir amaçla yapılmadığından ve eserin tamamını içermediğinden araştırmacılardan ziyade genel okuyucu kitlesine hitap etmektedir. Ayrıca eser üzerinde bir de yüksek lisans tezi yapılmıştı. Fakat bu tez, akademik bir dilden uzak romantik ifadelerle süslü idi. Daha da kötüsü bu tez, bilimsel bir amaçtan ziyade politik ve dini bir çevrenin emelleri adına bina edilmişti! Ayrıca tezin teknik açıdan da bilimsel kriterlerle uyumadığını gördük. Bu sebeple eser üzerinde yeni bir çeviri çalışması yapmanın gerekli olduğu kanısına vardık. Daha sonra eserin mevcut nüshalarını araştırmaya başladık. Çokça okunmuş ve kopyalanmış bir eser olduğundan metni, hangi nüshalar üzerinden kuracağımızı belirlemek gerekiyordu. Bu sorunu aşmak adına nüshaların tarihlerini ve genişliklerini göz önünde tuttuk. Belirlen nüshaları karşılaştırmalı bir biçimde yeni harflere aktardık. Çeviri işi bittikten sonra eserin muhtevasıyla ilgili bir inceleme bölümü kaleme aldık. Bu bölümde genellikle Alevi-Bektaşi inancını ve kültürünü göz önüne aldık. Eserde, pek çok ayet ve hadisten iktibas vardı. Bu nedenle inceleme bölümünde ayetlere ve hadislerle ayrı bir yer verdik. Kaynağını bulabildiğimiz hadislerin kaynaklarını metin altı dipnotlarda gösterdik.

Tezimizi “Giriş”, “İnceleme”, “Metin” olmak üzere üç kısma ayırdık. Giriş bölümünde, Resmî Baba'nın nasıplendiği dergâhın kurucusu olan Seyyid Ali Sultan'ın kısaca hayatına değinilmiş ve Seyyid Ali Sultan'ın Bektaşi tarikatındaki önemine değinerek Alevi-Bektaşi edebiyatındaki, Seyyid Ali Sultan ile ilgili nefesler aktarılmıştır. Daha sonra Resmî Baba'nın künyesini aldığı yer olan Girit'e Bektaşiliğin girişine kısaca değinilmiştir. Resmî Baba'nın hayatı sonraki bölümde ele alınacağından giriş kısmında sadece Seyyid Ali Sultan ile ilgili bir şiiri ele alınmıştır.

İnceleme bölümünde ilkin Resmî Ali Baba'nın hayatına değinilmiştir. Resmî Baba'nın doğum ve ölüm tarihi ile ilgili bilgiler aktarılmış ve doğum yeri ile ilgili şiirlerine dayanılarak çıkarımda bulunulmuştur. Daha sonra Resmî Baba'nın eserlerine ve istinsah ettiği eserlere dair bilgi verilmiştir. Daha sonra da eserin incelenmesi işine geçilmiştir. Bu bölümde Uyûnu'l-Hidâye; “anlatım ve dil özellikleri”, “müellifin yararlandığı kaynaklar”, “iktibas edilen ayet ve hadisler”, “dini ve tarihi şahsiyetler”, “Alevi-Bektaşî inancıyla alakalı veriler”, “eserin nüshaları” olmak üzere altı başlık altında tanıtılmıştır.

Metin kısmında ise eserin 3 nüshadan karşılaştırmalı olarak hazırlanmış hali verilmiştir. Metin içinde geçen hadislerin geçtiği kaynaklar verilmiştir. Araştırmak isteyenler için kolay ulaşılabilmesi için bazı hadis kaynaklarının Türkçe çevirilerinden kaynak gösterdik. Bunun yanı sıra metindeki hadisleri, Arapça hadis kaynaklardan yararlanmak suretiyle dipnotta belirttik. Tezin sınırlarını aşacağından hadislerin sıhhat durumuyla ilgili yorum yapmadık. Metinde geçen ayetlerin de sure adını ve ayet numarasını dipnotta belirttik. Bazı olaylar Alevi-Bektaşîliğe ait yazılı kaynaklarda geçiyorsa bu kaynakları da belirttik.

Sonuç olarak Resmî Ali Baba ve Uyûnu'l-Hidâye'si bizlere 18. yüzyılda Bektaşî tarikatının inanç yapısı ile ilgili çok önemli bilgiler vermektedir. Esere baktığımızda diyebiliriz ki Bektaşîlik tarikatı kaynağını; Kur'ân'dan, Ehl-i Beyt'ten ve Hz. Peygamber'in hadislerinden almaktadır. Zira Ali Baba'nın yeri geldiğinde anlattığı konuyu desteklemek için hadis ve ayetler sunması bunun en güçlü delili olmaktadır. Eserinin çerçevesini de vahdet-i vücud, insanın tekâmülü ve Ehl-i Beyt sevgisi oluşturmaktadır.

GİRİŞ

Bektaşilik, Hacı Bektâş Veli'nin görüşleri etrafında şekillenen, halifeleri vasıtasıyla farklı bölgelere yayılan bir tarikattır. Bektaşiliğin farklı bölgelere yayılmasını hızlandıran kişilerden biri şüphesiz ki Kızıldeli olarak bilinen Seyyid Ali Sultan'dır. Seyyid Ali Sultan yaptığı gazalarla İslam'ın tebliğini balkanlara taşımış ve Dimetoka'da dergahını kurmuş bir velidir. Babası Hüseyin Ata olarak bilinir (Noyan, 1998: 247). Bedri Noyan'ın verdiği bilgiye göre Seyyid Ali Sultan'ın doğumu 710/1310 ölümü ise 805/1402'dir (Noyan, 1998: 247). Seyyid Ali Sultan'ın Kızıldeli olarak anılmasının sebebi muhtemelen dergâhın yakınındaki Kızıl Deli Irmağı'ndan dolayıdır (Noyan, 1998: 247). Seyyid Ali Sultan buraya gelen kişileri “ölmeden önce ölüm”e ulaştırmış ve dergâhı da Bektaşilikte beş önemli dergâh arasında yer almıştır (Noyan, 1999: 13). Seyyid Ali Sultan henüz hayatta iken de dergâh canlı bir vaziyettedir ve abdalların Balkanlardaki merkezlerinden birisi olmuştur (Yıldırım, 2019: 221).

Seyyid Ali Sultan, tarikatın teşekkülü konusunda hiç şüphesiz ki çok önemli bir yere sahiptir. Nitekim Seyyid Ali Sultan, mürşit postundan sonra gelen Bektaşilikteki on iki posttan olan aşçı postunun sahibir (Noyan, 2010: 68). Bu durum kendini ikrar töreninde de gösterir (Noyan, 2010: 186). Seyyid Ali Sultan, Bektaşilikte “*Rum ilinin gözcüsü*” olarak bilinir (Noyan, 2010; 186).

Seyyid Ali Sultan, Alevi-Bektaşî nefeslerinde önemli bir yer tutmaktadır. Nitekim Seyyid Ali Sultan dergahına mensup Sadık Abdal şiirlerinde Seyyid Ali Sultan ile ilgili önemli bilgiler vermektedir. Sadık Abdal, Seyyid Ali'nin isminin Seyyid Ali olduğundan ve lakabının Kızıldeli olduğundan bahsetmektedir (Gümüšoğlu, 2019: 15). Bunun yanı sıra Sadık Abdal, Seyyid Ali'nin kerametlerinden, Hacı Bektaş ile olan bağından ve fetih hareketlerinden (Gümüšoğlu, 2019: 15) de bahsetmektedir. Sadık Abdal, Seyyid Ali Sultan sayesinde kötü huylarından kurtulduğundan bahsederek dergâhın işlevselliğine de vurgu yapmıştır (Gümüšoğlu, 2019: 54). Pir Sultan'a atfedilen şu nefes de Alevi-Bektaşî nefesleri arasında hayli maruftur:

Gelin ey erenler seyran edelim

Açıldı kapısı Seyyit Ali'nin

Eksiğimiz bilip dara duralım

Himmeti ganidir Kızıl Deli'nin (Özmen, 1998: 260)

Kul Himmet de Seyyid Ali'nin Hacı Bektaş ile olan bağına değinerek Seyyid Ali'yi Hacı Bektaş'ın halifesi olarak görmüş ve ona göre Hacı Bektaş, tacını Seyyid Ali'ye vermiştir:

*Pir dediler Ali'ye, Hacı Bektaş Veli'ye
Hacı Bektaş tacını, Verdi Kızıl Deli'ye (Özmen, 1998: 293).*

Kâsımî'nin Seyyid Ali Sultan hakkındaki şu medhiyesi de dikkate değerdir:

*Ma'den-i nur-ı nübüvvet mazhar-ı nur-ı celi
Şem'-i meşrik alemü'l-gayb oldu sırr-ı münceli
İbn-i Sultan-ı Necef serçeşme-i cümle veli
Âl-i Tâhâ nesl-i Yasin Hazret-i Seyyid Ali
Server-i kevm-i mevâli sırr-ı Şah Kızıl Deli (Özmen, 1998: 67)*

Seyyid Ali Sultan ile ilgili şiirleri daha da ziyadeleştirebiliriz. Nitekim bu dergâhtan önemli kişiler el almış ve nasiplenmiştir. Bu kişiler arasında şüphesiz ki Bektaşiliğin teşekkülü aşamasında önemli bir rolü olan Balım Sultan da bulunmaktadır (Yıldırım, 2007: 158). Tezimizin konusu olan Uyûnu'l-Hidâye'nin de sahibi olan Giridî Resmî Ali Baba da bu dergâhtan el almıştır. Şiirlerinde Seyyid Ali hakkında övgüler bulunmaktadır:

*Vech-i nûrundan olubdur cümle 'âlem münceli
Teft-kişverde nümâyân oldu ezhâr ol velî
Tîğ-i eşcâr ile çâk itdi nice bin mehmeli
Pâk idüb feth oldu şâhın elinden Rûm-eli
'Ahdimiz peymânımız ikrârımız Seyyid 'Alî
Zâtımızda şu'le-i îmânımız Seyyid 'Alî¹*

Ali Baba'nın ismi kaynaklarda Giridî Ali Baba ya da Resmî Ali Baba olarak geçmektedir. Giridî kelimesinin Ali Baba'nın Girit'te hizmet etmesinden dolayı verildiğini söylesek herhalde yanlış olmaz. Bektaşiliğin farklı coğrafyalara yayıldığından bahsetmiştik. Bu bölgelerden biri de Girit'tir. Ali Baba'nın hizmet etmiş olabileceği bölge olan Girit'te Bektaşilik 17. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin Girit Adası'nı fethetmesiyle başlamaktadır. Bektaşilik, Girit'e Horasânî-zâde Dervîş Ali

¹ 06 mil yz A 7821/1: 107B.

Dede vasıtasıyla gelmiştir (Köprülü, 1980: 40). Dervîş Ali Dede, Kırşehir Müftüsü iken İstanbul'da medrese eğitimi aldıktan sonra seyr-i sülûk için Hacı Bektaş Dergâhı'na gitmiş ve mânevî eğitimini tamamlamıştır. Dervîş Ali Dede'nin *Kur'ânü'l-Kur'ân*, *Hadayüki'l-Mecma'* ve *t-tevhîd*, *Kemâlât-ı Muhammediye*, *Fezâilü'l-e'imme* adlı eserleri olduğu gibi İbni Arabî'nin Füsûs'una ait notları da vardır. Osmanlı Devleti, Girit Adası'na sevkîyat emri verince o dönem Pir-evi'nde bu emir gereğince bir kâfile meydana getirildi. Bu kâfileye "*Kâfile-i Fukarâ-yı Bektaşiyân*" denildi (Köprülü, 1980: 41). Bu vesileyle kâfile Girit Adası'nın fethinde bulundu ve Girit Adası'na Bektaşilik, bu vesile ile girmiş oldu.

I. BÖLÜM

GİRİDÎ RESMÎ ALİ BABA'NIN HAYATI VE ESERLERİ

A. Hayatı

Resmî Ali Baba 18. yüzyılda yaşamış Alevi-Bektaşî yazar ve şâirlerinden olup ârif ve muvahhid bir kişidir. Milli Kütüphane'de bulunan, Resmî Ali Baba'nın şiirlerini de ihtiva eden bir yazmada birkaç kez "Seyyid" olarak anılması², peygamber soyundan olabileceğini düşündürmektedir. Kütüphâne kataloglarında Ali Baba'ya ait eserlerin, farklı isimlerle kaydedildiği de görülmektedir.³

Ali Baba'nın hayatına dair pek bir malumat yoktur. Sadeddin Nüzhet Ergun, Ali Baba hakkında ilk bilgileri verirken yalnızca; hayatı ile ilgili pek bir mâlumata rastlamadığını ve Selimağa Kütüphânesi'nde bir divançesinin olduğunu yazmaktadır (Ergun, 1956: 110).

Nâil Tuman onun Giritli olduğunu ve hal tercümesine dair bir bilginin olmadığını, Ali Baba'nın Divanı'nın Selim Ağa Kütüphânesi'nde olduğunu bildirmektedir (Arslan, 2003: 1).

Ali Baba'nın doğum tarihi ile ilgili elimizde kesin bir bilgi bulunmamakla birlikte Milli Kütüphâne'de kayıtlı iki yazmada⁴ 1112 (1700) tarihi kaydedilmiştir. Ali Baba'nın doğum ve vefatına dair tarihi bilgi veren diğer bir kaynak ise yine Milli Kütüphâne'de Resmî Baba Giridî Bektaşî adına 06 Mil Yz A 782/3 numarası ile kayıtlı *Dîvân*'dır. Burada Ali Baba'nın doğum ve vefatına dair 1133 (1720) ve 1197 (1783) tarihleri verilmiş olsa da bu tarihlerin devlet adamı ve Giritli Resmî Ahmed Bey'in doğum ve vefat tarihi olma ihtimali de vardır (Şimşek, 2007: 224). Bu sebeple Ali Baba'nın doğum tarihi ile ilgili bilgilere ihtiyatla yaklaşmak gerekir.

Ali Baba'nın doğum yeri künyesinden (Girîdî-Resmî) hareketle Girit'in Resmo kasabası olarak bilinmekle birlikte doğum yeri ile alakalı kesin bir veri bulamadık. Ancak Ali Baba, "*düşdü*" redifli kasidesinde ruhlar aleminden maddî aleme yani bu dünyaya gelişini anlatırken şöyle diyor:

² Milli Kütüphâne, 06 Mil Yz A 782/1: 103A; 122B.

³ Milli Kütüphâne'de 06 Mil Yz B 188: Resmî Girîdî; 06 Mil Yz A 7916/1: Resmî Bâbâ Giridî; 06 Mil Yz A 4366: Resmi Bâbâ Giridî Bektâşî; 34 Ae Şeriyye 894: Giritli Resmî Atatürk Kitaplığı'nda Bel_Yz_K_1585: Ali Resmî-i Giridi İstanbul Üniversitesi'nde NEKTY00068: Resmi Ali Baba Giritli.

⁴ 34 Ae Şeriyye 894 ve 34 Ae Şeriyye 893.

Gözüm açdım didim elhamdülillâh

Çü gördüm cismim Elbistân 'a düşdü.⁵

Bu beyitin devamında ise hayatı ve kendisinin seyr-i süluku ile ilgili bilgiler veriyor. Şiiri incelendiğimizde Ali Baba'nın, Elbistan'da doğmuş olabileceği çıkarımında bulduk. Bu durumda Girîdî-Resmî olarak anılmasının sebebi Resmo'da tanınmış olması olabilir. Bektaşî babaları hizmet için baba ihtiyacı olan yerlere gönderilirdi (Noyan, 2010: 399). Ali Baba da tarikata intisab edip Babalık makamına gelince Girit-Resmo'ya gönderilmiş ve burada hizmet etmiş ise Girîdî-Resmî nispetini bu vesile ile almış olabilir. Fakat bu iddiayı delillendirecek herhangi bir kaynak bulunmamaktadır.

Resmîyâ başında devlet bil o sultân sâyesin

Her ne dirlerse disünler koma elden dâmenin

Kendine lütf u 'inâyet bil ganîmet hizmetin

Her ki giydi şâh olur başına tâc-ı devletin

Dürr-i deryâ-i hüviyyet mazhar-ı sırr-ı 'Alî

Pâdişâh-ı heft-kişver Hacı Bektaş-ı Veli⁶

Resmî Ali Baba, Hacı Bektaş Veli'yi methetmek amacıyla yazdığı şiirin bu bendinde; Bektaşî tarikatından oluşunu ve Hacı Bektaş'ın damenini tutup yoluna hizmet ettiğini belirtir.

Çün 'âşıklar gibi 'aşka boyandım

Bu gönül bir pîr-i civâna düşdü

Sebeb oldu biri ol pîre el-setr

En evvel hizmetim mihmâna düşdü

Kızıldeli Ocağı 'ndan nasîbim

O şâh-ı zî-şân-ı 'âlî-şâna düşdü

'Alî haslet hûyu hulki ve ismi

⁵ Milli Kütüphâne, 06 Mil Yz A 782/1: 98A.

⁶ Milli Kütüphâne, 06 Mil Yz A 782/1: 106A.

*'Alî sırrıydı kim şîrâna düşdü*⁷

Beyitlerine bakılırsa Resmî Ali Baba, bir pirden etkilenerak tarikat yoluna girmiştir. Şiirdeki Kızıldeli Ocağı ifadesine ve Uyûnu'l-Hidaye yazmalarının çoğunda yer alan kayıtlara⁸ ve Resmî Ali Baba'nın kendi beyanına (Bkz. Arslan, 2003: 2) göre Dimetoka'daki Seyyid Ali Sultan Dergâhı'na intisab etmiştir. Şiire bakılırsa Bektaşiliğe intisap ettikten sonra Seyyid Ali Sultan Tekkesi'nde yıllarca hizmet etmiş ve tahsil görmüş olduğu anlaşılır. Eserlerinden yola çıkılarak Ali Baba'nın Arapça, Farsça bildiği, hadis ve Kur'ân ilimlerine vakıf olduğu söylenebilir.

Îrâdet virdim icâzet çün aldım

*Nasibim andan irşâdâne düşdü*⁹

Yukarıdaki beyite bakılırsa eğitim ve hizmet yıllarından sonra Resmî Ali, irşâda layık görülüp kendisine icazet verilmiş ve "babalık" makamına getirilmiştir. Bektaşiliğin babalıktan sonraki mertebesi halifebabalıktır. Atatürk Kitaplığında bulunan Uyûnu'l-Hidaye nüshasında Resmî Ali Baba'nın, Seyyid Ali Sultan Tekkesi'nden "hilafet" aldığı bildirilir. Resmî Ali Baba'nın, halifebabalık makamına yükseldiği düşünülebilirse de bunun, diğer tarikatlardaki gibi bir hilafet (şeyhlik icazeti) olma ihtimali de vardır.

Resmî Ali Baba'nın, irşâd faaliyetleri yahut yetiştirdiği dervişlerle ilgili herhangi bir bilgiye rastlayamadık. Aynı zamanda kendisinin nerede irşâd görevlisi olduğu konusunda da herhangi bir bilgi yoktur. Atatürk Kitaplığında kayıtlı Uyûnu'l-Hidaye'de kendisinin İstanbul Erdek Baba Tekkesi haziresinde sırlandığı bildirilmektedir. Bu kayıt da göz önüne alınırsa Resmî Ali Baba; Dimetoka (Seyyid Ali Sultan Tekkesi), Girit veya İstanbul'da, mürşitlik etmek amacıyla bulunmuş olabilir. Ali Baba'nın eserlerinde İstanbul'la ilgili herhangi bir bilgi yoktur. Girîdî-Resmî künyesiyle anılmasına rağmen yalnızca bir şiirinde Girit'in Kandiye kasabası zikredilir.¹⁰ Bu kayda ise şiirlerinin toplandığı yazmalardan yalnızca birinde rastlanır.

⁷Milli Kütüphâne, 06 Mil Yz A 782/1: 98B

⁸Süleymâniye Kütüphânesi, Ali Nihât Tarlan Koleksiyonu, nu: 141: 1B. Atatürk Kitâplığı, OE_Yz_0404: 59A.

Milli Kütüphâne, 06 Mil Yz A 782/1: 85A.

⁹Milli Kütüphâne, 06 Mil Yz A 782/1: 100A.

¹⁰Milli Kütüphâne, 06 Mil Yz A 782/1: 138A.

Ali Baba'nın vefat tarihi ile ilgili de farklı bilgiler mevcuttur. Risâle-i Lâhutiye isimli eserin son sayfalarında Ali Baba'nın ölümüyle ilgili 1204 (1789) tarihi kaydedilmiştir (Soyyer, 2016: 103). Atatürk Kitaplığında bulunan bir Uyûnu'l-Hidaye nüshasında Resmî Baba'nın vefat tarihi ve defnolunduğu yer hakkında önemli bilgiler verilmektedir. Buradaki kayda göre Ali Resmî Baba 1204 (m.1789) tarihinde vefat etmiş ve Erdek Baba Tekkesi'nde sırlanmıştır. Kaydın tamamı şöyledir:

“Bu kitâbı te’lif iden Girîdî-Resmî ‘Alî Baba merhûmun medfûn olduğu mahal su’âl olunur ise Der-’Aliyye’de Dâvûd Pâşâ mahallesi kurbunda bûstân kapusu içerüsünde Erdik Baba¹¹ dimekle ma’rûf Tarîk-i Bektaşiyân’dan merhumun kapusını içeri girdikde merkad-ı şerîfi Bektaşi tâcıyla ve taşında Resmî ‘Alî Baba deyü yazılıdır Rûmili’nde Seyyid ‘Alî Sultân’dan bil-istimâ hâlîfe olub çıkmışdır merhum olduğu târihi su’âl olunur ise budur sene 1204 27 Zi’l-hicce yevm-i salı sâ’at 3.”¹²

Resmî Ali Baba'nın vefatıyla ilgili bir diğer tarih ise Salacıoğlu'nun verdiği bilgiye dayanmaktadır. Bu bilgiye göre Ali Baba Resmo'da 1220 (1805) tarihinde vefât etmiştir (Aktaran, Şimşek, 2007: 224).

Sonuç olarak Resmî Ali Baba'nın doğum yeri ve tarihi hakkında yeterli bilgi bulunmasa da Seyyid Ali Sultan Tekkesi'nde iyi bir eğitim aldığı, babalık mertebesine erişip irşâd faaliyetleri yürüttüğü anlaşılmaktadır. Kendisi şairliğinin yanı sıra Bektaşiler arasında çokça okunmuş olan Uyûnu'l-Hidaye'yi yazmasıyla da ün kazanmıştır. Vefat tarihi hakkında farklı rivayetler bulunsa da 1204 (m. 1789) yılında vefat ettiği söylenebilir. Resmî Baba'nın, Erdik Baba Tekkesi'nde sırlanmış olduğu rivayet edilmektedir.¹³

B. Eserleri

1. Divan

Resmî Ali Baba'nın şiirleri birçok yazmada kayıt altına alınmıştır. Sağlığında bir divan tertip etmediği anlaşılmaktadır (Bkz. Arslan, 2003: 11). Resmî Ali Baba'nın şiirleri, muhtelif mecmualarda ve bazı Uyûnu'l-Hidaye yazmalarının sonunda kaydedilmiştir. Bu şiirler üzerine Saime Arslan tarafından 2003 tarihinde yüksek lisans tezi hazırlanmıştır. Yazarın verdiği bilgilere göre 5 farklı yazmada Resmî Ali Baba'nın

¹¹ Erdik Baba Tekkesi Fatih Davûd Paşa Mahallesi, Hekimoğlu Ali Paşa Caddesinde bulunmaktadır. Erdik Baba, Ördek Baba, Erdek Baba, Öruk baba olarak da anılmaktadır. Dergâhın kurucusununun Şeyh Zeynelabidin Efendi olduğu belirtilmektedir (Arslan, 2003: 1; Küçükdağ vd, 2015: 99).

¹² Atatürk Kitaplığı, BEL_Yz_O0027: 192A.

¹³ Atatürk Kitaplığı, BEL_Yz_O0027: 192A.

şiiirleri kaydedilmiştir (Arslan, 2003: 10). Yazar, 5 farklı nüshayı karşılaştırmak suretiyle tenkitli bir metin hazırlamıştır. Bu metinde; 2 kaside, 2 küçük mesnevi, 37 gazel, 17 musammat, 7 beyit ve 13 kıta yer almaktadır (Arslan, 2003: 14).

2. Uyûnu'l-Hidaye

Uyûnu'l-Hidaye, Ali Resmî Baba'nın tasavvuf ve vahdet-i vücuda dair görüşlerini yansıtan önemli bir eserdir. Nüshalarının çokluğuna bakılırsa oldukça sevilmiş ve bir hayli okunmuştur. Ali Baba'ya nispet edilen Melce-i Âl-i 'Abâ veya Bektaşilik Risâlesi adlı eserlerin de ayrı birer eser olarak bilinmesine rağmen ayrı bir eser olmadığı, Uyûnu'l-Hidâye'nin eksik nüshaları olduğu anlaşılmıştır. Eserde birçok ayet ve hadis iktibas edilip açıklanmıştır. Ali Baba bu eserinde, İbn-i Arabî'nin görüşlerinden sıkça faydalanmış ve Fususü'l-Hikem'e atıfta bulunmuştur. Eserin konuları; Ehl-i Beyt, tevvella-teberra, manevi açıdan insan ve insanın özellikleri, insanın dünyadaki amacı, miraç hadisesi, Kur'ân ve nefsten ibarettir. Bu konular, ayet ve hadislerle desteklenip beyitlerle süslenmiştir. Eserin dil ve üslup özellikleri incelendiğinde, konuşma diliyle kaleme alındığı anlaşılmaktadır. Hatta eserin, Ali Baba'nın taliplerine verdiği derslerin yazıya geçirilmesiyle oluştuğu dahi söylenebilir. Uyûnu'l-Hidaye'nin tespit edebildiğimiz kadarıyla 52 nüshası vardır. Uyûnu'l-Hidaye hakkında ileride etraflı bilgi verilecektir.

3. Resmî Ali Baba'nın İstinsah Ettiği Eserler

Kütüphanelerde Resmî Baba tarafından istinsah edilmiş eserler bulunmaktadır. Bunların ilki Resmî Baba'nın kendi şiirlerini de ihtiva eden şiir mecmuasıdır. 1197 (m. 1783) tarihinde yazılmıştır. Bu mecmua İbrahim Hakkı Konyalı Kütüphanesi numara 17'de kayıtlıdır.

Resmî Baba'nın bir Hacı Bektaş Veli Velâyetnâmesi istinsah ettiği de bilinmektedir. Ali Baba'nın istinsah ettiği bu eser ile ilgili Gölpınarlı bu kitabın Ankara Kütüphanesi'nde Hacıbektaş'tan gelen kitaplar arasında O. 1251 No.'da kayıtlı olduğunu zikreder ve istinsah tarihinin 1179 (m.1765) olduğunu belirtip Resmî Ali Baba tarafından istinsah edildiğini bildirir (Gölpınarlı, 1958: 19-20).

II. BÖLÜM

UYÛNUL-HİDÂYE

İsmi dilimizde, “Hidayet Pınarı” anlamına gelen Uyûnu’l-Hidâye, 18. yüzyılda Ali Resmî Baba tarafından telif edilmiş bir eserdir. Bu eser, 18. yüzyıl Bektaşiliği’nin inançları ve dine bakışı hakkında önemli bilgiler ihtiva etmektedir. Eserin başlıca konuları; tevhit, iman, nübüvvet ve velayet, tevella-teberra, Kur’an, insan, nefis ve ruhtan ibarettir. Çok okunan bir eser olduğu, elliden fazla -bilinen- nüshası olmasından anlaşılmaktadır.

Resmî Baba, eserini telif ederken ayetlerden ve hadislerden bolca iktibas yapmasının yanı sıra birçok kaynaktan da faydalanmış olmalıdır. Eser içinde bunların yalnızca yedisinden bahsedilmiştir. Kaynaklardan nelerin alıntılandığı ise genelde meçhuldür.

Bu bölümde Uyûnu’l-Hidâye; “anlatım ve dil özellikleri”, “müellifin yararlandığı kaynaklar”, “dini ve tarihi şahsiyetler”, “eserin nüshaları” “iktibas edilen ayet ve hadisler”, “Alevi-Bektaşî inancıyla alakalı veriler”, olmak üzere altı başlık altında tanıtılacaktır.

1. Anlatım ve Dil Özellikleri

Uyûnu’l-Hidâye’nin üslubu konuşma diline oldukça yakındır. Bazı arkaik özellikler görülmekle birlikte eserin 18. asırda yazılmış olduğu açıktır. Resmî Ali Baba, iyi eğitilmiş ve Arapça, Farsça’ya hâkim biri olsa da hitap ettiği kesimi ve işlediği konunun didaktik yapısını göz önünde tutarak ağırdal ve ağır bir dil kullanmaktan çekinmiştir. Çok fazla yabancı tamlamaya yer vermediği gibi daha çok ikili veya üçlü tamlamalardan faydalanmıştır. Bu türden eserlerin çoğunluğunun aksi yönde ayet ve hadislerin çevirilerine de yer vermiştir.

Eser, anlaşılacak amacıyla konuşma dilinde kaleme alınmış olabileceği gibi Ali Baba’nın sohbetlerini bir araya getirmesi sonucunda da ortaya çıkmış olabilir. Zira metin içinde birçok gereksiz tekrar vardır. Bazı cümleler devrik ve eksiltili olduğu gibi birçok cümlenin söz dizimi de hatalıdır. Cümleler genelde gayet uzun olup zarf-fiil ve bağlaçlarla birbirine bağlanmıştır. Ayrıca okuyucudan birçok kez metni “dinlemesi” istenmektedir. Bunlar göz önüne alındığında eserin taliplere sesli okunmak amacıyla

veya sohbetlerin derlenmesi yoluyla meydana konmuş olma ihtimalini de göz ardı etmemek gerekmektedir.

Resmî Baba, anlatımı kuvvetlendirmek adına; örnekleme, tahkiye etme, istifham, iktibas gibi birçok anlatım metoduna başvurmuştur. Eserin genelinde nasihat vermeyi ihmal etmemiş bazı yerlerde nasihatlerinin ciddiye alınması için korkutma ve emretme gibi yollara da başvurmuştur. Ayrıca eserde anlatımı kuvvetlendirmek adına birçok ayete, hadise ve İmam Ali'nin bazı sözlerine yer verilmiş, peygamber kıssalarından konuya dair örnekler gösterilmiş, büyük mutasavvıflardan alıntılar yapılmıştır. Eserde birçok manzum parçaya da yer verilmiştir. Bunlara dair aşağıda bilgi verilecektir.

Uyûnu'l-Hidâye'de, anlamı ve anlatımı kuvvetlendirmenin yollarından biri olarak birçok manzum parçaya yer verilmiştir. Şiirlerin tümü aruz ölçüsüyle yazılmış olup yalnızca beyit ve mısra nazım birimi kullanılmıştır.

2. Müellifin Yararlandığı Kaynaklar

Resmî Ali Baba, eserinde birçok kaynaktan faydalanmış olmalıdır. Zikrettiği bazı hadislerin, pek az kaynakta geçiyor olması da ayrıca ilgi çekicidir. Fakat eserde, bu kaynakların çoğundan bahsedilmez. Ali Resmî Baba'nın yararlandığı kaynaklar şüphesiz daha fazla olmalıdır. Eserde muhtelif yerlerde geçen kitap isimleri şunlardır; “Ravzatü'ş-Şühedâ”¹⁴, “Şevâhidü'n-Nübüvve”¹⁵, “Hadikatü's-Süeda”¹⁶, “Uyûn-ı Ahbari'r-Rızâ”¹⁷, “Gavsîyye”¹⁸, “Fususu'l-Hikem”¹⁹, “Hutbetü'l-Beyan”²⁰, “Abidü'n-Neseb”²¹

Bu kitaplar içinde, “Uyûn-ı Ahbari'r-Rızâ” farklı bir yere sahiptir. Diğer eserlerin tümü Alevi-Bektaşiler yahut mutasavvıflar arasında iyi bilinen eserler olsa da bu durum “Uyuni'r-Rızâ” için geçerli değildir. Bu eser, İmam Rıza'nın muhtelif konulardaki sözlerinin derlenmesinden meydana getirilmiştir. Eserde ayrıca İmam Rıza'nın hayatı da anlatılmaktadır. Eser, Şeyh Saduk tarafından derlenmiştir (Öz, 1999: 347). Resmî

¹⁴ A: 4B.

¹⁵ A: 4B.

¹⁶ A: 4B.

¹⁷ A: 4B.

¹⁸ A: 63B.

¹⁹ M: 57A; K: 41B.

²⁰ A: 55B.

²¹ A: 65B.

Baba'nın kitabı görüp görmediği hakkında bir bilgi yoktur. Fuzulî, Hadikatü's-Süedâ'da, Uyûni'r-Rızâ'dan birkaç hadis aktarır (Güngör, 1987: 81; 105; 246; 435; 473) ve kaynağın adını zikreder. Resmî Baba kitabı bizzat görmüş olabileceği gibi Fuzulî'nin verdiği bilgilere dayanarak Uyûni'r-Rızâ'yı da anmış olabilir.

3. Dini ve Tarihi Şahsiyetler

Uyûnu'l-Hidâye'de, başta Hz. Muhammed ve On İki İmam olmak üzere birçok dini ve tarihi şahsiyetten bahsedilmektedir. Bu kişilerin çoğu, konular açıklanır ve delillendirilirken anlatımı kuvvetlendirmek adına sözlerinden, vecizelerinden alıntı yapılan kişilerdir. Diğerleri ise Müslümanların hafızasında yer ettikleri şekilde (örneğin Hz. İsmail'in kurban edilmesi veya mutasavvıfların en bilinen sözleri) anılmışlardır. Burada, bu şahsiyetler sıralanacak ve bu şahsiyetlerin metinde nasıl yer aldıkları kısaca gösterilecektir. Alevi-Bektaşî inancı ile ilgili kısımda, Hz. Muhammed ve On İki İmam kısmında ayrıca etraflı bilgi de verilecektir.

A. Peygamberler

Uyûnu'l-Hidâye'de birçok peygamberin ismi geçmektedir. Bunlar; Hz. Âdem, Hz. Muhammed, Hz. Davut, Hz. Nuh, Hz. İsa, Hz. İbrahim, Hz. İsmail, Hz. Musa'dır.

Eserde en sık anılan peygamber, Hz. Muhammed ve Hz. Âdem'dir. Hz. Muhammed; birçok konunun açıklanmasında hadislerinden ve hayatından kesitlerle anılmıştır. Resmî Baba'ya göre Hz. Muhammed, peygamberlerin en üstünü olduğu gibi kâinatın yaratılış sebebidir.²² Her türlü sır onun gelişiyile açıklanmıştır²³.

Ali Baba, Hz. Âdem'i genelde Hz. Havvâ ile birlikte zikreder. Kâinât'ın ve insanın yaratılmasında²⁴ Şeytân'dan, Hz. Âdem'e secde etmemesi hadisesinde²⁵ Cennet'ten çıkarılma hadisesinde bahsetmektedir. Ali Baba, Hz. Havva'nın ümmü'l-âdem olduğundan²⁶ Hz. Âdem'in yaratılmasına vesile olduğundan²⁷ bir başka yerde ise İbn

---

²² A: 9B.

²³ A: 9B.

²⁴ A: 10B-11A.

²⁵ A: 26A.

²⁶ A: 12B.

²⁷ A: 13B.

Arabî'den kadının yaratılışın merkezinde olması ve Allah'ın cemali ve Âdem'in yaratılmasının sebebi²⁸ olarak anlatmıştır.

Eserde en çok yer verilen diğer peygamberler ise Hz. İbrahim ve İsmail'dir. Zira eserde, Kur'an'da yer alan Hz. İbrahim'in kurban edilmesi ile alakalı kıssa;²⁹ nefisle mücadele etmek ve Allah sevgisini her şeyin önünde tutmak konusu açıklanırken aktarılmış³⁰ ve örnek gösterilmiştir.

B. İmamlar ve Çocukları

Resmî Baba, eserinin sonunda On İki İmam'a ve "On Dört Masum" olarak adlandırılan imamların buluşa ermeden ölen çocuklarına dair ayrı bir bölüm kaleme almıştır. Resmî Baba bu bölümü kaleme alma amacını ve bu kişilere dair bilgilerin önemini şöyle belirtir:

*"Bu cehârdeh ma'sûm pâkların bu zikr olunân on iki imâm bulûğa irmeden şehîd olân evlâdlarıdır ve her imâmın üçer beşer evlâdlarıvar idi ve ammâ bunlar bâliğ olmadan şehîd oldukları ecluden ehl-i hak olanlar anmasıve bilmesi lâzımdır ve bu on iki imâmların ve cehârdeh ma'sûm pâkların nerede medfûn oldukları ve kimler şehîd eyledi ve hilâfetleri kaç yâşında şehîd olduklarını kitâbın ahirinde terkîm olunsa gerek inşâllâh"*³¹

Bu türden bölümlere pek çok Alevi-Bektaşî eserinde rastlanmaktadır. Bunun yanında eser içinde gerekli görülen yerlerde pek çok kez imamlar -özellikle İmam Ali- anılmış ve imamlar, insanlığa hidayet edecek olan önderler olarak tavsif edilmişlerdir. On İki İmam'la alakalı olup Alevi-Bektaşî inancının temel düsturlarından olan, velayet ve mehdeviyet inancı konusunda ileride etraflı bilgi verilecektir.

İmam Ali; Hz. Muhammed'le yakınlığı, Hz. Muhammed'in canından can oluşu³², Allah'ın miraçta Hz. Muhammed'e "Ali lügatiyle" seslenmesi³³, İslam ilimlerine ve Hz.

---

²⁸ A: 13B

²⁹ A: 60A-61B.

³⁰ A: 59B.

³¹ A: 3B.

³² A: 43A.

³³ A: 43A.

Muhammed'in sırlarına vakıf oluşu³⁴, velayet ve imamete sahip olması gibi özellikleriyle anılmıştır. Bu özelliklerin ayet ve hadisler üzerinden delillendirilmesi oldukça dikkat çekicidir. Ayrıca eserde Hz. Ali'nin bazı sözleri de aktarılmıştır. Bunlar, Hz. Ali'nin; "Bana bir harf öğreten beni kul yerine satar."³⁵, "Görmediğim Allah'a tapmam."³⁶, "Gördüm, bildim ve kulluk ettim."³⁷, "Perde kalksa (Allah'a dair) yakınım artmaz."³⁸ mealindeki sözleridir.

İmam Hüseyin; mazlumluluğu³⁹, şehadeti ve şehadetinden sonra tan vaktinin kızıl renginin ortaya çıkışı⁴⁰, diğer imamlarla birlikte müminlerin en faziletlilerinden olduğu için onu öldürenin bütün insanlığı öldürmüş kadar günaha girmesi⁴¹, Müslüman olduğunu iddia eden kâfirler tarafından katledilmesi⁴² gibi özellikleriyle anılmıştır.

İmam Mehdi; Hz. Muhammed'in soyundan gelmesi⁴³, zuhuru ve dünyada eşitliği tesis edecek olması⁴⁴, hakikati tekrar aşikâr etmesi⁴⁵, insanların tümüne doğru yolu gösterecek kişi olması⁴⁶, kendine iman etmeyenleri katledecek olması⁴⁷, imamların sonuncusu olması ve imamlığın Peygamberimiz tarafından bildirilmesi⁴⁸ gibi özellikleriyle anılmıştır.

C. İlk Üç Halife

Resmî Ali Baba, eser boyunca birçok kez tevella-teberradan bahsetmekte, Hz. Muhammed'in ve Ehl-i Beyt'in dostuna dost, düşmanına düşman olmanın önemini vurgulamaktadır. Resmî Ali Baba'ya göre tevella-teberra sahibi olmak her mümine farzdır⁴⁹. Ayrıca Hz. Muhammed ve Hz. Ali'nin yakınlığına sıkça işaret edilmiş bu

---

³⁴ A: 43A.

³⁵ A: 37B.

³⁶ A: 53A.

³⁷ A: 53A.

³⁸ A: 53A.

³⁹ M: 3A.

⁴⁰ A: 4B.

⁴¹ A: 8B.

⁴² A: 3B; 9B; 65A.

⁴³ A: 10B.

⁴⁴ A: 14B.

⁴⁵ A: 14B.

⁴⁶ A: 15A.

⁴⁷ A: 15A.

⁴⁸ A: 29B; 65A.

⁴⁹ A: 5A.

konuda birçok hadis aktarılmıştır.⁵⁰ Buna rağmen Ali Resmî Baba'nın, Alevi-Bektaşiler arasında muteber ve meşru otorite kabul edilmeyen ilk üç halifeye de üç defa yer verdiği⁵¹ görülmektedir. Bektaşilerin ilk üç halifeye oldukça mesafeli bir tavır takındıkları bilinen bir gerçektir. Eserde halifelerin de isimlerinin geçmesini; eserin Osmanlı Devleti'nin bazı zümreleri takip altında tuttuğu bir dönemde yazıldığını göz önüne alarak değerlendirmek gerekir (Soyyer: 2016, 145).

D. Mutasavvıflar

Eserde birçok büyük mutasavvıfın ismi anılmaktadır. Bunlar; İbn Arabî⁵², Cüneyd-i Bağdadî⁵³, Beyazıd-ı Bistamî⁵⁴, Hallac-ı Mansûr⁵⁵, Şeyh Şiblî⁵⁶, Hasan el-Harakanî⁵⁷, Ebu Talib-i Mekkî'dir⁵⁸. Bu mutasavvıflar -İbn Arabî hariç- Müslümanlar arasında çok bilinen sözleriyle ve kitaplarından örneklerle anılmış ve bu sözler anlatımı kuvvetlendirmek adına aktarılmıştır.

Resmî Ali Baba'nın, eserinde yer verdiği mutasavvıflar arasında Arabî özel bir yer tutar. İbn Arabî'nin metaforlarından, konuların açıklanmasında sıkça faydalandığı gibi eserlerinden ve sözlerinden örnekler de verilmiştir. İbn Arabî'nin *Füsusu'l-Hikem* adlı eserinde, hakkın âlemde zahir olduğunu ve de yaratılmışların aslında gizli olduğunu belirttiği aktarılmıştır.⁵⁹ Ayrıca eserde, Arabî'nin, "Benim hakikatimi bilseydiniz bana secde ederdimiz."⁶⁰ mealindeki vecizesi de aynen aktarılmıştır.

4. Eserin Nüshaları

Eserin yurt içinde ve yurt dışında toplam 52 adet nüshası vardır. Bunlar aşağıda sıralanacaktır. Nüshaların bazıları kataloglarda, "Uyumu'l-Hidaye", "Bektaşilik Risalesi", "Melce-i Âl-i Abâ" gibi farklı veya hatalı isimlendirilmiştir. Bunun yanında

---

⁵⁰ A: 43A.

⁵¹ A: 10A'da iki defa ve 26A.

⁵² A: 13B; 53A.

⁵³ A: 30A; 53A.

⁵⁴ A: 30A; 53A.

⁵⁵ A: 53A.

⁵⁶ A: 53A.

⁵⁷ A: 53A.

⁵⁸ A: 53A.

⁵⁹ M: 57A.

⁶⁰ A: 53A.

müellif isminin de “Ahmed Resmî”, “Resmî Ahmed bin İbrahim”, “Seyyid Ali” gibi farklı şekillerde kaydedildiği görülmektedir.

Bektaşilik, Arnavutluk'ta oldukça yaygın olduğundan ve Arnavutluk'ta Bektaşilik hakkında birçok Türkçe yazma eser bulunduğundan bu sayının, Arnavutluk kütüphanelerinde yapılacak titiz bir araştırma ile büyük oranda artması ihtimali vardır. Biz buraya yalnızca ulaşabildiğimiz nüshaları aldık.

A. Yurt İçi Nüshaları

Eserin, Türkiye kütüphanelerinde toplam kırk yazma nüshası vardır. Bunların çoğunluğu kamu kütüphanelerinde bulunmakta iken bazıları özel kurum veya kuruluşların kütüphanelerinde veya şahısların şahsi kitaplıklarında bulunur.

Milli Kütüphâne

1. Uyûnu'l-Hidâye, 06 Mil Yz A 9588, Müstensih: Bektaş b. Ali, İstinsah Tarihi: 1279, 110 vr.
2. Uyûnu'l-Hidâye, 06 Mil Yz A 782/1, 1B-87A.
3. Uyûnu'l-Hidâye, 06 Mil Yz A 2242, 61 vr.
4. Uyûnu'l-Hidâye, 06 Mil Yz A 3373, Müstensih: Mustafa Şevki, İstinsah Tarihi: 1281, 64 vr.
5. Uyûnu'l-Hidâye, 06 Mil Yz A 3890/1, 1A-50B.
6. Uyûnu'l-Hidâye, 06 Mil Yz A 3629/2, İstinsah Tarihi: 1259, 51B-118A.
7. Uyûnu'l-Hidâye, 06 Mil Yz A 4036, eksik bir nüshadır. Hz. İbrâhîm kıssasını anlatırken kitap bitmektedir.
8. Uyûnu'l-Hidâye, 06 Mil Yz A 4396/1, 1B-26B, özet şeklindedir.
9. Uyûnu'l-Hidâye, 06 Mil Yz A 7916/1, Müstensih: Saraybosnevî, Naci Abdullah, İstinsah Tarihi: 1292, 1B-55A.
10. Uyûnu'l-Hidâye, 06 Mil Yz B 188, İstinsah Tarihi: 1315, 92 vr.
11. Uyûnu'l-Hidâye, 06 Mil Yz A 8262, 1B-61A.
12. Melce-i Âl-i Âbâ, 06 Mil Yz A 7446, Müstensih: Hasan el-Berâtî, İstinsah Tarihi: 1311, 39 vr. Bu nüsha, Resmî Ahmed b. İbrâhîm Girîdî adına kaydedilmiş olsa da eser Uyûnu'l-Hidâye'nin muhtasarıdır.

13. Uyûnu'l-Hidâye, 06 Mil Yz A 467/1, Müstensih: Mehmed b. Mahmûd, İstinsah Tarihi: 1268, 1B-74B.

İstanbul Millet Kütüphânesi, Ali Emirî Koleksiyonu

14. Uyûnu'l-Hidâye, 34 Ae Şeriyeye 894, İstinsah Tarihi: h. 1198, 73 vr.
15. Uyûnu'l-Hidâye, 34 Ae Şeriyeye 893, 123 vr.

İstanbul Büyük Şehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı

16. Uyûnu'l-Hidâye, Osman Ergin Bölümü, OE_Yz_0144, Müstensih: Dervîş Muhammed Emîn, İstinsah Tarihi: 1220, 84 vr.
17. Uyûnu'l-Hidâye, Osman Ergin Bölümü, OE_Yz_0404, Müstensih: Dervîş Necib, 59 vr.
18. Uyûnu'l-Hidâye, Belediye Yazmaları, Bel_Yz_K_0719, Müstensih: Mehmet Zühdi, İstinsah Tarihi: 1281, 145 vr.
19. Uyûnu'l-Hidâye, Belediye Yazmaları, BEL_Yz_O_0027_18, İstinsah Tarihi: 1256, 120B-192A.
20. Uyûnu'l-Hidâye, Belediye Yazmaları, BEL_Yz_O_0027_30, 497B-543B. Bu nüsha, kütüphanede Divan olarak kayıtlıdır.
21. Uyûnu'l-Hidâye, Belediye Yazmaları, BEL_Yz_O_0029, Müstensih: Ahmed, İstinsah Tarihi: 1278, 59 vr.
22. Uyûnu'l-Hidâye, Belediye Yazmaları, OE_Yz_1266_02, İstinsah Tarihi: 1299, 22A-72A.
23. Uyûnu'l-Hidâye, Belediye Yazmaları, Bel_Yz_K_1585, Müstensih: Dervîş İsmail, 101 vr.
24. Uyûnu'l-Hidâye, Belediye Yazmaları, BEL_Yz_O_0147_02, 84 vr.

İstanbul Süleymâniye Kütüphânesi

25. Uyûnu'l-Hidâye, Hacı Mahmud Efendi Bölümü, nu: 2805, İstinsah Tarihi: 1269, 47 vr.
26. Uyûnu'l-Hidâye, Hacı Mahmud Efendi Bölümü, nu: 2742, 31 vr.
27. Uyûnu'l-Hidâye, Hacı Mahmud Efendi Bölümü, nu: 2804, İstinsah Tarihi: 1287, 94 vr.
28. Uyûnu'l-Hidâye, Hacı Mahmud Efendi Bölümü, nu: 2731, 105 vr.

29. Uyûnu'l-Hidâye, Hacı Mahmud Efendi Bölümü, nu: 2355, Müstensih: Dervîş İsmail, İstinsah Tarihi: 1286, 41 vr.

30. Uyûnu'l-Hidâye, Ali Nihat Tarlan Bölümü, nu: 141, 111 vr.

İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphânesi

31. Uyûnu'l-Hidâye, İÜ. Nadir Eserler Türkçe Yazmalar, nu: 68, 1B-52A.

32. Uyûnu'l-Hidâye, İÜ. Nadir Eserler Türkçe Yazmalar, nu: 1335, Müstensih: Mehmet Tahir Baba, İstinsah Tarihi: 1268 55 vr.

Yapı Kredi Araştırma (Sermet Çifter) Kütüphânesi

33. Uyûnu'l-Hidâye, YKAK Nadir ve Yazma Eserler, nu: 38, 78 vr.

34. Bektâşilik Risâlesi, YKAK Nadir ve Yazma Eserler, nu: Y0938-8, 98B-125B.

Mevlâna Müzesi Türkçe Yazmaları

35. Uyûnu'l-Hidâye, Mevlâna Müzesi Türkçe Yazmaları, nu: 166, 130 vr.

İstanbul Sadberk Hanım Müzesi Kütüphanesi

36. Uyûnu'l-Hidâye, Hüseyin Kocabaş Kitaplığı Türkçe Yazmaları, nu: 152, 74 vr.

İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Kütüphanesi

37. Uyûnu'l-Hidâye, Şevket Rado Yazmaları, SR_000257_01, 1B-58A. Eserin , Seyyid Ali adına kaydedilmiştir.

Şahsî Nüshalar

38. Bedri Noyan Dedebaba, Uyûnu'l-Hidâye'nin birkaç adet nüshasının kendisinde olduğunu belirtmiştir (Noyan, 2003: 39).

39. Hidâyet-i Uyûn isimli, Kemal Durmuş'da bulunan bir nüsha da vardır. Bu nüsha ile ilgili bir de yüksek lisans tezi mevcuttur.

40. Abdullâh Kucur'da da bir nüsha mevcuttur (Arslan, 2003:12).

B. Yurt Dışı Nüshaları

Eserin yurt dışında beş farklı ülkede toplam on iki yazma nüshası bulunmaktadır.

Almanya

1. Uyûnu'l-Hidâye, Almanya Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmaları, Ms.or.quart.1453, 52B-92A.

2. Uyûnü'l-Hidâye, Almanya Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmaları, Ms.or.oct.1593.
3. Uyûnü'l-Hidâye, Almanya Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmaları, Ms.or.oct.2787, 38 vr.

Vatikan

4. Uyûnü'l-Hidâye, Vatikan Kütüphanesi Türkçe Yazmaları, Vat. Turco 330, 50 vr.

Arnavutluk-Tiran

5. Uyûnü'l-Hidâye, Arnavutluk Devlet Arşivleri Türkçe Yazmaları, nu: 251, 40 vr.
6. Uyûnü'l-Hidâye, Arnavutluk Devlet Arşivleri Türkçe Yazmaları, nu: 167, Müstensih: Haydar Baba, İstinsah Tarihi: 1261.

Princeton Üniversitesi Kütüphânesi (Amerika Birleşik Devletleri)

7. Uyun ila hidayet, nu: 122988030, 70 vr.
8. Haza Risale-yi uyun ül-hidayet, nu: 123013020, İstinsah Tarihi: 1868, 63 vr.
9. Uyun ül-hidayet, nu: 180204857, 62 vr.

Leiden Üniversitesi Kütüphanesi (Hollanda)

10. Risalat Uyn al-Hidaya, nu: 1041981111
11. Uyun al-Hidaya, nu: 150325284, katalog kaydında 1203 tarihi bulunmaktadır. (Bu tarih, Ali Baba'nın vefat tarihi mi yoksa istinsah tarihi mi olduğunu bilmesek de bize vefat tarihi olma ihtimalinin daha yüksek geldiğini belirtmek isteriz.)
12. Uyun ul-hidaye, nu: 855984150, İstinsah tarihi: 1317.

5. Eserde Geçen Ayetler, Hadisler ve Anlamları

Bu bölümde, Resmî Baba'nın eserinde çok önemli bir yeri olan ve anlatımı kuvvetlendirmek adına başvurulmuş ilk yol olması münasebetiyle, aktarılan ayet ve hadisler sıralanıp bu ayet ve hadislerin günümüz Türkçesine çevirileri verilecektir. Ayetler ve hadisler, eserde geçtikleri sıraya göre listelenmiştir.

A. Ayetler

Resmî Baba bazı ayetlerin tamamını aktarırken bazı ayetlerin yalnızca konuyla alakalı kısmından alıntı yapmıştır. Burada, manası daha iyi anlaşılabilir diye ayetlerin tamamı verilecektir. Resmî Baba'nın, eserde yer verdiği kısımlar ise altı çizilerek

gösterilecektir. Ayetlerin, sıra numaraları ve geçtikleri sureler, parantez içinde verilecektir.

1. Hel etâ. İnsân Sûresi'nin diğer adıdır. Muhtelif yerlerde kullanılmıştır. Genellikle Hz. Ali ile ilgili bahsederken bu sûre kullanılmıştır. Bir sonraki bölümde detaylıca işlenecektir. Metinde ilk defa 2A'da geçmektedir.

2. Ayet: ve mine'n-nâsi men yekûlu âmennâ billâhi ve bi'l-yevmi-l-âhiri ve mâ hum bi-mü'minîne (Bakara, 8) (7A)

Anlamı: İnsanlardan öyleleri vardır ki: 'Allah'a ve ahiret gününe inandık' derler; oysa inanmış değildirler.

3. Ayet: inne'l-münâfikîne fi'd-derki'l esfel mine'n-nâr (Nisâ, 145) (5A)

Anlamı: Gerçekten münafıklar, ateşin en alçak tabakasındadırlar. Onlara bir yardımcı bulamazsın.

4. Ayet: inne'l-lezîne yubâyi'ûneke innemâ yubâyi'unallâh yedu'l-lâhi fevka eydîhim fe men nekese fe innemâ yenkusu alâ nefsihî ve men evfâ bimâ 'ahede aleyhu'l-lâhe fesyü'tîhi ecren azîmâ (Fetih, 10) (5A)

Anlamı: Şüphesiz sana biat edenler, ancak Allah'a biat etmişlerdir. Allah'ın eli, onların ellerinin üzerindedir. Şu hâlde, kim ahdini bozarsa, artık o, ancak kendi aleyhine ahdini bozmuş olur. Kim Allah'a verdiği ahdine vefa gösterirse, artık O da ona büyük bir ecir verecektir.

5. Ayet: lekad radiyallâhu 'ani'l-mü'minîne iz yubâyi'ûneke taht'eş-şecerati fe'alime mâ fi kulûbihim fe-enzele's-sekînete 'aleyhim ve esâbehum fethan karîba (Fetih, 18) (6B)

Anlamı: Andolsun, Allah, sana o ağacın altında biat ederlerken mü'minlerden razı olmuştur, kalplerinde olanı bilmiş ve böylece üzerlerine 'güven duygusu ve huzur' indirmiştir ve onlara yakın bir fethi sevap (karşılık) olarak vermiştir.

6. Ayet: mine'ş-şeceratin mübâreketin lâ şarkîyyetin ve lâ garbîyyetin (Nur, 35) (7A)

Anlamı: Allah, göklerin ve yerin nurudur. O'nun nurunun misali, içinde çerağ bulunan bir kandil gibidir; çerağ bir sırça içerisindedir, sırça, sanki incimsi bir yıldızdır ki, doğuya da batıya da ait olmayan kutlu bir zeytin ağacından yakılır; (bu öyle bir ağaç ki) neredeyse ateş ona dokunmasa da yağı ışık verir. (Bu,) Nur üstüne nurdur. Allah, kimi dilerse onu kendi nuruna yöneltip-iletir. Allah insanlar için örnekler verir. Allah her şeyi bilendir.

7. Ayet: vemâ yentiku ‘ani’l-hevâ in huve illâ vahyun yûhâ (Necm, 3-4) (7B)

Anlamı: O, hevadan (kendi istek, düşünce ve tutkularına göre) konuşmaz. O (söyledikleri), yalnızca vahyolunmakta olan bir vahiydir.

8. Ayet: ve’l-kâzimîne’l-gayza ve’l-’âfîne ‘ani’n-nâsi vallâhu yuhibbu’l-muhsinîne (Âl-i İmrân, 134) (8A)

Anlamı: Onlar, bollukta da, darlıkta da infak edenler, öfkelerini yenenler ve insanlar (daki hakların)dan bağışlama ile (vaz) geçenlerdir. Allah, iyilik yapanları sever.

9. Ayet: (ve) men (ya)ktul mü’minen mute’ammiden fecezâuhu cehennemu hâliden fi hâ (Nisâ, 93) (8B)

Anlamı: Kim bir mü’mini kasıtlı olarak öldürürse onun cezası içinde sürekli kalmak üzere cehennemdir. Allah ona gadap etmiş, onu lanetlemiş ve kendisi için büyük bir azap hazırlamıştır.

10. Ayet: men katele nefsen bi-gayri nefsin ev fesâdin fi’l-ardi feke ennemâ katele’n-nâse cemî’an (Mâide, 32) (8B)

Anlamı: Kim bir nefsi, bir başka nefse ya da yeryüzündeki bir fesada karşılık olmaksızın (haksız yere) öldürürse, sanki bütün insanları öldürmüş gibi olur. Kim de onu (öldürülmesine engel olarak) diriltirse, bütün insanları diriltmiş gibi olur. Andolsun, elçilerimiz onlara apaçık belgelerle gelmişlerdir. Sonra bunun ardından onlardan birçoğu yeryüzünde ölçüyü taşıranlardır.

11. Ayet: er-rahmânu ‘alleme-l-kur’âne halaka’l-insâne ‘allemehu’l-beyân eş-şemsu ve’l-kameru bi-husbânin ve’n-necmu ve’ş-şeceru yescudâni (Rahman 1-6) (11B)

Anlamı: Rahman (olan Allah). Kur’ân’ı öğretti. İnsanı yarattı. Ona beyanı öğretti. Güneş ve ay (belli) bir hesap iledir. Bitki ve ağaç (O’na) secde etmektedirler.

12. Ayet: lillâhi mulku’s-semâvâti ve’l-arzi (Âl-i İmrân, 189) (16A)

Anlamı: Göklerin ve yerin mülkü Allah’ındır. Allah, her şeye güç yetirendir.

13. Ayet: ennalâhe kad ehâta bi-kulli (‘alâ kulli) şey’in ‘ilmân (Talak, 12) (16A)

Anlamı: Allah, yedi göğü ve yerden de onların benzerini yarattı. Emir, bunların arasında durmadan iner; sizin gerçekten Allah’ın her şeye güç yetirdiğini ve gerçekten Allah’ın ilmiyle her şeyi kuşattığını bilmeniz, öğrenmeniz için.

14. Ayet: ve kânallâhu bi-kulli şey’in muhîtâ (Nisâ, 126) (16A)

Anlamı: Göklerde ve yerde ne varsa tümü Allah’ındır. Allah, her şeyi kuşatandır.

15. Ayet: yâ mûsâ innî enallâhu rabbu’l-’âlemîne (Kasas, 30) (16A)

Anlamı: Derken oraya geldiğinde, o kutlu yerdeki vadinin sağ yanında olan bir ağaçtan: ‘Ey Musa, Âlemlerin Rabbi olan Allah benim;’ diye seslenildi.

16. Ayet: innî enestu nâran (Taha, 10) (16A)

Anlamı: Hani bir ateş görmüştü de, ailesine şöyle demişti: ‘Durun, bir ateş gördüm; umulur ki size ondan bir kor getiririm veya ateşin yanında bir yol-gösterici bulurum.’

17. Ayet: vemâ rameyte iz rameyte velâkinnallâhe ramâ (Enfal, 17) (16A)

Anlamı: Onları siz öldürmediniz, ama onları Allah öldürdü; attığın zaman sen atmadın, ama Allah attı. Mü’minleri kendinden güzel bir imtihanla imtihan etmek için (yaptı.) Şüphesiz Allah, işitendir, bilendir.

18. Ayet: kul kullun min ‘indiallâhi (Nisa, 78) (16A)

Anlamı: Her nerede olursanız (olun), ölüm sizi bulur; yüksekçe yerlerde tahkim edilmiş şatolarda olsanız bile. Onlara bir iyilik dokunsa: ‘Bu, Allah’tandır’ derler; onlara bir kötülük dokunsa: ‘Bu sendendir’ derler. De ki: ‘Tümü Allah’tandır.’ Fakat ne oluyor ki bu topluluğa, hiçbir sözü anlamaya çalışmıyorlar?

19. Ayet: kul huvallâhu ehad (İhlas, 1) (16A)

Anlamı: De ki: O Allâh, birdir.

20. Ayet: efehasibtum innemâ halaknâkum ‘abasen ve innekim ileynâ lâ türce’ûn (Mü’minûn, 115) (17A)

Anlamı: ‘Sizi boş bir amaç uğruna yarattığımızı ve gerçekten bize döndürülüp getirilmeyeceğinizi mi sanmıştınız?’

21. Ayet: Kun (feyekun). Bu ayet de muhtelif yerlerde geçmektedir. Burada sadece bu kadarını zikrettik. Yasin Sûresi 82 ayetine atıf vardır. Metinde ilk defa 16B’de geçmektedir.

Anlamı: Bir şeyi dilediği zaman, O’nun emri yalnızca: ‘Ol’ demesidir; o da hemen olur.

22. Ayet: innâ lillâhi ve innâ ileyhi râ’ciune (Bakara, 156) (17A)

Anlamı: Onlara bir musibet isabet ettiğinde, derler ki: ‘Biz Allah’a ait (kullar)ız ve şüphesiz O’na dönücüleriz.’

23. Ayet: yes’elûneke ‘ani’r-rûh kulli ruhu min emri rabbî (İsrâ, 85) (19A)

Anlamı: Sana ruh’tan sorarlar; de ki: ‘Ruh, Rabbimin emrindedir, size ilimden yalnızca az bir şey verilmiştir.’

24. Ayet: ve-izâ meriztu fehuve yeşfîni (Şuara, 80) (20B)

Anlamı: ‘Hastalandığım zaman bana şifa veren O’dur;’

25. Ayet: mâ esâbeke min hasenetin feminallâhi ve ma ve mâ esâbeke min seyyi’etin
femin nefsike (Nisa, 79) (20B)

Anlamı: Sana iyilikten her ne gelirse Allah’tandır, kötülükten de sana ne gelirse o da kendindedir. Biz seni insanlara bir elçi olarak gönderdik; şahid olarak Allah yeter.

26. Ayet: fezkurûnî ezkurkum (Bakara, 152) (21AB)

Anlamı: Öyleyse (yalnızca) Beni anın, ben de sizi anayım; ve (yalnızca) Bana şükredin ve (sakın) nankörlük etmeyin.

27. Ayet: ve ‘alleme âdeme’l-esmâe kullehâ (Bakara, 31) (22A)

Anlamı: Ve Âdem’e isimlerin hepsini öğretti. Sonra onları meleklere yöneltip: ‘Eğer doğru sözlüyseniz, bunları bana isimleriyle haber verin’ dedi.

28. Ayet: velâ ratbin velâ yâbisin illâ fî kitâbin mubînin (En’âm, 59) (22A)

Anlamı: Gaybın anahtarları O’nun katındadır, O’ndan başka hiç kimse gaybı bilmez. Karada ve denizde olanların tümünü O bilir, O, bilmeksizin bir yaprak dahi düşmez; yerin karanlıklarındaki bir tane, yaş ve kuru dışta olmamak üzere hepsi (ve her şey) apaçık bir kitapta (yazılı)dir.

29. Ayet: Fe-izâ sevveytuhu ve nefahtu fîhi min rûhî feka’û lehu sâcidîne

Anlamı: ‘Onu bir biçime sokup, ona ruhumdan üflediğim zaman siz onun için hemen secdeye kapanın.’

30. Ayet: fe eynemâ tuvellû fe semme vechullâh (Bakara, 115) (32B)

Anlamı: Doğu da Allah’ındır, batı da. Her nereye dönerseniz Allah’ın yüzü orasıdır. Şüphesiz ki Allah, kuşatandır, bilendir.

31. Ayet: limeni’l-mulku’l-yevme lillâhi’l-vâhidi’l-kahhâr (Mü’min, 16) (23B)

Anlamı: O gün, orta yere çıkarlar. Onlardan hiç bir şey Allah’a karşı gizli kalmaz. (Allah sorar:) ‘Bugün mülk kimindir? Bir olan, Kahhar olan Allah’ındır.’

32. Ayet: haleka’s-semâvâti ve’l-arz ve fî sitteti eyyâmin (Secde, 4) (24A)

Anlamı: Allah; gökleri, yeri ve ikisi arasında olanları altı günde yarattı, sonra arşa istiva etti. Sizin O’nun dışında bir yardımcınız ve şefaatiniz yoktur. Yine de öğüt alıp düşünmeyecek misiniz?

33. Ayet: yevme tubeddelu’l-arzu gayre’l-arzi (İbraihm, 48) (24A)

Anlamı: Yerin başka bir yere, göklerin de (başka göklere) dönüştürüldüğü gün, onlar tek olan, kahhar olan Allah’ın huzuruna çıka(rıla)caklardır.

34. Ayet: elestu bi rabbikum (A'râf, 172) (24B)

Anlamı: Hani Rabbin, Âdemoğullarının sırtlarından zürriyetlerini almış ve onları kendi nefislerine karşı şahidler kılmıştı: 'Ben sizin Rabbiniz değil miyim?' (demişti de) onlar: 'Evet (Rabbimizsin), şahid olduk' demişlerdi. (Bu,) Kıyamet günü: 'Biz bundan habersizdik' dememeniz içindir.

35. Ayet: kullu şey'in hâlikun illâ vechehu lehu'l-hukmu ve ileyhi turce'üne (Kasas, 88) (25A)

Anlamı: Ve Allah ile beraber başka bir ilaha tapma. O'ndan başka ilah yoktur. O'nun yüzünden (zatından) başka her şey helak olucudur. Hüküm O'nundur ve siz O'na döndürüleceksiniz.

36. Ayet: ve yâ âdemu'skun ente ve zevcuke'l-cennete fekulâ min haysu şî'tumâ velâ takrabâ hazîhi'ş-şecerate fetekûnâ mine'z-zâlimîne (A'râf, 19) (25A)

Anlamı: Ve ey Âdem, sen ve eşin cennete yerleş. İkiniz dilediğiniz yerden yiyin; ama şu ağaca yaklaşmayın. Yoksa zalimlerden olursunuz.

37. Ayet: ve't-tîni ve'z-zeytûni ve tûri sînîne ve hâzâ'l-beledi'l-emîni lekad halaknâ'l insâne fi ahseni takvimin (Tîn, 1-4) (25B)

Anlamı: İncire ve zeytine andolsun. Sina Dağı'na. Ve şu emin beldeye (güvenilir şehre). Doğrusu, biz insanı en güzel bir biçimde yarattık.

38. Ayet: innâ 'aradnâ'l-emânete 'alâ's-semâvâti ve'l-arzi ve'l-cibâli feebejne en yahmilnehâ ve eşfakne minhâ ve hamelehâ'l-insânu innehu kâne zalûmen cehûlân (Ahzâb, 72) (26A-26B)

Anlamı: Gerçek şu ki biz emanetleri göklere, yere ve dağlara sunduk da onlar bunu yüklenmekten kaçındılar ve ondan korkuya kapıldılar; onu insan yükledi. Çünkü o, çok zalim, çok cahildir.

39. Ayet: ve nahnu akrabu ileyhi min habli'l-verîd (Kâf, 16) (26B)

Anlamı: Andolsun, insanı biz yarattık ve nefsinin ona ne vesveseler vermekte olduğunu biliriz. Biz ona şahdamarından daha yakınız.

40. Ayet: verafa'nâhu mekânen 'aliyyân (Meryem, 57) (29A)

Anlamı: Biz onu yüce bir mekâna yükselttik.

41. Ayet: vemâ erselnâke illâ rahmeten li'l-'âlemîne (Enbiyâ, 107) (29A)

Anlamı: Biz seni âlemler için yalnızca bir rahmet olarak gönderdik.

42. Ayet: innemâ veliyyukumullâhu (Maide, 55) (29A)

Anlamı: Sizin veliniz, ancak Allah...

43. Ayet: innemâ yurîdullâhu liyuzhibe ‘ankumu’r-ricse ehle’l-beyti ve yutahhirakum tathîrâ (Ahzâb, 33) (29B)

Anlamı: Evlerinizde vakarla-oturun (evlerinizi karargâh edinin), ilk cahiliye (kadınları)nın süslerini açığa vurması gibi, siz de süslerinizi açığa vurmayın; namazı dosdoğru kılın, zekâtı verin, Allah’a ve elçisine itaat edin. Ey Ehl-i Beyt, gerçekten Allah, sizden kiri (günah ve çirkinliği) gidermek ve sizi tertemiz kılmak ister.

44. Ayet: vemâ emrunâ illâ vâhidetun kelemhin bi’l-basari (Kamer, 50) (31B)

Anlamı: Bizim emrimiz, bir göz kırpması gibi yalnızca ‘bir keredir.’

45. Ayet: vemâ emru’s-sâ’ati illâ kelemhi’l-basari ev huve akrabu (Nahl, 77) (32A)

Anlamı: Göklerin ve yerin gaybı Allah’a aittir. (Kıyamet) Saatin(in) emri de yalnızca (süratli) göz açıp kapama gibidir veya daha yakındır. Şüphesiz, Allah her şeye güç yetirendir.

46. Ayet: fî yevmin kâne mikdâruhu hamsîne elfe senetin (Mearic, 4) (32A)

Anlamı: Melekler ve Ruh (Cebrail), ona, süresi elli bin yıl olan bir günde çıkabilmektedir.

K nüshasında 4. ayetten 7. ayete kadar aktarılmıştır.

47. Ayet: vemâ minnâ illâ lehu makâmun ma’lûmun (Saffât, 164) (33B)

Anlamı: (Melekler der ki:) “Bizden her birimiz için belli bir makam vardır.”

48. Ayet: elif-lâm-mim zâlike’l-kitâbu lâ raybe fîhi (Bakara, 1-2) (35B)

Anlamı: Elif, Lâm, Mim. Bu, kendisinde şüphe olmayan, muttakiler için yol gösterici bir kitaptır.

49. Ayet: ve nahnu akrabu ileyhi minkum velâkin lâ tubsirûne (Vakı’a, 85) (36B)

Anlamı: Biz ona sizden daha yakınız; ancak görmezsiniz.

50. Ayet: hâzâ firâku beynî ve beynike (Kehf, 78) (37B)

Anlamı: Dedi ki: ‘İşte bu, benimle senin aranda ayrılma (zamanı)mız. Sana, üzerinde sabır göstermeye güç yetiremeyeceğin bir yorumu haber vereceğim.

51. Ayet: senurîhim âyâtinâ fî’l-âfâki ve fî enfusihim hattâ yetebeyyene lehum ennehu’l-hakk (Fussilet, 53) (38A)

Anlamı: Biz ayetlerimizi hem afakta, hem kendi nefislerinde onlara göstereceğiz; öyle ki şüphesiz onun hak olduğu kendilerine açıkça belli olsun. Her şeyin üzerinde Rabbinin şahid olması yetmez mi?

52. Ayet: ye'tî min ba'dî'smuhu ahmedu (Saff, 6) (41A)

Anlamı: Hani Meryem oğlu İsa da: 'Ey İsrailoğulları, gerçekten ben, sizin için Allah'tan gönderilmiş bir elçiyim. Benden önceki Tevrat'ı doğrulayıcı ve benden sonra ismi 'Ahmed' olan bir elçinin de müjdeleyicisiyim' demişti. Fakat o, onlara apaçık belgelerle gelince: 'Bu, açıkça bir büyüdür' dediler.

53. Ayet: lâ yus'elu 'ammâ yef'alu vehum yus'elûne (Enbiyâ, 23) (45A)

Anlamı: O, yaptıklarından sorulmaz, oysa onlar sorguya çekilirler.

54. Ayet: fa'âlun limâ yurîdu (Hûd, 107) (46B)

Anlamı: Onlar, Rabbinin dilemesi dışında gökler ve yer sürüp gittikçe, orada süresiz kalacaklardır. Çünkü Rabbin, gerçekten dilediğini yapandır.

55. Ayet: lâ tehdî men ahbebe velâkinnallâhe yehdî men yeşâu (Kasas, 56) (52A)

Anlamı: Gerçek şu ki, sen, sevdiğini hidayete erdiremezsin, ancak Allah, dilediğini hidayete erdirir; O, hidayete erecek olanları daha iyi bilendir.

56. Ayet: tudillu (bihâ) men teşâu ve tehdî men teşâu (A'raf, 155) (52A)

Anlamı: Musa, belirlediğimiz buluşma zamanı için kavminden yetmiş adam seçip-ayırды. Bunları da 'dayanılmaz bir sarsıntı' tutuverince, dedi ki: 'Rabbim, eğer dileseydin, onları ve beni daha önceden helak ederdin. (Şimdi) İçimizdeki beyinsizlerin yaptıklarından dolayı bizi helak edecek misin? O da Senin denemenden başkası değildir. Sen, onunla dilediğini saptırır, dilediğini hidayete erdirirsin. Bizim velimiz Sensin. Öyleyse bizi bağışla, bizi esirge; Sen bağışlayanların en hayırlısısın.'

57. Ayet: elâ inne evliyallâhi lâ havfun 'aleyhim velâ hum yahzenûn (Yunus, 62) (55A)

Anlamı: Haberiniz olsun; Allah'ın velileri, onlar için korku yoktur, mahzun da olmayacaklardır.

58. Ayet: tilke'r-rusûlü fazzalnâ ba'dehum 'alâ ba'din (Bakara, 253) (56b)

Anlamı: İşte bu elçiler; bir kısmını bir kısmına üstün kıldık. Onlardan, Allah'ın kendileriyle konuştuğu ve derecelerle yükselttiği vardır. Meryem oğlu İsa'ya apaçık belgeler verdik ve O'nu Ruh'u'l-Kudüs'le destekledik. Şayet Allah dileseydi, kendilerine apaçık belgeler geldikten sonra, onların peşinden gelen (ümme)tler, birbirlerini öldürmezdi. Ancak ihtilafa düştüler; onlardan kimi inandı, kimi inkâr etti. Allah dileseydi birbirlerini öldürmezlerdi. Ama Allah dilediğini yapandır.

59. Ayet: yâ ebeti if'al mâ tumeru setecidunî inşâllâhu mine's-sâbirîne (Saffât, 102) (60B)

Anlamı: Böylece (çocuk) yanında koşabilecek çağa erişince (İbrahim ona): “Oğlum” dedi. “Gerçekten ben seni rüyamda boğazlıyorken gördüm. Bir bak, sen ne düşünüyorsun.” (Oğlu İsmail) Dedi ki: “Babacığım, emrolunduğun şeyi yap. İnşallah, beni sabredenlerden bulacaksın.”

60. Ayet: yevme lâ yenfe’u mâlun velâ benûne illâ men etallâhe bi-kalbin selimin (Şu’arâ, 88-89) (61A)

Anlamı: ‘Malın da, çocukların da bir yarar sağlayamadığı günde.’ ‘Ancak Allah’a selim bir kalp ile gelenler başka.’

61. Ayet: yâ eyyetuhâ’n-nefsu’l-mutmeinetu irci’î ilâ rabbiki râdiyeten merdiyyeten fedhulî fî ‘ibâdî vedhulî cennetî (Fecr, 27-30) (61A)

Anlamı: Ey mutmain (tatmin bulmuş) nefis. Rabbine, razı olmuş ve razı edilmiş olarak dön. Artık kullarımın arasına gir. Ve cennetime gir.

62. Ayet: tueddû’l-emânâti ilâ ehlihâ (Nisâ, 58) (73A)

Anlamı: Şüphesiz Allah, emanetleri ehline teslim etmenizi ve insanlar arasında hükmettiğinizde adaletle hükmetmenizi emrediyor. Bununla Allah, size ne güzel öğüt veriyor!.. Doğrusu Allah, işitendir, görendir.

B. Hadisler

Resmî Baba, eserinde birçok hadisten ve veciz sözden alıntı yapmıştır. Aşağıda eserde geçen tüm hadislerin anlamları aktarılacaktır. Hadislerin kaynakları, metin içinde verilecektir.

1. **Hadîs:** ed-dünyâ sicne’l-mü’min (8B)

Anlamı: Dünyâ, mü’minin zindanıdır.

2. **Hadîs-i Kudsî:** Levlâke levlâk lemâ halaktu’l-eflâk (9B)

Anlamı: Sen olmasaydın âlemleri yaratmazdım.

3. **Hadîs:** el-insânu ve’l-kur’ânu tevâmân (11B)

Anlamı: İnsan ile Kur’ân ikiz kardeştir.

4. **Hadîs-i Kudsî:** küntü kenze mahfiyyâ fâhbebe en a’rafe fehalaktu’l-halke’l-li ‘arefe (13A)

Anlamı: Ben gizli bir hazineydim bilinmek istedim.

5. **Hadîs:** el-mü’minîn mir’âtu’l-mü’minîn (13A)

Anlamı: Mü’min, mü’minin aynasıdır.

6. **Hadîs:** leyse gayrullâh şey'en ebedâ (16A)
Anlamı: Allah'tan başka hiçbir şey ebedî değildir.
7. **Hadîs:** lâ tesebbu'd-dehre fe inne'd-dehre huvallâhu ve dahi lâ tesebbu'r-rîh fe innehâ min nefsu'r-rahman (16A)
Anlamı: Zamâna sövmeyiniz, zirâ zamân Allâh'tır. Rüzgâra sövmeyiniz, zirâ rüzgâr rahmanın nefesidir.
8. **Hadîs:** İsâ (a.s): Men lem yûled merreteyni lem yûlice fi melekûtu's-semavât (16B)
Anlamı: İki kere doğmayan gökler âlemine giremez.
9. **Hadîs:** kulli şey'in yerci'u ilâ asle (19A)
Anlamı: Her şey aslına döner.
10. **Hadîs:** tehallaku bihalak allah-u te'alâ (21A)
Anlamı: Allah'ın ahlakı ile ahlaklanın.
11. **Hadîs:** küntü nebiyyen ve âdeme beyne'l-mâ'i ve't-tîn (29A)
Anlamı: Âdem su ile toprak arasında iken ben peygamberdim.
12. **Hadîs:** Lâ fetâ illâ 'alî lâ seyfe illâ zü'l-fikâr (29B)
Anlamı: Ali'den başka yiğit, Zülfikâr'dan başka keskin kılıç yoktur.
13. **Hadîs:** el-eimmeti min ba'de isnâ 'aşer min kûreyş evvelehum 'alî âhîrihum mehdî (29B)
Anlamı: On iki İmâm Kureyştendir. İlki Ali, sonucusu Mehdî'dir.
14. **Hadîs:** men 'arefe nefsehu fekad 'arefe rabbehu (30A)
Anlamı: Kendini bilen rabbini bilir.
15. **Hadîs-i Kudsî:** hamertu (tînete) Âdem bi-yedeyye erbaine sabaha (31B)
Anlamı: Âdem'in hamurunu iki elimle kırk gün yoğurdum.
16. **Hadîs:** lâ yakbe'l-cuma'ti illâ bi-misri'l-câmi'u (35A)
Anlamı: Cuma namazı ulu camide kabul olunur.
17. **Hadîs:** kelimu'n-nâse 'alâ kaderi 'ukûlihim (42B)
Anlamı: İnsanlarla akılları ölçüsünde konuşunuz.
18. **Hadîs:** ene medînetü'l-'ilm ve 'aliyyu bâbuha (43A)
Anlamı: Ben ilmin şehriyim. Ali de kapısıdır.
19. **Hadîs:** Hz. Muhammed, Hz. Ali hakkında: Lahmike lahmi demmike demmi rûhike rûhî (43A)
Anlamı: Senin etin etimdir, kanın kanımdır, ruhun ruhumdur.

20. **Hadîs:** Hz. Muhammed: ene ve ‘alî min nûr-i vâhid (43A)

Anlamı: Ben ve Ali tek nurdanız.

21. **Hadîs:** el-mü’minûn lâ yemûtûn bel yenkalûne min dârü’l-fenâ ilâ dârü’l-bekâ (46A)

Anlamı: Mü’minler ölmez. Onlar fenâ yurdundan bekâ yurduna geçiş yaparlar.

22. **Hadîs:** ellezi harâm ‘alâ ehli’l-âhireti ve’l-âhireti harâm ‘alâ ehli’d-dünyâ ve humâ harâmân ehlullâh (46A)

Anlamı: Dünya ahiret ehline haramdır, ahiret de dünya ehline haramdır, Allah ehline ise hem dünya hem de ahiret haramdır.

23. **Hadîs:** kün fi’d-dünyâ ke-enneke garîbün ev âbiru sebilin (ve ‘udde) nefseke min ehli’l-kubûr (46B)

Anlamı: Dünyada, sanki bir yabancı veya yoldan gelip geçen kimse gibi ol ve kendini kabir ehlinden say.

24. **Hadîs-i Kudsî:** ene ‘inne zanne ‘abdî (47B)

Anlamı: Ben, kulumun zannı gibiyim.

25. **Hadîs:** izâ tehayyertüm fil-umur, feste’inu min ehli’l-kubûr (48B)

Anlamı: Sıkıntılarda kabir ehlinden yardım isteyiniz.

26. **Hadîs:** el-mü’minu enînehu tesbîh ve samtehu tehlîl ve nevmehu ‘ibâde (51A)

Anlamı: Mü’minin iniltisi tesbîh, sessizliği Lâ ilâhe illallah zikri, uykusu ise ibadettir.

27. **Hadîs:** el-mü’min yenzurû bi-nûrullâhi te’alâ (51A)

Anlamı: Mü’minler, Allâh’ın nuru ile bakarlar.

28. **Hadîs:** Dâvûd peygamber Allâh’a hazinesini sorduğunda Allah şöyle dedi: Fekâle celle zekerehu li hezâ’inete ‘arş-ı ‘azîm mine’l-’arş ve vâsi’un mine’l-kursî ve zeyyene mine’l-melekût ve eteybe mine’l- cenne(t) arzuhâ’l-ma’rifeti ve semâuha’l-îmân şemsuhâ’ş-şevku ve kameruhâ ve nucûmuhâ el-havâtir ve sihâbuhâ el-âkl ve metâruhâ’r-rahmete ve’ş-şecâruhâ et-ta’et innehâ’l-hidmet ve cidâruhâ el-yakîn ve mekânnuhâ el-himmet ve innehâ erba’tu erkânü’t-tevekkül ve’t-tefekür ve’l-ins ve’z-zikr ve lehâ erba’tu ebvâbü’l-hilm ve’l-ilm ve’s-sabr ve’r-rizâ ve lâ hiye’l-kalbu men ‘arefuhu ‘ârifun kâmilun. (K nüshası esas alındı. 53A)

Anlamı: Onun yıldızları tehlikelidir, onun bulutları akıldır, yağmurları rahmettir, ağaçları itaattir, duvarları yakîndir. Onun mekânı himmettir. Onun dört tane rüknü

vardır; tevekkül, tefekkür, ünsiyet ve zikirdir. Ve onun dört kapısı vardır; hilm, ilm, sabır ve rıza. Ve o, hakkıyla anlayan ârifin kalbidir.

29. **Hadîs:** men râni fekad re'e'l-hak (53A)

Anlamı: Kim beni görürse Hakk'ı görmüştür.

30. **Hadîs-i Kudsî:** evliyât tahte kîbâbî lâ ya'rifuhum gayrî (63B)

Anlamı: Velîlerim benim örtüm altındadır, onları benden başka kimse bilemez.

31. **Hadîs:** hazâ ehl-i beytî 'abâ (64B)

Anlamı: Bunlar Ehl-i Beyt'imdir.

6. Alevi-Bektaşî İnançıyla Alakalı Veriler

Uyûnu'l-Hidâye aslen taliplere tevhid, insan ile Allah arasındaki ilişki gibi temel dinî konularda bilgi verilmek amacıyla yazılmış bir eserdir. Bu sebeple eserin birçok yerinde Alevi-Bektaşîliğin temel inançlarına dair bilgiler verilmekte, talipler bu konularda aydınlatılmaktadır. Bu bölümde, bahsedilen içerik farklı alt başlıklar altında irdelenecek ve açıklanacaktır.

1. Allah İnancı

Yukarıda bahsettiğimiz gibi Uyûnu'l-Hidâye'nin temel konularından biri tevhid inancı ve Allah ile insan arasındaki ilişkidir. Bu konulara dair veriler incelendiğinde müellifin, Alevi-Bektaşîliğin geleneksel Allah inancını yansıtan bilgiler verdiği görülmektedir. Bu bölümde eserde yer alan, tevhid inancı ile ilgili veriler saptanıp sıralanacaktır. Ali Baba'nın Allah inancına baktığımız zaman onun Mevlana ve İbn Arabî gibi büyük muvahhid ve ariflerden yararlandığını, etkilendiğini söylemek herhalde yanlış olmaz.

Resmî Baba eserinde Allah'ın birliğine ve ondan başka ilah olmadığına⁶¹ işaret ettikten sonra ayetlerden yararlanarak Allah'ı tanıtmıştır. Resmî Baba, göklerin ve yerin mülkünün Allah'a ait olduğunu⁶² Allah'ın her şeye güç yetirdiğini⁶³, her şeyi kuşattığını⁶⁴, âlemlerin Rabbi olduğunu⁶⁵, bir ve tek olduğunu⁶⁶ ayetlerden yararlanarak aktarmıştır. Daha sonra Resmî Baba, Allah'ın isimlerinin ve sıfatlarının bir sonu

⁶¹ A: 16A.

⁶² A: 16A.

⁶³ A: 16A.

⁶⁴ A: 16A.

⁶⁵ A: 16A.

⁶⁶ A: 16A.

olmadığına⁶⁷ işaret etmektedir. Resmî Baba, Allah'ı vasıflandırırken hastalığı da şifayı da Allah'ın verdiğini⁶⁸ hayrın ve şerrin ondan olduğunu⁶⁹ belirtmektedir. Ayrıca Resmî Baba, Allah'ın âlemi yaratmasının sebebini “*Ben gizli bir hazineydim. Bilinmek istedim.*” hadisine bağlayarak bu sebepten ötürü Allah'ın âlemi yarattığını⁷⁰ aktarmıştır. Resmî Ali Baba, “Allah görülür mü, görülmez mi?” sorusuna; görülemeyeceğini söyleyenin münkir olacağını ve görülebileceğini söyleyenin de müşrik olacağını⁷¹ bildirerek cevap vermiştir. Resmî Baba, vücudun bir olduğundan, birliğin Allah'a ait olduğundan ve birliği ayıranın müşrik olduğundan⁷² bahseder.

Resmî Baba, birliğe vurgu yapmış ve cümleyi bir bilip insanın kendisini tefekkür etmesini öğütlemiştir:

*“ikilikden ve tahsîs-i mahsûsdan kurtuldunsa ve birden gayrı bilmedin ve görmedinse ve bir sevdiğin ve bir semediğin ve bir dostın ve bir düşmânın olmayub cümleyi bir oğurdan bir gördün ve bir bildinse ol vakt gerek kendini fikr eyleyerek ve gerek âhiri fikr eyle ol ‘aşk-ı ilâhîyi derûnından tut gerek âhire sarf eyle ma’ârif-i müsellemsin zîrâ hakdan gayrı görmeyüb ve bilmeyince hakka mahabbet ve hakka sarf ve hakkı tefekkür ve tezekkür itmiş olursun.”*⁷³

2. Kur’an-ı Kerim ve Hz. Cebrail

Allah, Kur’an’da bu kitabı müminler için müjdeleyici⁷⁴ olarak gönderdiğini söylemektedir. Bu müjde Cebrail vasıtasıyla Hz. Muhammed’e gönderilmiştir. Bu sebepten dolayı bu bölümü Kur’an ve Hz. Cebrail olarak isimlendirmek istedik. Alevi-Bektaşî edebiyatındaki nefeslere baktığımızda ayetlerin, nefeslerin içerisinde çokça yer aldığı görülmektedir. Hatta ayetlerle beraber surelerin de nefeslerin içinde yer aldığı şiirler ayet-name olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim Nesimî’nin ihlas suresi ile ilgili âyet-nâmesi dikkate değer bir şiirdir (Bektaş, 2020: 247). Bu tarz şiirler ayetlerin tefsiri niteliğinde olabileceği gibi anlatılanı desteklemek, delillendirmek maksadıyla da yazılmıştır. Resmî Ali Baba da anlatılanı desteklemek, delillendirmek üzere Kur’an’dan

⁶⁷ A: 20A.

⁶⁸ A: 20B.

⁶⁹ A: 22B.

⁷⁰ A: 28A.

⁷¹ A: 30B.

⁷² A: 24B.

⁷³ A: 62A.

⁷⁴ Bakara, 97.

çokça yararlanmıştır. Resmî Baba'nın eserinde kullandığı ayetleri daha önce zikretmiştik.

A. Kur'an-ı Kerim

Resmî Baba, az önce zikrettiğimiz ayet-nâmeler ile ilgili olarak eserine başlarken Fatıha Suresi'ni kullanarak On İki İmam'ı açıklamıştır.⁷⁵

Resmî Baba eserinde Kur'an'ın, Hz. Cebrail vasıtasıyla tek tek Hz. Muhammed'e gönderildiğini, Hz. Muhammed'in ise bunları terkibe soktuğunu⁷⁶ yazmaktadır.

Resmî Baba, Kur'an ile insanı ana karnından doğan kardeşe⁷⁷ benzetmektedir. Bunların dışında Resmî Baba anlatımı güçlendirmek ve delillendirmek amacıyla ayetlerden yararlanmıştır. Yararlandığı ayetleri daha önce zikrettiğimiz için burada tekrar zikretme gereği duymadık. Sonuç olarak Resmî Baba'nın kullandığı ayetlere baktığımızda onun iyi bir eğitim aldığı görülmektedir.

B. Hz. Cebrail

Uyûnu'l-Hidâye'de Hz. Cebrail, vahiy meleği olarak anlatılmıştır. Kur'an'ı, Hz. Muhammed'e harf harf getirmiştir.⁷⁸ Hz. İsmail kurban edileceği vakit koçu indirenin Hz. Cebrail olduğu⁷⁹ aktarılmıştır.

Hz. Muhammed'in makamı ile ilgili anlatılan şu şifahî bilgi karşısında şaşkınlığı şöyle anlatılmaktadır.

“ammâ bir gün fahr-i 'âlem hazretleri cebrâ'ilden su'al eyledi ki yâ karındaşım cebrâ'îl bu getürdiğin peyâmı ve kur'ânı sana vireni görür müstün cebrâ'îl aytdı bir yeşil perde ardından söylenür ben dahi işitdiğim gibi gelüb sizlere tapuşdururum ve bundan mâ'addâsını bilmiş ve görmüş değilim didi ol vakt fahr-i 'âlem aytdı yâ karındaşım sana destûrdır perde(yi) kaldır ve gör kim sana söyleyen kimdir didi öyle olsa cebrâ'îl bir nöbet âhirde perde(yi) kaldırub ana kur'ânı ta'lîm idüb muhammede

---

⁷⁵ A: 1B-2A.

⁷⁶ A: 11A.

⁷⁷ A: 11B.

⁷⁸ A: 11A.

⁷⁹ A: 61A.

tapşur diyen muhammeddir ol dem cebrâ'îl hayretde varub ve muhammed ne menzilde olduğunu biliüb ve hakikatine 'âlim olub hâmûş oldı''⁸⁰

3. Hz. Âdem ve İnsan

Başlığımızı Hz. Âdem ve insan olarak seçmemizin sebebi, eserde Âdem isminin hem peygamber manasında hem de insan manasında kullanılmasıdır.

A. Hz. Âdem

Hz. Âdem ile ilgili anlatılar Alevi-Bektaşî geleneğinde sıkça kendine yer bulmuştur. Özellikle Allah'ın Hz. Âdem'i kudret eliyle yoğurması olayını Alevi-Bektaşî anlatılarında sıkça görürüz. Resmî Baba da bu konuya değinmiş ve Hz. Âdem'in yaratılması ile ilgili aktarımda bulunarak Allah'ın onu kudret eliyle yoğurup ahsen-i takvim ile mükerrer kılıp kendine ayine eylediğini⁸¹ yazmıştır.

Eserde Hz. Âdem'den cennetten çıkarılma olayında ve Hz. Havva ile ilgili kısımlarda çokça bahsedilir. Hz. Âdem'in emri yerine getirmediği için cennetten çıkarıldığı⁸² aktarılır. Allah'ın Hz. Âdem'i cennetten çıkarmasındaki sebebi de emr-i hakkı yerine getirmesi için yaptığı⁸³ anlatılmaktadır.

Allah'ın Hz. Âdem'i yaratıp meleklerle, ona secde etmelerini emrettiği ve şeytanın da kıyas edip secde emrini yerine getirmediğinden dolayı kovulması⁸⁴ olayını aktarmıştır.

Hz. Havva ile Hz. Âdem ile ilgili anlatılarda Hz. Âdem'in zat olduğu Hz. Havva'nın sıfat olduğu ve Fatıha Suresi, Kur'an'ın anası olduğu gibi Hz. Havva'nın da insanlığın anası olduğu⁸⁵ anlatılmıştır.

B. İnsan

Âdem kelimesinin, eserde peygamber manasının dışında insan manasında da kullanıldığını söylemiştik.

Resmî Baba, kalamullahın Âdem'i beyan ettiğini ve Âdem'in de kalamullahı beyan ettiğini ifade eder:

---

⁸⁰ A: 11A.

⁸¹ A: 25B.

⁸² A: 25A.

⁸³ A: 28B.

⁸⁴ A: 25B.

⁸⁵ A: 12B.

“kelânullâh âdemi beyân ider ve âdem kelânullâhı beyân ider.”⁸⁶

Buna binaen Kur’an ile insanın ana karnından doğan kişi gibi olduklarını söyler:

“insân ile kur’ân ana karnından ikiz toğân insân gibidir kur’ân ile insân ikisi birdir ve biri birinden ayrılmaz ve biri birini beyân ider.”⁸⁷

Resmî Baba, alemin Âdem olmadan olamayacağını Âdem’in de alemsiz olamayacağını söyleyip Kur’an’ın ve Âdem’in birlikteliğini şöyle anlatır:

“sıfât zâtsiz ve zât sıfâtsiz ya’ni ‘âlem âdemsiz ve âdem ‘âlemsiz ya’ni havvâ âdemsiz âdem havvâsız kur’ân âdemsiz ve âdem kur’ânsız ve hak âdemsiz ve âdem haksız olmaz zîrâ âdem olmasa hakkı kim bilir...”⁸⁸

Resmî Baba’nın burada Âdem ile Havva’nın birlikteliğine deyinmesi bize Nebe Suresi, 8. ayeti hatırlattı. Söz konusu ayette Allah, insanı çift olarak yarattığını söylemektedir.

Resmî Baba, Adem’i zat ve sıfat sahibi olarak niteler ve Allah’ın Adem’e ruhundan üflediğini aktarmaktadır:

“ol vakt âdem iki ‘âlem sâhibi idi ya’ni zât ve sıfât sâhibi idi ve şeytân hiçbir ‘âlem sâhibi değil idi zîrâ anda ne rûh ve ne cesed var idi bâri te’alâ nûrdan yatadı ve nefah-i rûh âdeme itlâk olunur.”⁸⁹

Ahzâb 72. ayeti mealini aktararak Allah’ın emirlerini insanın yüklendiğinden bahseder:

“ve’l-arzi ve’l-cibâli feebejne en yahmilnehâ ve eşfakne minhâ ve hamelehâ’l-insânu innehu kâne zalûmen cehûlân ya’ni bâri te’alâ hazretleri emâneti yirlere ve göklere arz eyledi biz tahammül idemeyiz deyü kabûl itmediler ve insân kabûl eyledi.”⁹⁰

4. Hz. Muhammet

Resmî Ali Baba, eserinin muhtelif kısımlarında ve muhtelif konularda Hz. Muhammet ile ilgili birçok bilgi vermiştir. Eserde; Hz. Muhammet’in birçok hadisi aktarılmıştır. Onun peygamberlerin en üstünü ve fazılı olduğu da bildirilmiştir. Resmî Baba, bu konuya şu sözlerle değinmektedir:

---

⁸⁶ A: 10B.

⁸⁷ A: 11B.

⁸⁸ A: 13B.

⁸⁹ A: 26A.

⁹⁰ A: 26B.

“sâ’ir peygamberlerden eżzal ve ekrem ve hâtem olduğı ‘anâsır-ı erba’sı ‘itidâlde olduğı ecildendir.”⁹¹

Görüldüğü gibi Resmî Baba Hz. Muhammet’in, diğer peygamberlerden üstün olmasını anasır-ı erbaasının mutedil olmasına bağlamaktadır.

Resmî Baba Hz. Muhammet hakkında buyrulan *“Sen olmasan alemleri yaratmazdım.”* mealindeki kudsî hadisi aktararak Hz. Muhammet’in; alemlerin yaratılmasının sebebi olduğuna, kendisine vahyedilen Kur’an sayesinde insanlığın ve evrenin hakikatinin açıklayıcısı olduğuna, her şeyin zahir ve batınını onun açıkladığına ve mucizevi bir şekilde ayı ortadan ikiye böldüğüne dair bilgiler vermektedir:

“levlâke levlâk lemâ halaktu ’l-eflâk ya ’ni yâ muhammed sen olmasan yer ü gök olmazdı senin mahabbetine yaradıldı demekdir zîrâ eger muhammed bu ‘âleme gelecek olmasa belki ne ‘âlemi ve ne âdemi yaradmya idi anın ‘aşkına yarattı zîrâ mahbûb-ı hudâdır ve ana gelince âdemin ve ‘âlemin hakikati bilinmedi idi tâ ki ol hazrete kur’ân-ı kerîm geldi ve âdemin ve ‘âlemin hakikati ve zâhiri ve bätını beyân oldu ve istivâ sırrı ‘ayân oldu ve ’ş-şakkü ’l-kamer oldu”⁹²

Hz. Muhammet hakkında verilen bilgilerden biri de Hz. Muhammet’in her türlü fiilinin -Allah tarafından onaylanmış ve Allah’ın isteği üzerine işlenmiş olmasından ötürü -Allah’ın fiili gibi sayılmasıdır.⁹³ Bu bilgi iki ayrı ayetle de desteklenmiştir.

Ayrıca Resmî Baba eserin bir bölümünde Hz. Muhammet’in aleme; herhangi bir şey için değil mutlak surette iki aleme rahmet olsun ve şefaata etsin diye gönderildiğini⁹⁴ belirtmektedir.

Tüm bunların yanında Miraç ve Hz. Muhammet’ten İncil’de bahsedilmesi⁹⁵ hakkında da bilgiler verilmiş fakat bu konular üzerinde detaylıca durulmamıştır. Miraç bahsinde Alevi inancındaki klasik Miraç hadisinden daha farklı bir Miraç hadisesi nakledilmiştir. Eserde yazana göre Hz. Muhammet, Mirac’a nereden ve nasıl çıktığını sahabelere anlatır. Bu sırlara ise vâkıf olan Hz. Ali’dir. Hz. Ali, Miraç ile ilgili detaylı bilgi verirse sahabenin helak olacağından bahsetmektedir. Bu yüzden Hz. Ali sahabenin

⁹¹ A: 9B.

⁹² A: 9B.

⁹³ A: 29A.

⁹⁴ A: 29A.

⁹⁵ A: 41A.

anlayabileceği şeylerden bahsetmektedir. Esere göre Hz. Muhammet'in Allah ile görüşmüş ve Allah da Hz. Muhammet'e Hz. Ali'nin sesi ile seslenmiştir.⁹⁶

5. Tevella ve Teberra

Alevi-Bektaşî inancının yapı taşlarından biri hiç şüphesiz tevella ve teberradır. Alevi-Bektaşîliğin inanç yapısını sıralamak istesek tevella ve teberra şüphesiz en başta gelmektedir. 14. ve 15. yüzyılda Kaygusuz Abdal, Sadık Abdal şiirlerinde de bu konuyu işlemişlerdir. Aynen terim olarak geçmese de anlam olarak geçen şiirler de mevcuttur. Alevi-Bektaşî inancı tevella ve teberrayı genel olarak Ehl-i Beyt'in dostuna dost ve düşmanına düşman, Yezit'e lânet gibi anlamlarda kullanmışlardır.

Nitekim Kaygusuz Abdal da şiirinde “*Resûl evlâdına kasd eyleyenler // Havâric mel'ûn itden kemter oldu*” (Sever: 2016: 263) diyerek tevella ve teberranın anlamını şiirine yansıtmıştır.

15. yüzyılda yaşamış, Kızıldeli Ocağı'na bağlı olan bir şair olarak bilinen Sadık Abdal da (Gümüšoğlu: 2019, 16) divanında Hz. Hüseyin için derin bir üzüntü duymaktadır ve Yezit'e lânet konusunu işlemektedir.⁹⁷

Yine 14-15. yüzyılda yaşadığı tahmin edilen Nesimî de On İki İmam'ı zikrettikten sonra âl-i evlâda düşmanlığa değinmiş ve tevellanın teberrasız olamayacağını söyleyerek tevella ve teberranın Ehl-i Beyt'in dostuna dost düşmanına düşman olmak manasını nakletmiştir.⁹⁸

---

⁹⁶ A: 41B-43A.

⁹⁷ *Benim şol bülbül-i kudsî figânım bî-aded kerrât
Gözüme zerrece gelmez bu cihân bu kamu hey'ât*

*Sipihrin tâk-ı eyvânın geçer âh-ı sehergâhım
Derûnumdan olur zâhir Hüseyin için ma'al-esvât*

*Ne bâkım var cihânın tîr ü mızrâb-ı şedîdinden
Benim âh-ı kiyânımdır gümânsız âteşin âlât*

*Ki bâtın tîgımız vardır Yezîd'e tuhfeler dâ'im
Behâyimden dahi ebter Yezîd'e kılmayan la'nât*

*Yezîdî'ye adûdur tâ ebed Sâdık anın'çündür
Ale'r-rağm-ı Yezîd anın kelâm-ı nüktesi nisbât. (Gümüšoğlu, 2019: 84)*

⁹⁸ *Ohî la'net hımar u huk ü hırsa
Olar kim düşmen-i Âl-i 'abâdur*

Viranî de Fakr-name adlı eserinde tevella ve teberra tabirini Allah'ın emirlerine uymak ve nefsin heveslerinden ve Allah'ın yasakladığı şeylerden kaçınmak olarak ele almakla beraber Ehl-i Beyt'e tevella eylemenin kendisine destur olduğunu söylemektedir.⁹⁹

Hünkar Hacı Bektaş Veli de Velayet-name'de geçtiği üzere Horasan Erenleri'ne tevella ve teberrayı telkin etmiştir (Doğanbaş, 2020: 128).

Resmî Baba da tevella ve teberra anlayışını Ehl-i Beyt'in dostuna dost düşmanına düşman olarak ele almış ve şöyle işlemiştir:

“imdi mü'mîn olana lâzımdır ki tevellâ ve teberrâ sâhibi ola ya'ni âl-i evlâda tevellâ idüb âl-i yezîde teberrâ ide zîrâ âl-i evlâd mahabbeti devletine mü'min olanlar yetiştirdi ve münâfik olanlar bu devletden mahrûm oldu.”¹⁰⁰

Resmî Baba, tevella ve teberra sahibi olunması gerektiğini ancak bu suretle mü'min olunacağını söylemektedir:

“imdi 'azîz-i men tevellâ ve teberrâ sâhibi olmak gerek ki hatta münâfiklikten kurtulub mü'min olasın ve muhammede tab'iyet idüb ümmet-i vasatdan olsasın.”¹⁰¹

Resmî Baba, tevella ve teberra tabirlerini Hz. Muhammet'in dostuna dost düşmanına düşman olmak olarak Bedir Savaşı'nda sahabelerin Hz. Muhammet'e biat etmeleri konusunda Fetih Suresi'nin 10. ayetini açıklarken nakletmiştir.

“bu âyetin hakikat ma'nası bu olsa gerek ki yâ muhammed de ki bunlar senden inâbet itsünler ki senden inâbet itmeleriyle allâhdan inâbet itmiş olurlar ve de ki allâhın eli benim elimin üzerindedir gerekdir ki ben dahi elimi sizin eliniz üzerinde koyayım ve

---

*Teberrâ kılmayınca yoh tevellâ
Teberrâsuz evellâlar hatadur*

*Tevellâ kıl ey miskin Nesimî
Tevellâ kılmayanlara belâdur (Ayan, 2014: 247)*

⁹⁹ *Kim ki vermez Âl ü Evlâd'a özin
Balı yokdur bir kurı zenbürdür*

*Maksûda kim irmeyiser son ucu
Bu sıfattan âkıbet ol dürdürür*

*Ey Viranî kıl tevellâ dâimâ
Hânedân'a çün sana destürdürür (Usluer, 2015: 26)*

¹⁰⁰ A: 5A.

¹⁰¹ A: 5A.

bi'at virüb 'ahd itdürem deyü buyurır ve anlar ki bu 'ahdullâha rızâ virmeyüb döneler sen dahi anlardan el çek ve kendü başlarında olalar ve anlar ki bu 'ahdullâha vefâ ideler anlara ecr-i 'azîm virsem gerek ya'ni anlara bu 'ahd-i vefâ ecr-i 'azîmdir ve bu bi'atden murâd 'ahd-i vefâdır ya'ni bunlara ol vakt tevellâ ve teberrâ üzerine 'ahd itdiler ya'ni muhammedin 'aleyhi's-selâm dostuna dost düşmanına düşmân olmaklığa 'ahd itdiler ve 'ahd-i vefadan dahi murâd bu olsa gerek kim muhammedin uğruna evlâd ü 'tyâlini ve hân-mân ve baş ve cânını terk itmeğe sâbit-kadem olmaktadır.”¹⁰²

Resmî Baba, tevella ve teberra ahbine sadık kalmayanların durumunu “İnsanlardan öyleleri vardır ki: ‘Allah’a ve ahiret gününe inandık’ derler; oysa inanmış değildirler.”(Bakara, 8) ayeti ile açıklamıştır.

“muhammed ‘ayn-ı hidâyetdir her kim ki muhammedin dostuna dost ve düşmânına (düşmân) oldu ana uymuş ve hidâyetine mazhar düşmüş ümmet-i vasatdan olmuş oldu ki mâye-i muhammedî didikleri budır ve eger bu tevellâ ve teberrâ üzerine 'ahd itdikten sonra 'ahbine vefâ itmeyüb sâbit-kadem olmazsa bu dahi ve mi'n-nâsi men yekûlu âmennâ billâhi ve bi'l-yevmi-l-âhiri ve mâhum bi-mü'minîne âyetinin haber virdiklerinden olmuş olunur.”¹⁰³

6. On İki İmam

On İki İmam inancı, Alevi-Bektaşilikte çok önemli yer tutan bir inançtır. Alevi-Bektaşî kaynaklarının tümünde olduğu gibi bu eserde de Hz. Muhammet'den sonra Fatıha Suresi'ni zikredilerek On İki İmam açıklanmış ve tüm imamlara salavat getirilmiştir.¹⁰⁴ Resmî Baba'ya göre On İki İmam'ı Müslümanız diyen riyaset sevdasına düşen mel'unlar şehit etmiştir.

“işte bu menzilde ve bu mertebede olub ve hem muhammed ve 'alî ve fâtıma evlâdları iken riyâset sevdasına düşen bilesün ki yezîd-i (bî-)dinler bu mazlumlara zulm idüb ve kâsd idüb şehîd eylediler.”¹⁰⁵

Başka bir yerde ise:

---

¹⁰² A: 5B-6A.

¹⁰³ A: 7A.

¹⁰⁴ A: 1B-3A.

¹⁰⁵ A: 4B.

“merâtibleri ne vechle oldığı ve nice oldığı cümlesi ma'lûm iken ve zâhir ve rûşen iken yine ümmet-i muhammedden ve sünnet-i cemâ'atden yezîd ibn-i mel'ûn idiler şehîd idüb yine müselmânız dirlerdi ve allâhdan korkmayub ve edeb hayâ itmeyüb ve muhammed 'alî fâtıma hazretlerinin yüzi suyun yire döküb bî-günâh bu on iki imâm ve cehârdeh-i ma'sûm pâkları şehîd idüb ehl-i beyte dahi dürlü dürlü cevru cefâlar eylediler.”¹⁰⁶

Ayrıca eserin sonunda imamların hayatı kısaca anlatılmakta ve imamların hürmetine Allah'tan bir dilek dileme amacıyla okunan “Teveşül Duası”¹⁰⁷ aktarılmaktadır. Resmî Baba meşhur bir hadise dayanarak imamların Kureyş'ten olduğunu; ilkinin Hz. Ali sonuncusunun Hz. Mehdi olduğunu¹⁰⁸ bildirmektedir. Resmî Baba, Ahzab Suresi'nin 33. ayetini aktararak bu ayetin Ehl-i Beyt hakkında indirildiğini belirtir.¹⁰⁹ Mevzu bahis ayet Ehl-i Beyt'in tahir kılındığını (her türlü pislikten arındırıldığını) bildirmek amacıyla indirilmiştir. Ayrıca eserde, yeşil rengin imamlara has kılındığı¹¹⁰ ve onlara candan muhabbet besleyenlerin Kamber ve Selman¹¹¹ mesabesinde oldukları bildirilmiştir. Resmî Ali Baba'nın On İki İmam'ı zikrettiği şiirler de mevcuttur. Bunlardan bir tanesini buraya almayı uygun gördük.¹¹²

¹⁰⁶ A: 65A.

¹⁰⁷ Resmî Baba bu duanın hacetlerin kabul olmasını sağladığını belirtmekte ve belirli dileklerin gerçekleşmesi için farklı farklı okuma günleri olduğunu kaydetmektedir. Bu dua Alevi-Bektaşiler arasında yaygın okunan bir dua değildir. Fakat, pek çok dua kitabında yer almakta olup On İki İmam inancına mensup başka dini gruplar tarafından sıkça okunmaktadır. el-Meclisî, *Bihâru'l-Envâr*, c. 99, s. 248.

¹⁰⁸ A: 29B.

¹⁰⁹ A: 29B.

¹¹⁰ A: 4A.

¹¹¹ A: 4B.

¹¹² *Cân u başa kalmayız Âl-i 'Abâi cânlarız
Bende-i Âl-i Muhammed Mustafâi cânlarız*

*Cân u dilden bende-i Haydar biziz dervîşleriz
Ol sebebden biz 'Aliyyü'l-Murtazâi cânlarız*

*Terk-i tecrîdiz bugün ağ u karadan geçmişiz
Pes bu ma'nâ-le Hasan Hukî'r-Rızâi cânlarız*

*Hem Yezîd'e sad-hezâran la'net itmek şânımız
Zirâ kim Şâh Hüseyin-i Kerbelâi cânlarız*

*Fakr ile fahr eyleyüb tâc u kabâdan fâriğiz
Ma'sûm-i Pâk biz 'Alî Zeyne'l-'Abâi cânlarız*

*Hem Muhammed Bâkır ol kân-ı kerem bedrî'd-dücâ
Ca'fer (ü) Kâzım 'Alî Müse'r-Rızâi cânlarız*

A. Hz. Ali

Hz. Ali yalnızca Alevi-Bektaşiler için değil tüm İslam alemi için önemli bir şahsiyettir. Resmî Baba eserinin birçok yerinde, birçok defa Hz. Ali'den bahseder. Resmî Baba'nın şiirlerine de sıkça yansıyan Ali sevgisinin Uyûnu'l-Hidâye'de de kendine çok önemli bir yer bulduğu görülmektedir. Aşağıda Hz. Ali hakkında verilen bilgiler sıralanacak ve açıklanacaktır.

Hz. Ali, Allah'ın aslanıdır (Esedullah'tır). Bu Hz. Ali'nin meşhur lakaplarından biridir. Bu lakap Hz. Ali'ye meşhur yiğitliği ve Bedir, Hendek ve Hayber gibi muhtelif gazalarda gösterdiği başarılarından ötürü verilmiştir¹¹³. Bu lakap Hz. Ali'nin, Alevi-Bektaşî Edebiyatı'nda da sıkça anılan lakaplarından biridir.

Maide Suresi'nin 55. ayeti ve Hel Etâ (İnsan) Suresi Hz. Ali hakkında nazil olmuş ve Hz. Muhammet bu duruma şehadet etmiştir.¹¹⁴

Hz. Muhammet, Hz. Ali hakkında birçok söz söylemiştir. Onun, yiğitlerin en üstünü olduğunu, ilim şehrinin kapısı olduğunu, imamların ilki olduğunu ve kendi ruhundan, kendi cisminden, kendi etinden olduğunu bildirmiştir.¹¹⁵ Ayrıca eserde, Hz. Ali'nin bütün velilerden üstün olduğu ve kıyamete kadar baki kalacak bir sırta sahip olduğu söylenmektedir.¹¹⁶

Hz. Ali, sahabeyi şaşkınlığa düşüren Miraç'ın sırrına vakıf olup onu sahabeye açıklamıştır.¹¹⁷ Ayrıca Allah Miraç'ta Hz. Muhammet'e Hz. Ali'nin sesiyle seslenmiştir. Hz. Muhammet Allah ile doksan bin kelam ederken konuştuğu kişiyi Hz. Ali zannetmiş ve hayrete düşmüştür. Eserde, Allah'ın Muhammet'in gönlünde en çok Ali'ye muhabbet olduğunu gördüğü ve bu sebeple Muhammet'e Ali'nin lügati ve tavrıyla hitap ettiği bildirilmiştir.¹¹⁸

---

*Çün Takî ü bâ-Nakî'ye kılmuşız ikrâr biz
Ol ecluden 'Askerî Sâhib-livâî cânlarız*

Mehdî-i Sâhib-zamân'ın kuluyuz kurbânıyız

Resmîyâ Ma'sûm-i Pâk nûr-i Hüdâî cânlarız. (06 mil yz A 7821; 129B-130B)

¹¹³ Hz. Ali'nin savaşlarda gösterdiği başarılar için bakınız: (Ağırakça vd: 2016, 107; 152; 186)

¹¹⁴ A: 29A-29B.

¹¹⁵ A: 29B.

¹¹⁶ A: 56B.

¹¹⁷ A: 42A-42B.

¹¹⁸ A: 43A.

Hz. Muhammet, Hz. Ali ve kendisinin tek nurdan yaratıldığını bildirmektedir.¹¹⁹ Resmî Baba bu gerçekleri kimsenin inkar edemeyeceğini belirtir.¹²⁰

Eserin muhtelif yerlerinde Hz. Muhammet'in, "Ali'nin eti etim, cismi cismim, ruhu ruhumdur." mealindeki hadisi aktarılarak Hz. Muhammed ve Hz. Ali'nin yakınlığı dile getirilmiştir. Bu yakınlık hakkında pek çok başka bilgi de verilmektedir. Resmî Baba bu konuda şöyle bir olay aktarır:

*"bir vaktde hazret-i 'alî mizâcsız olub fahr-i 'âlem hazretlerine haber virdiler ol dem anda hâzık hekîm yahûdî var idi anı götürüb aytdı nabzıma bak ve iktizâ iden mu'âlece eyle didi ol hekîm aytdı sizde hastalık yok ol hazret elin uzadub hele nâbzıma bak hasta olan 'alîdir deyu ol hekîm fahr-i 'âlemin nabzına bakub ve iktizâ iden mu'âleceyi idüb hemân dem hazret-i 'alî şifâ bulub ve gelüb fahr-i 'âleme görışdi ve ol hekîm bu hâli göricek sıdkla îmâna gelüb ve hazret-i 'alî mülâzemetinde olub erbâb-ı tahkikatdan oldu ve bu dahi meşhur-i 'âlemdir sen muhammedi ('a.m) 'alîden ve 'alîyi hazret-i muhammeden nice ayırabilürsin."*¹²¹

Aktarılan başka bir olay ise şöyledir:

*"ba'zı müşrikleri irşâd için muhammed ('a.m) 'alî ile minbere çıkdı ve ikisi bir gömleğin içine girüb ba'de ol gömleğin yakasından baş gösterüb gördiler ki bir vücûd iki baş ve yine başların çeküb ba'de yine çıkarub iki vücûd bir baş gösterdiler ki bir vücûd bir baş ol vakt hazret-i fahr-i 'âlem keremallâhu veche hakkına bıyurduğu hadîs-i şerîfler isbât olub andan inandılar ve müşriklikden ferâğat eylediler."*¹²²

Resmî Baba'nın Hz. Ali'nin mertebesini detaylıca işlediği ve buna büyük bir önem verdiği görülmektedir. Resmî Baba, görüşlerini pek çok ayet ve hadisle delillendirmiştir. Pek çok yerde Hz. Muhammed ve Hz. Ali'nin birbirinden ayrı tutulamayacağını belirtmiştir. Hz. Ali hakkında aktardığı ve Hz. Ali'nin dindeki eşsiz konumunu ortaya koyan hadis ve ayetleri inkar etmenin imkansız olduğunu defalarca dile getirmiştir. Resmî Baba'nın aktardığı bilgilerin başka Alevi-Bektaşî kaynaklarında da yer aldığı görülmektedir. Bu bilgiler hadis kaynaklarında da yer alır.

¹¹⁹ A: 43A.

¹²⁰ A: 43A.

¹²¹ A: 43A-43B.

¹²² A: 43B.

B. Hz. Mehdi

Resmî Baba, Hz. Mehdi'yi on ikinci imam olarak bilmektedir. Eserinin giriş kısmında On İki İmam'a salavat getirmiş ve on ikinci imam olarak Hz. Mehdi'yi vasıflandırmıştır:

*“allâhumme salli ve sellem ‘alâ nûr-i cerağ-ı îmân-ı mihr-i dırahşân mâh-ı tâbân güzîde-i ehl-i ‘irfân imam muhammed mehdî sâhibü’z-zamân kutbu’d-deverân cân-ı cânân şîr-i yezdân tâbî’-i fermân yâdı’l-eman ve’l-aman sâhibi’l-lütf ve’l-kerem ve’l-ihsân şâh-ı ahirü’z-zamân”*¹²³

Resmî Baba, Hz. Mehdi ile ilgili eserinde muhtelif yerlerde bahsetmektedir. Bir yerde hidayeti ve inayetin Hz. Mehdi'den olduğunu¹²⁴ belirtir.

Hz. Mehdi'nin Hz. Muhammed'in evladından olacağını¹²⁵ belirtir.

Bir yerde de Hz. Hz. Mehdi'nin zuhur edip bütün milletlerin bir olacağına ve Hz. Mehdi'nin hakikatı beyan edeceğine işaret etmektedir:

*“ fahr-i ‘âlem hazretleri buyurır benden sonra mehdî gele ve cümle milleti bir ide ve hakikat aşkâre ola.”*¹²⁶

Resmî Baba, Hz. Mehdi'nin vasfını anlatırken Hz. Mehdi'nin bir insana hidayet ederse o kişi artık alemin ve âdemin hakikatini anlar ve Mehdi mezhebinden ve milletinden olur. Ayrıca Resmî Baba, Hz. Mehdi'ye karşı gelinmemesini şu sözleri ile öğütlemektedir:

“ ‘azîz-i men mehdîden murâd hidâyetdir ya’ni hak subhâne ve te’alâ hazretleri bir kuluna ‘inâyet nazarıyla nazar eylese ol kul kur’ânın ve muhammedin ve ‘âlemin ve âdemin hakikatine ve kendinin hakikatine ve sırrına vâkıf olur ve mehdînin hidayetine mazhar olur ol vakt mehdî mezhebinden ve milletinden olur ve izhâr eyleyeceği hakikat ehlinden olur ammâ ‘azîz-i men hâdî yol göstericidir ve hidâyet yoldur ve hem mehdî yoldur ki gelecekdir dirler ve gelecek didiklerinin remzi dahi budur ki eger sen dahi ana karşı varırsan ol dahi sana karşı gelür ve eger bu yolca giden ‘ârif-i billâh mukârîn

¹²³ A: 3A.

¹²⁴ A: 4B.

¹²⁵ A: 10B.

¹²⁶ A: 14B.

olub bu yolca gitmedinse hidâyet dahi sana karşı gelmez ve muhammed mehdîye îmân itmemiş olursın ve anın elinden katl olmuşlardan olursın.”¹²⁷

Resmî Baba, İncil’de Hz. Muhammet’in evladından olan Muhammed Mehdi isminde birisinin geleceğini hakikati açıklacağını, zulümleri ortadan kaldıracağını ve Hz. İsa’nın ona yardım edip ona tâbi olacağını şöyle aktarmaktadır:

*“ ...zamân-ı sâ’detlerinde incîl-i şerîfde ye’ti min ba’di’smuhu ahmedu deyü buyurduğu buna işâretidir ya’ni bundan sonra bir peygamber gele adı ahmed ola ve ‘anâsır-ı erba’sı mu’tedil ola ve tabi’-i erba’sı dahi mu’tedil ola ve âhir zamân peygamberi ve hem de hâtem ola her hankınız anın zamânına yetişe ana îmân getüre zîrâ âhir zamânda evlâdından biri muhammed mehdî isminde gele ve zâlimlerin zulmüni yer yüzünden gidere ve cemi’ millet bir ola ve bu esrâr-ı hakikat açıla yine ol vakt yire inem ve ana mu’avin ve muta’bat kılâm...”*¹²⁸

Resmî Baba, Hz. Muhammet’in On İki İmam’ın Kureyş’ten olup sonuncusunun Mehdi olduğunu söylediği bir hadisi de aktarmaktadır.¹²⁹

7. On Dört Masum

Resmî Baba’ya göre On Dört Masum, On İki İmam’ın buluş çağına gelmeden şehit edilmiş çocuklarıdır ve Resmî, bunların nerede nasıl şehit edildiği, isimleri ve nerede medfun olduklarının bilinmesi gerektiğini söyler. Bunları şehit edenler de mel’un, kendine Müslüman diyen, riyâset sevdasına düşmüş ve buna rağmen şefaata uman kişilerdir.

*“azîz-i men bu on iki imâm ve cehârdeh ma’sum pâkların cümlesi fahr-i kâinât ve mefhâr-ı mevcûdât ve hazret-i ‘alî ve hazret-i fâtıma evlâdlarıdır bunların her birini müslümânız diyen mel’ûn idiler şehîd idüb ve yine müslümânız dirler idi ve iki cihân fahrinden şefâ’at ümîdinde idiler ve bu cehârdeh ma’sûm pâkların bu zikr olunân on iki imâm bulûğa irmeden şehîd olân evlâdlarıdır ve her imâmın üçer beşer evlâdlarıvar idi ve ammâ bunlar bâliğ olmadan şehîd oldukları eelden ehl-i hak olanlar anmasıve bilmesi lâzımdır.”*¹³⁰

¹²⁷ A: 15A-15B.

¹²⁸ A: 41A.

¹²⁹ A: 29B.

¹³⁰ A: 3B.

On İki İmam'dan ve On Dört Masum'dan birini öldüren bütün insanlığı öldürmüş gibidir.

“imâm huseyn hazretlerinden ziyâde mü'min kimesne ola mı ve on iki (imâmdan) ve cehârdeh ma'sûm pâklardan ziyâde mü'min kimse ola mı gelmesi işte bunlara kasd idenlerin her biri cem'î-i nâsı öldürmüş kadardır.”¹³¹

Kitabın sonunda¹³² *“der beyân-ı ehl-i beytü'n-nebi âlâ bathi ve e'immete isnâ 'aşer ve cehârdeh-i ma'sûm (pâk) salavâtullâhi 'aleyhim ecma'în ve 'alâ âlihi ve evlâdü't-tayyibîn”* başlığı altında On İki İmam ve On Dört Masum hakkında bilgiler verilmiştir.

8. İman

İnsan'ın Allah'a ulaşmasının yolu olan dört kapı kırk makamın, ilk kapısının ilk makamı imandır. Hacı Bektâş Veli kulun Allah'a kırk makamda ereceğini söylemektedir. Hacı Bektaş devamında imanın da akıl üzere olduğunu belirtir (06 Mil Yz A 4225/2: 1615; 100A).

Resmî Baba da imanın tanımından ziyâde imânı üç kısma ayırmıştır. Biri, avamın imanı; ikincisi havasın imanı; üçüncüsü ise has imândır.

“zîrâ imân dinilen nesne üç mertebe üzerinedir biri imân-ı 'avâm ve biri imân-ı havâs ve biri imânü'l-hâsır pes imân-ı 'avâm oldır ki 'ilmiyle tekrîri ve peygamberi hak ve kur'ân ve cennet ve cehennem ve haşr ve neşr ve sırât ve mîzân hak diye ve nehyi münker ide namâzı niyâzı gözi görmeden imân getüre kim ki bu vechle bile 'avâmındır ve imânü'l havâs oldır ki 'aynü'l-yakîn hâsıl idüb göziyle tanrının sıfâtın görüb ve zâtını müşâhede eyleye lâkîn rûh ile nefsi bir görmeye şeri'atden havf eyleye beyt kahr u lütfun 'illeti mu'inde vâhiddir velî bilmedi şeytân bu tevhîdi ehaddan düşdü dûr ve imânü'l-hâssü'l-hâs oldır ki cemi' eşyâ sıfât-ı bâriye mazhar düşüb zâkiri 'ayn-ı mezkûr göre cemi' 'âlemde kendüde görinenlere hakdan gayrı görmeye ya'ni fenâfillâh olub bekâbillâh budır ki hakke'l-yakîn dirler.”¹³³

9. Mürşit

Mürşit, müritlere, dervişlere kurtuluş yolu gösteren onları yönetip yönlendiren kişidir (Gökbel: 2019, 639). Alevi-Bektâşilik'te mürşide bağlanmak konusu çok önemli bir yer

¹³¹ A: 8B.

¹³² A: 65B.

¹³³ A: 52A.

tutmaktadır. Alevi-Bektâşi nefeslerinde, buyruklarında mürşit konusu sıkça işlenmektedir. Sadık Abdal bir şiirinde mürşit olmadan ilimlerin anlaşılamayacağını ve vasıtasız olarak bilgilere mürşit ile ulaşılabileceğini söyler.

“Müzeyyen ilm-i zâhirle şerî’at cümle mahkûmat

Beyân olmaz bilâ-mürşid ulûm-ı cümle bâkıyyât” (Gümüšoğlu: 2019, 83)

Kaygusuz Abdal, Budala-name isimli eserinde insanın bir mürşide bağlanmasını söylerken mürşidi hâzık bir hekime benzetir ancak herkesin mürşit olamayacağını mürşidin kendi özünü bildiğini, kendinde Hakk’ı bulduğunu söylemektedir (Güzel: 1983, 47-48).

Virânî de fakr-name isimli eserinde kâmil bir mürebbi olmazsa sorunların çözülemeyeceğini, kamil bir mürşitin insanı ulvî aleme ulaştırdığını söyler ve insanın kendisini kamil bir mürşide teslim etmesini öğütler böyle yapmazsa karanlıklar içinde çaresiz kalacağını söyler (Usluer: 2015, 5-8).

Şeyh Safî Buyruğu’nda mürşidin su gibi olduğunu nereye dokunursa orayı temizleyeceği yazılıdır. Aynı zamanda mürşit de talibin gönlünü temizler ve tâlibi Allah’ın aynası gibi eder (Kaplan: 2015, 89). Aynı zamanda mürşide bağlanan kişinin korkudan münezzeh olacağı, talibin mürşidin dediğini yapması gerektiği yazmaktadır (Kaplan, 2015: 103 ve 285).

Alevi-Bektâşi inancında mürşit, Hz. Muhammet’tir. Hz. Muhammet ile birlikte Hz. Ali, Hacı Bektaş Veli, Şah İsmail mürşit makamında görülmektedir. Nitekim Şah İsmail bir beyitinde mürşidinin Hz. Ali olduğunu ondan “Şah” diye bahsederek söylemiştir.

“Ezelden şah bizüm sultanumuzdur

Pirümüz mürşidümüz hanumuzdur” (Macit, 2017: 295)

Resmî Baba da eserinde mürşidin önemine sıkça değinmiştir. Mürşit, talibe heva ve hevesinden bir şey söylemez. Eğer ki talip mürşidin söylediğini hata olarak görürse o zaman da mürşidin, talibe Muhammedî bir ahlakla bilmediği şeyi bildirmesi gerekir.

“mürşid dahi tâlib hakkına hevâ-i nefis ile nesne söylemez ve eger tâlib cehli sebebiyle mürşidin emrini hatâ ‘add idüb ol emri yirine getür(me)se ‘afv idüb hüsn-i hulk ve hulk-i muhammed ile andan anı agâh itmek mürüvvettendir kavle te’alâ ve’l-kâzimîne’l-gayza ve’l-’âfîne ‘ani’n-nâsi vallâhu yuhibbu’l muhsinîne mucibince bilmediği nesneyi ana bildirmek ihsân itmekdir.”¹³⁴

Mürşit’in emri cümleden önde gelir ve talibin mürşidin rızasında mahvolması gerekir.¹³⁵ Mürşit hakkı ana-baba hakkında dahi ileri gelir ve ana-baba taklidinden kurtulmak mürşid-i kâmile tevakkuf eder.¹³⁶ Mürşid-i kamile varıp muratsız olmak gerekir.¹³⁷ Bir talip, hiçbir zaman mürşidini geçemez çünkü tâlibi irşat eden de o mürşittir:

“bir tâlib ne kadar menzil ve merâtib kat’ eylese ve muvahhid ve ‘ârif-i billâh olsa mürşidine (yetişüb) menzilde ve merâtibde beraber olmaz zîrâ anın irşâdı anın yüzünden oldı.”¹³⁸

10. Nefis ve Nefsin Mertebeleri

Resmî Baba eserinde nefse ve nefsin eğitimine sıkça değinmiştir. Resmî Baba’ya göre insanlar doğduklarında ruhları birdir fakat onların farklılıkları yeteneklerinde ve hilkatlerindedir.¹³⁹ İnsan, cenneti ve cehennemi bu yetenekleri, çabaları sayesinde elde edebilir.¹⁴⁰ İnsan; yeteneği ya da çabası eksik olursa hidayete eremez ve gerçeği arama durumu da insanın çabasına bağlıdır.¹⁴¹ Resmî Baba, bunları aktarırken insanın kendisini bilmesi gerektiğinden kendisini bilirse rabbini de bileceğinden bahsetmektedir.¹⁴² Kendini bilenler, bu dünyada ve ahirette huzura erecektir.¹⁴³

Resmî Baba nefse bağlı kalmanın insanın manevi tekamülünde bir engel teşkil ettiğini belirtir. Bu nedenle eserde, pek çok kez nefisle mücadele edilmesi gerektiği söylenmektedir. Bu konuda Hz. İbrahim kıssasını örnek göstererek nefse uyup dünyaya bağlanmamanın önemine şöyle dikkat çekmektedir:

¹³⁴ A: 7B-8A.

¹³⁵ A: 8A.

¹³⁶ A: 16B.

¹³⁷ A: 37B.

¹³⁸ A: 37B.

¹³⁹ A: 18B; 54A.

¹⁴⁰ A: 18B.

¹⁴¹ A: 19B.

¹⁴² A: 30A-30B; 23A.

¹⁴³ A: 23B.

“evlâd-ı ‘ıyâl gibi veyâ mâsivâyâ dâ’ir nesnelere gibi ana mahabbet ve mâ’il oldığın hâlde ol vakt sen anınla olmuş olursun ve kendinle olmamış olursun pes bunun çâresi halîlullâh gibi boğazlamaktır ya’ni derûnında olan ‘aşk-ı ilâhî ana mahsûs itmeyi terk itmekdir eger bâri te’alâ hazretleri sana ol evlâdın ve ol mâsivanın hakikatini bidirirse sana dahi ol evlâd yirine bedel virir anı boğazlarsın ya’ni ol âşk-ı ilâhi ve mahabbet-i ilâhi ki bir rivâyetde âdeme ‘arz olan emânet budur anı mâsivâyâ dâ’ir olan nesnelere ve evlâd-ı ‘ıyâle dâ’ir olanlara sarf itmeyüb ancak kendine mahsûs idüb zîrâ âhire sarf idince ya’ni kendinden mâ ‘adâ olan nesne ile meşgûl oldığın hâlde sen ol vakt ol nesnedesin ve kendinde değilsin ya’ni senin seniliğin anda olur ve sen kusrâ sepeti gibi boş kalursın”¹⁴⁴

Bu kıssa ile Resmî Baba, iki sevginin bir kalpte olmaması gerektiğini gerçek sevginin Allah sevgisi ve gerçek sevgilinin de Allah olduğunu anlatmaktadır.

Resmî Baba, kötü ahlaklı ve nefesine uyan insanların, Allah’ın insanı yaratmasındaki hikmeti ve muradı anlayamayacaklarını belirtir. Bu durumdan kurtulmak için insan kendini bilmelidir. Kendini bilen ise Rabbini bilir. Ayrıca gafletten uyanmayanların alıp verdiği nefesler, ahirette bir hayvan gibi o kişiye saldıracaktır. Alıp verilen nefesler dile gelip “Kindar, kibirli, hasetçi birisi olduğun halde yaşadın, şimdi bizi bu hayvan suretinden kurtar.” diyeceklerdir. Bunlar şu sözlerle belirtilir:

“eger sıfât-ı zemîme ve ahlâk-ı nâ-pesendîde ile muttasıf ve hulklandın ise ve bâri te’alâ seni yaratmasından murâd ne idüğün bilmeyüb ve sen seni bilmeyüb ve rabbini bilmedinse yarın yarın bu dâr-ı fenâdan dâr-ı bekâyâ sefer idecekoldukda cân hulkûma gelür dünyâda muttasıf oldığı sıfât-ı zemîmeye isti’dâdın bürinür ve karşısına gelür ol vakt görürsin ki gafletle alub koyvirdiğin nefesler bir hayvân sûretinde sana hücum etmek isterler ki sen bizi sıfât-ı bî-hamiyye ve zemîme ile muttasıf oldığın hâlde alub koyvirdiğin ve dahi su’i zan ve gümân ve kibr ve kîn ve hased ve buhl ve ‘adâvet ve hirs ve tama’kâr oldığın hâlde koyuvirdin şimdi bizi hayvânlıktan kurtar deyü hücum iderler”¹⁴⁵

Resmî Baba, nefsin mertebeleri hakkında şöyle demektedir:

---

¹⁴⁴ A: 59B.

¹⁴⁵ A: 38B.

“ya’ni ey nefis-i mutma’inne sâhibi rabbinden yana dön ve rızâ-i hakka râzı ol tâ ki bu rızaya marziye sâhiblerine vâsıl olub anlar ile cennete giresin ya’ni sâfiye sâhibi olasin öyle olsa nefis-i emmâre nefis-i levvâme nefis-i mülhimedden gecüb nefis-i mutma’inne yevâsıl olmayınca sana bu hitâb olmaz ve eger nefis-i mutma’inne sıfatıyla sıfatlandınca sana dahi bu hitâb olub ve râziye marziye sıfatını ele getirirsin”¹⁴⁶

11. Hurufilik Etkisi

“Fazlullah Hurûfî’nin kurup geliştirdiği, harflerin esrarına dayanan bâtinî bir akımdır. Hurûfiliğin temeli, eski çağlardan gelen ve harflerle sayıların kutsallığını kabul edip bunlara çeşitli sembolik anlamlar yükleyen anlayışa dayanır. Çok eskiden beri tabiatta varlığı kabul edilen gizli güçler şekil ve harflerle ifade edilmeye çalışılmış, sonuçta tabiat bilimlerinden önce efsun, tılsım, sihir gibi tekniklerle “hurûf” ilmi adı altında sözde ilimler ortaya çıkmıştır.” (Aksu, 1998: 408). Alevi-Bektaşî edebiyatında Nesimî ve Virânî’nin şiirlerinde Hurufî öğeler sıkça kendini göstermektedir.

Resmî Baba’nın eserine baktığımızda Hurufilik’ten etkilendiğini görmekteyiz. Ali Baba, kainatın altı günde yaratıldığını kün emrindeki altı harfe bağlamaktadır. Bunu da Hurufilik’te olan kabz ve bast¹⁴⁷ usulüne göre yapar. Bu usule göre harf okunduğu gibi harf harf ayrılır. Örneğin; kün kelimesinde kaf ve nun harfleri harf harf ayrılır. Yani kaf, elif, fe, nun vav ve nun şeklinde dizerek yaratılıştaki altı günün bu altı harfe işaret olduğu ifade edilir:

“bâri te’alâ hazretleri bu ‘âlemi altı günde yaratdı bi-muktezâ kavle te’alâ haleka’s-semâvâti ve’l-arz ve fî sitteti eyyâmin ya’ni bâri te’alâ hazretleri yeri ve göğü altı günde yaratdı ve bir kavle dahi kün didi oldı bu ‘âlem oldu dirler öyle olsa bu kündeki altı harf bu altı harf güne işâretdir ve hem cihât-ı sitteye işâretdir ki ve hem cihât-ı sitteye ‘âlem-i şehâdetdir...”¹⁴⁸

“virse gerek bu takdirce kün feyekûn âyine mesâbesinde olması münâsibdir meselâ kâf üç harfdir nûn üç harfdir altı olur ki bu ‘âlemin zuhûrının mebde’idir ve ana işâretidir ki feyekûn harâblığını ma’mûriyetini dahi câm’iddir ya’ni fâ iki ve yâ iki ve kâf üç vâv üç ve nûn dahi üç on üç olur altısı ma’mûriyetini ve altısı harâblığına ve yâdaki elif

¹⁴⁶ A: 60A.

¹⁴⁷ Kabz ve bast usulü için bakınız: Aksu, 1998: 409.

¹⁴⁸ A: 24A.

kendine işâretdir zîrâ yâ hitâbıyla hitâb itmek andan gayrıya mahsûs değildir ammâ çünkü kûn feyekûnün âyinesidir."¹⁴⁹

Hurufî inancında 28 ve 32 sayıları önemli bir yer tutar. Ali Baba'ya göre Âdem'in yüzünde yirmi sekiz ilahi kelime vardır ve Âdem'in yüzü Rahman'ın sıfatıdır. Bu yirmi sekiz harf de Âdem'de yazılıdır ve gizlidir ve Allah, Hz. Muhammet'e Kur'an'ı, vech-i ademden öğretmiştir.

*"vech-i âdem sıfât-ı rahmandır ve sâ'ir mahlûkdan temîz olmuşdur ve yigirmi sekiz kelime-i ilâhî kudret eliyle mektûb ve mestur eylemiş bir kitâb-u hudâdır ve sıfât-ı rahmandır ya'ni kur'ânı bana rahmân vech-i âdemden ta'lîm eyledi."*¹⁵⁰

Hurufî inancında yaygın olan pâ çâ jâ gâ harflerinden de eserde bahsedilmiştir. Bu harfler Kur'an'da gelmemiş olup Arap dilinden değildir ve kelimullah yirmi sekiz harftir ve vech-i adem otuz iki harftir vech-i âdem'in otuz iki harf olması pâ çâ jâ gâ harflerinin de eklenmesinden dolayıdır. Bu dört harf çehâr-anasına da işaret olup Muhammet Mehdi bu dört harfin hakikatini açıklayacaktır.¹⁵¹

Hurufîliğe dair diğer bir nokta ise ana ve baba hattı denilen hutut-ı ümmiyye ve hutut-ı ebiyyedir. İnsanın yüzünde yedi hat vardır. Bunlar: İki kaş, dört kirpik ve bir saçtır. Doğuştan insanın yüzünde olduğu için bu hatlara hutut-ı ümmiyye denir. Hutut-ı ebiyye ise erkeğin ergenlik çağına geldiğinde yüzünde çıkan sağ ve soldaki sakallar burun kılları, iki bıyık ve bir de alt dudak tarafında çıkan kıllardır. Bu iki hat da hâl ve mahâl toplamı 14 olmak üzere toplamda 28 eder (Kaya: 2009, 3). Bütün bu hatların toplamı 28 ve 32 sayısına uyarlanarak bu sayıların insanın yüzünde temsil edildiği söylenir (Aksu, 1998: 409). Ali Baba da eserinde bu hatlarla ilgili şunları söylemektedir:

"zîrâ bu yedi hatlar gibidir ki bunlar 'ayn-ı şeri'atdır ve şeri'at 'ayn-ı hakikat 'ayn-ı şeriatdır 'didikleri budır ve bu on dört hatların mevzi'i dahi on dördür yigirmi sekiz ider hurûf-u muhkemât ve müteşâbihât ve noktalu ve noktasuz harfler gibi ve ayın on dört gicesi gibi ki tamâm-ı kemâlli demidir ve on dört günü dahi yigirmi sekiz ider ve 'ş-

¹⁴⁹ A: 24B-25A.

¹⁵⁰ A: 12A.

¹⁵¹ A: 14B; 15A.

*şakku'l-kamer remzi ve istivâ sırrı ve elem neşrah leke sûresinin mâsdakı buna işâretidir ve cehâr 'anâsır birle otuz iki olur.'*¹⁵²

Nüsha Tavsifi ve Çeviride İzlenen Yol

A. Nüsha Tavsifi

Uyûnu'l-Hidâye'nin nüshalarını araştırmaya başladığımızda hem yurt içinde hem de yurt dışında birçok nüshası bulunduğunu gördük. Kullanacağımız nüshaları belirlemek için nüshanın tam ve eski tarihli olmasına özen gösterdik. Tarihli olmayan nüshalarda ise nüshanın tam olmasına özen gösterdik. Bu sebeple ilk başta 3 ana nüsha üzerinden metnimizi oluşturmaya karar verdik:

1. Süleymaniye Kütüphanesi, Ali Nihat Tarlan bölümü, nu: 141.
2. Milli Kütüphane Nüshası: 06 mil yz A 782/1.
3. Atatürk Kitaplığı, Osman Ergin Bölümü: nu: 297.4 1.

Bu üç yazma eserden Süleymaniye Kütüphanesi nüshasını, esas metin olarak ele aldık ve çevrimizi gerçekleştirdik. Fakat daha sonra müellif nüshası olabileceği ihtimalinin yüksek olduğu başka bir nüsha ile karşılaştık. Bu nüshayı; h. 1198 (m. 1784) tarihli olması ve Süleymaniye nüshasının oldukça bozuk ve dağınık olması sebebiyle Süleymaniye nüshası ile değiştirdik. H. 1198 (m. 1784) tarihli nüshayı ana metin olarak ele aldık ve çalışmalarımızı da bu nüsha üzerinden gerçekleştirdik. Yeni nüshalarımız şöyle oldu:

1. İstanbul Millet Kütüphanesi, Ali Emiri Koleksiyonu, nu: 34 Ae Şeriyye 894.
2. Milli Kütüphane Nüshası: 06 mil yz A 782/1
3. Atatürk Kitaplığı, Osman Ergin Bölümü: nu: 297.4 1.

1. İstanbul Millet Kütüphanesi, Ali Emiri Koleksiyonu, nu: 34 Ae Şeriyye 894.

223x146,137x72 mm ölçülerinde, satır sayısı 17, yaprak sayısı 73, yazı türü Arap-Nesih'tir. Metinde "A" harfi ile belirtilmiştir. Bu nüsha çalışmamızda ana nüsha olarak kullandığımız nüshadır. İstinsah tarihi h. 1198 (m. 1784)'tir. Müellif nüshası olma ihtimali vardır.

Baş: *"hazâ risâle-i 'uyûnu'l-hidâyet bismillâhi'r-rahmâni'r-rahîm el-hamdulillâhi ellezi ce'alnâ min ümmeti habîbihi ve halîlihi muhammed el-mustafa..."*

---

¹⁵² A: 14A-14B.

Sonu: *“sırrıhu harrehu el-fakîrû'l-hakîr sâhib-i te'lîf girîdî resmî 'alî baba el-Bektaşî min bende-i seyyid 'alî sultân kuddis sırrıhu semâneyn ve tis'ûn ve mi'e elf min şehri zi'l-hicce yevmü's-sıbt nısfü'l-leyli hû temmet.”*

Allah'ın isimleri ve “hadis” kelimesi kırmızı mürekkep ile yazılmıştır. Ayetler ve hadisler kırmızı çizgi ile belirtilmiştir. Bazı yerlerde anlatımı vurgulamak için de kırmızı mürekkep kullanılmıştır. “Beyit” kelimesi de yine kırmızı mürekkep ile belirtilmiş ve beyitlerdeki mısralar kırmızı maddelerle birbirinden ayrılmıştır.

2. Milli Kütüphane, Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu: 06 mil yz A 782/1.

181x115 - 137x80 mm ölçülerinde, satır sayısı 17, yaprak sayısı 159, yazı türü Nesih, kâğıt türü Abadî'dir. Metin “M” harfi ile belirtilmiştir.

Baş: *“risâle-i 'uyûnu'l-hidâye ma'a salavâti kebîr bismillâhi'r-rahmâni'r-rahîm el-hamdulillâhi ellezi ce'alnâ min ümmeti habîbihi ve halîlihi muhammed el-mustafa...”*

Sonu: *“gelen birdir giden birdir kalan bir hemân birdir hemân birdir hemân bir”*

Bu nüshada Uyûnu'l-Hidâye 1B-87A arasındadır. Nüshada Celaleddin Suyutî'ye ait bir bölümden sonra Ali Baba'nın şiirlerini içeren bir bölüm daha vardır. Yazmanın kapağında da kitabın içinde Uyûnu'l-Hidâye ve Ali Baba'nın Divanı bulunduğu yazmaktadır. Nüsha oldukça özenli bir şekilde istinsah edilmiştir. İstinsah tarihi ve müstensihi belli değildir. Başlıklar, ayetler ve hadisler, bazı vurgulamalar kırmızı mürekkep ile yazılmıştır. Eserin başında bulunan salavatta yer alan fatiha suresinin her bir ayeti de kırmızı yazılmıştır. Beyitler ve cümleler madde işaretleri ile ayrılmıştır. Eserin son kısmında bulunan Elif-name'de her harf kırmızı çizgi ile belirtilmiştir.

3. Atatürk Kitaplığı, Osman Ergin Bölümü, nu: 297.4 1.

230x160-165x85 mm ölçülerinde, satır sayısı 19, yaprak sayısı 59'tur. Metinde “K” harfi ile belirtilmiştir. Müstensihi Derviş Necîp'tir.

Baş: *“risâle-i 'uyûnu'l-hidâye bismillâhi'r-rahmâni'r-rahîm el-hamdulillâhi ellezi ce'alnâ min ümmeti habîbihi ve halîlihi muhammed el-mustafa...”*

Sonu: *“gelen birdir giden birdir kalan bir hemân birdir hemân birdir hemân bir temmetü'l-hurûf bu'ûn allâhü'l-mülkü'l- ketebe el-fakîrû't-taksîr devîş necîb”*

Nüshada; başlıklar, beyt kelimesi, vurgulamalar, Allah'ın isimleri ve eserin son kısmında bulunan Elif-name'de bulunan her harf, ayet ve hadisler kırmızı mürekkep ile yazılmıştır. Duaların bazı kısmında ve On İki İmam ve On Dört Masum'un anlatıldığı kısımda imamlar ve çocuklarının isimleri kırmızı çizgi ile belirtilmiştir. Ayrıca imamları ve On Dört Masum'u şehit eden kişilerin isimleri teberrâ gereği ters yazılmıştır.

Uyûnu'l-Hidâye, muhteva olarak çok önemli bir eserdir. Fakat nüshaları karşılaştırırken gördük ki metinde çokça anlatım bozukluğu ve kelime eksikliği bulunmakla birlikte eserde konuşma havası hakimdir. Bu da bize yazarın eseri kendisinin kaleme almadığını, muhabbet esnasında Ali Baba'nın anlattıklarının başka biri tarafından yazıya aktarıldığı ihtimalini de vermektedir.

Çeviride İzlenen Yol

Ele aldığımız metin çok eski bir metin olmadığından ve metin üzerinde dil incelemesi yapmak gibi bir amaç gütmendiğimizden transkripsiyon alfabesi kullanmadık. Metni, yazmada gördüğümüz gibi okuduk. Sesli harfler yahut fonetiği günümüzde değişen kelimelerde değişiklik yapmadık. “Ayn” harfini sağa doğru tırnak işareti (‘) ile “hemze” işaretini sola doğru tırnak işareti (‘) ile gösterdik. Uzun seslileri aktarırken aksan işareti (^) kullandık. Farsça kökenli “dost” gibi “o” sesi ile telaffuz edilen ve uzun ünlü içeren kelimelerde “aksanlı o” (ô) harfini kullandık. Metinde akıcılığı sağlamak adına gerekli yerlerde parantez içinde metnin içeriğini etkilemeyecek eklemeler yaptık.

III. BÖLÜM

GİRİDÎ RESMÎ ALİ BABA'NIN UYÛNU'L-HİDÂYE'Sİ

1B

hazâ risâle-i 'uyûnu'l-hidâyet¹⁵³

bismillâhi'r-rahmâni'r-rahîm

el-hamdulillâhi ellezi ce'alnâ min ümmeti habîbihi ve halîlihi muhammed el-mustafa rabbu'l-âlemîn ellezi seyyerenâ¹⁵⁴ min zürriyeti velîyyeti ve vasîyyeti 'aliyye'l-murteza ve salli 'alâ seyyidetâ ümmü'l-mü'minîn hadicete'l-kübrâ ve binte resûlillâhi fâtimete'z-zehrâ er-rahmani'r-rahîm ellezi nûr-i¹⁵⁵ kulûbena bi-mahabbeti hasani'l-müctebâ bi-meveddeti huseyn eş-şehîd-i deşt-i¹⁵⁶ kerbelâ mâlik-i yevmi'd-dîn ellezi mük-i âleyna zeyne'l-âbidîn bi'l imâm ve'l-hudâ iyyâke na'budu 'ibâdeten tübelluguna bi'l-ikâmeti bi-sohbeti Muhammed el-bâkır ve'l-ca'fer es-sâdık ve musa el-kâzım ve âli musa er-rızâ ve iyyâke neste'în kemâ nesta'nâke muhammed et-takî el-cevâd ve âli en-nakî el-hâdî ellezi bi-himâmi ehl-i'l-mecîd¹⁵⁷ ve'l hidâyete¹⁵⁸ ve'l 'alâ ellezi huve'l-muktedâ sırâte'llezîne en'amte 'aleyhim ellezi

2A

huve mutâba'ti hasan el-'askerî ve bi-mutâba'ti¹⁵⁹ mehdî¹⁶⁰ sâhibe'l-'asri ve'z-zamân ğayri'l-mağdûbi 'aleyhim ve laddâllîn münker¹⁶¹ min ehl'il-bid'ati ve'l hevâ istecib du'ai yâ samiu'd-du'ai ve neşhedü en lâ ilâhe illâllah vahdehu lâ şerikeleh ellezi esmâ-i'l-hüsni ve neşhedü enne muhammed 'abduhu ve resûluhû ellezi hû fi şânihi sûretü'n-necmü'l-hudâ¹⁶² ve neşhedü enne emîrû'l-mü'minîn 'alî veliyullâh ellezi hû fi şânihi sûretu hel etâ¹⁶³ ve sallallâhu te'alâ¹⁶⁴ 'alâ âl-i muhammed et-tayyîbîne't-tâhirîn

¹⁵³ M: risâle-i 'uyûnu'l-hidâye ma'a salavâti kebîr (1B)

K: risâle-i 'uyûnu'l-hidâye (1B)

¹⁵⁴ K: hayyarenâ

¹⁵⁵ M: nevvar

¹⁵⁶ M: fi deşt-i

¹⁵⁷ M: ehli'l-mecd; M: K: ve'l alâ ihdinâ's-sırâte'l-müstakîm ellezi sırâte'l-ikâmeti bi'l-mecd ve'l-hidâyete

¹⁵⁸ K: hidâyet

¹⁵⁹ K: mütâba'ti

¹⁶⁰ M: muhammed mehdî

¹⁶¹ M: münkerîn

¹⁶² Sûre hakkında bilgi

¹⁶³ İnsan Suresi hel eta olarak da bilinir. Surenin bir kısmında Hz. Ali ve Hz. Fatıma'nın çocukları Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin için tuttıkları oruçtan bahsedilir ve o ayetlerin de Hz. Ali ve Hz. Fatıma hakkında indiği önemli tefsir âlimleri tarafından yazılmıştır: Suyutî, *ed-Durru'l-Mensur*, c. 15, s. 153; Fahreddin er-Razî, *Tefsir-i Kebir*, c. 22, s. 335-336.

¹⁶⁴ M: te'alâ yazılmamış.

allâhumme salli ve sellem âlâ nûr-i server-i enbiyâ¹⁶⁵ habîb-i hudâ resul-i kibriyâ muhammedü'l-mustafâ allâhumme salli ve sellem 'alâ nûr-i şâh-ı evliyâ netice-i ma yuhî veliyy-i mücteba memdûh-ı esrâr lâ fetâ imâm 'alî el murtaza ve nûr-i¹⁶⁶ ma'sûmete't-tâhir meşâhidü'l-eşher hazret-i ma'sûm muhammed el-ekber allâhumme salli ve sellem 'alâ nûr-i matla' şems ed-duhâ¹⁶⁷ bedrü'd-dücâ menba'-ı sırr-ı mustafâ hadîcetü'l-kübrâ allâhumme salli ve sellem 'alâ nûr-i gencine-i gâr-ı hudâ hazine-i dürr-i ebîhâ mesned nişîn 'ismet¹⁶⁸ serâ fâtîmetü'z-zehrâ allâhumme salli ve sellem 'alâ nûr-i efzali't-takvâ ahsenü'l-vera ve eşrefü'ş-şürefâ imam hasan hulku'r-rızâ ve 'alâ nûr-i hazret-i ma'sûmu't-tâhir mazhar-ı seyr fi allâh hazret-i ma'sum abdullâh¹⁶⁹ allâhumme salli ve sellem nûr-i melcei'l-gurebâ hadîfyü'l-fukarâ mehter-i evliyâ¹⁷⁰ imam huseyn¹⁷¹ şâh-ı şehidân deşt-i kerbelâ

2B

ve 'alâ nûr-i ma'sûmu't¹⁷²-tâhirîn fazl-ı rabbi'l-lehu hazret-i ma'sûmu'l-'abdullâh ve zât-ı cennet¹⁷³ el-'âsım hazret-i ma'sûmu'l-kâsım allâhumme salli 'alâ¹⁷⁴ nûr-i seyyidi'l-muttakîn mefhar-ı ehl-i'l-yakîn zübde-i evlâd-ı't-tayyibîn¹⁷⁵ imam zeyne'l-'abidîn ve 'alâ nûr-i ma'sûmu't-tâhirîn seyyidi'l-kevneyn hazret-i (ma'sûmu'l)¹⁷⁶-huseyn ve tâc-ı sâhibu't-tecrîd hazret-i ma'sûmu'l-kâsım es-sa'id allahume salli ve sellem 'alâ nûr-i fahrü'l-mezâhir¹⁷⁷ gevheri'l-bâhir kudretü'l kâdir imam muhammed el-bâkır ve 'alâ nûr-i ma'sûmete't-tâhir¹⁷⁸ gevher-i hazret-i ma'sûmu'l-'aliyyü'l-eftar allâhumme salli ve sellem 'alâ nûr-i mâl-i nutk-u'l-fâik¹⁷⁹ medâr-ı kur'ân-ı nâtık bahrû'l-hakâyik imam ca'fer es-sâdik ve 'alâ nûr-i ma'sûmetu¹⁸⁰-t-tâhirîn ziyâ-i necş mihr ü mâ mâh hazret-i ma'sûm 'abdullâh ve rahmete'l-'âdî hazret-i yahyaü'l-hâdî allahumme salli ve sellem 'alâ nûr-i maksudu'l-'azim matlabü'l-câzım durretü'l-nâzım imam musa el-kâzım ve

¹⁶⁵ M: senedü'l-asfiyâ sultânü'l-etkiyâ

¹⁶⁶ M; K: 'alâ

¹⁶⁷ Sûre hakkında bilgi

¹⁶⁸ K: devâzdeh-i 'azimet

¹⁶⁹ M: ma'sûmu'l-'abdullâh

¹⁷⁰ M: şemi' cemi' asfiyâ

¹⁷¹ M: mazlûm

¹⁷² M: ma'sûmiye't

¹⁷³ M: zât-ı cennetü'n-neciyyetü'l-'âsım

¹⁷⁴ M; K: ve sellem nûr-i

¹⁷⁵ M: tayyibîn ve't-tâhirîn

¹⁷⁶ M: ma'sûmu'l

¹⁷⁷ K: fahrü't-tâhirîn

¹⁷⁸ K: tâhirîn

¹⁷⁹ K: nutku'd-dakâ'ik

¹⁸⁰ M: ma'sûmiye'tâhirîn

‘alâ nûr-i ma‘sûmetu’t-tâhirîn nâsirü’l-fâtih hazret-i ma‘sûmu’s-sâlih ve maksadu’t-tâlib hazret-i ma‘sûmu’t-tayyib allâhumme sali ve sellem ‘alâ nûr-i mazhar- sırr-ı hel eta kâşif-i remz-i ¹⁸¹hâfî ma‘denü’l-cûd ve’s-sehâ masdar-ı kerem¹⁸² ve’l-‘atâ imam ‘alî ibn musa er-rızâ allâhumme salli ve sellem ‘alâ nûr-i sâhibi’l-halki’l-‘azîm mâlik-i sırrü’l-kadîm ‘âlemü’l-‘ilmü’l-‘alîm imam muhammed et-tâkî el-kerîm ve ‘alâ nûr-i

3A

ma‘sûmu’t-tâhirîn asli’d-dakâik hazret-i ma‘sûm-i¹⁸³ ca‘feri’s-sâdik allâhumme salli ve sellem ‘alâ nûr-i merkez-i evtâd zübde-i icâd nüsha-i âbâd sâhibü’l-irşâd limen lehu er-rüşd¹⁸⁴ imâm ‘ali en-nakî el-cevâd ¹⁸⁵allâhumme salli ve sellem ‘alâ nûr-i nâili’s-seyf-i haydar kâ’il-i ceş-i saf-deri imam hasan el-‘askerî ve ‘alâ nûr-i mâ‘sûmu’t-tâhirîn mihrü’l-münirîn hazret-i ma‘sûmu’l-ca‘fer ve efzalü’l-hâşim hazret-i ma‘sûmu’l-kâsım allâhumme ¹⁸⁶allâhumme salli ve sellem ‘alâ nûr-i cerağ-ı îmân-ı mihr-i dırahşân mâh-ı tâbân güzîde-i ehl-i ‘irfân imam muhammed mehdî sâhibü’z-zamân¹⁸⁷ kutbu’d-deverân cân-ı cânân şîr-i yezdân tâbî’-i fermân yâdî’l-eman ve’l-aman sâhibi’l-lütf ve’l-kerem ve’l-ihsân şâh-ı ahirü’z-zamân devazdeh imâm cehârdeh ma‘sûm pâk-ı hüccetü’l-kâ’im er-rahmân ve delîlü’l-burhân¹⁸⁸ ve ‘alâ min tabi‘hum ilâ¹⁸⁹ yevmu’d-deverân ve’d-dîne’l-îmân bi-rahmetike yâ rahîm yâ rahman yâ halîm yâ gafur yâ gufrân yâ kerîm yâ sultân salavatullâhi ‘aleyhi ve ‘aleykimü’l-(mülkü’l)-mennân¹⁹⁰ râkem kim tesvîdân-ı sehâif-i ‘isyân giridî resmî el-bektâşî nâtûvân bu tarz ile tahkik-i beyân-ı hâl ve bu nehçile şerh-i mâfî el-bâl ider ki hak subhâne ve te‘alâ hazretleri bir kimesneyi kendi ‘inâyetine ve lütfuna mazhar düşürse bu zikr olunan devâzdeh imam ve çehârdeh ma‘sum-u pâk hazretlerine

3B

¹⁸¹ M: mâ hâfî; K: mâ safî

¹⁸² K: masdarü’l-kerîm

¹⁸³ K: imâm

¹⁸⁴ M: es-sedâd; K: er-rüşd ve’r-reşâd

¹⁸⁵ M: ve ‘alâ nûr-i mâ‘sûmiye’t-tâhirîn mihrü’l-münevver hazret-i ma‘sûmu’l-ca‘fer ve efzalü’l-hâşim hazret-i ma‘sûmu’l-kâsım allâhumme

¹⁸⁶ K: ve ‘alâ nûr-i ma‘sûmu’t-tâhirîn mihr-i münirîn hazret-i ma‘sûmu’l-kâsım allâhumme

¹⁸⁷ M: sâhibü’l-‘asr ve’z-zamân

¹⁸⁸ M: delil-i kât’ı-ı burhân

¹⁸⁹ M: etba‘hum ilâ; K: mine’t-ta‘bihum

¹⁹⁰ M; K: mülkü’l-mennân

bende ve kul olmaklık kerem ider¹⁹¹ ve hakikatlerine ve esrârlarına vâkîf olmağlık ve vesîle ve hâdî olmağ için bir kimse¹⁹² yaradır ki bunlar kimlerdir ve hakikatleri nedir neye şebîhdirlir¹⁹³ ve şân-ı şerîfleri ve mekâdirleri sâ'ir halkdan efzal ve ekrem olduğı nedendir imdi¹⁹⁴ 'azîz-i men bu on iki imâm ve cehârdeh ma'sum pâkların cümlesi fahr-i kâinât ve mefhâr-ı mevcûdât ve hazret-i 'alî ve hazret-i fâtîma evlâdlarıdır¹⁹⁵ bunların her birini müslümânız diyen mel'ûn idiler¹⁹⁶ şehîd idüb ve yine müslümânız dirlir idi ve iki cihân fahrinden şefâ'at ümîdinde idiler ve bu cehârdeh ma'sûm pâkların bu zikr olunân on iki imâm(ın) bulûğa irmeden¹⁹⁷ şehîd olân evlâdlarıdır ve her imâmın üçer beşer evlâdlarıdır idi¹⁹⁸ ve ammâ bunlar bâliğ olmadan şehîd oldukları ecluden ehl-i hak olanlar anması ve bilmesi lâzımdır ve bu on iki imâmın ve cehârdeh ma'sûm pâkların nerede medfûn oldukları¹⁹⁹ ve kimler şehîd eyledi ve hilâfetleri kaç yaşında şehîd olduklarını kitâbın ahirinde terkîm olursa gerek²⁰⁰ inşâllâh²⁰¹ ancak murâd olan müselmânım diyen ve ehl-i hakikatim diyen ve îmân 'itikâdım bunlaradır

4A

diyenlere lâzım olan budır ki gönüllerinden mahabbet idüb ve bilüb ve îmân (idüb)²⁰² ve anmak gerek zîrâ²⁰³ bunlar nûr-i hudâ ve esrâr-ı mustafa nakd-i 'alî el-murtazâ ve zehrâdirlir²⁰⁴ ve bunlar zâhirde sâ'ir halkdan eşref ve efzal oldukları muhammed ali evlâdları olduklarından ve hem âl-i evlâd olânların vücûd-ı şerîflerine cümlesi şerâfine dâhildir dimezler ki eli ve bâşı dâhil gayrı yeri dâhil değil hemân ol vücûd-ı şerifin cümlesine vücûd-ı şerîf vücûd-ı mübârek dirlir çünkü her nesne 'alâmetinden bilünür dirlir bu ecluden bâri te'alâ hazretleri yeşil rengi anlara 'alâmet olsün deyü cennetden cibrîl-i emîn²⁰⁵ ile anlara mahsûs olsun ve 'alâmetolsün deyü²⁰⁶ gönderdi

¹⁹¹ M; K: idüb

¹⁹² K: bir kimesne murâd ider ki

¹⁹³ M: tesbîhlerdir; K: ve neye tesbîh iderler

¹⁹⁴ K: nedir el-beyân

¹⁹⁵ M; K: evlâdlarındandır

¹⁹⁶ M; K: mel'ûnlar

¹⁹⁷ K: buluşuna erdikden sonra

¹⁹⁸ K: varlardır

¹⁹⁹ K: medfûndır ve kimler

²⁰⁰ M: terkîm olursa gerekdir

²⁰¹ M; K: inşallah-u te'alâ

²⁰² M; K: idüb

²⁰³ K: zîrâ kim bunlar nûr-i hudâ

²⁰⁴ M: ve fâtîmatü'z-zehrâdirlir

²⁰⁵ K: 'aleyhi's-selâm

²⁰⁶ M: mahsûs gönderdi; K: mahsûs olarak gönderdi

imdi anlar ol ‘alâmeti bâşlarında daşımaya²⁰⁷ tahsis eyledikleri gibi mü’minin ve muvahhid ve ümmet-i vâsatdan olana ve allâhın birliğine ve muhammedin hak resûl olduğına ikrâr îmân iden nâs ki gayr âl-evlâddır anlar şöyle iktizâ ider ki anlar ol yeşil rengi bâşlarında daşdıkları gibi sâ’i nasdan olanlar dahi anların tabanı altını bâşları üzerinde bileler ki en ‘alâ yiri bâşı üzeridir ve anların en ednâ ‘âzâları²⁰⁸ tâbânı altıdır bâşları üzerinde bileler ve bu şânla vâra ve bu tavr ile ‘ünvân

4B

vireler ki anlara lâyük olân şân-ı şerîfin bu dahi ancak zerresidir ve anlara muhib ve ‘aşık olan sâ’ir nâsdan kim ise anların menziline ve ²⁰⁹merâtibine göre ol muhibb-i hânedân²¹⁰ olanlar dahi selmân ve kanber mesâbesinde olurlar²¹¹ işte zâhirde zerre kadar menzil ve merâtibleri zikr olındı ve bâtında menzîl ve merâtibleri ve ‘indallâh mekâdirleri ki²¹² hak subhânehu ve te’alâ hazretleri hidâyeti anlara münhasır eylemiştir ki ol sırr-ı batnân ‘an²¹³ batnin imâm muhammed mehdî hazretlerine dense gerek ve ²¹⁴mehdî ‘ayn-ı hidâyetdir ki hâlâ hidâyeti bulub kendi hakîkatine ‘alîm olanlara hidâyet ‘inâyet andan olur anın sırrı ve keremidir²¹⁵ öyle olsa işte bu menzilde ve bu mertebede olub ve hem muhammed ve ‘ali ve fâtıma evlâdları iken riyâset²¹⁶ sevdâsına düşen bilesün ki yezîd-i (bî-)dinler²¹⁷ bu mazlumlara zulm idüb ve kasd idüb şehîd eylediler ammâ ‘indallâh bunların her birilerinin hâtırları muhammed ²¹⁸gibidir zîra kerbelâ vak‘asından mukaddem sabâh kızılılığı olmaz idi deyü ‘uyûnu’r-rızâda ve şevâhidü’n-nübüvvede ve ravzâtü’ş-şühedâda ve hadikatü’s-su‘edâda dahi mestûrdır kerbelâ vak‘asından sonra zuhûr eyledi ki imâm huseyn hazretlerinin²¹⁹ kanının kızılılığıdır beyt subh-i ‘âlem münşî-i hikmetden açmışdır felek

5A

²⁰⁷ M; K: dâ’imâ

²⁰⁸ M: a’zâ

²⁰⁹ K: anların

²¹⁰ K: mahabbet-i hânedân

²¹¹ Ali Baba’nın Ehl-i Beyt’e sevgi besleyenlerin onlardan olacağını Selmân ve Kanber örneğini vermesi Hz. Peygamberin “*Selmân, Ehl-i Beyttendir*” hadisini hatırlattı: İbn Sad, *Tabakat*, c. 9, 330.

²¹² K: mekâdirlerine göre

²¹³ M: min batnin

²¹⁴ M: muhammed

²¹⁵ K: kerîmidir

²¹⁶ K: kasd

²¹⁷ M: yezîd-i bî-dinler; K: yezîd-i bî-din

²¹⁸ K: muhammed ‘alî gibidir

²¹⁹ K: efendimizin

hamret-i hûn-i şehîdândan işâretidir şafâk imdi mü'mîn²²⁰ olana²²¹ lâzımdır ki tevellâ ve teberrâ sâhibi ola ya'ni âl-i evlâda tevellâ idüb âl-i yezîde teberrâ ide zîrâ âl-i evlâd mahabbeti devletine mü'min olanlar yetişdi ve münâfik olanlar bu devletden mahrûm oldu²²² zîrâ müşrik ve zâlim ve kâtildirler ve bunlar bu kabildendir ki kavle te'alâ ve *mi'n-nâsi men yekûlu âmennâ billâhi ve bi'l-yevmi-l-âhiri ve mâ hum bi-mü'minîne*²²³ ya'ni yâ muhammed bu halkın ba'zısı dirlerse ki biz allâh ve kıyâmet²²⁴ günine îmân eyledik dirlerse inanma zîrâ hâlbuki anlar mü'min değildir bu takdîrce münâfik olmuş olurlar ve anların hakkına bâri te'alâ hazretleri buyurur kavle te'alâ *inne'l-münâfikîne fi'd-derki'l-esfel mine'n-nâr*²²⁵ ya'ni münâfiklar tahkîk cehennemden yedinci katından aşâğı ki esfeldir anların yirleri andadır imdi 'azîz-i men tevellâ ve teberrâ sâhibi olmak gerek ki hatta münâfiklıktan kurtulub mü'min olasın ve muhammede tab'iyet idüb ümmet-i vasatdan olsasın ve bu tevellâ ve teberrâ bu olsa gerek ki kavle te'alâ *inne'l-lezîne yubâyi'üneke innemâ yubâyi'unallâh yedu'l-lâhi fevka eydîhim fe men nekese fe innemâ yenkusu 'alâ nefsihî ve men evfâ bimâ 'ahede aleyhu'l-lâhe feseyu'tîhi ecren azîmâ*²²⁶ ve bu âyetin

5B

sebeb-i nuzûlü ve sened-i verûdi oldır ki bedr gazâsına niyet olındığı hâlde ba'zı kabîle sâhibleri kendülerini muhayyer itme sevdâsında olub ya'ni gazâdan kalma kasdında idiler zîrâ zîrâ Kureyş kabîlesinden zîyâde korkarlardı ve dirlerd ki eger bu gazâda muhammed²²⁷ bu gazâda gâlib olursa hoş ve illâ kâfir gâlib olursa bizim anda bulunmamamızla yine anlara dönmek âsân olur deyü ba'zı bahâneler idüb²²⁸ zîrâ bunlar henüz sıdıkla îmâne gelmemişler idi ol sebebden bâri te'alâ hazretleri hazret-i muhammede yâr olanı ma'lûm²²⁹ idesin deyü bu âyet nâzil oldu ve bu âyetin hakikat ma'nası bu olsa gerek ki yâ muhammed de ki bunlar senden inâbet itsünler ki senden inâbet itmeleriyle allâhdan inâbet itmiş olurlar ve de ki²³⁰ allâhın eli benim elimin

²²⁰ K: mü'min muvahhid

²²¹ K: evlâdına lâzımdır

²²² K: kaldı

²²³ Bakara, 8.

²²⁴ K: allâha ve kıyâmet gününe

²²⁵ Nisâ, 145.

²²⁶ Fetih, 10.

²²⁷ K: muhammed 'aleyhi's-selâm

²²⁸ M: bahâneler aydılar

²²⁹ M: yâr olanı ve yâr olmayanı; K: yâr olanı ve yâr olmayanı ma'lûm

²³⁰ K: yâ muhammed

üzerindedir gerekir ki ben dahi elimi sizin eliniz üzerinde koyayım ve bi‘at virüb ‘ahd itdürem²³¹ deyü buyurır ve anlar ki bu ‘ahdullâha rızâ virmeyüb döneler sen dahi anlardan el çek²³² ve kendü başlarında²³³ olalar ve anlar ki bu ‘ahdullâha vefâ ideler²³⁴ anlara ecr-i ‘azîm virsem gerek ya‘ni anlara bu ‘ahd-i vefâ

6A

ecr-i ‘azîmdir ve bu bi‘atden murâd ‘ahd-i vefâdır ya‘ni bunlara ol vakt tevellâ ve teberrâ üzerine ‘ahd itdiler ya‘ni muhammedin ‘aleyhi’s-selâm döstuna döst düşmanına düşmân olmaklığa ‘ahd itdiler ve ‘ahd-i vefadan dahi murâd bu olsa gerek kim muhammedin²³⁵ uğruna evlâd ü ‘iyâlini ve hân-mân ve baş ve cânını terk itmeğe sâbit-kadem olmaktadır ‘azîz-i men ba‘zı ehl-i tarîk hîn-i inâbetde tâlibîn kulağına kelime-i tevhidi telkîn ider ol hod müselmândır ve kelime-i tevhîdi her dem zâkirdir ana gerek idi ki tevellâ ve teberrâ telkîn ide zîrâ ol vakt muhammed ‘aleyhi’s-selâm sahâbeye (r.a) tevellâ ve teberrâ telkîn eyledi anlara kelime-i tevhîd telkîn itmedi zîrâ anlar mukaddem allâhın birliğine ve peygamberin hak resûl olduğına îmân itmişler idi öyle olsa bu emre imtisâl bu ‘ahde muvâfakat için bir tâlib bir mürşide inâbet kabûl itmek için vardığı hâlde gerek idi ki tevellâ ve teberrâ ana telkîn ide ve ol ‘ahde vefâ itmek üzerine inâbet virüb ‘ahd itdüre yohsa kelime-i tevhidi ana telkîn eyledikleri hâlde ol dahi dir ki ben buna aslından münkir değilim ki bunu bana ‘ahd-ı misâk deyü telkîn idersin bunu anamdan babamdan işidüb ve bildiğim nesnedir deyü tarîkat-ı ‘âliyye²³⁶ ‘inde

6B

bî-‘itibâr olur²³⁷ zirâ bir gayrı nesne telkîn ider ümîdinde idi zîrâ kelime-i tevhîdi mevcudât-ı mümkünâtın inkâre mecâlleri olmayacak bir nesnedir zîrâ eyyuhe’n-nâs edâsıdır²³⁸ ki yukaruda mürûr iden ve *mine’n-nâs men yekûl* âyetinin mâsdaki²³⁹ budır ki vaktin peygamberine îmân itmeyince allâha ve kıyâmet gününe îmân itmesinden mü’min olmak lâzım gelmez ya‘ni vaktin dahi peygamberine dahi îmân itmeyince mü’min olmaz ve peygambere îmân itmeden murâd tabi‘etdir zîrâ ana bî‘at itmekle rızâ-i hakda bulunmuş olursun bi-muktezâ kavle te‘alâ *lekad radiyallâhu ‘ani’l-mü’minîne iz*

²³¹ M: itdürürüm

²³² K: koy

²³³ K: başlarına

²³⁴ M: itmek

²³⁵ K: muhammed ‘aleyhi’s-selâm

²³⁶ K: ‘ulviye

²³⁷ K: neye i‘tibâr olunır zîrâ

²³⁸ K: nidâsıdır

²³⁹ M: mîsdâk

*yubâyi 'ûneke taht'eş-şecerati fe'alime mâ fi kulûbihim fe-enzele's-sekînete 'aleyhim ve esâbehum fethan karîba*²⁴⁰ ya'ni yâ muhammed ('a.s) de ki hakkın rızâsını mü'min olanların üzerine şöyle iktizâ ider ki bu ağâcın altında senden bî'at ideler ya'ni mü'min olanlar rızâ-i hakkı bî'at-i emr-i hakkı şol vakt râzı ya'ni şol vakt yirine getürdiler ağac altında muhammedden²⁴¹ bî'at eylediler ya'ni muhammedin bî'ati altına girdiler ol vakt muhammed²⁴² dahi anların kalbinde olan niyeti bildi ve cümleye emniyet geldi ve feth yakın oldu ya'ni bâri te'alâ hazretleri fethi müyesser eyledi ya'ni muhammede tab'iyet itmelerine feth²⁴³ müyesser oldu ve kalbleri emîn ve sâkin oldu ve felâh ve necât

7A

buldılar ve bu bî'at ağâc altında tahsîs olması bu olsa gerek gerek kim kavle te'alâ *mine'ş-şeceretin mübâreketin lâ şarkîyyetin*²⁴⁴ ya'ni bu şecere-i mübârek ne şarkîdir ne garbîdir ve bu şecereden murâd şeceretü'l-insaniyyedir ya'ni her kim ki bu şeceretü'l-insaniyyeye kadem basdı ya'ni insânlık menzîline yetişdi muhammede tab'iyet eyledi ve bu tevellâ teberrâ telkînini kabûl eyledi ol vakt mâye-i muhammedî müyesser olur ya'ni bu şecere-i mübârek muhammeddir ve muhammed²⁴⁵ 'ayn-ı hidâyetdir her kim ki muhammedin²⁴⁶ dôstuna dôst ve düşmânına (düşmân)²⁴⁷ oldu ana uymuş ve hidâyetine mazhar düşmüş ümmet-i vasatdan olmuş oldu ki mâye-i muhammedî didikleri budır ve eger bu tevellâ ve teberrâ üzerine 'ahd itdikten sonra 'ahdine vefâ itmeyüb sâbit-kadem olmazsa bu dahi *ve mi'n-nâsi men yekûlu âmennâ billâhi ve bi'l-yevmi-l-âhiri ve mâhum bi-mü'minîne*²⁴⁸ âyetinin haber virdiklerinden olmuş olunur²⁴⁹ zîrâ kimesne anlara bu 'ahd üzerine inâbet idin dimedi ve dimez bil ki gelme diyeler zîrâ ihtimâldir sâbit-kadem olmaz zîrâ dimişlerdir gelme gelme dönme dönme gelenin mâlı dönenin başı²⁵⁰ selef-i ehlullâh tâ muhammedden²⁵¹ beri bu nutkı hîn-i inabetde söylerler ki bundan tâlibe muhayyerlik çıkar zîrâ

7B

²⁴⁰ Fetih, 18.

²⁴¹ K: muhammed 'aleyhi's-selâmdan

²⁴² K: 'aleyhi's-selâm

²⁴³ M; K: fethi müyesser eyledi

²⁴⁴ Nur, 35. mübâreketin zeytûnetin lâ şarkîyyetin

²⁴⁵ K: 'aleyhi's-selâm

²⁴⁶ K: muhammed 'aleyhi's-selâmın

²⁴⁷ M; K: düşmân

²⁴⁸ Bakara, 8.

²⁴⁹ M; K: olur zîrâ

²⁵⁰ K: dimişlerdir

²⁵¹ K: 'aleyhi's-selâmdan

bu edâ-i nübüvvet-i hasse tarafıdır kişinin rızasına tevakkuf ider ve ama nübüvvet²⁵² ‘ammesi tarafı ya‘ni etvâr-ı şeri‘at-ı îmâna da‘vet itdüğünü gelmezse ya esir veya katil etmek ve ceziyyesini kesmektir ve gazâda ölen şehîd ve öldüren gâzi²⁵³ ve mâl-i ganîmet helâl²⁵⁴ amma nübüvvet-i hassesi bu tevellâ ve teberrâ telkîni üzere sâbit-kadem olmaktadır zîrâ ağâc altında bî‘at etsünler deyü emr olduğu vakt bedr gazâsına gitmek üzere idiler ki bun günleri idi bu sebebden bî‘ati mevrûd²⁵⁵ iden ‘ahd üzerine virmek iktizâ eyledi öyle olsa fahr-i ‘âleme muvâfakat için tâlibe hîn-i inâbetde gelme gelme dönme dönme gelenin mâlî dönenin başı demek gerek ve bunu böyle demekden murâd elinden mâlını almak için değılvelikin ol ‘ahde muvâfık ve mutâbık gelmek içündür ve tâlibin dahi²⁵⁶ mürşidi emrine tab‘iyeti anların ol vakt muhammede²⁵⁷ tab‘iyetleri gibi olmak gerek zîrâ fahr-i ‘âlem heve-i nefis ile söz söylemedi²⁵⁸ bi-muktezâ kavle te‘alâ *vemâ yentiku ‘ani’l-hevâ in huve illâ vahyun yûhâ*²⁵⁹ öyle olsa mürşid dahi tâlib hakkına hevâ-i nefis ile nesne söylemez ve eger tâlib cehli sebebiyle mürşîdin emrini

8A

hatâ ‘add idüb ol emri yirine götür(me)se²⁶⁰ ‘afv idüb hüsn-i hulk ve hulk-i muhammed²⁶¹ ile andan anı ağâh etmek mürüvvettendir kavle te‘alâ *ve’l-kâzimîne’l-gayza ve’l-‘âfine ‘ani’n-nâsi vallâhu yuhibbu’l muhsinîne*²⁶² mucîbince bilmediğı ²⁶³nesneyi ana bildirmek ihsân itmektir²⁶⁴ zîrâ bilmez ki mürşîdin emri zâhirde hatâ görünürse tâlibe anı sevâb görüb işlemedi lâzımdır zîrâ emr-i mürşîd cümleden mukaddemdir ve dahi tâlibin irâdeti mürşîdin rızâsında mahv olmak gerek buna ikrâr (ve) îmân dirler zîrâ ol vakt muhammedin hak resûl olduğına ikrâr itmişlerdi sonra tevellâ ve teberrâ telkinine dahi îmân itdiler²⁶⁵ ikrâr îmân sâhibi oldılar ve ama bu tevellâ ve teberrâ telkini min ‘indallâh ‘âşık-ı sâdık olanların kulağına değer zîrâ nasîbe

²⁵² K: nebevîyyet

²⁵³ K: gazâda şehîd olarak gâzi

²⁵⁴ K: helâl olarak ve ammâ

²⁵⁵ M; K: mürûr

²⁵⁶ M: ve tâlib dahi; K: tâliblere

²⁵⁷ K: ‘aleyhi’s-selâma

²⁵⁸ K: asla nesne söylemedi

²⁵⁹ Necm, 3-4.

²⁶⁰ M; K: getürmese

²⁶¹ K: hüsn-i hulk-i muhammedî

²⁶² Âl-i İmrân, 134.

²⁶³ K: ana

²⁶⁴ M: ana bildirmek ana ihsân itmektir

²⁶⁵ K: itmişler idi sonra tevellâ ve teberrâ telkînini min

bağlıdır kesbî değildir anlar²⁶⁶ bu nasîbe mazhar düşmüşlerdir mâdem ki bu telkîn kulağına değmeye ‘âşık-ı sâdık²⁶⁷ olmaya ve rızâ-i hakka râzı olmaya zîrâ ‘âşık-sâdıkların hakkına derler ki göklerde bir burc vardır ve ana belâ burcu dirler bunların yıldızları ol belâ burcunda turur²⁶⁸ ya‘ni emr-i hak ile her ne zuhûr iderse belî dirler ve gayrıdan bilmezler işte enbiyâ ve evliyânın tarîk-i hakka sâlik oldukları râh-ı hak budır ve bunların kemâli ve ‘indallâh kurbiyyetleri kadar dünyâda râhatsız²⁶⁹ olurlar el-hadîs

8B

*ed-dünyâ sicne’l-mü’mîn*²⁷⁰ ya‘ni²⁷¹ dünyâ mü’mînin zindânıdır ve bâ-i hâl bunlara bir su-i²⁷² kasd iden bulunur ya‘ni imtihân-ı bâri ya‘ni bâri te‘alâ hazretleri sâ‘ir kullarına hitâb için ki gördünüz mi bilâ-‘acz²⁷³ rızâ-i hakka râzı olmak böyle olur işte ‘âşık ve sâdık ve sa‘îd ve şehîd bunlardır ve şâkî ve²⁷⁴ bed-baht ve müşrik ve münkir ve münâfık ve kâtil ol eziyyeti ve elemi virmeğe me‘mur olanlardır ²⁷⁵‘azîz-i men bu âyetin ma‘nasına nazar kıl ol vak‘ada kâtil ve maktûl olanların hakikat-i hâlleri nicedir kavle te‘alâ (ve) men (ya)ktul mü’mînan mute‘ammiden fecezâuhu cehennemü hâliden fihâ²⁷⁶ ya‘ni bir âdem kasd eylediği hâlde bir mü’mîni katl eylese ol kâtilin yeri cehennemdir ve dahi kavle te‘alâ *men katele mü’mînân feke ennemâ katele’n-nâse cemî‘ân*²⁷⁷ ya‘ni bir kimesne bir mü’mîn²⁷⁸ öldürse cem‘i nâsı²⁷⁹ öldürmüş gibidir öyle olsa imâm huseyn hazretlerinden ziyâde mü’mîn kimesne ola mı ve on iki (imâmdan)²⁸⁰ ve cehârdeh ma‘sûm pâklardan ziyâde mü’mîn kimse ola mı gelmesi işte bunlara kasd idenlerin her biri cem‘î-i nâsı öldürmüş kadardır âyet bu ma‘nâyı dahi ohşar ki bir âdem keteb-i semâvînin her kangısından olursa olsun bir harfîni inkâr eylese tahkîk kâfirdir âyet kande kaldı veya ba‘zı câhillere zebûr ve tevrât²⁸¹ ve incîli inkâr ider

²⁶⁶ K: anlar dahi

²⁶⁷ K: ‘âşık ve sâdık

²⁶⁸ M; K: doğar

²⁶⁹ M; K: rahat olurlar

²⁷⁰ Dünyâ, müminin zindanıdır: Müslim, *Sahih-i Müslim*, c. 11. s. 423. Hadis kaynağında “Dünyâ, müminin zindanı, kâfirin cennetidir şeklinde geçmektedir.”

²⁷¹ M; K: dünyâ

²⁷² K: bir söz

²⁷³ K: sabr

²⁷⁴ K: ve müşrik ve

²⁷⁵ K: zîrâ

²⁷⁶ Nisa, 93.

²⁷⁷ Maide, 32.

²⁷⁸ M: bir kimse bir mü’mîni

²⁷⁹ K: cem‘i mü’mîni

²⁸⁰ M; K: imâmdan

²⁸¹ M: tevrât

9A

bil ki hazret-i kur'ânı inkâr ider işte bu kâtiler dahi böyledir ki bir mü'min katl itmekle cem'î-i nâsı öldürmüş gibidir ya'ni (keteb-i)²⁸² semâvinin bir harfini inkâr eylese cümlesini²⁸³ inkâr itmiş gibidir kâfir ve zâlim²⁸⁴ olur bu kadar zâlimlikden sonra yüzüzlüğe bakın ki yine ümmet-i muhammedden ve sünnet-i cemâ'atdeniz dirler ve yarın kıyâmet günü şefâ'at dahi umarlar velikin bâri te'alâ hazretleri bunların 'ameline göre cezâsını virse gerek ve ammâ bu zikr olunan âl-i evlâdlarının ne zâhirlerine ve ne bâtınlarına kimesne küh ile muttali' degil ki iktizâ eylediği gibi haber vire ve ammâ güneşden zerre deryâdan katre denli zikr idelim meselâ on iki imâm ve cehârdeh ma'sûm pâk hadîce ve fâtıma yigirmi sekiz ider kur'an-ı kerîm dahi yigirmi sekiz harfdir ve cehâr 'anâsır birle otuz iki hurûf olur²⁸⁵ ve bu cehâr 'anâsır pâ çâ jâ kâ harflerine²⁸⁶ işaretdir ki vech-i âdemde kudret eliyle yazılmışdır ve kur'ânın harfleri yigirmi sekiz olması bunların²⁸⁷ yigirmi sekiz olduklarındanır ammâ murâd olan bunların hakîkatlerini bilüb tab'iyet itmekdir zîrâ iş bu nice münâfık ve müşrik yezîdîler fahr-i 'âleme îmân eyledik dirler idi yine kâsd idüb evlâdlarının

9B

kimini zehr ile kimini susuz tîy-i gadr ile şehîd eylediler hep *lâ ilâhe illallâh muhammede'r-resûlullâh* diyen mel'unlar münkir müşrik yezîdîler idiler ki anlara bu cefâları revâ görüb eylediler ve muhammed 'alî gibi zât-ı şerîflerin²⁸⁸ hâtırlarına mürâca'at itmeyüb ve bunların kur'ânın hakîkati olduklarını bilmeyüb kur'ân-ı 'azîmü'ş-şânı inkâr eylediler ve muhammed 'alî hazretlerinin hâtırlarını ykdılar hak subhâne ve te'alâ hazretleri buyurır *levlâke levlâk lemâ halaktu'l-eflâk*²⁸⁹ ya'ni yâ muhammed sen olmasan yer²⁹⁰ ü gök²⁹¹ olmazdı senin mahabbetine yaradıldı dimekdir zîrâ eger muhammed bu 'âleme gelecek olmasa belki ne 'âlemi ve ne âdemi yaradmiya idi anın

²⁸² M; K: keteb-i

²⁸³ M; K: cemi'ni

²⁸⁴ K: ve kâtil olur

²⁸⁵ K: otuz iki harf olur

²⁸⁶ M: bu 'anâsır harfleriyle otuz iki olur

²⁸⁷ K: bu harflerin

²⁸⁸ M: Muhammed 'alî hazretlerinin hâtırlarına

²⁸⁹ Sen olmasaydın âlemleri yaratmazdım: İbn Şehrâşub, *Menâkıb-ı Âli b. Ebu Tâlib*, c. 1, s. 217; Bahranî, *Avâlimü'l-Ulûm*, c. 11, s. 42; "ve levlâke yâ Muhammedi mâ halaktu'd-dünyâ" varyantı da mevcuttur:

İbn Asakir, *Tarih-u Dimeşk*, c. 3, s. 518.

²⁹⁰ M: yirler

²⁹¹ K: ne yir ne gök

‘aşkına yarattı zîrâ mahbûb-ı hudâdır ve ana gelince âdemin ve ‘âlemin²⁹² ²⁹³hakikati bilinmedi idi tâ ki ol hazrete kur’ân-ı kerîm geldi ve âdemin ve ‘âlemin²⁹⁴ hakîkati ve zâhiri ve bâtını beyân oldu ve istivâ sırrı ‘ayân oldu ve’ş-şakkü’l-kamer²⁹⁵ oldu ümmet-i vasat anın ümmeti oldu ve sâ’ir peygamberlerden efzal ve ekrem ve hâtem olduğu ‘anâsır-ı erba’sı ‘itidâlde olduğu ecildendir zîrâ sâ’ir peygamber-i²⁹⁶ ‘azâmın ‘anâsır-ı erba’sı ²⁹⁷ve tabâi‘-i²⁹⁸erba’sı mu‘tedil olmayub kiminin turâbiyyeti ve kiminin mâ’iyyeti ve kiminin nâriyyeti ve kiminin hevâiyyeti gâlib olub²⁹⁹ meselâ âdemin turâbiyyeti

10A

ve nûhun mâ’iyyeti ve mûsânın nâriyyeti ‘îsânın hevâiyyeti gâlib olub her biri vaktinde neye mazhar düşdiyse ol mazhariyyet zuhûr idüb hazret-i âdem³⁰⁰ turâb ile meşgûl olub ve hazret-i nûh³⁰¹ bir du‘â ile ‘âlemi tûfâna virüb ve hazret-i mûsâ³⁰² allâhı göreyim deyü niyâz idüb tecellî-i hak zâhir olunca dağ yandı³⁰³ ve hazret-i ‘îsâ hevâsı gâlib olmağa rûhullâh ismiyle tesmiye olunub ve üç yaşında iken da‘vete me’mûr olub dâ’imâ seyahatde olub³⁰⁴ bi’l-âhire ‘âlem-i ‘ulvîye ‘urûc eyledi zîrâ bunların ‘anâsırları ve tâbi‘etleri i’tidâlde değil idi biri üçünden gâlib olub³⁰⁵ ve ammâ fahr-i ‘âlem ve güzîde-i nev‘i ben-i âdem hazretlerinin ‘anâsır-ı erba’sı ve tebâi‘-i erba’sı i’tidâlde olub ol eclden hâtem oldu ve dört yâre mâlik oldu ve anlar dahi ‘anâsır-ı nübüvvet olub ve dahi fahr-i ‘âlemin ‘anâsır-ı erba’sının i’tidâline işâret olub dört peygamber mesâbesinde oldılar meselâ ebâ bekr suya³⁰⁶ ‘ömer ateşe ‘osmân havâyâ ve ‘alî³⁰⁷ turâba ya‘ni ³⁰⁸‘alî âdeme ebâ bekr nûha ve ‘ömer mûsâyâ ve ‘osmân ‘îsâyâ bedel ya‘ni

²⁹² M: ‘âlemin ve âdemin

²⁹³ K: kendi

²⁹⁴ M: ‘âlemin ve âdemin

²⁹⁵ Ayın yarılması olayı: Hakim, *el-Müstedrek*, c. 5, s. 543-544; Suyutî, *ed-Durru’l-Mensur*, c. 14, s. 71; Ahmet b. Hanbel, *el-Müsned*, c. 15, s. 230-232.

²⁹⁶ M: peygamberân-ı

²⁹⁷ K: mu‘tedil ve

²⁹⁸ K: mutebâyi‘

²⁹⁹ M: kiminin hevâiyyeti kiminin mâ’iyyeti ve turâbiyyeti ve nâriyyeti gâlib olub; K: kiminin hevâiyyeti kiminin mâ’iyyeti kiminin turâbiyyeti kiminin nâriyyeti gâlib olub

³⁰⁰ K: hazret-i âdem ‘aleyhi’s-selâm

³⁰¹ K: ‘aleyhi’s-selâm

³⁰² K: ‘aleyhi’s-selâm

³⁰³ M: tağ yanub

³⁰⁴ M: gezüb bi’l-âhire

³⁰⁵ M: gâlib oldu; K: gâlib oldu

³⁰⁶ K: sufiye

³⁰⁷ K: keremallâhu veche

³⁰⁸ K: hazret-i

nübüvvetin ‘anâsırı oldılar ve çehâr yâr olub beşinci muhammeddir ki rûh mesabesindedir ve beşincidir dört peygamberin³⁰⁹ beşincisi muhammeddir³¹⁰ hakkü’l-insâfa bakılsa yine muhammed rûh mesabesindedir zîrâ anın vücûd-ı şerifi ‘âleme

10B

âyn-ı hidâyet geldi ve muhammed mehdî anın evlâdından geleceğini haber viridi ve besmele-i şerîf ve fâtiha-i şerîf ana nâzil olan kitâbda geldi ve hakikat-i ‘âlemi ve âdemi beyân eyledi zîrâ fâtiha-i şerîfe ümmü’l-kitâbdır ümm anadır anadan toğmayan dünyâya gelmez ya‘ni fâtiha-i şerîfin hakikatine ‘âlîm olmayan bu dünyaya gelmiş gibi değildir ve ammâ ‘azîz-i men on iki imâm ile on dört ma’sûm pâklar ve hadîce ve fâtıma hazretlerinin hakikatlerini işitdin ya‘ni yigirmi sekiz harf mesâbesinde olduklarını bildin yigirmi sekiz harfin dahi hakikatini³¹¹ dinle ki muhammed nice geldi ve müfred iken nice cem‘ oldu ve nice kelâmullâh oldu bilesin³¹² imdi ‘azîz-i men hak subhâne ve te‘alâ hazretleri hazret-i kur‘ânı muhammede³¹³ gönderdiği vakt cebrâ’îl-i emîn³¹⁴ ile harfleri³¹⁵ müfred gönderdi zîrâ eşyâ âdeme gelmeden müfreddir ammâ yine her biri çehâr-ı ‘anâsırdan mürekkebdır velikin câmi‘ ve hâvi³¹⁶ değil ol sebebden ol sebebden eşyanın ‘âlemine ‘âlem-i müfredât dirler ve ammâ âdem câmi‘-i cihân-nümâdır ve başdan başa kelâmullâhdır ve kelâmullâh âdemi beyân ider ve âdem kelâmullâhı beyân ider deyü buyudıkları buna işâretdir ki hak subhâne ve te‘alâ hazretleri bu ‘âlemi yarattığı vakt kelâmiyle (yaratdı)³¹⁷ ya‘ni kün didi ve bu ‘âlem oldu ba‘dehu âdemi bu ‘âlemden âdemi peydâ idüb birbirine

11A

âyîne eyledi ammâ çünkim âdem ‘âlem-i eşyâda ya‘ni nutfe olmadan ana karnından doğmadan mukaddem olan ‘âlemine ‘âlem-i müfredât dirler ya‘ni kur‘ânı dahi cebrâ’îl müfred getürdi dirler ve bu rumûz buna işâretdir ki âdemin ‘anâsır-ı erba‘ası müfredât ‘âleminde iken terkîbe gelüb andan nutfe olub andan ana rahmine gelüb andan bu ‘âleme bir kitâb olub ve gelüb beyân oldu işte kur‘ân-ı kerîm dahi hak te‘alâ tarafından

³⁰⁹ M: niteki(m) dört peygamber-i ‘azâmın; K: ve yine peygamber-i ‘azâmın

³¹⁰ K: beşincisi peygamber

³¹¹ K: hakikatlerini

³¹² M: bilesin imdi ey

³¹³ K: ‘laeyhis’s-selâma

³¹⁴ M; K: cibrîl-i emîn

³¹⁵ M; K: hurûfları

³¹⁶ M: hâdî; K: halâi

³¹⁷ K: kelâmiyle yaratdı

cebrâ'îl-i emîn³¹⁸ harf harf getürüb ol hazret³¹⁹ dahi terkîbe dizüb kelime oldu andan kelâm oldu andan âyet oldu ve tekmîl vücûd olub ve ma'na cemi' olub andan beyân eylediler ammâ bir gün fahr-i 'âlem hazretleri cebrâ'îlden su'al eyledi ki yâ karındaşım cebrâ'îl bu getürdiğin peyâmı ve kur'ânı sana vireni görür müsün cebrâ'îl aytdı bir yeşil perde ardından söylenür ben dahi işitdiğim gibi gelüb sizlere tapuşdırurum ve bundan mâ'addâsını bilmiş ve görmüş değilim didi ol vakt fahr-i 'âlem aytdı yâ karındaşım sana destûrdır perde(yi)³²⁰ kaldır ve gör kim sana söyleyen kimdir didi öyle olsa cebrâ'îl³²¹ bir nöbet âhirde perde(yi)³²² kaldırub ana kur'ânı ta'lîm idüb muhammede tapşur diyen muhammeddir ol dem cebrâ'îl³²³ hayretde varub ve muhammed³²⁴ ne menzilde olduğunu bilüb ve hakîkatine 'âlim olub hâmûş oldu buraya münâsib³²⁵

11B

beyt ehad ahmeddir ammâ bir mîm ider fark iki 'âlem bir mîm içindedir gark ve³²⁶ eger su'al olunsa ki kur'ân-ı kerîm fahr-i 'âlem hazretlerine gelmeden evvel âdem³²⁷ var idi ve siz dirsiniz³²⁸ ki kur'ân âdemi beyân ider³²⁹ cevâb el-hadîs *el-insânu ve'l-kur'ânu tevâmân*³³⁰ ya'ni insân ile kur'ân ana karnından ikiz toğân insân gibidir kur'ân ile insân³³¹ ikisi birdir ve biri birinden ayrılmaz ve biri birini beyân ider zîrâ fahr-i 'âlem efendimiz dahi kur'ânı rahmândan ta'lîm eyledi ya'ni vech-i âdemden yazdı zîrâ gördüğü³³² âdemin vechinde yigirmi sekiz hurûf³³³ müfred mektûb olmuş bir kelâmulâh-i mektûmdır ve bir sıfât-ı rahmandır ammâ sâmitdir ve zâtını mülâhaza idüb gördüğü kelâm-ı nâtıktır ol dem vech-i âdemden cem' idüb başka başka harf iken kelime ve kelâm olub andan âyet oldu ve ma'nâ cem' oldu bu vech ile beyân eyleyüb andan zâkir

³¹⁸ M; K: cibrîl-i emîn

³¹⁹ M: hazret-i muhammed dahi; K: muhammed 'aleyhi's-selâm dahi

³²⁰ M; K: perdeyi kaldır

³²¹ K: cebrâ'îl-i emîn

³²² M; K: perdeyi kaldırub

³²³ M: cibrîl

³²⁴ K: 'aleyhi's-selâmın

³²⁵ M; K: buraya münâsebet

³²⁶ K: imdi

³²⁷ K: ol

³²⁸ K: sırrı idi

³²⁹ K: gerek idi kim âdem kur'ânı beyân ide cevâb cüneyd bağdâdî hazretleri bıyırır kim beyt lafzü'l-kur'ân cismü'l-insân tevâmân ma'niü'l-kur'ân ma'niü'l-insân tevâmân ya'ni inân il kur'ân

³³⁰ İnsan ile Kur'an ikiz kardeşdir.

³³¹ M: ya'ni insân ile kur'ân

³³² M: görür ki

³³³ K: harf müfred

oldı işte âdem kur'ânı ve kur'ân âdemi bu vechle beyân eylededir³³⁴ bi-muktezâ-i kavle te'alâ *er-rahmânu 'allemel-kur'âne halakal-insâne 'allemehu'l-beyân eş-şemsu ve'l-kameru bi-husbânin ve'n-necmu ve'ş-şeceru yescudâni*³³⁵ 'azîz-i men bu âyetin sebeb-i nüzûlü sened-i vurûdi

12A

oldır ki fahr-i 'âleme kâfirler su'âl eylediler ki yâ muhammed kur'ânı sana kim ta'lîm eyledi deyü ol vakt bu âyet nâzil oldu *er-rahmânu 'allemel-kur'âne* ya'ni yâ muhammed di ki bana kur'ânı rahman ya'ni allâh ta'lîm eyledi anlar aytdılar kelâm³³⁶ ve sedâ ile mi veya harf ve göstermek ile mi ta'lîm eyledi fahr-i 'âlem aytdı *halakal-insâne allemel-beyân* ya'ni insânı dahi halk eyledi kur'ânı beyân itmek için zîrâ vech-i âdem sıfât-ı rahmandır ve sâ'ir mahlûkdan temîz olmuşdur³³⁷ ve yigirmi sekiz kelime-i ilâhî kudret eliyle mektûb ve mestur eylemiş³³⁸ bir kitâb-u hudâdır ve sıfât-ı rahmandır ya'ni kur'ânı bana rahmân vech-i âdemden ta'lîm eyledi ben dahi hurûf-u müfred iken cem' idüb kelime ve kelâm olup andan âyet olup halka beyân idüb zâkir oldılar ve'ş-şemsu ve'l-kameru bi-husbânin ya'ni şems ile kamer dahi bâri te'alâ fermanına imtisâl-i devr iderler insân ayları ve yılları bilmek için *ve'n-necmu ve'ş-şeceru yescudâni* dahi yıldızlar ve ağaçlar insâna karşı secde iderler ki sâ'ir mahlûkatdan temîz olunmuş ve sıfât-ı ahsen-i takvim ile mükerrem olmuş sıfât-ı rahmandır zîrâ secde emrinde melâ'ike ve mevcûdât

12B

ve mümkinâta secde idüb emr-i bâriye imtisâl için âdeme secde itdiler ya'ni bâri te'alânın emrine secde itdikleri emir emrin 'aynîdir ya'ni allâha secde itdikleri fâ fehm ve eger su'âl olunsa ki kur'ân-ı kerîm yalnız âdemi beyân ider yoksa havvâyı dahi beyân ider mi meselâ âdem ki tekâmîl nüsha-i 'azimdir havvadan doğar ya vech-i âdem yigirmi sekiz otuz iki hurûf olup vech-i havvâ yigirmi bir harfdan olması nedendir cevâb oldur ki havvâ sıfât cihetiyle nâkısdir³³⁹ ve ammâ zât cihetiyle ikisi de birdir kur'ânda fâtiha-i şerîfin iki yirde gelmesi gibi ve birbirinden fark olmadığı gibidir zîrâ kur'ân 'âlemin bâtınıdır ve besmele-i şerîf fâtihânın bâtınıdır 'âlemi kur'ân beyân ider

³³⁴ M; K: beyân eyledi

³³⁵ Rahman, 1-6.

³³⁶ K: kelâm ile mi

³³⁷ K: eylemişdir

³³⁸ K: eylemişdir

³³⁹ K: noksândır

ve havvâyı fâtiha-i şerîf beyân ider ve âdemi besmele-i şerîf beyân ider ammâ³⁴⁰ fâtiha-i şerîf ümmü'l-kitâb olduğu gibi havvâ dahi ümm-i âdemdir ve 'âlem ümmü'l-kitâb havvâ ve âdemdir ve âdem zât havvâ sıfâtdır ve sıfât kelâm-ı sâmitdir ve zât kelâm-ı nâtıktır ammâ iki fâtiha da birbirinden bir harf ziyâde ve noksân olmadığı buna işâretidir ki âlem (âdem)³⁴¹ ve havvâ dahi ikisi birdir ve ikisi de fâtihadır zât ve sıfâtdır ve besmele âdemdir ve zâtdır ve bundan ma'lûm oldır ki âdem 'âlemsiz ve havvâsız olmaz ve havvâ ve 'âlem âdemsiz³⁴² olmaz zîrâ yalnız âdem olsa ve 'âlem olmasa veya 'âlem olsa da âdem olmasa kelâmullâh

13A

harf-i müfred iken cem' idüb³⁴³ âyet nice olaydı ve yalnız 'âlem olsa da âdem olmasa 'âlem mürde âdem gibi ki i'tibârı yoktur öyle kalurdu ve yalnız zât olsa sıfât olmasa 'âlem-i ervâh ve 'âlem-i 'âmade mektûm ve bi'l-kuvvet kalıb³⁴⁴ ki ana dahi i'tibâr yoktur zîrâ i'tibâr olsa bâri te'alâ hazretleri ol hâl üzere bıracırdı ammâ ol vakt kur'ân-ı kerîm mektûm kalurdu ve vech-i âdem ki sıfât-ı rahmandır âyîne-i hakdır zuhûr itmek iktizâ iderdi el-hadîs *küntü kenze mahfiyyâ fâhbebe en a'rafe fehalaktu'l-halke('l-li 'arefe)*³⁴⁵ hadîs-i şerîf mucibince diledi ki kendini göre sıfâta muhtâc olub kün didi bu 'âlem oldu andan âdemi bu 'âlemde peydâ idüb ve sıfât-ı ahsen-i takvim ile mükerrerrem eyledi ve kendüne âyîne idüb bi-muktezâ el-mü'minîn mir'âtu'l-mü'minîn³⁴⁶ hadîs-i şerîf mucibince âdem âyîne-i hak olub nice sen kendini görmek murâd eylesen âyîneye bakar ve kendini görürsün eger sen kendinin âdem olduğunu bilürsen ammâ âyîneye bakdığın hâlde görmüş dahi olursın ammâ âyine gene olmayacak nice idersin pes âyîne düzersin andan ol âyîne kendini görürsün imdi âyîne yapmâlık 'âlemin oldu ve 'âyîne sıfât ve sen zât oldın öyle olsa havvâ âyîne ve sen zâtsın ki âyînenin içindesin ve âyîne düzensin³⁴⁷ düzmeklik

13B

³⁴⁰ K: ve havvâ

³⁴¹ M; K: âdem ve havvâ

³⁴² M; K: havvâ âdemsiz ve 'âlemsiz olmaz

³⁴³ M; K: olub

³⁴⁴ K: kalurdu

³⁴⁵ Ben gizli bir hazineydim bilinmek istedim; M; K: halke'l-li 'arefe: Meclisî, *Bihâru'l-Envâr*, c. 84, s. 198.

³⁴⁶ Mü'min, mü'minin aynasıdır: Ebu Davud, *Sünen*, c. 3. s. 590.

³⁴⁷ M: düzen virmeklik; K: âyine düzmeklik

‘ilmi³⁴⁸ sırrından ya‘ni *el-veledü sırr-ı ebîhi*³⁴⁹ ya‘ni ‘ilmin ya‘ni sırrın ki senden zuhûr iden veledir işte sıfât zâtsiz ve zât sıfâtsiz ya‘ni ‘âlem âdemsiz ve âdem ‘âlemsiz ya‘ni havvâ âdemsiz âdem havvâsız kur‘ân âdemsiz ve âdem kur‘ânsız ve hak âdemsiz ve âdem haksız olmaz zîrâ âdem olmasa hakkı kim bilür ve kim zâkir olaydı ve hak olmasa âdem neden zuhûr (iderdi)³⁵⁰ ve kudret eliyle kim yoğurur idi ve sıfât olmasa zât kendi haklığını³⁵¹ bilüb nice göreydi ve zât olmasa sıfât nice diri ve ihyâ olub eşyâ iken kelâm-ı sâmit iken âdem kelâm-ı nâtik nice olaydı³⁵² ve âdem olmasa havvâ neden zuhûr ideydi ve havvâ olmasa âdem neden doğâydı ve besmele-i şerîf olmasa fâtiha-i şerîf ne yirden doğâydı³⁵³ ve fâtiha olmasa kur‘ân neden zuhûr ideydi³⁵⁴ ve allâh olmasa muhammed(e)³⁵⁵ kur‘ânı kim göndereydi³⁵⁶ ve muhammed olmasa kur‘ânı kim cem‘ idüb³⁵⁷ beyân iderdi ve hazret-i muhyi‘d-dîn ‘arabî kuddise sırrıhu³⁵⁸ buyururlar ki zamân-ı evvelde nisâ tâ‘ifesini düşmân tutardım sonra gördüm ki sebep-i nakd-i vücud-ı âdem ve cemâl-i hak imiş öyle olsa âdem hakkın merdiyyeti³⁵⁹ sıfâtıdır ve havvâ (cemâlî³⁶⁰) sıfâtıdır ve kâle resûlullâh sallallâhu *ra‘eytu rabbi leyletu‘l-mi‘râc ‘alâ sûret-i emred şabb-i katet*³⁶¹ ya‘ni mi‘râc gicesi

14A

rabbimi gördüm sakalsız güzel yiğit suretinde ya‘ni hatt-ı ümm üzerindeki âdemin vechinde anasından kesb idüb getirdiği yedi hat üzere ki ana hatt-ı ümm dirler zîrâ bu yedi hatlar hakikat³⁶² hâlidir ki bir mahbûb bu hat üzere gayrı bâkî yedi hattı kesb idenden³⁶³ ziyâde söyler zîrâ sûcsuz günâhsız ma‘sum pâkdir ve ma‘sum emr-i nehyden mu‘arra ve müberrâdır ve tekâlîf-i şer‘iyye ana hükm olmaz muhammed³⁶⁴ gibi zîrâ

³⁴⁸ K: ‘ilminin sırrıdır

³⁴⁹ Çocuk, babasının sırrıdır: Sehavî, *el-Mekâsîdu‘l-Hasene*, s. 531; Muhammed el-Hût, *Esne‘l-metâlib fi ehâdis muhtelifeti‘l-merâtib*, s. 314.

³⁵⁰ M: ideydi; K: iderdi

³⁵¹ K: hilkatini

³⁵² K: kelâm-ı nâtik olurdu

³⁵³ K: doğardı

³⁵⁴ K: iderdi

³⁵⁵ M; K: muhammede

³⁵⁶ K: gönderirdi ve

³⁵⁷ K: iderdi ve kim beyân

³⁵⁸ K: sırrıhu‘l-‘azîz

³⁵⁹ M: ferdiyyeti; K: merdiyyetini

³⁶⁰ M; K: cemâlî sıfâtıdır

³⁶¹ M: şabb-ı emred katet (16A)

³⁶² K: hakikati

³⁶³ K: kesbi der andan

³⁶⁴ K: ‘aleyhi‘s-selâm

fahr-i ‘âleme³⁶⁵ su’âl eylediler ki ‘ibâdet ve savm salavat (salat) ve hac zekât³⁶⁶ ve dahi buna benzer nesnelere boynınıza borç mudur ve aytdı yok velikin ‘abdân³⁶⁷ olmaya mı deyü buyurdular ve ammâ ol yedi hat ki bu ‘âlemden kesb ider anları³⁶⁸ kesb itdikden sonra tekâlîf-i şer‘iyye ana hükm olur zîrâ tekmîl sıfâtdır ve emr-i nehiy emr olur zîrâ bu yedi hatlar gibidir ki bunlar ‘ayn-ı şeri‘atdır ve şeri‘at ‘ayn-ı hakikat ‘ayn-ı şeriatdır ‘didikleri budur ve bu on dört hatların mevzi‘i dahi on dördür yigirmi sekiz ider hurûf-u muhkemât ve müteşâbihât ve noktalı ve noktasız harfler³⁶⁹ gibi ve ayın on dört gicesi gibi ki tamâm-ı kemâli demidir

14B

ve on dört günü dahi yigirmi sekiz ider ve’ş-şakku’l-kamer remzi ve istivâ sırrı ve elem neşrah leke sûresinin mâsdakı buna işâretdir ve cehâr ‘anâsır birle otuz iki olur vech-i âdem üzerinde mektûb ve mestûrdur ve bu ‘anâsır-ı erba‘aya işâretdir pâ çâ jâ kâ harfleridir ve bunlar kur’ânda³⁷⁰ gelmemişdir zîrâ lisân-ı ‘arabî değildir ve ammâ fahr-i ‘âlem hazretleri buyurur benden sonra mehdî gele ve cümle milleti bir ide ve hakikat aşkâre ola deyü buyurdıkları çünkim kelâmullâh yigirmi sekiz harfdır ve vech-i âdem otuz iki harfdır didik ve yine vech-i âdem ‘ayn-ı kelâmullâh didik ya vech-i âdemde³⁷¹ dört hurûf ziyâde³⁷² var kelâmullâh³⁷³ dört harf noksân olduğu nedendir deyü su’âl olursa cevâb budur ki bu pâ çâ jâ kâ harfleridir ki ‘arabî lisânında olmadığından muhammede³⁷⁴ bu dört harf gelmedi bu dört harf çehâr ‘anâsıra dahi işâretdir ve kelâmullâh çehâr ‘anâsırdan münezzehdir ve muhammed mehdî gelüb aşkâre ideceği hakikat bu harflerin hakikatidir yoksa fahr-i ‘âlem hâtem ola yine mehdî gele ve cümle milletler bir ola ve hakikat aşkâre ola deyü buyırdığından murâd galiba bu halkdan bir ketm itdiği nesne vardır ki mehdînin gelmesine mahsûs

15A

³⁶⁵ K: ‘âlemden

³⁶⁶ K: gibi ve

³⁶⁷ M; K: ‘abdân şeker olmaya mı

³⁶⁸ K: kesb idüler

³⁶⁹ K: hurûflar

³⁷⁰ K: kur’ân-ı kerimde

³⁷¹ K: âdemin

³⁷² K: ziyâde olması ve

³⁷³ K: kelâmullâhda dört hurûf

³⁷⁴ K: ‘aleyhi’s-selâma

eyledi imdi ‘azîz-i men hazret-i server-i kâ’inât mefhar-i mevcudât hazretlerine mi‘râc gicesi³⁷⁵ cennet ta‘amları³⁷⁶ getürdiler ki yiye ve bu ta‘amların içinde şerâb ve süd var idi çünkim önüne getürdiler ol vakt cebrâ’îl aytdı yâ resûlullâh şerâbı terk eyle ve südden tenâvül eyle ki mebd-e-i sebep hayât-ı âdemdir şerâbı terk it zîrâ şerâb dört harfdır pâ çâ jâ kâ dahi dört harfdır ol senin lisanından değildir ve sen şeri‘atı beyân itmeğe me‘mûrsın ve mehdî hakîkat beyân itmek için me‘mûr ola nitekim ‘âlem senin beyânına muhtâc ve te‘vîl itmesi³⁷⁷ ‘alîye muhtâc ya‘ni ‘âlemin hakîkatini beyân itmek ‘alîye mahsûsdir ol sebebden âhir zamânda hakîkati beyân itmek mehdîye münhasır olmuştur zîrâ el-veledü sırr-ı ebîhidir deyü buyurırlar ve bu beyân ideceği esrâr³⁷⁸ ve hakîkat bu pâ çâ ve jâ ve kâ nın hakîkatidir ‘azîz-i men mehdîden murâd hidâyetdir ya‘ni hak subhâne ve te‘alâ hazretleri bir kuluna ‘inâyet nazarıyla nazar eyleseol kul kur‘ânın ve muhammedin ve ‘âlemin ve âdemin hakîkatine ve kendinin hakîkatine ve sırrına vâkîf olur ve mehdînin hidayetine mazhar olur ol vakt mehdî mezhebinden ve milletinden olur ve izhâr eyleyeceği hakîkat ehlerinden olur ammâ ‘azîz-i men hâdî yol göstericidir ve hidâyet

15B

yoldır ve hem mehdî yoldır ki gelecekdir dirler ve gelecek didiklerinin remzi dahi budır ki eger sen dahi ana karşı varırsan ol dahi³⁷⁹ sana karşı gelür ve eger bu yolca giden ‘ârif-i billâh mukârîn olub bu yolca gitmedinse hidâyet dahi sana karşı gelmez ve muhammed mehdîye îmân itmemiş olursın ve anın elinden katl olmuşlardan olursın zîrâ taksîrât eyledin ve tâlib olub aramadın ve cehd idüb hak yolu bulub ve bilüb³⁸⁰ kabûl eylemedin ve kendini işim bitti ve temâm oldı yerine koyub ve bileceğimden gayrı dahi ne var deyü ve hakkın ‘ilmine ve kudretine nihâyet virüb hord hâye düşüb ve tenbel olub battal kaldın imdi ber‘â-i letâif bir su‘âl olunur yumurta mı evvel³⁸¹ kuş mı evvel bî-çâre kendini bilmez âdemoğlı bir yumurtanın³⁸² ve kuşın kangısı evvel kangısı âhir bilmediği yirde³⁸³ bâri te‘alânın evvel âhir ve zâhir ve bâtnlığı³⁸⁴ nice bilesin ve âdemin

³⁷⁵ M: gicesinde

³⁷⁶ M: ta‘amları ekele eyledi içinde şerâb ve südvar idi

³⁷⁷ K: imâm ‘alîye

³⁷⁸ K: esrâr budır

³⁷⁹ K: ol da sana

³⁸⁰ K: hak te‘alâyı bilmedin ve

³⁸¹ K: evvel yohsa

³⁸² M: bir yumuta ve

³⁸³ K: sûretde bâri

³⁸⁴ K: bâtnını

ve ‘âlemin hakîkatini nice duyusun henüz bu zikr olunanı bilmedin ve kendi hakîkatine ‘âlem (‘âlim) olmadan bâri te‘alâ hazretlerinin kendi zatından haber virmek istersin bilinmesi kâbîl olan nesnelere bilmeden bâri te‘alânın kendi zâtı şöyledir böyledir deyü lâfzânlık idersin henüz kendi zât dimenden şirk çıkar zîrâ allâh ve künhü³⁸⁵

16A

zâtı bir başka nesne olmak lâzım gelür hâşâ³⁸⁶ allâh birdir ve³⁸⁷ allâhdan gayrı yoktur bi-muktezâ *leyse gayrullâh şey'en ebedâ zîrâ* öyle olsa ‘âlemden ve âdemden başka bir nesne olmak lâzım gelür imdi ‘azîz-i men bâri te‘alâ hazretleri buyurır kavle te‘alâ *lillâhi mulku's-semâvâti ve'l-arzi*³⁸⁸ ve dahi *vallâhe kad ehâta bikulli şey'in 'ilmân*³⁸⁹ ve dahi *vallâhu bikulli şey'in muhîta*³⁹⁰ ve dahi *şecerâti en yâ mûsâ innî enâllâhu rabbu'l-âlemîne*³⁹¹ ve dahi *innî enestu nâran*³⁹² ve dahi *vemâ rameyte iz rameyte velâkinnallâhe ramâ*³⁹³ ve dahi *kul kullun min 'indiallâhi*³⁹⁴ ve dahi *kul huvallâhu ehad*³⁹⁵ ve dahi *lâ ilâhe illâllah* ve dahi kâle resûlullâh *lâ tesebbu'd-dehre fe inne'd-dehre huvallâhu*³⁹⁶ ve *lâ tesebbu'r-rîh fe innehâ min nefesu'r-rahman*³⁹⁷ ve dahi buna benzer âyet ve ahâdîs ki hakkın birliğine ve vahdâniyyetine ve hakdan gayrı olmadığını şehâdet idersin öyle olsa yumurtayı kuş mı yapar ve kuş yumurtadan çıkar bu takdîrce bundan evveliyet ve âhiriyyet ve birbirinden başkalık nice olur bir nesneyi ki bir nesne³⁹⁸ çıkara ve ol çıkaran nesne yine andan çıkmış ola nice başkalık olur ve bunun³⁹⁹ kangısı evvel kangısı âhirinci ma'lûm olabilür ve nice birbirinden seçilebilür ammâ su'âl olursa ki doğan kuş yumurtada doğuranın⁴⁰⁰ ardınca mı gider yohsa yumurtadan anı kuş

16B

³⁸⁵ K: kendi

³⁸⁶ K: sümme hâşâ

³⁸⁷ M: ve bir dimeden murâd ‘aded-i hesâbda olan bir değıldir fâ fehm allâhdan

³⁸⁸ Âl-i İmrân, 189.

³⁸⁹ Talak, 12.

³⁹⁰ Nisa, 126.

³⁹¹ Kasas, 30.

³⁹² Taha, 10.

³⁹³ Enfal, 17.

³⁹⁴ Nisa, 78.

³⁹⁵ İhlas, 1.

³⁹⁶ Zamana sövmeyiniz zira zaman Allah'tır: Buhari, *Sahih-i Buhari*, c. 13, s. 6138; Ahmet b. Hanbel, *el-Müsned*, c. 16, s. 662.

³⁹⁷ Rüzgâra sövmeyiniz zira rüzgâr Allah'ın nefesidir: Ahmet b. Hanbel, *el-Müsned*, c. 16, s. 663.

³⁹⁸ K: ki çıkara

³⁹⁹ K: bundan

⁴⁰⁰ M: yumurtada toğar ve anın ardınca

çıkaranın⁴⁰¹ ardınca mı gider bu hod nice⁴⁰² olduğu cümleye ma'lûm nesnedir öyle olsa üstâd hakkı mürşîd hakkı zâhirde ve bâtında ana ve baba hakkından ilerüdür zîrâ ana baba taklîdi içinde kalan⁴⁰³ yumurtalıkda kalur ve bir kerre⁴⁰⁴ dahi doğar murâd eylese ki kuş ola bir anaya dahi muhtâc olur ki anı terbîye eyleye ana baba taklîdinden kurtara ya'ni ana baba taklîdinden kurtulmak⁴⁰⁵ mürşîd-i kâmile tevakkuf ider ya'ni bir anadan doğduğu ve bir mürşîdden dahi doğduğu⁴⁰⁶ ol vakt iki kerre doğmuş olur kâle 'îsâ aleyhi's-selâm *men lem yûled merreteyni lem yûlice fi melekûtu's-semavât*⁴⁰⁷ ya'ni iki kerre doğmıyan gökler 'âlemine 'urûc itmez 'azîz-i men bâri te'alâ hazretleri bir emriyle bu 'âlemi ve bu 'âlemden âdemi peydâ eyledi pes ol emr kun emri idi emr emrin 'aynı olıcak bundan ma'lûm oldu ki âdem ve âlem zuhûr itmeden evvel bâri te'alânın 'ilminde mevcûd idiler emr eyledi ya'ni kun didi zuhura geldi ya'ni⁴⁰⁸ 'âlemi peydâ eyledi andan âdemi eyledi pes âdemin 'âlemden zuhûr itmesi anasından ve atasından zuhûr itdiği gibidir ve mürşîdden doğması bu 'âleme gelmeden hakkın 'ilminde⁴⁰⁹ mevcûd idiğın bildirir ve yine ana ric'at ideceğinden haber virir ve bu dem⁴¹⁰ dahi ne olduğunu bundan ma'lûm idinürsün⁴¹¹ ya'ni nereden geldin ve nereye gideceksin ve ne idin

17A

ve ne olacaksın ve hâlâ nesin bildirdiği hâlde andan dahi doğmuş olursun ve sırrından ve aslından ve hakikatından ve hakdan ve kendinden haberdâr olmuş olursun kavle te'alâ *efehasibtum innemâ halaknâkum 'abasen ve innukum ileynâ lâ türce'ûn*⁴¹² ya'ni yâ muhammed de ki siz sanursuz ki bâri te'alâ sizi 'abes yarattı ve yine ana ric'at itmez misiz (der)⁴¹³ ve dahi *innâ lillâhi ve innâ ileyhi râ'ciune*⁴¹⁴ ve dahi *küllî şey'in yerci' ilâ 'asli* ya'ni siz allâhdan zuhûr itdiniz ve yine ana ric'at idersiz ve dahi her nesne aslına ric'at ider pes bundan ma'lûm oldu ki nerden geldin nereye gideceksin ve ne idin ve ne

⁴⁰¹ M: çıkaran ardınca

⁴⁰² K: yâhud nice

⁴⁰³ M: taklîdinde kalan

⁴⁰⁴ K: bir kez dahi

⁴⁰⁵ K: kurtulma murâd eylese

⁴⁰⁶ M: doğub ol vakt; K: bir dahi mürşîdden doğb ol vakt

⁴⁰⁷ İki kere doğmayan gökler âlemine giremez: Davud el-Kayserî, *Şerh-u Fususu'l-Hikem*, s. 315;

Bursevî, *Ruhu'l-Beyân*, c. 2, s. 154.

⁴⁰⁸ K: bu 'âlemi

⁴⁰⁹ K: 'ilmine

⁴¹⁰ K: âdem

⁴¹¹ K: idinür

⁴¹² Mü'minûn, 115.

⁴¹³ M; K: der

⁴¹⁴ Bakara, 156.

olacaksın ve hâlâ nesin pes bu tekdîrce bundan başkalık olmamak lâzım gelür ve ikilik mahv olur ve ‘aded-i fenâya varır velikin çeşm-i ahvâl olanlar biri iki görürler⁴¹⁵ ve ol iki gördüğün nesnenin birin söndir ve birin getür disen⁴¹⁶ ol nesneyi⁴¹⁷ söndirir zîrâ birin södüririm ve birin getüririm sandı mahzâ ol nesne ise bir idi ve sandı çeşm-i ahvâl olub biri iki gördüğündendir ya‘ni âdemi hakdan ve hakkı âdemden ve kuşu yumurtadan ve yumurtayı kuşdan ayrı görüb ve hakîkatini mülâhaza itmeyüb ve hidâyet bulmayub ki hakkı ve kendini bile ve âdem ve ‘âlemden zuhûr itdiği gibi ‘âlem dahi âdemden öyle zuhûr idüb ve yine ikisi de

17B

hakdan zuhûr itdiğini bilmediğindendir beyt⁴¹⁸ *sıfât u zatına masdar olubdur ‘âlem ve âdem çıkar ‘âlemden*⁴¹⁹ *âdem ‘âlem âdemden çıkar bir bir // gehi âdem olur ‘âlem gehi ‘âlem olur âdem bu tertîb üzre ‘âlemde hak hükmünü sürer bir bir // ne âdemsiz olur ‘âlem ne ‘âlemsiz olur âdem bu minvâl üzre ‘âlem âdem olur devr ider bir bir eger âdem kemâlindenve ger ‘âlem cemâlinden*⁴²⁰ *iki âyinedir birbirine eyler nazar bir bir imdi ‘azîz-i men bir rivâyetde dirler ki bâri te‘alâ hazretleri mü’min kulunun gönlüne günde yetmiş kerre nazar ider ve dahi dirler ki gönül yıkan hakkın evin yıkmış olur pes gönül sâhibi âdem oldu ve gönül hakka mekân-ı vâs‘idir öyle olsa gönüle yol bulan gönül sırrından agâh olan hakka yol bulmuş ve sırrına vâkıf ve vâsıl olmuş olur ‘azîz-i men faraza oluna ki bir âdem üstü örtülü bir ev içinde otursa ve ol âdem⁴²¹ ben güneşi gördüm dise mahzâ⁴²² güneşin ana dokındığı yok velikin pencereden daşra bakub gördüğü şemsin yire uran ziyâsıdır ve şems kendüsi dördüncü kat gökdedir pes bu âdem şems⁴²³ gördüm dimesinde⁴²⁴ hilâfî yokdır zîrâ bir nesnenin tecellisini gördüğünde ol nesneyi gördüm disen hilâfî olmaz imdi ‘azîz-i men dördüncü kat gökden yire uran*

18A

ziyâsını şemsden ayrı görelim âdemi hakdan hakkı âdemden ve yumurtayı kuşdan ve kuşu yumurtadan ayrı ve bu tekdîrce ‘âlem ve yumurta asl olur ve âdem ve kuş fûru’

⁴¹⁵ M: görür ve

⁴¹⁶ M; K: disek ol

⁴¹⁷ K: nesne söndirir

⁴¹⁸ M: şi‘ir ya‘ni ebyât

⁴¹⁹ K: ve âdem

⁴²⁰ M: eger ‘âlem kemâlinden ve ger ‘âlem cemâlinden; K: eger âdem cemâlinden eger ‘âlem cemâlinden

⁴²¹ M: ol evde

⁴²² K: mahzâ ki

⁴²³ K: şemsi

⁴²⁴ M; K: dimesinden

olur beyt *fürü* 'udır gösteren aslı *fürü* 'suz asla yol yoktur cihânı bir şecer farz eyle âdem miyvedir *gûyâ* öyle olsa ki bunun çaresi bir hâzık kehlâle varub çeşm-i ahvâlliğine⁴²⁵ ve nâ-binâlığına bir çare eylesün ve derdine dermân eylesün yoksa pişmân olursın ve yabanda kalursın zîrâ yol varanın göz görenin ve hak⁴²⁶ kabûl idenindir imdi⁴²⁷ muvahhid ve 'ârif-i billâh olanlar *fürü*'yı aslından ve aslı *fürü*'dan ayırub iki görmezler zîrâ şirk olur kavle te'alâ *vallâhu lâ yuhibbu'l-müşrikîne*⁴²⁸ öyle olsa ikilikden kurtulmanın çaresine sa'y eyleye hatta müşrik olmayasın bari bu temsîli ve bu beyânı dinle ola ki hidâyet bulub nefsenden hakka varan yolu ve hak ve gene zâtı didikleri ne olduğın bilüb kendinden ve hakdan haberdâr olasın 'azîz-i men âdem 'âlem-i müfredatda iken ana âdem dimezler⁴²⁹ ammâ terkîbe gelüb ve 'âlem-i ecsâme geldikten sonra âdem dirsın zât ve sıfât bir yerde cem' olduğıçündür zîrâ âdem zât ve havvâ sıfâtdır ya'ni âdem ile havva

18B

zât cihetiyle birdir bu sebebden anlardan tevellüd iden bir emrin 'ayn(ı)dır⁴³⁰ ve emr rûhdır ve hakdır bu emîr gene zâtdır ve allâhdır ve emîr emîrin 'aynı olıcak bundan başkalık bunın niresinde olur bu eelden doğan âdemlerin 'azâları ve rûhları birdir ve birbirinden fark yoktur fark ancak isti'dâda ve hilkatde ve mazharında ve tecellîdedir⁴³¹ ve her ne ki emr nehy lütf kahr cehl 'irfân⁴³² ve dahi buna benzer nesnelere var ise cümlesi isti'dâda ve hilkate ve mazhariyyete ve tecellîye⁴³³ tevakkuf ider zîrâ kesb-i kemâl tenbîhi isti'dâdadır rûha ve cesede değildir ve cennet ni'metleri ve cehennem 'azâbları dahi isti'dâddır ve ammâ havvâ sıfâtdır ve 'âlemdir⁴³⁴ ki fâtihadır ya'ni el-hamdulilâhi rabbü'l-'âlemîn ve sebebü'l-insân rabbü'l-'âlemîn ya'ni 'âlem insânın besmelesine sebebdir zîrâ âdem⁴³⁵ ve fâtihâ ümmü'l-kitâb olduğı gibi 'âlem dahi ümm-i âdem ve havvâdır ve âdem ma'nâ olduğı budur ki havvâ sıfât ve âdem zât mesabesinde zîrâ vech-i âdemde otuz iki hurûf mevcûd⁴³⁶ olub vech-i havvâda

⁴²⁵ M: ahvâline ve

⁴²⁶ K: hakkı

⁴²⁷ K: imdi 'azîz-i men

⁴²⁸ Allah müşrikleri sevmez.

⁴²⁹ K: dimezler idi

⁴³⁰ M; K: 'aynıdır

⁴³¹ K: mazhariyetnde ve tecellîsindedir

⁴³² M: emr ve nehy kahr ve lütf cehl ve 'irfân ve; K: emr ve nehy ve lütf ve kahr ve cehl ve 'irfân ve

⁴³³ K: tecellîsine

⁴³⁴ K: 'âlemdir ki

⁴³⁵ M: âdemdir ve

⁴³⁶ K: mevcûdât olub

yigirmi bir hafden⁴³⁷ ziyâde yokdır bu sebebden nisâ tâ'ifesinden peygamber gelmedi ve ne denlü muvahhid ve müntehî ve kâmil olsa

19A

vechinde olan harflerin noksâniyyeti sebebiyle irşâda el sunmaz görmez misin ki erkek üzerine nisâ tâ'ifesinin imâmeti câ'iz değildir zîrâ tekâmîl⁴³⁸ kelâmullâh değil nâkıs sıfâtdır ve âdemin vechinde otuz iki hurûf mestûr ve mevcûddır⁴³⁹ ve böyle olduğına kimesnenin inkâra liyâkati yokdır ve eger su'âl olunursa ki günah ve sevâb ve lütf ve kahr ve menzil ve merâtib ve dahi buna benzer nesnelere yalnız isti'dâdda münhasır eyledik ya sen gerek sevâb gerek günah gerek kemâl ve noksân ve 'ilm ve cehl ve dahi buna benzer nesnelere bu 'âlem-i şehâdetde iken bu cism ile ve bu rûh ile işledin yalnız isti'dâdda münhasır itmek zulm olmaz mı cevâb zulm bu üçe münhasır itmektir zîrâ cesed çâr⁴⁴⁰ 'anâsırdır ve ruh bâri te'alâ hazretlerinin emridir bunlar⁴⁴¹ her biri aslına ric'at ider bi-muktezâ el-hadîs⁴⁴² *kulli şey'in yerci'ü ilâ asle*⁴⁴³ bu cesed aslına ric'at ider rûh emridir min kable'r-rahman ol dahi aslına ric'at ider kavle te'alâ *yes'elûneke 'ani'r-rûh kulli ruhu min emri rabbi*⁴⁴⁴ yâ muhammed sana rûhdan su'âl iderlerse di ki rûh rabbimin emridir pes rûh emr-i bâri olıcak ol dahi aslına ric'at ider bâlâda zikr olunan hükm ve emr

19B

ve tekâlîf-i isti'dâdda mahsûsdır⁴⁴⁵ zîrâ bir âdem san'at için bir üstâda (varsa)⁴⁴⁶ ve ammâ must'ad olmasa gerek kendi ve gerek üstâdı ne denlü murâd eyleseler ol san'atı öğrenmez kezalik 'ilm dahi böyledir ve hidâyet bulmayanlar dahi öyledir zîrâ isti'dâd nâkıs olsa hidâyete yetişmez ve must'ad olsa hakkı bâtıldan ayırır ve temiz ider ve kendini ve rabbisini bilür ve hidâyete yetmiş olur ve ammâ gene bunların cesedleri ve ruhları birdir gerek must'ad gerek nâ-must'ad olsun⁴⁴⁷ bundan anlanan budır ki yukarıda mürûr iden hükm ve tekâlîf ve kesb-i kemâl ve 'irfân cümlesi isti'dâdda münhasırdır

⁴³⁷ K: hurûfdan

⁴³⁸ K: tekâmîl nesne ve kelâmullah

⁴³⁹ K: mevcûd ve mestûd

⁴⁴⁰ M: cehâr

⁴⁴¹ K: bunların

⁴⁴² K: er-resûlillâhi 'aleyhi's-selâm

⁴⁴³ Her şey salına döner.

⁴⁴⁴ İsrâ, 85.

⁴⁴⁵ K: mahsûsdır didik

⁴⁴⁶ M: varub; K: varsa

⁴⁴⁷ M: bulunsun

zîrâ mecnûn olanlar kâbil-i isti'dâdolmadıklarından mecnûndır ve mecnun olanlara tekâlîf-i şer'iyye hükm olmaz ve eger ehl-i tarîk ise mürşidliğe yaramaz beyt⁴⁴⁸ *yokdur nâsibi 'aşk-ı hakîkadden ey gönül şol sâliğin ki mürşidi nâkis 'ukûl ola* ve eger muvahhid ve muhakkik geçinür ise hakkı iktizâ eylediği gibi bildi ve birledi dinmez 'azîz-i men gerek must'ad ve gerek nâ-must'ad olması hilkatine ve mazhariyetine ve tecellisine bağlıdır zîrâ esmâ-i muhtelifte te'sîridir ve sıfât-ı muhtelifte dahi esmâ te'sîridir zîrâ bâri te'alâ hazretlerinin esmâ ve sıfatının nihâyeti yokdur meselâ fahr-i 'âlem bu halkın musemmâlarına nazar kıldığı fi'illeri⁴⁴⁹

20A

olsa gerek gördüğü kimi kerem idici ve kimi kahr idici ve kimi lütf idici ve kimi hidâyet idici ve kimi zulm idici ve kimi azdırıcı kimi ve kimi'adl idici kas 'alâ hazâ bâri te'alâ çünkim bu esrârı⁴⁵⁰ insânın yüzinden işlenür gördi ol vakt fahr-i 'âlem anı işlerinden bilüb ol ecluden bâri te'alâ hazretlerine kerîm didi rahîm latîf cemîl 'âdil müzil cebbâr kakhâr vahhâb fettâh rezzâk ve kas 'alâ hazâ ammâ 'azîz-i men ba'zıları aydurlar ki bâri te'alâ hazretlerinin⁴⁵¹ bin (bir)⁴⁵² ismi var tokuz yüz toksan tokuzı kur'ân-ı şerîf içinde biri dahi gizlidir⁴⁵³ kimesne bilmez ve ba'zıları aydur bâri te'alânın dört bin ism-i şerîfi vardır bini zebûr-ı şerîf içinde bini tevrât-ı şerîf içinde ve bini incîl-işerîf içinde⁴⁵⁴ ve binden bir eksik kur'ânda ve bir ismi kendüye mahsûs idüb anı kimse bilmez ammâ muhammed 'azrâ'ile aydur bâri te'alânın⁴⁵⁵ dört bin ismi cümle(si)⁴⁵⁶ kur'ân-ı şerîf⁴⁵⁷ içindedir kimini hakka virirler kimini virmezler yahşi anlamadığı içündür ammâ bu fakîr⁴⁵⁸ ve 'abd-pîr-i taksîr aydur bâri te'alânın esmâ ve sıfatına nihâyet yokdur zîrâ 'âlemde ve âdemde olan te'sîrât bâri te'alânın esmâsının te'sîridir buna 'aded sığmaz ve nihâyet olmaz zîrâ

20B

⁴⁴⁸ M: şî'ir ya'ni ebyât

⁴⁴⁹ K: fi'illerine olsa

⁴⁵⁰ M: her bâr

⁴⁵¹ M: bâri te'alânın

⁴⁵² M: bin bir

⁴⁵³ M: bir kimesne

⁴⁵⁴ M; K: ismi var bini zebûrda bini tevrâtda bini incîlde ve binden; K:

⁴⁵⁵ M: te'alâ hazretlerinin dört bin

⁴⁵⁶ K: cümlesi

⁴⁵⁷ M: ku'ân içindedir

⁴⁵⁸ K: hakîr

mevcûdât ve mümkinât esmâ ve sıfâtdan ‘ibâretdir su’âl olunursa ki bu nice sârik kâzib ve nice mülhid ve müşrik ve kas ‘alâ hazâ bunlar dahi işli işine meşgûllerdir ve bunlarda olan ef’âl dahi esmâ te’sîridir ki bunlar sıfât-ı zemîme ve ahlâk-ı nâ-pesendîde ile me’lûfdırlar ve hem bâri te‘alâ hazretleri ya fâsık ya fâcir yâ kâzib ve kas ‘alâ hazâ buna benzer allâh esmâlarla nice zâkir olursın ve bu ef’âl sâhibleri dahi ahsen-i takvîm ile mükerrer olmuş âdemlerdir cevâb bâ sevâb kavle te‘alâ *ve-izâ meriztu fehuve yeşfîni*⁴⁵⁹ ⁴⁶⁰âyeti hazret-i ibrâhîm ‘aleyhi’s-selâm âdâba ri‘âyet eylediğine nâzil olub bu marâzi kendüye izâfet idüb şifâyı hak te‘alâ hazretlerine havâle eyledi egerçi bî-mârlığı dahi virici hak te‘alâ⁴⁶¹ *ve mâ esâbeke min hasenetin feminallâhi ve ma ve mâ esâbeke min seyyi’etin femin nefsike*⁴⁶² bu dahi ta’lîm-i âdâb içündür ve dahi hak te‘alânın samediyetini gubâr-ı mekârihden tenziyye eylemek içündür pes bunlar gibi mesâ’ili bilüb edebe ri‘âyet söylemek gerekdir ve dahi her nesneyi ana lâyük görmemek gerekdir zîrâ dimezsın ki ey benim hâr ve hâşâki ve canavarları yaradıcı mevlâm dimezsınki zîrâ terk-i edebdir velikin

21A

dirsen ki ey benim yirleri ve gökleri ve deryâları yaradan mevlâm dirsin ki ‘azametine ve kadırlığına⁴⁶³ işâretdir ve gayrının elinden gelür nesne değildir ol eelden bu güne anarsın ki edebe ri‘âyet itmemiş olayım deyü ammâ bu sıfât-ı zemîme ve ahlâk-ı nâ-pesendîde didiğimiz senin fi‘linin kabîh sıfatıdır ve mezmûm sözlerindir ya’ni şerî‘at ve tarikat ve ma‘rifet ve hakîkatden⁴⁶⁴ hâric olan fi‘il-i kabîh ve ahlâk-ı zemîme ve nâ-pesendîdendir yohsa iki cihân bir vücûd oldıktan sonra ma‘lûm oldı ki ‘itibâr menzile ve merâtibedir ve tehallaku bi-halak allahi te‘alâ⁴⁶⁵ ve dahi min kânallâhu lehu *fezkurûnî ezkurkum*⁴⁶⁶ ya’ni ‘itibâr husn-i hulka ve hulk-i muhammedîye ve ahlâk hamîdedir⁴⁶⁷ meselâ bir menzilde bulunursan ki murâdın üzre hareket ve sohbet söylersin bir menzil-i âhirde akranca mu‘âmele idersin ve menzil-i âhirde dahi edebâne hareket idüb dil derbedmezsın ol menzilin iktizâsı bu ol menzilin merâtibi⁴⁶⁸ bu deyü öyle hareket

⁴⁵⁹ Şuara, 80.

⁴⁶⁰ K: bu âyeti

⁴⁶¹ M; K: te‘alâdan gayrı değildir ve dahi kavle te‘alâ mâ

⁴⁶² Nisâ, 79.

⁴⁶³ K: kudretine

⁴⁶⁴ M; K: hakîkat ve ma‘rifetten

⁴⁶⁵ Allah’ın ahlakî ile ahlaklanın; K: ve nestev bi sünnetillah ve te’dibu bi adâbillâh

⁴⁶⁶ Bakara, 152.

⁴⁶⁷ M: hamîdedir meselâ

⁴⁶⁸ K: merâtibini

idersin ‘azîz-i men kıyâs-ı nefisle her şey’in bilinmesi kâbilirdir ya‘ni sana bir kimesne iktizâ itmeyin sohbeti dise gücenürsin veya ikitzâ itmeyin

21B

bir işi işle gazbanân olursın veya mezmûm ve kerîh nesnenin ismiyle tesmiye eylese ‘âr idersin öyle olsa hakkı sen bu isimlerle nice zâkir ola bülürsin ‘azîz-i men bu isimlerle hakka zâkir olmazsın zîrâ edebe ri‘âyet itmemiş ve edebi terk itmiş olursın⁴⁶⁹ va dahi tenziyye eylemezsin zîrâ hakkın esmâ ve sıfatına nihâyet yok ve bunların cümlesini hakkın bilürsin velikin lisana almazsın zîrâ hakkın değil disen bir gayrının olmak lâzım gelür müşrik olursın fâ fehm ammâ bu dile alınmayan isimler ve sıfât-ı zemîme ile muttasıf olanlar ‘âlemde ekele ve şerebe da’ir olmayan nebâdâta ve hayvânâta ve ba‘zı sular ki içilmez anlara benzer ve anlar dahi ekele ve şerebe da’ir olanların ‘anâsırındandır zîrâ hava bir su bir toprak bir şems bir bağbân bir nebâdâtın ba‘zısı ekele olunub ba‘zısı olmamaktan iktizâ ider ve kezâlik ba‘zısı yenür hayvân⁴⁷⁰ ve ba‘zısı yenmiyen⁴⁷¹ dahi öyledir ve ba‘zı nâ-temîz⁴⁷² sular dahi öyledir pes bunların ba‘zısının yenmesi ve ba‘zısının yenmemesi mazhariyetlerine ve hilkatlerine bağlıdır ve tecellî eylediği esmânın⁴⁷³

22A

iktizasıdır yohsa esmâ ve sıfâtdan hâricdir deyü değil ve bu remzi ve bu‘alemi müntehî ve muvahhid olanlar bilür ve ammâ anlar dahi hakkı bu esmâlarla zâkir değildir imdi müntehî ve muvahhid didiğimiz insân-ı kâmil ve ‘ârif-i billâhdır ki kitâb-ı hudâdır öyle olsa bâri te‘alâ hazretleri buyurır kavle te‘alâ ve *’alleme âdeme’l-esmâe kullehâ*⁴⁷⁴ bu kullehâdan ne anlarsın ve dahi kavle te‘alâ *velâ ratbin velâ yâbisin illâ fî kitâbin mubîn*⁴⁷⁵ pes kitâb-ı mübîn âdemdir zîrâ ve *’alleme âdeme’l-esmâe ba‘zı ve lâ ba‘zı* dimedi ve ratb kur’âna dâhildir ve yâbis dâhil değildir⁴⁷⁶ dimedi öyle olsa bir kelâm ki harf libâsını giye ve bir nesne ki vücûd⁴⁷⁷ perîr ola görine ol nesnenin ve ol kelâmın zuhûrî hakkındadır eger bir nesne veya bir kelâm ki kitâb-ı mübîn de olan harflerle

⁴⁶⁹ K: olur

⁴⁷⁰ K: sûvân

⁴⁷¹ K: yenmez

⁴⁷² K: temîz

⁴⁷³ M: ismin tecellisidir; K tecelli eyledikleri iktizâsıdır

⁴⁷⁴ Bakara, 31.

⁴⁷⁵ Nahl, 59.

⁴⁷⁶ K: yâbis dâhil değil dimedi

⁴⁷⁷ M: mevcûd

mürekkebe olmamış olacak degildir yoksa mâdem ki kitâb-ımübînde mevcûd olan harflerle melbûs olup görüne veya bu harflerle bir ism kabûl idüb söylene ol kelâmın ve ol nesnenin zuhûrî hakkındadır ve inkâre dahi mecâli yokdur zîrâ inkâr olursa kur'ânı inkâr itmiş olunur zîrâ ol

22B

nesneyi ve ol kelâmı anacak olursan yigirmi sekiz harflerin bir kaçıyla anarsın ve bu harflerin birini inkâr eylesen cem'î keteb-i semaviyi⁴⁷⁸ inkâr itmiş olursın hezr olına kande kaldı ki bir kaç harf bir yire cem' olmuş ola ve bir sûret göstermiş olası⁴⁷⁹ anı inkâr idesin ve münkir ve müşrik olası hezr olına zîrâ bâri te'alâ hazretlerinin şeriki ve nezîri yokdur fâ fehm zîrâ ve vallâhu bi-kulli şey'in muhîtâ ve dahi ennalâhe kad ehâta bi-kulli şey'in 'ilmân ve dahi kul kullun min 'indiallâhi ve dahi kul huvallâhu ehad ve dahi hayrihî ve şerrihi minallâhi te'alâ ve dahi lâ ilâhe illâllah ve leyse gayrullâh şey'en ebedâ ve dahi buna benzer âyet ve ahâdîs ki hakkın birliğine ve hakdan gayrı olmadığına şehâdet ider bunları sana bâri te'alâ şâhid gönderdi eger inanmayub bu şâhidlerin şehâdetini kabûl itmezsen bâri te'alâ hazretlerini dahi inkâr itmiş olursın zîrâ kur'ânı tekzîb itmiş oldın ve kelâmulâhi inkâr itdin ve inanmadın münkir münafık oldın 'azîz-i men çünkü bu mukaddime bast oldı ve hakdan gayrı olmadığına sâbit oldı⁴⁸⁰ ⁴⁸¹bundan böyle sana lâzım olan budır ki neye mazhar düşdin⁴⁸² bilüb hilkatinde agâh olup

23A

kazâ ve kader⁴⁸³ emrine bend olup hakkına⁴⁸⁴ kâ'il olmaktadır yohsa bu menzil ve bu mertebe ki zikr olındı eger isti'dâdın yetişüb mâlik oldınsa ele girecek ve hilkatine 'âlim olup kangı isimden tecellî eylediğini bileceksin zîrâ sıfât bir ve bir zât dahi hey'etler dahi bir velikin kimi 'âdil ve kimi zâlim ve kimi müzil ve kimi cemîl ve kimi rüşd ve kimi kahr idici ve kimi kerem idici olduğu mazhariyetine ve tecellî eylediği ismin o iktizâsıdır öyle olsa ûnân-ı ihtiyârını⁴⁸⁵ ve licâmını irâdetini fe'âle limâ yurîdu hazretlerinin yed-i kudretine teslîm idüb bi-muktezâ kul kullun min 'indiallâhi âyetiyle

⁴⁷⁸ M: kitâb-ı semavinin cümlesini inkâr

⁴⁷⁹ K: ola

⁴⁸⁰ K: oldı ki

⁴⁸¹ K: öyle ki bundan

⁴⁸² M; K: düşdiğin

⁴⁸³ K: kudret

⁴⁸⁴ K: hakîkatine

⁴⁸⁵ M; K: 'inân-ı ihtiyâr

mezheblenüb allâh mezhebinden olasın yoksa yabanda kalursın meselâ hâdî isminden tecellî iden zât-ı şerîf senin gayrın değil heb bir zâtın isimlerinin mazharlarını taksîrât itme ana var sana bildirsın ve senden hakka varan yolu bildirsın ve göstersın ve hilkatinden ve mazhariyetinden agâh eylesın yoksa taksîrât idüb nireden geldin nireye gideceksın ve ne idin ve ne olacaksın ve hâlâ nesin bilmezsin egerçi mâ-dâm hak subhâne ve te‘alâ hazretleri seni ahsen-i takvîm ile mükerrerem eyledi zâyî‘ olmazsın velikin

23B

bu ‘ilme ve ‘irfâna agâh olunca neler⁴⁸⁶ çekeceksın allâhdan gayrı kimse bilmez tâ ki ol nâkıs isti‘dâd kemâle yetişir ol vakt *fe eynemâ tuvellû fe semme vechullâh*⁴⁸⁷ ve dahi *innâ lillâhi ve innâ ileyhi râ‘ciune* ve dahi *limeni’l-mulku’l-yevmü’l-vâhidi’l-kahhâr*⁴⁸⁸ âyetleri zevkine mâlik olub ve nefsini bilüb rabbini bilesın ve bâri te‘alâ hazretleri bu ‘âlemi yokdan var eyledi dirler ol yoğa varub var olasın ol vakt esmâ ve sıfâtdan⁴⁸⁹ ve hilkatinden ve mazhariyetden ve buna benzer kıl u kâlden kurtulub allâh isminden tecellî idesın ki müstecemi‘-i cem‘-i sıfât ve ef‘âldir ve ol vakt limeni’l-mulku’l-yevme allâhi vâhidi’l-kahhâr diyen sen⁴⁹⁰ olduğunu bilesın ve eger bu zikr olunan gibi bilüb îmân eyledinse ve bu ‘itikâdı ve bu îmânı ve ⁴⁹¹mezhebi ‘âlem-i ecsâmı ve bu ‘âlem-i şehâdetde iken bu menzili ve bu merâtibi bildin ve îmân eyledin ve hakkın ve mâlik oldıysa yârın bu ‘âlem-i şehâdetden ‘âlem-i gaybîye ya‘ni dâr-ı fenâdan dâr-ı bekâyâ sefer kıldığın vakt sana bu zikr olunan gibi bir ‘âlem açılır ol vakt görürsın ki ‘âlem-i ecsâmı iken ‘âlem-i şehâdetde arayub gider iken ve sen seni bilmezdin e ammâ ‘âlem-i şehâdetde iken kendini bildin⁴⁹² ve buldın ise hakkı dahi bilmiş olursın ol vakt bu zikr olunan ‘âlem

24A

ve menzil senin olur ve bundan sonra kazâ ve kadere i‘âdeye murâd eylese ya gayrılara⁴⁹³ şefâ‘at ve irşâd için olur veya kendinin muhayyeri olduğın bilür ve murâd ider ki kendini göre didikleri ya‘ni bâri te‘alâ hazretleri kendini görmek için âdemi

⁴⁸⁶ K: ne

⁴⁸⁷ Bakara, 115.

⁴⁸⁸ Mü‘min, 16.

⁴⁸⁹ K: esmâ-i sıfâtdan

⁴⁹⁰ K: diyesın ve eger

⁴⁹¹ M; K: bu mezhebi

⁴⁹² K: sen seni bildin

⁴⁹³ K: gayrının

peydâ eyledi kendini görmeyi için didikleri remz budur fâ fehm ‘azîz-i men hak subhâne ve te‘alâ hazretleri bu ‘âlem-i şehâdeti bir emr ile ya‘ni kûn didi bu ‘âlem oldu dirler ve⁴⁹⁴ harâb olacağı hâlde feyekûn dir harâbî⁴⁹⁵ ola dirler ve fâ ammâ bâri te‘alâ hazretleri bu ‘âlemi altı günde yaratdı bi-muktezâ kavle te‘alâ *haleka’s-semâvâti ve’l-arz ve fî sitteti eyyâmin*⁴⁹⁶ ya‘ni bâri te‘alâ hazretleri yeri ve göğü altı günde yaratdı ve bir kavle dahi kûn didi oldu bu ‘âlem oldu dirler⁴⁹⁷ öyle olsa bu kûndeki altı harf bu altı harf güne işâretidir ve hem cihât-ı sitteye işâretidir ki ve hem cihât-ı sitteye ‘âlem-i şehâdetdir ve sıfâtdır ve âyinedir kavle te‘alâ *lillâhi*⁴⁹⁸ *mülkü’s-semâvâti ve’l-arz*⁴⁹⁹ ⁵⁰⁰ve dahi *yevme tubeddelu’l-arzu gayre’l-arzi*⁵⁰¹ ya‘ni bu yer ve göğün mülki allâh içündürve bu yer gayrıya tebeddül⁵⁰² olur ki hâlâ olmadadır beyt *gehi ‘âlem olur âdem gehi âdem olur ‘âlem*⁵⁰³ *bu tertîb üzre*

24B

*‘âlem*⁵⁰⁴ *âdem olur devr ider bir bir* ya‘ni senin vücûdın eşyâ iken sıfât-ı ahsen-i takvîm oldu ve ammâ yine ârızdır zîrâ⁵⁰⁵ çâr⁵⁰⁶ ‘anâsırdır ki yine ‘anâsıra katılsa gerek pes bu yerin göğün mülki dahi allah için olduğu hâlde bu ‘âlem-i şehâdetde ve bu vücûd dahi allâhın olmuş olur ve öyle olsa benim vücûdım deyüb âharın vücûdından âharın vücûdını kendi vücûdından ayırdığın⁵⁰⁷ veyâhud ‘âlem-i şehâdetde bu benim şu senin didiğin şirkidir zîrâ vücûd birdir ve allâhındır zîrâ elest kevninde bâri te‘alâ hazretleri buyırdı *elestu bi rabbikum*⁵⁰⁸ ya‘ni ben sizin rabbiniz değil miyim ervâh dahi *kâlu belâ*⁵⁰⁹ yani beli ‘rabbimizsin didikleri bu mu‘âmele kûn didiği vaktin mu‘âmelesidir *feyekûn*⁵¹⁰ mu‘âmelesi (kavle te‘alâ)⁵¹¹ *limeni’l-mulku’l-yevme lillâhi’l-vâhidi’l-*

⁴⁹⁴ K: ve dahi

⁴⁹⁵ M: harâb ola; K: harâb olur

⁴⁹⁶ Secde, 4.

⁴⁹⁷ K: didiler

⁴⁹⁸ M: allâhu

⁴⁹⁹ Âl-i İmrân, 189.

⁵⁰⁰ M; K: ya‘ni bu yer ve göğün mülki allâh içündürve

⁵⁰¹ İbrâhim, 48.

⁵⁰² K: tebdîl

⁵⁰³ K: gehi ‘âlem olur âdem gehi âdem olur ‘âlem

⁵⁰⁴ K: ‘âlemde

⁵⁰⁵ M: zîrâ cehâr ‘anâsırdır

⁵⁰⁶ K: çehâr ‘anâsırdır

⁵⁰⁷ K: ayırdığın hâlde veyahud

⁵⁰⁸ A’râf, 172.

⁵⁰⁹ A’râf, 172.

⁵¹⁰ En’am, 73.

⁵¹¹ M; K: kavle te‘alâ

*kahhâr*⁵¹² ya'ni kamubu mülk benimdir ve bu vücûd benimdir didiğiniz günler ve siz nice oldunuz ve kandesiniz (allâh) ⁵¹³cevâb virir olmadığı hâlde illâhi'l-vâhidi'l-kahhâr diye ya'ni yine kendi cevâb virse gerek bu takdirce kûn feyekûn âyine mesâbesinde olması münâsibdir meselâ kâf üç harfdir nûn üç harfdir altı olur ki bu 'âlemin zuhûrının mebde'idir ve ana işâretidir ki feyekûn harâblığını ma'mûriyetini dahi câm'iddir

25A

ya'ni fâ iki ve yâ iki ve kâf üç vâv üç ve nûn dahi üç ⁵¹⁴on üç olur altısı ma'mûriyetini ve altısı harâblığına ve yâdaki elif kendine işâretidir zîrâ yâ hitâbıyla hitâb itmek andan gayrıya mahsûs değildir ammâ çünkü kûn feyekûnün⁵¹⁵ âyinesidir didik feyekûn âyineye bakdıkda bir kendi ve bir âyinede gördüğü o kûn olur kaçan âyinenin önünden savılrsa kûn feyekûn gâ'ib ola ve yalnız kendi kala öyle olsa kûn didiği vakt kûn dimese feyekûn dise gene bu 'âlem zuhûr iderdi zîrâ kûn feyekûnün içinde dâhildir ⁵¹⁶feyekûn kûnün içine sığmaz anın için kûn didiği fenâ bula feyekûn didiği bâkî kala kavle te'alâ *kullu şey'in hâlikun illâ vechehu lehu'l-hukmu ve ileyhi turce'ûne*⁵¹⁷ innâ lillâhi ve innâ ileyhi râci'ûn bizim sözümüz bu nidâ ideyim bâri te'alâ hazretleri kûn didi bu 'âlem oldu andan âdemi peydâ eyledi âdemden havvâyı peydâ eyledi ve kenduye yoldaş eyledi ve aytdı kavle te'alâ *ve yâ âdemu'skun ente ve zevcuke'l-cennete fekulâ min haysu şî'tumâ velâ takrabâ hazihî's-şecerate fetekûnâ mine'z-zâlimîne*⁵¹⁸ deyü buyurır pes şecerden⁵¹⁹ murâd havvâ idi âdem dahi ibtidâ-i emrde⁵²⁰ emr sanub⁵²¹ nehyi işledi ya'ni buğday yedi hatta incîl-i şerîfde⁵²²

25B

incirdir deyü⁵²³ ve keteb-i semâvinin her birinde birer⁵²⁴ nesneye itlâk olunur ki âdem anı⁵²⁵ yedi cennetden sürüldü pes şecerden⁵²⁶ murâd ata ve anadır miyveden murâd

⁵¹² Mü'min, 16.

⁵¹³ K: eger

⁵¹⁴ M: cümle

⁵¹⁵ K: feyekûn anın

⁵¹⁶ K: ammâ feyekûn

⁵¹⁷ Kasas, 88.

⁵¹⁸ Â'râf, 19.

⁵¹⁹ M: şecereden

⁵²⁰ K: ibtidâ emri

⁵²¹ K: tutub sonra

⁵²² M: incîlde incirdir; K: incîlde dir

⁵²³ K: tesmîye ve

⁵²⁴ K: bir nesneye

⁵²⁵ K: buğday

⁵²⁶ M: şecereden

veleddir⁵²⁷ fahr-i ‘âlem hazretleri gördüğü ba‘zı tâ’ife katında evlâdları kendülerine mübâhdır⁵²⁸ bu ârâyı zulm ‘add idüb ve bu mülâhazada iken bu âyet nâzil oldu ya‘ni âdemden cennetden ne sebebiyle sürüldüğü bilindi ‘azîz-i men bâri te‘alâ hazretleri âdemi kudret eliyle yoğurub ve sıfât-ı ahsen-i takvîm ile mükerrerem eyleyüb melâ’ikeyi ana secde itdirüb⁵²⁹ ve kendine âyine idüb⁵³⁰ bu nice evliyâ enbiyâ ‘alâ’l-husûs fahr-i ‘âlem hazretleridir ki habîb-i hudâdır belinden ve sülbünden gelüb ve şeytân ol vakte dek⁵³¹ nice nice emrini işlemişken bu⁵³² emrini yerine getürmemekle merdûd eyledi⁵³³ zîrâ emr emrin ‘aynıdır ya‘ni emir tutmıyan allâhı inkâr itmiş olur ve allâhdan dönmiş olur öyle olsa eger ol vakt âdem emr tutmıya idi anı dahi bâri te‘alâ şeytân gibi merdûd ider idi pes bâri te‘alâ hazretleri âdem hakkına kase⁵³⁴ ider ki kavle te‘alâ *ve ‘t-tîni ve ‘z-zeytûni ve tûri sînîne ve hâzâ ‘l-beledi ‘l-emîni lekad halaknâ ‘l-insâne fi ahseni takvîmin*⁵³⁵ ya‘ni incir için zeytûn için dahi musânın tûr-i sînâsı için dahi medîne için kaçan âdemi halk eyledim ahsen-i takvîm üzerine halk eyledim

26A

pes incirden murâd ebâ bekrdir ve zeytûndan murâd ‘ömerdir ve turdan murâd ‘osmândır ve hazâ‘l-beledi’l-emînden murâd ‘âlîdir⁵³⁶ öyle olsa sen⁵³⁷ âdemi sen emri sıdı mı dirsın hâşâ velikin ol nehiy emrini ‘ayn emri bilüb ya‘ni nehyi nehy idüb emri ‘ayn emri deyüb işledi meselâ lâ ilâhe nefî oldıktan sonra illâllâh kalur ya‘ni emirden gayrı nesne yok deyü işledi zîrâ ol vakt âdem iki ‘âlem⁵³⁸ sâhibi idi ya‘ni zât ve sıfât sâhibi idi ve şeytân hiçbir ‘âlem⁵³⁹ sâhibi değil idi zîrâ anda ne rûh⁵⁴⁰ ve ne cesed var idi bâri te‘alâ nûrdan yatadı ve nefah-i rûh⁵⁴¹ âdeme ıtlâk olunur şeytâna değil ol sebebden âdemden gâfil⁵⁴² olub âdeme secde itmedi zîrâ isti‘dâdı yetişmedi ve yok idi zîrâ isti‘dâd rûh ile cesedin ictima‘ından doğar anda ise ne rûh ve ne cesed var idi ki isti‘dâdı

⁵²⁷ K: evlâddır fahr-i

⁵²⁸ K: kendülerine mübâh bilürler

⁵²⁹ K: secde idin deyü

⁵³⁰ K: etti

⁵³¹ K: hazretleridir ki bilin ve âgâh olun ki ol vakte dek

⁵³² K: kûn emrini

⁵³³ K: eyledi dir

⁵³⁴ K: eyledi ider

⁵³⁵ Tîn, 1-4.

⁵³⁶ K: cenâb-ı şâh-ı velâyetdir

⁵³⁷ K: sen dahi

⁵³⁸ K: iki emr

⁵³⁹ K: ‘ilm

⁵⁴⁰ K: ne rûh var

⁵⁴¹ Sâd Suresi 72. ayete atıf var.

⁵⁴² K: gâfil âdem

ola velikin ol dahi inkâr olunmaz zîrâ ol dahi bâri te‘alânın mudil isminden tecellî eyledi ya‘ni mazhar-ı mudil olub emr-i bâriyle mazhariyetinin iktizâsını işlemede bir hizmetkâr ve bir de dâr-ı bârgâh-ı ‘izzetdir ve ammâ âdem mescûd-ı melâ’ike ve efzal-i hallâ’ik ve emânet sâhibi ve hazine-i hudâdır ki bâri te‘alâ emânetini gizlice mevzu‘dır kavle te‘alâ innâ ‘aradnâ’l-emânete ‘alâ’s-semâvâti

26B

ve’l-arzi ve’l-cibâli feebeyne en yahmilnehâ ve eşfakne minhâ ve hamelehâ’l-insânu innehu kâne zalûmen cehûlân⁵⁴³ ya‘ni bâri te‘alâ hazretleri emâneti yirlere ve göklere arz eyledi biz tahammül idemeyiz deyü kabûl itmediler ve insân kabûl eyledi niçün zâlîm olsun ve bir rivâyetde⁵⁴⁴ nûr-i latîf ve ‘âlem-i ‘ulvîdir ve bu yir ve insân kesî⁵⁴⁵ ve ‘âlem süflîdir dirler ammâ yukarıda mürûr iden kavîl mûcibince ‘âlem-i ‘ulvî ve nûr-i süflî oldu ve süflî denilen bu yir ve bu insân ‘ulvî oldu beyt⁵⁴⁶ ‘âlem-i ‘ulvî odur kim⁵⁴⁷ anda ‘ilm ü ‘âkl ola⁵⁴⁸ süflîde olmaz ‘ilm ü ‘âkl⁵⁴⁹ rehnümâ //‘âlem-i ‘ulvî dinen bil⁵⁵⁰ ‘âlem-i süflîdir ‘âlem-i süflî hakikat ‘âlemi ‘aliyyü’l-‘alâ mâ hâsıl-ı ‘âlem kamu⁵⁵¹ el-ân âdemdir hemân heb‘amel mazharlarıdır yok birinde ‘ilme câ⁵⁵² ve dahi el-hakku ezharu mine’ş-şems⁵⁵³ mûcibince bu ‘âlem⁵⁵⁴ bu âdem görünür ve ammâ nur-i şeytân didiğin görünmez ve bu âyetin ma‘nâsı eyüce ve dikkatlüce mülâhaza idüb fark idersen bu remz sana ma‘lûm olur kavle te‘alâ ve nahnu akrabu ileyhi min habli’l-verîd⁵⁵⁵ ya‘ni ben âdeme damarından yakınım der pes şeytânda damar olmadığı ma‘lûmdır ki ana da bu yakınlık ola işte âdem emânet ve gönül sâhibi oldu ve hazine ve bârgâh-ı hüdâ oldu ve şeytân ol bârgâhın perdedârı⁵⁵⁶ oldu fâ fehm ‘azîz-i men ba‘zı ehl-i tarîk sülûkları

27A

hâlinde nûr görelim deyu sa’y iderler velâkin anı bilmezler ki ol göreceği evhâm hayâletdir ve âdemden ve âdemin fazîletinden ve hakkın ana yakınlığından gâfil olub ve

⁵⁴³ Ahzâb, 72.

⁵⁴⁴ K: bir rivâyetde

⁵⁴⁵ K: keşf

⁵⁴⁶ M: şi‘ir

⁵⁴⁷ M; K: odur kim

⁵⁴⁸ K: ‘âlem-i süflîde

⁵⁴⁹ K: ‘âkl ü ‘ilm

⁵⁵⁰ K: bu

⁵⁵¹ M: âlât

⁵⁵² K: hayâ

⁵⁵³ Gerçek, güneş gibi ortada.

⁵⁵⁴ K: ‘âlemden

⁵⁵⁵ Kâf, 16.

⁵⁵⁶ K: şeytânı oldu

kimi de ol nûr allâhdır deyü görmeye sa'y ve arzu ider ve hattâ⁵⁵⁷ nura tahsîs idüb ve kendinin hakikatini ve hakkın 'ilmine 'âlîm olmadan göreyim deyü çalışur bî-çâre âdem(e)⁵⁵⁸ tahsîs ile hak görünmeden münezzehdir zîrâ tahsîs eylediğin nesne hak olacak yerde sen ve bâkî kalan nesne olmak lâzım gelür bu hod şirkdir ve hem bâri te'alâ hazretleri sana virdiği 'akl ile mi ve fikr ile mi ve göz ile mi ta'akkul ve tefekkür idüb anı göreceksin ve dahi bâri te'alânın 'azametini senin tahsîsine sığdırub hakkı anda göreceksin veya sana kerem ideceğini⁵⁵⁹ 'aşkınla mı ana 'âşık olub ve kendine bir 'âşıklık dakub bâri te'alânın 'azîz latîf cemîl ve kas 'alâ hazâ buna benzer isimleriyle bâri te'alâyı cüz'i 'aşkına sığdırub biz allâh 'âşıklarımız deyü du'â iderler bî-çâre âdem 'âşık-ı sâdik tahkîk oldur ki yine 'âşık olduğın bilmediğinden bir 'aşk ola ammâ yine 'âşık olduğın bilmeye ve bir nesneye dahi 'aşkını⁵⁶⁰ tahsîs itmeye şirk olur bir kendi ve bir 'âşık olduğu nesne olunca ikilik olur ve kande kaldı ki müsemmadan

27B

haberini yok esmâda gezersin ve zâtdan haberini yok sıfâtda tahsîsde gezersin bî-çâresin tahsîsine sıfât bağlanmadan görünmez pes bâri te'alâ sıfât-ı mahsûsdan münezzehdir zîrâ sen işidirsin ki bâri te'alâ semi' basîr kâdir mürîd hâfız mütakellimdir ol sebebden bâri te'alâ hazretlerine başka mahsûs göz ve kulak ve el ve ayak ve ağız yabarsın⁵⁶¹ ve göreyim deyü sa'y idersin ve evhâm-ı hayâlet ardında gezersin ve şirkden arınmayub birliğe gelüb allâhı bir göremezsün egerçi 'âşıkların anınla olan mu'âmeleleri andan gayrı değil ki anı görürler velikin anlar ağızlarını dikerler ve bâb-ı sâ'detde mukîm olmak mümkün olmadığından bâb-ı sâ'detin halkasını urub öte geçerler pes'âşıkın 'âşık olduğu nesne murâd olandan gayrı değil velikin yine kendüsüne mecâz 'add idüb ve fâni ve hâlik ve hakdan ayrı zann eylediğin hâlde müşrik olur ve der ki hakka 'âşık olmaklığa 'aşk-ı hakîkî derler⁵⁶² deyü müşriklik ider bî-çâre 'âşık yine hakdır velakîn tahsîs olarak⁵⁶³ olduğu hâlde mecâz olmuş olur zîrâ senden ayrı bir nesne itmiş de 'âşık olmuşsun ve ol sana ma'sûk olmuş oldu eger netîcesini mülâhaza

28A

⁵⁵⁷ M: hakkı

⁵⁵⁸ M; K: hak görünmeden münezzehdir

⁵⁵⁹ K: lazım itdiği

⁵⁶⁰ M: 'aşkına

⁵⁶¹ K: virirsün

⁵⁶² K: 'aşk-ı hakîkatdir

⁵⁶³ K: olurum

idersen ‘âşık iken ‘aynî ma‘şûk olursın ve ‘âşıklık ve ‘aşk-ı fenaya varır ol vakt ma‘şûk olursın va hak sana ‘âşık olur bi-muktezâ el-*hadîs küntü kenz mahfiyyen fe ahbebtü en ‘arafe fe halektu’l-halke*⁵⁶⁴ ya‘ni ben bir gizli kenz idim diledim ki sevem (ve)⁵⁶⁵ sevilem ve bilinem⁵⁶⁶ pes bu halkı halk eyledim dir⁵⁶⁷ öyle olsa hak seni sevdi ve diledi ve yarattı ve sana ‘âşık oldu ve sen ana ma‘şûk oldın ve senin senden haberin yok fâ fehm biz gene sözimize dönelim çünkim bâr te‘alâ hazretleri âdem ile⁵⁶⁸ havvâyı emr sınızdır deyü cennetden sürdü bu ‘âleme geldiler nice nice tefrikden sonra buluşub bir yire cem‘oldılar ve ammâ ol vakt âdem buğday yimesinden murâd bu idir ki âdem gördüğüne kendinde bir nokta var eğer ol noktayı çekse harf olur eğer bir dahi çekse kelime ve kelimeler olur ve gördüğüne buğday arzusunu iden⁵⁶⁹ kendinde gizlenen ol bir noktadır ki diler⁵⁷⁰ kitâb ola ve hakkı beyân ide ol eelden âdem ol işi işledi meselâ ‘ilm⁵⁷¹ bir noktadır⁵⁷² el-‘ilmu noktatur kesseret el-câhilek⁵⁷³ ya‘ni ‘ilm bir noktadır câhillerin fehminden çoğaldı dirler meselâ câhilin hâsı⁵⁷⁴ ve zâhidin hâsı bir dirler velikin

28B

ihtilâf-ı cem‘iyyet harf-i ma‘nâyı ta‘bîr ider nokta bir idi çoğaldı didiğinin remzi budur meselâ ‘ilm bir noktadır derler ve âdem dahi ol vakt yalnız bir âdem idi nice bir nokta kitâb elinden çoğaldı ya‘ni nokta iken harf oldu⁵⁷⁵ ve harf iken⁵⁷⁶ kelime ve kelâm oldu ki bu nice keteb-i semâvî kelâm ile beyân oldu bâr te‘alâ⁵⁷⁷ hazretini ve peygamberini kelâm ile zâkir olunub⁵⁷⁸ ve hakka kulluk ve peygambere îmân itmeklik kelâm ile ikrâr oluna⁵⁷⁹ ve emr nehy ve hak ve bâtil ve nizâm⁵⁸⁰ ‘âlem kelâm ile bilindi bu cümlesi bir

⁵⁶⁴ Ben bir hazineydim. Bilinmek istedim.

⁵⁶⁵ M: ve sevileyim

⁵⁶⁶ M; K: bilineyim

⁵⁶⁷ M: eyledim dir; K: bu âdemi ve bu ‘âlemi halk eitdim dir

⁵⁶⁸ M; K: sözimize gelelim çünki hak subhâne ve te‘alâ âdemi

⁵⁶⁹ K: arzu ider

⁵⁷⁰ K: diler ki

⁵⁷¹ K: ‘âlem

⁵⁷² K: noktadır derler emîrû’l-mü’minîn ‘alî keremallâhu veche bıyırır

⁵⁷³ İlim bir noktaydı, cahiller onu çoğalttı: el-İhsâî, *Avâli’l-le’âli*, c. 4, s. 129.

⁵⁷⁴ M: câsı

⁵⁷⁵ K: hurûf oldu

⁵⁷⁶ K: hurûf iken

⁵⁷⁷ M; K: hak te‘alâ

⁵⁷⁸ K: zâkir olub

⁵⁷⁹ M; K: ikrâr olındı;

⁵⁸⁰ K: zâhir ‘âlem

noktadan peydâ oldu işte âdem safiyullâh hazretlerinin belinden dahi bu nice⁵⁸¹ mü'min ve 'âbid ve⁵⁸² zâhid ve 'ârif ve muvahhid ve peygamber-i mürsel ve nebî ve 'alâ'l-husûs fahr-i 'âlem ki ana habîbim didi ve 'aliye arslanım didi işte bunlar⁵⁸³ cümlesi senin suçlu zan eylediğin âdemden zuhûr eyledi fâ mâ zinhâr sümme zinhâr âdemi 'avâm-ı nâs gibi suçlu 'add idüb emr-i hakkı sıdı diyenlerden olmayasın zîrâ âdem dahi kelâm-ı bâri ve safiyullâhdır ve anı bâri te'alâ hazretleri cennetden çıkarmasından murâd emr-i hakkı yerine getürsün içündür ve hem âdeme safiyullah

29A

(didi)⁵⁸⁴ ve idrîs hakkına kavle te'alâ *verafa'nâhu mekânen 'aliyyân*⁵⁸⁵ didi ve nûha neciyullâh didi ve bir du'âsıyla 'âlemi tufâna viridi ve ibrahîm hazretlerini halîlullâh idüb hâtor-ı şerefi için nemrûdin ateşini gülistân eyledi ve hubb-ı mâsivâsını ve evlâdı mahabbetini koçda cem' idüb ve bir koça bedel idüb anı zebih itmekle hattâ hubb-ı mâsivâsını fenâya virmiş olub halîl oldu ve mûsâ 'aleyhi's-selâm⁵⁸⁶ kelîmullâh idüb kendüyle kendüne bin bir kelâm idüb elindeki 'asâ ejderha olub fir'avunun⁵⁸⁷ sihrini ibtâl eyledi ve hazret-i 'îsâ aleyhi's-selâm rûhullâh ismiyle tesmîyye olunub beşikde iken küntü nebiyyen ve âdeme beyne'l-mâ'i ve't-tîn⁵⁸⁸ deyüb ve üç yaşında iken da'vete me'mûr olub âhirü'l-emr rûhullâhlığı sebebiyle göklere ağub aslına ric'at eyledi ve dahi farhr-i 'âlem hazretlerini mahbubim⁵⁸⁹ deyüb ve anın hakkına *levlâke levlâk lemâ halaktu'l-eflâk*⁵⁹⁰ ve *dahi vemâ erselnâke illâ rahmeten li'l-'âlemîne*⁵⁹¹ ve *dahi vemâ rameyte iz rameyte velâkinnallâhe ramâ*⁵⁹² didi ya'ni yâ muhammed sen olmasan bu 'âlemi yaratmazdım senin hatrın için yarattım ve seni bir nesne için göndermedim illâ iki 'âleme rahmet ve şefâ'at için gönderdim ve senin etdüğün benim etdüğümdür didi ve⁵⁹³ hazret-i 'aliye arslanım didi *innemâ veliyyukumullâhu*⁵⁹⁴

⁵⁸¹ M: cümle

⁵⁸² K: zâhir ve zâhid

⁵⁸³ K: bunların

⁵⁸⁴ M; K: didi ve

⁵⁸⁵ Meryem, 57.

⁵⁸⁶ M: mûsâ hazretlerini; K: mûsâyı

⁵⁸⁷ M: kavmiyle suya gark idüb ve elindeki 'asâ ejderhâ olub fir'avunun; K: fir'avını suya gark idüb ve elindeki 'asâyı ejderhâ idüb fir'avunun

⁵⁸⁸ Âdem su ile toprak arasında iken ben peygamberdim. Hadisin "Âdem ceset ile ruh arasında iken" varyantı da mevcuttur: Tirmizi, *Sünen*, c. 3, s. 509.

⁵⁸⁹ M: mahbûb

⁵⁹⁰ Sen olmasaydın bu âlemi yaratmazdım.

⁵⁹¹ Enbiyâ, 107.

⁵⁹² Enfâl, 17.

⁵⁹³ K: cenâb-ı

29B

âyetini ve *hel etâ* sûresini anın hakkına gönderüb ve fahr-i ‘âlem bunın hakkına şehâdet idüb *lâ fetâ illâ ‘alî lâ seyfe illâ zü’l-fikâr*^{595 596} *ene medînetü’l- ‘ilm ve ‘aliyyu bâbuha*⁵⁹⁷ ve *rûhike ruhî ve cismike cismi ve demmike demmi*⁵⁹⁸ ve dahi⁵⁹⁹ keremallâhu veche anın hakkına⁶⁰⁰ olub ve evlâdları imâm hasan ve imâm huseyn hazretleri olub ve bâkî on iki imâm⁶⁰¹ ve çehârdeh ma’sûm⁶⁰² paklar ki bunlar fahr-i kâ’inâtın ve hazret-i ‘alî ve hazret-i fâtıma evlâdları ve bâri te‘alâ hazretleri bunların hakkına buyurır kavle te‘alâ *innemâ yurîdullâhu liyuzhibe ‘ankumu’r-ricse ehle’l-beyti ve yutahhirakum tathîrâ*⁶⁰³ *el-hadîs el-eimmeti min ba‘de isnâ ‘aşer min kûreyş evvelehum ‘alî âhirihi mehdî*⁶⁰⁴ ve bunlardan mâ’dâ bu nice ‘âbid ve zâhid ‘ârif muvahhid ki bu ‘âleme geldiler ve gelecekler cümlesi senin suçlu ve buyruk sıyan âdemden zuhûr buldı ve sen dahi âdemsin sen suçlu olmayub da âdem ‘aleyhi’s-selâm suçlu olmasından geldi ve suc buyruk sımak ve emr tutmayub nehyi işlemek senin âdemin hakîkatini bilmeyüb âdemden gâfil olduğına dirler fâ fehm âzîz-i men et-tarîk ilallâh bi‘adedi enfâsü’l-halâ’ik ya‘ni hakka gider yol halkın nefsi sayısındadır

30A

eger bu zikr olunan yola ve mezhebe kâ’il olmadıksa intihâb eylediğin yoldan var men’ ider⁶⁰⁵ ve varılmaz⁶⁰⁶ diyen⁶⁰⁷ yok bî-çâre âdem hakdan sana ve senden hakka varmağa yol yokdır zîrâ damarınızdan yakınım dir kavle te‘alâ ve *nahnu akrabu ileyhi min*

⁵⁹⁴ Maide, 55.

⁵⁹⁵ Ali’den başka yiğit, Zülfikâr’dan başka keskin kılıç yoktur: İbnü’l-Esir, *el-Kâmil*, c. 2, s. 131; Taberi, *Târih-i Taberi*, c. 3, s. 177.

⁵⁹⁶ K: ve dahi

⁵⁹⁷ Ben ilmin şehriyim. Ali de kapısıdır: Hakim, *el-Müstedrek*, c. 6, s. 674; Saduk, *el-Emâli*, s. 655.

⁵⁹⁸ Ruhun ruhum, cismin cismin, kanın kanımdır: Ya Ali! Sen bendensin ben de sendenim. Senin ruhun ruhumdur, tiynetin tiynetimdir.” varyantı mevcuttur: Saduk, *el-Emâli*, s. 66.

⁵⁹⁹ K: dahi lahmike lahmi rûhike rûhi demmike demmi cismike cismi ve dahi

⁶⁰⁰ K: nâzil olub

⁶⁰¹ M: dokuz imâm;

⁶⁰² K: ma’sûmların

⁶⁰³ Ey Ehl-i Beyt, gerçekten Allah, sizden kiri (günah ve çirkinliği) gidermek ve sizi tertemiz kılmak ister. (Ahzab, 33): Ayetin sebab-i nüzülü için bakınız: Suyutî, *ed-Durrü’l-Mensur*, c. 12, s. 44-47; *Sahih-i Müslim*, c. 10, s. 278; Nesai, *Sünen*, c. 7, s. 578; Ahmet b. Hanbel, *Müsned*, c. 15, s. 138.

⁶⁰⁴ On iki İmâm Kureyştendir. İlki Ali, sonucusu Mehdî’dir: Saduk, *el-Emâli*, s. 173; Saduk, *Uyûn-ı Ahbar*, c. 2, s. 62; Bazı kaynaklarda hadisin son kısmı mevcut değildir: Buharî, *Sahih*, c. 15, s. 7074; Müslim, *Sahih*, c. 8, s. 674-676.

⁶⁰⁵ K: iden

⁶⁰⁶ K: var olmaz

⁶⁰⁷ K: bilin yok

*habli'l-verîd*⁶⁰⁸ âyet-i kerîme böyle dirken senin yola varır varmaz dimen⁶⁰⁹ ve öyle bilmen hamâkatdır zîrâ cüneyd-i baġdâdî bıyurır⁶¹⁰ hakka varmaġa yol iki adımdır beyâzid-i bistâmîye böyle haber virdiler ol dahi aytdı ey vâh cüneyd yolu uzatmış hakka varmaġa yol bir adımdır didi imdi yol adım ta'bîr için lâzım gelür ve aracaġımı bulacaġım deyü arayub gezme ve evhâm-ı hayâlet ardında bilmese⁶¹¹ ve rumûz-i enbiyâ ve evliyâyı⁶¹² anlamaġa sa'y eyle ki sende bulasın ve sen seni bilesin yoksa senden hakka ve hakdan sana yol yokdur ve eger zâtında kâbiliyet ve kabûliyet ve teslîmiyet var ise ol vakt kendüne gelürsin ve görürsin ki sende olan rûh bâri te'alânın emridir ve sıfât(in) rahman⁶¹³ ve ahsen-i takvîmdir ve hakkın sıfât-ı subûtiyesi sendedir bundan ma'lûm olur ki derler⁶¹⁴ eger sen kendini bilsen hakkı bilmiş olursın zîrâ *men 'arefe nefsehu fekad 'arefe rabbehu*⁶¹⁵ ya'ni bir âdem nefsinin bilse

30B

tahkîk rabbisini bilmiş olur dimezler ki bulur ve görür zîrâ her kim ki görmeyi bilmeden gayrı sanursa tahkîk kâfirdir ve hem kim ki hak te'alâ görünmeden münezzehdir derse ol dahi münkirdir ve her kim ki görünür dirse ol dahi müşrikdir⁶¹⁶ ancak senin gördüğün ve işlediğin ve gayrıda görülen ve işlenen cümle hakkın âsâr-ı kudretidir zîrâ şu şey ve ⁶¹⁷nesne hakdır disen hakka vücûd isbât itmiş olursun velikin şu şeyden ve nesneden dahi tenzih itmezsin zîrâ anda hak olmamak ya'ni ol şeyden bâri te'alânın haberi yok mâ hazâ ki ol şey dahi dahi⁶¹⁸ hakkın âsâr-ı kudretidir ve⁶¹⁹ tahsîs dahi itmezsin ki ol şey fenâ bulur kabîlindedir anda dahi ol sebebden tahsîs ile hakkı isbât itmezsin zîrâ tenzih ile sen münkir olursın ve tahsîs ile sen müşrik olursın fâ fehmi 'azîz-i men ⁶²⁰kişi kendini bilmesiyle rabbisini bildiği sûrette senin taşrada aramaklığın evhâm-ı hayâlet ardında bildiğin ehl-i hakka elem ve keder virmez zîrâ meşhûrdur ki her kesin⁶²¹ çektiği

⁶⁰⁸ Kâf, 16.

⁶⁰⁹ K: rabbini

⁶¹⁰ M: baġdâdî bıyurır; K: cüneyd-i baġdâdî kuddise sırrıhu'l 'azîz bıyurır

⁶¹¹ M: gezme ve bilme rumûz

⁶¹² K: rumuz-ı evliyâ ve enbiyâyı

⁶¹³ M: sıfâtın sıfât-ı rahmandır; K: sıfâtın sıfât-ı rahmân

⁶¹⁴ K: olur derler ki

⁶¹⁵ Kendini bilen rabbini bilir: Amidi, *Gureru'l-Hikem*, s. 353; el-İhsâi, *Avâli'l-le'âli*, c. 3, s. 102.

⁶¹⁶ M; K: müşrikdir ancak

⁶¹⁷ K: bu nesne

⁶¹⁸ M: ya'ni ol şeyde bâri te'alânın haberi yok mâ hazâ ki hakkın

⁶¹⁹ K: ve dahi

⁶²⁰ K: bir kişi

⁶²¹ K: bir kişinin çektiği

kendi ‘amelidir imdi ‘azîz-i men yukaruda rûh ve cesed beyânı için şuru‘ olındı idi ve biz sözi uzatdık imdi rûh emrdir min kablu’r-rahman

31A

ya‘ni bâri te‘ânın (kün)⁶²² emrinden zuhûr eyledi meselâ bir âdemin ervâhı bu ‘âleme sefer idüb âdeme gelecek olsa evvlâ ‘arşdan kürsiden ve semâvât-ı sebi‘den ‘anâsır-ı erba‘âya gezer aylar ki feleğin kamerin altında olan ‘âlemeddir andan mevâlîd-i selâseye uğrar ki ma‘den nebât hayvândır ve çehâr ‘anâsırın hayâtı⁶²³ dahi rûh-i insânî ana uğramasıyla⁶²⁴ zîrâ andan ma‘dene uğrar ma‘denden murâd mercândır andan nebâta uğrar nebâtdan murâd hûrmâdır andan hayvâna uğrar ki hayvândan murâd atdır⁶²⁵ andan insâna gelür ve ahsen-i takvîm ile mükerrer olur ammâ cesedin çehâr ‘anâsırdan⁶²⁶ eyler ve⁶²⁷ kelîmecik yiri yok⁶²⁸ ve bu ve çehâr ‘anâsır od⁶²⁹ ve su ve hava tobraktır meselâ güneş tâble-i deryâdan nem kapar göklere vardığı gibi katre-i emtâr olub yire yağar cümle nebât ve hayvânât hayât bulur ol nebâtı ve ol hayvânâtı insân yir andan nütfe peydâ olur andan ana rahmine düşer dördüncü ayda oğlanın cismi bilâ noksân tamâm olur ol rûh ki hayvânda idi⁶³⁰ emr olunur ya‘ni ol oğlana nefah-i rûh ol vakt olur dirler zîrâ oğlan ol vakt harekete gelür ve nefes alub koyuvirür⁶³¹ ve eger dirsens ki bâri te‘alâ âdemi kırk sabâh kudret eliyle yoğurub ve kırk gün dahi ol hâl üzre birağub andan

31B

nefah-i rûh aytdı biz iderüz ki ol vakt gice yok idi hemân gündüz gündüz idi kırk gün ol yoğurırdı ve kırk gün ol hâl üzre bıraktığı seksan gün ider seksen de gicesi ider yüz altmış gün ider ki beş ay on gün ider ve bu on gün altıncı aydandır ve eger ol oğlan altıncı ayda doğsa bilâ noksân doğar hayât bulur egerçi dördüncü ayda ana kardından hareket ider velkîn ol vakt doğsa noksân ve bilâ hayât doğar zîrâ hazret-i âdem hesâbından evvel doğdı ve bir rivâyetde hazret-i âdemi bâri te‘alâ hazretleri kırk bin yılda yaratdı ve dünyayı altı bin yılda yaratdı bi-muktezâ *hamertu (tînete)*⁶³² *Âdem bi-*

⁶²² M; K: kün emrinden

⁶²³ K: hayvân dahi

⁶²⁴ K: uğramasıyladır

⁶²⁵ M: murâd otadır

⁶²⁶ K: ‘anâsırın eyler

⁶²⁷ M: bir kelîmecik

⁶²⁸ K: yokdur

⁶²⁹ M: ot

⁶³⁰ K: ya‘ni emr

⁶³¹ M: virmeğe başlar ve eger

⁶³² M: tînete

*yedeyye erbaine sabaha*⁶³³ ve dahi kavle te‘alâ⁶³⁴ *haleka’s-semâvâti ve’l-arz ve fî sitteti eyyâmin*⁶³⁵ pes ol günlerin biri bu dünyanın bin yılı kadardır ve bu cevâb şâfi⁶³⁶ ve rûşen ve⁶³⁷ müberhendir velikin ka‘r-ı deryâyı⁶³⁸ ma‘rifetden bundan dahi ziyâdeye tâlib ol ki bu beyân olunan cevâb ol⁶³⁹ deryâ-i bî-nihâyenin sâhilinde olan mihrlerin gâyet ahsenindedir zîrâ lafz-ı kun feyekûn kırk bin yılda mevcûd oldu deyü bıyururlar pes hakîkat-i kun feyekûnı anlayub bilmek bunun verâsındadır buna burhan⁶⁴⁰ ve hüccet oldır ki kavle te‘alâ *vemâ emrunâ illâ vâhidetun kelemhin bi’l-basari*^{641 642} ya‘ni benim kârım

32A

vâheddir ve ol vâhdet olan kârım değildir illâ ziyâde ve noksân göz açub kapamak mikdârıncadır ve bir mahalde dahi kavle te‘alâ *vemâ emru’s-sâ‘ati illâ kelemhi’l-basari ev huve akrabu*⁶⁴³ ey bil huve akrab ya‘ni kâr rûz-ı kıyâmet günü göz açub kapamak mikdarından dahi uzaktadır imdi ma‘lûmdır ki dervâze-i rûz-ı kıyâmet elli bin sâldır⁶⁴⁴ kavle te‘alâ *fî yevmin kâne mikdâruhu hamsîne elfe senetin*⁶⁴⁵ imdi ‘azîz-i men cehd eyle ki bu elli bin yılı bu deminde⁶⁴⁶ nihâyete yetiştirmiş olasin ol vakt bilesin ki bu elli bin yıl hak te‘alâya göre göz açub kapamaktan dahi yakın ve⁶⁴⁷ karîb demekde esrarına ola imdi ma‘lûm oldu ki tefâsîl-i ezmine-i ma‘rifetden gayrı ile bu esrâr-ı ‘azîmi anlayub bilmek mümkün değildir ve eger zâtında teslîmiyet ve kabûliyet ve kâbiliyet var ise müşâhde-i basîret zuhûr ider ve ol vakt ma‘lûmın olur ki bir kün ile ‘âlem-i icmâlden ‘âlem-i tafsîle geldin ve bir feyekûn ile ‘âlem-i tafsilden ‘âlem-i icmâle gidersin ve beyitten⁶⁴⁸ dahi ma‘lûm olur ki beyt⁶⁴⁹ *elli bin yıl dinilür (kışır ile lebin)*⁶⁵⁰ *berzâhi kuvve-i ‘âlem zuhûr-ı âdeme vire cilâ* ya‘ni dış kabukdan

⁶³³ Adem’in hamurunu iki elimle kırk gün yağurdum: el-İhsâî, Avâli’l-le’âli, c. 4, s. 98.

⁶³⁴ M: ve dahi bıyurur; K: ve dahi bıyurdu

⁶³⁵ Secde, 4.

⁶³⁶ M; K: şâfi ve kâfi

⁶³⁷ K: ve pes müberhendir

⁶³⁸ K: kasr-ı deryâyı

⁶³⁹ K: oldır kim

⁶⁴⁰ K: âhen

⁶⁴¹ Kalem, 54.

⁶⁴² M: ey bil huve akrabu

⁶⁴³ Nahl, 77.

⁶⁴⁴ K: yıldır

⁶⁴⁵ Mearic, 4; K: fî yevmin kâne mikdâruhû hamsîne elfe senetin fasbir sabran cemîlân innehum yeravnehu be‘îdân ve nerâhu karîbân (Mearic, 4-7)

⁶⁴⁶ K: bu demde

⁶⁴⁷ K: ve karîbdır

⁶⁴⁸ K: misra‘dan

32B

iç olmağa ya'ni kabuk iç olmağa bu kadar bin yıl gerek ya'ni bu kadar bin yıl gerek ki eşyâ devrinden kurtula ve sıfât-ı ahsen-i takvîm ola ve kezâlik rûh dahi bu kadar bin yılda 'arşdan ve kürsiden ve sebi'-i semâvâtdan ve cehâr 'anâsırdan ve mevlid-i selâseden ya'ni ma'denden ve nebâtdan ve hayvândan güzel⁶⁵¹ ide ve gele ol⁶⁵² sıfât-ı ahsen-i takvîme gire ve dahi mürûr iden bunu dahi iktizâ ider ki insân insânlık menzilinden düşe menzilini bu kadar bin yılda bulur ve ammâ yine bâri te'alâya göre göz açub kapamakdan dahi yakındır zîrâ kun feyekûn emrine muvâfakat ve mutâbıkdır işte âdem bir nefis üzerinde misafirdir didikleri dahi buna işâretidir biz gene sözimize gelelim ammâ rûh-ı hayvânî 'anâsır-ı erba'nın içine dâhildir⁶⁵³ nütfeye sirâyet itmişdir ana karnına⁶⁵⁴ bile gelür ammâ kırk gün ol uyuşmuş kanla bile miftah-i gaybu'l-guyûba müntazir olur ki sıfât hazînesini açâ kırkınıcı gün feth-i bâb olur ya'ni emr-i hak⁶⁵⁵ ile ol rûh-ı hayvânâtın⁶⁵⁶ hareket itmesiyle ol uyuşmuş kan sûret bağlamağa başlar tâ ki dört ay tamâm olur andan rûh gelür girer dirler ve ammâ bir rivâyet-i âhirde buyurırlar ki nefhat-i rahmanî⁶⁵⁷ didikleri rûh

33A

insânın vücûdı şeklinde olur ve insânın karşusunda âyine misâl durır kaçan ol rûh-i sultânî insânın karşusundan⁶⁵⁸ gâ'ib olsa ol vakt rûh-i hayvânî dahi nâ-çâr çıkmakla başlar ve hilKate⁶⁵⁹ gelüb çıkan rûh ol rûh-i hayvânîdir ol vakt karşı⁶⁶⁰ gelecek zannın ve 'itikâdın ve isti'dânına sıfât olur ya'ni isti'dâdın 'itikâd⁶⁶¹ ve zannına bürinir eger su'î zan ve gümân ve sıfât-ı zemîme ile muttasıf ve şirk ile derûnın dolmuş ve korkularla me'lûf ve cevfi ricâdan geçmeyub birliğe yetmemiş idin hemân mukayyed ve zâhib olduğın zann ve kıyâs ve korkularla kalursın ve eger 'âlem-i şehâdetde iken ahlâk-ı zemîmeden ahlâk-ı hamîdeye yol buldın ise ve su'î zandan kurtulub hüsn-i zann sâhibi

⁶⁴⁹ K: mısra'

⁶⁵⁰ M; K: kışr ile lebin

⁶⁵¹ M; K: güzer

⁶⁵² K: ve yine o sıfât-ı

⁶⁵³ M; K: ya'ni ekele ve şerebin içinde dâhildir nütfeye

⁶⁵⁴ K: karnından bile

⁶⁵⁵ K: hak emri ile

⁶⁵⁶ M; K: hayvâniyetin

⁶⁵⁷ K: nefhâ-i rahmânî

⁶⁵⁸ K: âyine misâl durır kaçan ol rûh-i sultânî insânın karşusunda

⁶⁵⁹ K: hulkuma

⁶⁶⁰ K: karşusunda

⁶⁶¹ K: ya'ni isti'dâdın ve i'tikâdın ve

oldın ise ve benlikden ve ikilikden kurutulub muvahhid ve müntehî menziline vâsıl olub
nefsini ve rabbini bildinse ol vakt karşuna gelecek ol rûh-i sultânîdir ki yine senin
şeklinde idi ol vaktde sana⁶⁶² sen didiğimiz ya‘ni ol vaktin senliği⁶⁶³ isti‘dâdır⁶⁶⁴ işte
ol vakt ol isti‘dâd-ı kâmil⁶⁶⁵ senin şeklinde gelen rûh-i sultânîye mâ‘l-hâk olur kavle
te‘alâ *innâ lillâhi ve innâ ileyhi*

33B

*râ‘ciune*⁶⁶⁶ âyetinin haber virdiği insân-ı kâmilden olmuş olursun imdi bu kadar kıl u
kâlden murâd fazîlet-i âdem bilinmek içündür⁶⁶⁷ ve hakikat-i âdem ve ‘âlem⁶⁶⁸ bilinmek
içündür ‘azîz-i men âdemin ekeline ve şerebine da‘ir olan eşyâ melâ‘ik mesabesinde
zîrâ melâ‘ike nûrdır ve zâta mâ‘ildir ve eşyâ ekele ve şerebe dâ‘irdir ve sıfâta mâ‘ildir
ve âdem zâtla sıfâtdan mürekkebdır bu sebebdendir ki melâ‘ike âdeme secde ider ise
emr-i bâriyi yerine getürmüş olur⁶⁶⁹ eşyâ dahi âdeme uğramaklık nasbinde var ise
âdeme secde itmiş olur ve emr-i hakkı yerine getürmüş olur ve illâ şeytân gibi⁶⁷⁰ sürülür
hey hât ki bir dahi ol şekli bula ve âdeme nasîb ola zîrâ eşyânın ve melâ‘ikenin ka‘besi
vücûd-ı âdemdir dâ‘imâ tavâf ve secde itmededirler ve ammâ eşyâ cesede mâ‘ildir ve
melâ‘ike rûha mâ‘ildir ve âdem hakka mâ‘ildir ve hak zâtla sıfâtın ictimâ‘ine ki ahsen-i
takvîmdir ana mâ‘ildir ve eşyâ diyeler ki sıfât-ı ahsen-i takvîm ola ve melâ‘ike diyeler
ki ol sıfât-ı ahsen-i takvîme gele gire ve gönül ka‘besini tavâf ide ki ‘arşullâh ve
beytullâhdır ve dahi melâ‘ikenin bir menzili var anlar içün⁶⁷¹ terakkî ve tenezzül eyler
ve geri kalmaları yok⁶⁷² ve öyle olsa eşyânın da menzili birdir⁶⁷³ kavle te‘alâ *vemâ
minnâ illâ lehu makâmun ma‘lûmun*⁶⁷⁴ buna

34A

işâretidir meselâ elma üzüm ve üzüm elma ve zeytûn incir ve incir zeytûn olmaz ve kas
‘alâ hazâ ki bunlar da melâ‘ike gibi dâ‘imâ menzil-i mu‘ayyende ve makâm-ı ma‘lumda

⁶⁶² M: ol vaktinde sana didğimiz

⁶⁶³ K: dahi isti‘dâdır

⁶⁶⁴ M: isti‘dâdır

⁶⁶⁵ M: isti‘dâd-ı kâmil isti‘dâd düzer

⁶⁶⁶ Bakara, 156.

⁶⁶⁷ M: ve melâ‘ikden efzal ve ekrem ve akrab olduğu bilinmek içündür ve

⁶⁶⁸ M: hakikat-i ‘âlem ve âdem

⁶⁶⁹ K: emr-i hakkı yerine getürmüş olur eşyâ

⁶⁷⁰ K: secde etmez ise sürülür

⁶⁷¹ M; K: anın içün

⁶⁷² M: yokdur

⁶⁷³ M; K: budır

⁶⁷⁴ Saffât, 164.

dururlar ve ammâ âdem câhil iken ‘ârif⁶⁷⁵ olur bilmez iken ‘âlm olur fâzıl olur kâmil ve mükemmel ve muvahhid ve müntehî olur görmez misin ki melâ’ike nûrdan yaratılmış iken anlardan peygamber gelmedi veya onların kimine⁶⁷⁶ safiyullâh ve neciyullâh ve halîlullâh ve kellîm ullâh ve rûhullâh ve habîbullâh ve veliyullâh didiğimi⁶⁷⁷ nice yarattı ise ol hâl⁶⁷⁸ makâm üzre dururlar ‘azîz-i men egerçi eşyâ mebde-i asliyyesinde durdukça makâm-ı ma‘lûmda ve mu‘ayyende olur velkin bâri te‘alâ hazretleri ‘inâyet ve hidâyet eylese ekele ve şerebe dâ’ir olan nesnelere⁶⁷⁹ devr ider ve insâna nasîb olur nütfeye sirâyet ider ve sıfât-ı ahsen-i takvîm olur bu ‘âleme bir kitâb gelür işte eşyânın menzil⁶⁸⁰ netîcesi ve cennet-i zâta⁶⁸¹ girmesi vücûd-ı âdem ve ahsen-i takvîm olmasıdır beyt girenler cennet-i zâtda olurlar dâ’imü’ l-bâkî ‘azâb-ı bu‘d-i hırmanıyla mahcûblar yanar bir bir ya‘ni bu nasîbe ve bu makâma ve bu menzile dâhil olan eşyâya bakılsa gerü kalan nesnelere mahcûb ve mağbûn ‘add olunur kezalik bâri te‘alâ hazretleri melâ’ikeye dahi ‘inâyeti ve hidâyeti olsa ya‘ni makâm-ı ma‘lûmesinden ve mebde-i

34B

aslîyesinden intihâ-i menzile vâsıl eylese ya‘ni ebrârîn iken mukarrabîn olmasını ve murâdını husûle getürmesini murâd ve ‘inâyet ve hidâyet eylese ‘arşdan ve kürsden ve semâvât-ı sebî‘den ve çehâr ‘anâsırdan ve mevâlid-i selâsedan güzer eyler andan vücûd-ı âdeme gelür zîrâ âdeme gelmesi anın dahi murada vâsıl olmasıdır ki nakl olunur beyt⁶⁸² *şeb-i mi‘racda ahmed bir melek gördi su‘âl itdi bilür misin kıyâsâ ‘ömrinin mikdârını ayâ // melek⁶⁸³ didi ki bir yıldız⁶⁸⁴ bir kere anın doğduğunu yüz kere yüz bin gördim ahyâyâ⁶⁸⁵ // beni didi ki maksudun nedir rabb te‘alâdan melek didi ki hakkın bir evi var ahsen ve zîbâ // ol ev için döner carh-ı felekde cümle yıldızlar döner odur hâcetim hakdan ol evdir maksad-ı aksâ // hemân bir kere giresim ol eve maksuduma irsem ol evde görsem işitsem ol evdir mathub-ı â‘lâ // ol evdir sûret-i insân ol evde gizlidir rahmân ol ev ‘âşıklarıdır her ne var ise zîr ve hem bâlâ // misâl ol⁶⁸⁶ kim melek*

⁶⁷⁵ M: iken ‘âlim olur; K: kâmil-i ‘ârif olur

⁶⁷⁶ K: âdemin kimine safiyullâh

⁶⁷⁷ K: ve ruhullâh ve habîbullâh ve veli didiler nice

⁶⁷⁸ M; K: ve ol makam

⁶⁷⁹ K: nesnelere devr eyler

⁶⁸⁰ K: menzili

⁶⁸¹ K: hilkat-i zâta

⁶⁸² M: nazm

⁶⁸³ K: felek didi

⁶⁸⁴ M: bir yıldız doğar bin yılda bir kerre; K: bin yılda bir

⁶⁸⁵ M; K: ihyâtâ beni

⁶⁸⁶ M: oldır

ruhundur ve ruhun benim 'ömrüm gelüb ol ev de birkaç gün misâfir ola temsilâ // ve nice bin yıl ol evde arzûsına seyr-i sefer kıldın irişdin ol eve girdin unuttun aslını hayfâ // bu evde rûhuna bak kim⁶⁸⁷ sana senden görüsün hak mukayyed olma ol mutlâk bilinsün gâyet mu'ammâ⁶⁸⁸ // bu evde hâsıl

35A

olur rûh-i pâkın zatına mi'râc içersin anda beyhûdlu⁶⁸⁹ şarâbın cânına sıhhâ imdi 'azîz-i men her eşyâ muradına irdi ve sırât köprisini geçdi ve cennete girdi ya'ni murâdına irince nice nice berzahlardan⁶⁹⁰ ve varte-i helâklardan geçüb ve gelüb ahsen-i takvîm ve asl oldı kezalik rûh dahi gelüb ol ahsen-i takvîme vâsıl oldı ve muradına irdi pes âdem olana dahi lâzımdır ki sa'y idüb aslından ve zâtından ve hakîkatinden ve vücûdından haberdâr ola nefsini bilüb⁶⁹¹ rabbisini bile ki ol dahi berzahdan ve varte-i helâkdan kurutulub ve sırât köprisini asân-ı vechle geçüb ve ve cennete girüb dîdâr-ı bâri ile müşerref olasin⁶⁹² yohsa mahcûb ve ma'bûn belki ma'bûndan ma'bûn olunur⁶⁹³ zîrâ âdemin iki 'âlem sâhibi oldığını ve cümleden efzal ve ekrem ve mısır-ı câmi' oldığını lâ yakbe'l-cuma 'ti illâ bi-mısri'l-câmi'u⁶⁹⁴ deyü buyurırlar bundan ma'lûm oldı ki mısır-ı câm'iden murâd âdemdir ve cuma'dan murâd iki rek'at namâzdır⁶⁹⁵ ol namâz mısır-i câmi'de edâ olunursa kabûl olur⁶⁹⁶

35B

*ve illâ kabûl olmaz meselâ ehl-i zâhir ayduurlar ki bir âdem cum'a günü cum'a kılınmayan yirde bulunsa cum'a edâ itmek için altındaki ât çatlayınca ya dek sür'at itmek gerekdir zîrâ mü'minler bayramıdır ve yarın cennetde dîdâr görecek günleridir ve her kankı câmi'de olursa edâ-i cum'a iderler ehl-i zâhir 'indinde câ'izdir bunlara mısır-i câm'ide kılması lâzım değil zîrâ 'avâmü'n-nâs derler ve ammâ ehl-i havâs ve hurûfî olanlar aydür mısır-i câmi'den murâd vech-i âdemdir ve salâvât-ı cum'adan murâd anda kudret eliyle yazılan harflerdir ki bismillah ve yedi âyet ve fâtiha-i şerîf *elif-lâm-mim**

⁶⁸⁷ M; K: bak ki sana

⁶⁸⁸ M: me'vâ; K: bilünsün her mâ

⁶⁸⁹ M; K: beyhudelik şarâbın

⁶⁹⁰ K: murâdına irince ve kadrince nice berzahlardan

⁶⁹¹ M; K: ve rabbisini

⁶⁹² M: müşerref ola

⁶⁹³ K: olur zîrâ

⁶⁹⁴ Cuma namazlı ulu camide kabul olunur: İbn ebi Şeybe, *el-Musannef*, c. 2, s. 10.

⁶⁹⁵ M, K: namâz oldığı ol

⁶⁹⁶ M: olunursa kabul

*zâlike'l-kitâbu lâ raybe fihî*⁶⁹⁷ ki vech-i âdemde mektûb ve mestûr⁶⁹⁸ olmuş ve iki kaş arası mihrâbdır ol mihrâba müteveccih olub cum'ayı anda edâ ide ki makbûl ola ve hem kâlu belâda melâ'ikeye secde emr olındığı vakt secde idenlerden olduğın ma'lûm ola ve illâ cuma'yı terk itmiş olursın pes bu vech üzre cum'a kılmağı terk eylediğın hâlde kâlu belâda dahi secde itmeyenlerden olmuş olursın imdi cehd eyle cum'ayı bu vechle kılasın ki mısır-i câmi'de kılmış olasın ve melâ'ikeden murâd rûh-i

36A

insânîdir ol vakt⁶⁹⁹ âlem-i ervâhda âdeme secde idenlerden olduğın ma'lûm olur ve şeytândan murâd cum'ayı bu vechle kılmadın⁷⁰⁰ imtinâ' eylediğındendir⁷⁰¹ zîrâ vech-i âdem safiyullâh ve kelânullâh ve 'arşullâhdır ve levh-i mahfuz hudâdır ve sıfât-ı ahsen-i takvîm vech-i rahmandır işte ehl-i havâs ve hurûfî kavli budır ammâ hassul-hâs olan 'ârif-i billâh kavli oldır ki mısır-ı câm'iden murâd rûh ile cesedin cem'idir zîrâ rûhsız cesed cesedsiz rûh olmaz ve salavat-ı cum'adan murâd 'aynî⁷⁰² cem erenleri ve 'ârif-i billâh sohbetidir zîrâ lisân-ı tasavvufda salavât (deyü) mahabbete dirler ve kalbden⁷⁰³ murâd gönüldür ki beytullâh ve 'arşullâhdır ve şol ve şol kimse ki salavat-ı cum'anın edâsı üzerine lâzım gele gerekdir ki ol kimse ümmet-i vasatdan ola ve 'irfân eri ola ki istivâ sırrı üzerinden 'ubûr ide ve salavât-ı cum'a iki rek'at olduğı 'inde'l-muvahhid celâl ile cemâle tesbîh iderler meselâ iki (rek'at)⁷⁰⁴ cum'a ki birbirinden farkı yokdır mısır-ı câm'ide salavât-ı cum'ayı edâ idenin nişânı bu ola ki istivâ sırrı üzre mazhâr-ı celâl⁷⁰⁵ cemâl olub â'râf

36B

eri olmuş ola ve ümmet-i vasatdan olmuş ola ve mısır-ı câmi'de cum'ayı edâ itmiş ola ve gönül beytullâh ve 'arşullâhdır ana müteveccih ve uymuş ola işte hassu'l-hâs ve muvahhid ve 'ârif-i billâh olanların mısır-ı câm'iyi bilmesi böyledir ve salavât-ı cum'ayu⁷⁰⁶ kılmaları böyledir anların kiblesi gönüldür ve mısır-ı câm'ileri rûh ile cesedin ictimâ'idir ve salavât-ı cum'aları â'râf eri olmalarıdır ki istivâ sırrından 'ubûr itmiş ola

⁶⁹⁷ Bakara, 1-2

⁶⁹⁸ M: mestûr ve mektûb; K: mestûrdır ve mektûb olmuş

⁶⁹⁹ M; K: 'âlem-i ervâh dirler eger cum'ayı bu vechle kılasın 'âlem-i

⁷⁰⁰ M: kılma; K: kılman da dahi

⁷⁰¹ M: eylediğinzdendir vech-i

⁷⁰² M: âyin-i

⁷⁰³ M: kableden

⁷⁰⁴ M; K: rek'at cum'a

⁷⁰⁵ M: celâl ile cemâl; K: celâl ve cemâl olub

⁷⁰⁶ K: salavât-ı cum'a kılmaları

ve ‘aynî⁷⁰⁷ cem erenleri ve muvahhid ve ‘ârif-i billâh meclisi ve tasavvuf sohbetidir işte âdemin ‘âlemden ve melâ’ikeden efzal ve ekrem ve ‘ârif-i billâh ismiyle tesmiye olması salavât-ı cum‘anın hakikatini ve mısır-ı câm‘inin hakikatini bildiklerinden⁷⁰⁸ ve bu vechle edâ itdiklerindendir bundan ma‘lûm oldır ki âdemin bu ‘âleme gelmesi hakkın murâdı ve ‘ilmi dilemesiyle fi‘ile gelmesi içündür öyle olsa âdem hakdan ve hak âdemden⁷⁰⁹ ayru değildir bil ki bir katre ve bir zerre yok ki zerreligi ve katreliğı kadar anda bâ te‘alâ tecelli⁷¹⁰ itmiye bi-muktezâ kavle te‘alâ *vallâhu bikulli şey’in muhîta*⁷¹¹ ve dahi *ennallâhe kad ehâta bi-kulli şey’in ‘ilmân*⁷¹² ve dahi *vallâhu ‘alâ kulli şey’in kadîrun*⁷¹³ ve dahi *ve nahnu akrabu ileyhi min habli’l-verîd*⁷¹⁴ ve dahi *ve nahnu akrabu ileyhi minkum velâkin lâ tubsirûne*⁷¹⁵ pes bu âyetlerin

37A

ma‘nâsına nazar olunsa ol sana senden yakındır ya‘ni bâri te‘alâ hazretleri buyurır ki ben size sizden yakınım dir fâ fehm öyle olsa senin taşrada aramaklığın müşrikliğin ve benliğin ve enâniyyetindir⁷¹⁶ ki pût olmuştır ve sen pûta taparsın ve kendinden gâfilsin imdi bu îmân ve bu ‘itikâd ki âyet ve ehâdiyet ile beyân olundu eger isti‘dâd(ın)⁷¹⁷ yetişdi ise ve câh⁷¹⁸-ı tabi‘etden kurtuldınsa devlet senindir ve illâ bu devlete⁷¹⁹ yetişince çok zahmet ve meşakkat çekersin ve eger câh⁷²⁰-ı tabi‘etden kurtuldınsa isti‘dâdın kemâle yetüşür ol vakt bu devlet müyesser olur ve eger su‘âl olunursa ki bunda⁷²¹ isti‘dâdın kemâle yetişmesi tabi‘eti munhasır eyledin cevâb oldur ki görmez misin ki bir mühim fâ’ideli maslâhatın olur ammâ tabi‘et kâ’il olmasa hadîs ile ve âyet ile sâbit olsa yine işlemezsin ve tabi‘etine hoş geleni işlersin gerek âyet ve ehâdîs ile menhiyâtından olsun âdâbdan⁷²² olan nesnelere şöyle dursun zîrâ bir âdem âdâbı⁷²³ terk

⁷⁰⁷ M: âyin-i cem

⁷⁰⁸ M; K: bildiğinden ve

⁷⁰⁹ K: âdemi hakdan ve hakkı âdemden ayru

⁷¹⁰ M: tecelli-i bâri te‘alâ itmiye

⁷¹¹ Nisâ, 126.

⁷¹² Talaki 12.

⁷¹³ Âl-i İmrân, 189.

⁷¹⁴ Kaf, 16.

⁷¹⁵ Vakı’a, 85.

⁷¹⁶ K: enâniyetliğin pût

⁷¹⁷ M; K: isti‘dâdın yetişdi

⁷¹⁸ K: çâr-ı

⁷¹⁹ K: dahi yetişince

⁷²⁰ K: çâr-ı

⁷²¹ K: bundan isti‘dâdın

⁷²² K: irâdeti olan

⁷²³ K: irâderi terk

etmesiyle kâfir olmaz velikin emri terk idüb nehî işlese kâfir olur öyle iken yine⁷²⁴ tabi'etin istemedüğü nesne emr dahi olsa işlemezsün ve tabi'etin istediği nesne nehî dahi olsa

37B

ol nesneyi işlersün bu câh⁷²⁵-i tabi'etin içinde uğraşırken ve isti'dâdını tabi'ete kul itmiş iken isti'dâd kaçan oldır ki kurtula ve hakkıbile ki bezl-i himmet ide zîrâ irâdeti elinde değil kuldır bî-çâre âdem câh⁷²⁶-i tabi'etden kurtulmanın çaresi mürşid-i kâmile varub teslîm olmaktır ve irâdetini anın rızâsında mahv idüb cümle murâdlarından geçüb nâ-murâd olmaktır ve 'ilm-i ledünni andan okuyub velikin teftiş ve tefahhus kaydında olmayasın zîrâ hızır nebî⁷²⁷ ile mûsâ ('a.m)⁷²⁸ arasında vâkı' olan⁷²⁹ *hâzâ firâku beynî ve beynike*⁷³⁰ gibi olursün hemân *lâ yus'elu 'ammâ yef'alu vehum yus'elûne*⁷³¹ makâmında durub ve anın emrinden ve rızâsından gayrı bir murâdın olmaya ki pût olur mâdâm ki puta taparsün müselmân olmayasın ve hidâyet bulmayasın ve kendüyini bilmeyüb rabbini dahi bilmeyesün zîrâ iki nesne bir olmaz ve bir nesne dahi⁷³² iki olmaz ya'ni⁷³³ bir mürşidin rızâsından gecmeyesün ve bir tâlib ne kadar menzil ve merâtib kat' eylese ve muvahhid ve 'ârif-i billâh olsa mürşidine (yetişüb)⁷³⁴ menzilde ve merâtibde beraber olmaz zîrâ anın irşâdı anın yüzünden oldu işte fark farkullâh didikleri budır kâle 'alî keremallâhu veche men 'ilmeni harfân fekad sîrreni 'abeden ya'ni bana bir harf öğreden beni kul yerine satar öyle

38A

olsa tâlib ile mürşid beyninde fark nice olduğu bundan ma'lûm olur ve mürşid ağzından tâlibe söylenen pend dahi budır 'azîz-i men lâyıık-ı insâfdır ki âdem-i safiyullâh olasın ve senin hakkına bâri te'alâ mü'min diye ve ahsen-i takvîm ile mükerrerem eyleye ve ol emr-i emânetin cemîl(i)⁷³⁵ olasın ki ba'zıları ana 'âşkdır dirler sana tapşura ve gönlünü

⁷²⁴ K: öyle iken tabi'etin

⁷²⁵ K: çâr-ı

⁷²⁶ K: çâr-ı

⁷²⁷ 'aleyhi's-selâm M: nebî; K: nebî 'aleyhi's-selâm

⁷²⁸ M; K: mûsâ 'aleyhi's-selâm

⁷²⁹ M: kâle

⁷³⁰ Kehf, 78.

⁷³¹ Enbiyâ, 23.

⁷³² M: dahi nesne bir olmaz

⁷³³ M; K: rızâsı ve bir kendi murâdın bunların ikisi cem' olub bir olmaz ya sen muradından gecmelisin veyâhud mürşidin

⁷³⁴ M; K: yetişüb menzilde

⁷³⁵ M: cemîli

beytullâh ve ‘arşullâh ismiyle tesmiye eyleye ve vücûduna⁷³⁶ bu ‘âlemde her ne var ise dâhil eyleye ya‘ni bu ‘âlemde olan mevcûdât mümkinât vücûdunda mevcûd ola bi-muktezâ kavle te‘alâ *senurîhim âyâtinâ fi’l-âfâki ve fi enfusihim hattâ yetebeyyene lehum ennehu’l-hakk*⁷³⁷ ve vech-i kelâmullâh-i sâmit ve zâtı⁷³⁸ vech-i kelâmullâh-i nâtık diye kur’ânı⁷³⁹ hem beyân hem zâkir olasın yine kendinden agâh olmayub gâfil olasın ve nâ-dânlık idüb kendini bilmeyesin ve müşrik olub (hakkı)⁷⁴⁰ birlemeyesin beyt *gâfil olma gözîn aç sen seni (insân)*⁷⁴¹ *idegör hemdem-i ehl-i dil olub tenini*⁷⁴² *cân idegör // gâfil olma gözün aç ‘âlem-i kübrâsın*⁷⁴³ *sen de levh-i*⁷⁴⁴ *kalem ‘arş-ı mu‘allâsın sen*⁷⁴⁵ imdi bî-çâre âdem bu zikr olunan menzil ve merâtib sıfât-ı zemimededen ahlâk-ı nâ-pesendîdeden

38B

kurtulub ahlâk-ı hamîde ve hulk-ı muhammedîle ile hulklandın ise ol vakt bu menzil ve bu merâtib ve bu devlet senin olur ve eger sıfât-ı zemîme ve ahlâk-ı nâ-pesendîde ile muttasıf ve hulklandın ise ve bâri⁷⁴⁶ te‘alâ seni yaratmasından murâd ne idüğün bilmeyüb ve sen seni bilmeyüb ve rabbini bilmedinse yarın yarın bu dâr-ı fenâdan dâr-ı bekâya sefer idecek oldukda cân hulkûma gelür⁷⁴⁷ dünyâda muttasıf oldığı sıfât-ı zemîmeye isti‘dâdın⁷⁴⁸ bürinür ve karşısına⁷⁴⁹ gelür ol vakt görürsin ki gafletle alub koyvirdiğün nefesler bir hayvân sûretinde sana hüçûm itmek isterler ki sen bizi sıfât-ı bî-hamiyye ve zemîme ile muttasıf olduğün hâlde alub koyvirdiğün ve dahi su‘i zan ve gümân ve kibr ve kîn ve hased ve buhl ve ‘adâvet ve hırs ve tama‘kâr olduğün hâlde koyuvirdin şimdi bizi hayvânlıktan kurtar deyü hüçûm iderler ve bundan gayrı ba‘zı âdemleri düşmen ‘add idüb ve anlar için ziyâna dâ’ir biraz nesnelere derûnında hâzır eylemiş idin ki yire düşe⁷⁵⁰ ve ol işi ol âdeme idesin pes ol vakt ol âdemi görürsin ve

⁷³⁶ K: vücûdında

⁷³⁷ Fussilet, 53.

⁷³⁸ M: zâtını kelâmullâh; K:

⁷³⁹ M; K: kur’ân-ı ‘azîmü’ş-şânı

⁷⁴⁰ M; K: hakkı birlemeyesin

⁷⁴¹ M; K: insân idegör

⁷⁴² K: hemdahi ehl-i dil ol cânını

⁷⁴³ M: sensin

⁷⁴⁴ M; südre-i ve kalem ‘arş-ı; K: ‘âlem-i kübrâsın sen sûre-i levh-i

⁷⁴⁵ M: mu‘allâ sensin

⁷⁴⁶ M; K: hak te‘alâ

⁷⁴⁷ M: gelüb dünyâda

⁷⁴⁸ K: isti‘dâdına bürinüb

⁷⁴⁹ M; K: karşına

⁷⁵⁰ K: düşerse ol

farzdır deyü ol işi ol âdeme idersin ve seni dahi keşân ber keşân tutarlar ve ol itidiğin için cezâsını iderler ve kas ‘alâ hazâ bu kadar

39A

cezâ fezâdan⁷⁵¹ ve bu kadar nefsleri hayvânlıktan kurtarınca dek nice nice zahmet müşkilatlar çekersin kezalik niyetinde hayr var imiş meselâ hayrâtlar ve⁷⁵² ‘imâretler ve herkes^{753 754} iyilik kaydında ve hakk ‘âbiddin hazer idüb⁷⁵⁵ dâ’imâ hüsn-i zan ve hüsn-i hulk-i Muhammedî ve ahlâk-ı hamîde sâhibi ya’ni erbâb-ı cennet oldınsa ol vakt görürsün ki ol hazeri ve hasenâtı idersin ki yarın cennete gireyim deyü bundan mâ ‘adâ karşı gelüb gidenler gûyâ ‘azîz ahbâb ve sıdkândır⁷⁵⁶ ya’ni bu menzil ve bu mertebe sâhibi kur’ânın zâhir ma’nâsı üzre haber virdikleri cehennem ‘azâbından kurkardı ve hattâ (hakkı)⁷⁵⁷ ‘âbdi gözedirdi ve cennet için nice nice sevâblar işlemiş idi ve isti’dâdı ancak şerden kaçub hayra ikdâm itmeyle ve ‘ibâdet ve zühde kadar varmış idi ol sebebden bu menzil sâhibine dahi görinicek ‘âlem bu kadar olur bunun dahi isti’dâdı bu sıfâtı giyüb seyâhate çıkar ve ruh ve cesed aslına ric‘at ider tâ ‘ârif-i billah ve muvahhid olub kendini ve hakkı bilmeyince serseri ve sergerdân gezer velkin ahsen-i takvimden dûr olmaz beyt *şu cân kim âdemin ‘ilmine kâbil itmedi kalbin // o cân*

39B

sûretde âdem olsa da kârı hasâretidir // o âdem ki özün zât u sıfâtın eyledi idrâk görür kim gayrı yok zâhir olan ser mu’ayyendir ve⁷⁵⁸ yukarıda zikr olunan sıfât-ı zemîme ve ef’al-i behîme sâhibi dahi ihtimaldir ki sıfât-ı ahsen-i takvîmden dûr ola kesb etdiyse vân kesb itdiği sûret olurcâmı o sûretten halâs olunca mahşerde birbirlerin enâniyyet ile göğsün gerenler rûz-i mahşerde kıyafetde olur her birisi bir cân bu sûretde içre mahbûs olduğın haşr eyleyüb âhvah diyeler nâlan ve feryâd idüb iyne’l-muğrir zîrâ rûh ve cesed aslına ric‘at eyledi ki hâlde ol nâkıs isti’dâd⁷⁵⁹ ki hayvâna mâ’il idi ol dahi aslına ric‘at ya’ni ‘ameliyle haşr olmak lâzım gelür ve bu asıllı âdemin⁷⁶⁰ hakkına buyurırlar beyt

⁷⁵¹ K: ferağdan

⁷⁵² M: hasenâtlar

⁷⁵³ K: herkese ve dâ’imâ

⁷⁵⁴ K: herkese iyilik itme

⁷⁵⁵ K: ve hak ‘abdin horlayub hüsn-i

⁷⁵⁶ K: sâdıklardır ya’ni

⁷⁵⁷ M: hatta; K: ve hak ‘abdi

⁷⁵⁸ K: ve dahi yukarıda

⁷⁵⁹ K: dahi ki

⁷⁶⁰ K: âdemlerin

*bu⁷⁶¹ âdem tonunu giymezden evvel kangı dondaydın // bu donın hakkı hükmini⁷⁶²
virmezsen seyâhâtdır // kemâlât-ı ilâhiyye bu sûretde olur zâhir // eger bu sûreti yâvi⁷⁶³
kılursın sonu gurbetdir // bu âdem sûretin cânın bürününce neler çekdi // yine devre
düşersin menzilin esfelde zulmetdir // kamu eşyâya sârî zâtıdır zımn-ı mukayyedde //
vücûd-ı mutlakı sırr-ı tamâmı iş bu sûretdir*

40A

*o kim zımn-ı mukayyedde ve vücûd-ı mutlakı görmez görmez⁷⁶⁴ // değildir âdem oğlu
esîr-i dâm-ı mihnetdir⁷⁶⁵ // me'âl ol kim haberdâr olasın zât (u) sıfatından // kişi zât u
sıfatın bilmemek asl-ı dalâletdir // kaçan⁷⁶⁶ zâtın sıfatın varlığından varlığın alsa //
neden ayrıldığı ol dem bilürsün vakt-i hasretidir ve ⁷⁶⁷muvaahhid ve 'ârif-i billâh
olanların ahvâli dahi yukaruda mürûr eyledi(k)⁷⁶⁸ biz yine sözimize gelelim ve ammâ
eger dersin ki bu kadar 'azâb ve 'ikâb ve 'itâb ve soru ve hesâb ve kırk yıllık ve seksan
yıllık murâd muhâsebe bir dakikada nice görülür ve 'ulemâ zâhir⁷⁶⁹ görülse gerekdir
dirler cevâb berâder(-i)⁷⁷⁰ 'âşık ben sana biraz bu cesed ve bu rûh ve bu isti'dâd ile bu
'âlemde cân hulkuna⁷⁷¹ gelince 'amâl ve ef'âlini ol vakt muhâsebelendir⁷⁷² didim yohsa
cezâ cem' olub yine vücûd sâhibi olub ve kıyâma durub ya'ni ayağa bindigin hâlde
ya'ni kıyâmetde hâlini dahi görürsün fâ fehm fâmmâ 'ulemâ-i havâs-ı bâtınki kur'ânın
ikinci ve üçüncü bâtına⁷⁷³ dek ma'nâsına yol bulmuşlardır anlar aydurlar ki ol vaktde
olur kırk ve yüz değil belki bin yıllık iki bin yıllık muhâsebe ve murâd bir dakikadan
ednâ dakikada⁷⁷⁴*

40B

*ednâ vaktde olr dirler ve ehl-i zâhir herkes kur'ânın hakikat ma'nâsına yol
bulamamışlardır ferd ebî kur'ânî rumuz-i enbiyâ ve evliyâ anlamamışlardır kur'ânî
oldıkları eelden mâzi-i müstakbelden gecmedikleri eeldendir ammâ 'ulemâ-i havâs-ı*

⁷⁶¹ M: bir âdem

⁷⁶² M: hükmini; K: hakkı ve hükmini

⁷⁶³ K: zâyi'

⁷⁶⁴ M: o kim zımn-ı mukayyedde ve vücûd-ı mutlakı görmez

⁷⁶⁵ buradan sonraki beyitler K nüshasında yoktur

⁷⁶⁶ M: kişi

⁷⁶⁷ K: dahi muvaahhid

⁷⁶⁸ M: eyledik

⁷⁶⁹ M: kıyâmet günü; K: kıyâmet günü görse

⁷⁷⁰ M: berâder-i cân; K: cevâb yarâdır

⁷⁷¹ M; K: hulkuma gelince

⁷⁷² K: muhasebedesin didim

⁷⁷³ K: bâtınına dek

⁷⁷⁴ M: ednâ; K: ednâ vaktde oluverir

bâtın iderler ol günâh olan nesnelere ve ol hayra dâ'ir olan nesnelere gönlünden koydın idi ve kimse fi'li götürüb bu cesed ve bu rûh ile ve isti'dâd ile işledin idi ve zamân-ı haşr ile neşr olmadan bir dem hâlî değildir dimişlerdir beyt *haşr u neşrin sâ'ati geldi ve hem yevmu'l-hisâb 'azîz-i men // uykudan dorgul ki ol günden 'ibâretdir bu gün*⁷⁷⁵ beyt *gehî toprağa eyler hikmetin bin mehlîkâ pinhân*⁷⁷⁶ *gehî sun'un kılur toprakdan bin mehlîkâ peydâ* ve bir⁷⁷⁷ dahi 'ulemâ-i havâs-ı⁷⁷⁸ bâtın senden budur ki fahr-i 'âlem hazretleri bir dakîkadan az vakitte seba'-i semâvât-ı ve sidretü'l-müntehâ ve 'arş ve kürsü geçüb kâbe kavseyn-i ev-ednaya varub ve bundan mâ 'adâ cenneti ve cehennem içinde olan makâmı cibrâ'îl⁷⁷⁹ ('a.m) seyre itdirüb ve bâri te'alâ hazretleri ile toksan bin kelîmât

41A

idüb ve bundan mâ 'adâ elli vakt namâzı beş vakte indirince varub gelmesi ve gördüğü nesnelere cibrâ'île sorub cibrâ'îlden (haber alarak)⁷⁸⁰ yire inüb döşegini ıssı bulub ve devrilen ibrik henüz dökülmeden yine menziline geldi gâlibâ buna inanmayacağını gelür ve dahi hazret-i 'îsâ (a.m.⁷⁸¹) zamân-ı sâ'detlerinde incîl-i şerîfde *ye'tîmin ba'dî'smuhu ahmedu*⁷⁸² deyü buyurduğu buna işâretdir ya'ni bundan sonra bir peygamber gele adı ahmed ola ve 'anâsır-ı erba'sı mu'tedil ola ve tabi'-i erba'sı dahi mu'tedil ola ve âhir zamân peygamberi ve hem de hâtem ola her hankınız anın zamânına yetişse ana îmân getüre zîrâ âhir zamânda⁷⁸³ evlâdından biri muhammed mehdî isminde gele ve zâlimlerin zulmünü yer yüzünden gidere ve cemi' millet bir ola ve bu esrâr-ı hakikat açıla yine ol vakt yire inem ve ana mu'avin ve muta'bat kılâm ve ana uyub ardında namâz kılâm deyü bıyurmuş idi ve nev' üzere nişân bıragub bıyurdu ki bu 'âlem-i suflîden 'âlem-i 'ulvîye 'urûc idikden sonra filân kapuyı örtülü tutun ve (havlı)⁷⁸⁴ rının ortalı⁷⁸⁵ yirine⁷⁸⁶ bir helkeye⁷⁸⁷ at bağlamış görürseniz bilin ki hazret-i muhammed

⁷⁷⁵ K: diğer beyt

⁷⁷⁶ K: peydâ gehi

⁷⁷⁷ K: bu dahi

⁷⁷⁸ K: sözi bâtın

⁷⁷⁹ K: cibrîl-i emîn seyre

⁷⁸⁰ M; K : haber alarak

⁷⁸¹ M; K: 'aleyhi's-selâm

⁷⁸² Saff, 6

⁷⁸³ K: anın evlâdından

⁷⁸⁴ M; K: havlının

⁷⁸⁵ M: ortasında ya'ni orta yerinde; K: orta yerinde

41B

⁷⁸⁸ol gice mi'râc eyledi bilesiniz deyü ümmetineve yakınına böyle vasiyyet ⁷⁸⁹emânet eyledi çünkü fahr-i 'âlem mi'râc eyledi ve yarındaşı sahâbelere haber virdi ve gördüğü nesnelere ba'zısını ⁷⁹⁰mübârekleyüb zîrâ esrâr-ı mi'râc mukaddemâ hazret-i 'alîden istimâ' eylemişler idi ve anlar ki inanmazlar idi ba'zıları televvüne düşüb ve ba'zıları televvüne düşüb ve (ba'zıları) ⁷⁹¹dahi bi'l-külliyi ⁷⁹²inkâr eylediler ve anlar ki televvüne düşmüş idi şol vakt inandılar ki kudüsten âdem geldi ve ol beklenen kapu (ol sabâh) ⁷⁹³açık bulındı ve helkeye ât bağlandığı 'ayân oldığını haber virdiler ve mukaddemen su'âl eylediler ki mi'râca ne yirden ⁷⁹⁴çıkmanız ol hazret aydı kudüsden anlar aydı kudüse girer iken yolda bir nesneye sataşdınız mı ve hem kudüsün penceresi ne kadardır deyü su'âl eylediler derhâl cebrâ'il-i emîn bâri te'alâ tarafından nâzil olub ve kudüs-i şerîfi önüne getirüb ve pencereleri sayub haber virdi ve filân yirde filân kâfileye râst geldim konmuşlar idi ⁷⁹⁵vaktaki kudsüden bir haber geldi ve der 'akab ol kâfile dahi geldi konmuşlar idi kudüsden

42A

bir haber geldi der 'akab ol kâfile dahi geldi anlara dahi su'âl idüb belî filân gice filân yirde konmuş idin didiklerinde nâ-çâr olarak inandılar ve su'âl eydiklerinin bir dahi bu oldu ki allâhı gördün mi deyü su'âl eylediler ol hazret ⁷⁹⁶dahi ne'am gördüm didi anlar aytdı ne şekilde gördün ol hazret aytdı men ra'ni fekad ra'e'l-hakk deyü bıyurdılar ya'ni beni gören anı görür deyü bıyurdılar ol vakt en intihâb olunan sahâbe yine televvüne düşüb didiler ki henüz mi'râc mâdesi hazm olmadan buna muğlak-i müşkil oldu deyüb ve bunlardan ba'zıları hazret-i 'alî ⁷⁹⁷katına cem' olub müşkillerin 'arz itdiler ol şîr-i

⁷⁸⁶ M: sahlayın ve gice de dörder âdemle bekleyin zîrâ ol hazret gice vakti mi'râc itse gerek malûm idinesiz ve eger sabâh kalkub ve beklenen kapu açık ve helkeye; K: sahlayın ve gicede dörder âdem bekleyin zîrâ

ol hazret gice vakti mi'râc itse gerek malûm idesiz ve eger sabâh kalkub ve beklenen kapu açık ve kapuya bir

⁷⁸⁷ K: bir at

⁷⁸⁸ K: muhammed 'aleyhis's-selâm

⁷⁸⁹ K: ve emânet eyledi

⁷⁹⁰ M: eyledi anlar ki muvahhid ve 'ârif-i billâh idiler âmennâ deyüb ve mezîd ve mübârekleyüb; K: nakl eyledi anlar ki muvahhid ve 'ârif-i billâh idiler âmennâ deyüb mezîd ve mübârekleyüb

⁷⁹¹ M; K: dahi

⁷⁹² K: yalan deyü

⁷⁹³ M; K: al sabâh açık

⁷⁹⁴ K: nireden

⁷⁹⁵ K: didi vaktaki

⁷⁹⁶ K: dahi aytdı

⁷⁹⁷ K: 'alî keremallâhu veche katına

hudâ ve ol esrâr-ı lâ fetâ ve bâb-ı hayber-güşâ aytdı bâri te‘alâ hazretleri semi‘dir basîrdır kâdirdir mürîddir ve ‘alîm⁷⁹⁸ ve hâfız ve mütekellimdir bu zıkr olunan hakkın sıfât-ı subûtiyesidir ve ol sıfât-ı subûtiye âdeme hakdan bir bî-nihâyedir ‘atâdır zîrâ eger ‘inâyet hidâyet hakdır zîrâ gözün cürmi cüz’i nesnedir yine bu kadar nesneyi ihâta ider ve kulağına nesne söylenir ve ‘andan (yeniden)⁷⁹⁹ ana nesne

42B

girmez ve kulağına söylenen ne ise sâmi‘ olursın ve burnına bir nesne bir nesne dokındığında ol nesne güzel veya çirkin mi koklar cümle ‘azân bilür veya bir nesne için bir nice sohbet söylersin ol sohbetler sizin içinizde yazılı değil velakin iktizâ iden bir maslahat için nice nice sohbet söylersin eline dürlü dürlü san‘atlar ol bir eline düzersin⁸⁰⁰ ve kezalik ayağınla dahi kat‘-i menâzil idüb⁸⁰¹ bir yirden bir yire gidersin işte fahr-i ‘âlem size sıfât-ı subûtiyenin hakikatini söylemiş siz farkına varmamışınız deyü bu güne tesellî-i hâtır idüb gönderdi ve⁸⁰² beyân-ı muhtasarda kâ’il olub gıdiler ve eger hazret-i ‘alî keremallâhu veche bildiği gibi ve fahr-i ‘âlemin murâdı gibi haber virse idi⁸⁰³ akılları şaşub ve helâk olurlardı ve kimi de cünun getirüb tağlara düşerdi velikin hazret-i ‘alînin bu kadar beyanından müstefid ve kâ’il olub durdılar bi-muktezâ *kellimu'n-nâse ‘alâ kaderi ‘ukûlihîm*⁸⁰⁴ imdi mi‘râc gicesi fahr-i ‘âlem dahi bir husûs için hayrete varub velikin hak subhâne te‘alâ hazretleri der-‘akab hakikatini bildirüb teselli-i hâtır oldu ya‘ni mi‘râc gicesi bâri te‘alâ hazretleriyle toksan bin kelimât idüb velikin âşinâ-i

43A

kelâmda fahr-i ‘âlem öyle zan iyledi ki onunla tekellüm iden hazret-i ‘âlîdir zîrâ şol kadar müşâbeheti var idi ki bir dürlü fark idebilmedi ol dem bâri te‘alâ hazretleri aytdı yâ muhammed müşkil mi vâkı‘ oldu fahr-i ‘âlem aytdı⁸⁰⁵ ne‘am yâ rab didi ol dem bâri te‘alâ hazretleri aytdı yâ muhammed senin gönlüne nazar kıldım ‘alî mahabbetinden ziyâde bir nesne bulmadım ol sebebden ‘alî lugatıyla⁸⁰⁶ ve ‘alî etvârı üzre sohbet

⁷⁹⁸ K: mürîddir ve ‘âlîmdir

⁷⁹⁹ M; K: yeniden ana

⁸⁰⁰ M; K: ol bir eliyle düzersin

⁸⁰¹ K: idersin bir

⁸⁰² K: dahi beyân-ı

⁸⁰³ M: belki ‘akılları

⁸⁰⁴ İnsanlarla akılları ölçütünde konuşunuz: “Biz Peygamberlere insanlarla akılları alabildiği kadarıyla konuşmamız emredildi.” Kuleynî, *el-Kâfî*, c. 1, s. 111; Saduk, *el-Emâli*, s. 504.

⁸⁰⁵ M: fahr-i ‘âlem ne‘am ya rabbi didi

⁸⁰⁶ M: na‘tıyla; K: ol sebebden sana ‘alînin eliyle ve

eyledim andan sonra fahr-i ‘âlem bu remzin hakîkati ⁸⁰⁷oldır ki sen dersen ki fahr-i ‘âlem ‘alî hakkına lahmike lahmi demmike demmi rûhike rûhî didi⁸⁰⁸ ve ⁸⁰⁹ene ve ‘alî min nûr-i vâhid⁸¹⁰ ve dahi ene medînetu’l-’ilm ve ‘alîyyun bâbuhâ⁸¹¹ ve dahi buna benzer nice nice kelâmlar ki hazret-i ‘alîyle ikisi bir vücûd olduğunu söylemiştir ve bu hadîs-i şerîfleri⁸¹² kimsenin inkâra mecâli yoktur ve hattâ bir vaktde hazret-i ‘alî mizâcsız olup fahr-i ‘âlem hazretlerine⁸¹³ haber virdiler ol dem anda⁸¹⁴ hâzık hekîm yahûdî var idi anı götürüb aytdı nabzıma bak ve iktizâ iden mu‘âlece eyle didi ol hekîm aytdı sizde hastalık yok ol hazret elin uzadub hele nâbzıma bak hasta olan ‘alîdir deyu ol hekîm fahr-i

43B

‘âlemin nabzına bakub ve iktizâ iden mu‘âleceyi idüb hemân dem hazret-i ‘alî şifâ bulub ve gelüb fahr-i ‘âleme⁸¹⁵ görüşdi ve ol hekîm bu hâli göricek sıdkla îmâna gelüb ve hazret-i ‘alî mülâzemetinde olup erbâb-ı tahkîkatdan oldu ve bu dahi meşhur-i ‘âlemdir⁸¹⁶ sen muhammedi (‘a.m) ‘alîden ve ‘alîyi hazret-i muhammedden nice ayırabilürsin işte mi‘râc gicesi ‘alî lugatıyla olan sohbetlerin hakîkatini bundan ma‘lûm idin fâ fehm ve dahi ba‘zı müşrikleri irşâd için muhammed (‘a.m) ‘alî ile minbere çıktı⁸¹⁷ ve ikisi bir gömleğin içine girüb ba‘de ol gömleğin yakasından baş gösterüb gördiler ki bir vücûd iki baş ve yine başların çeküb ba‘de yine çıkarub iki vücûd bir baş gösterdiler ki⁸¹⁸ bir vücûd bir baş ol vakt hazret-i fahr-i ‘âlem keremallâhu veche⁸¹⁹ hakkına bıyurduğu hadîs-i şerîfler isbât olup andan inandılar ve müşriklikden ferâğat eylediler ve bu dahi meşhur-ı ‘âlem olmuştur⁸²⁰ ve kimsenin inkâre mecâli yoktur ve kezalik ba‘zı meşâyih münkir olan tâlibiirşâd için âbdest alurken kendini bir mevzu‘ âhirde bulur ve birkaç sene aklanur ve san‘ata girüb ve evlenür

⁸⁰⁷ K: bu remzin hakîkatine vâkıf olup teselli-i hâtır oldu pes bu dahi oldır

⁸⁰⁸ Senin etin etimdir, kanın kanımdır, ruhun ruhumdur.

⁸⁰⁹ K: ve dahi

⁸¹⁰ Ben ve Ali tek nurdanız: Taberî, *el-Müstersid*, s. 630

⁸¹¹ Ben ilmin şehriyim Ali de kapısıdır.

⁸¹² K: ahâdîs-i şerîfleri

⁸¹³ M; K: hazret-i muhammede haber

⁸¹⁴ M: anda bir hâzık; K: hâzık bir hekîm

⁸¹⁵ M; K: ‘âlemlerle görüşdi

⁸¹⁶ Bu olay, Yemîni’nin tercüme-telif eseri olan *Faziletname*’de (Tepeli, 2002: 457) de yer alır.

⁸¹⁷ K: çıkub ve

⁸¹⁸ M; K: yine ol gömleğe büründiler bir def‘a dahi baş gösterüb gördiler ki bir

⁸¹⁹ M; K: muhammedin âlî hakkına

⁸²⁰ Bu olay, *Faziletname*’de (Tepeli, 2002: 515) Şeyh Safi Buyruğu’nda (Kaplan, 2015: 175) ve İmam Cafer Buyruğu’nda (Atalay, 1995: 23) da aynen yer alır. Ayrıca bu olay, Safevî minyatürlerine de yansımıştır (Ertekin, 2016: 338).

44A

ve üç beş evlâdı olur ve san‘atı dahi öğrenür bade‘ yine kendi vilâyetinde bulunur ki henüz namaza şuru‘ olunmamış ve ol seyâhatde gördiği nesnelere ve öğrendiği san‘atları unutmaz hattâ ‘arabistân diyârlarında bir vakt ‘arâbın biri ehline lokma bişirdüb ve kendi bal almak için eline çanak alub bazara giderken yolu bir mekteb üzerine uğradı sübyânın birinin dersi bu âyete gelmiş idi *haleka’s-semâvâti ve’l-arz ve fî sitteti eyyâmin*⁸²¹ ya‘ni bâri te‘alâ hazretleri yiri ve göğü altı günde yarattı ‘arabî bu âyeti işidicek televvüne düşüb zîrâ işidmemiş idi ki bâri te‘alâ kün didi bu ‘âlem oldu ve bu âyetin ma‘nâsı altı günde yarattı der ammâ ‘arabî cihât-ı sitteden âgâh olmadığından gayrı kün altı harfdır ve bu altı altı harf âyetde olan altı güne ve cihât-ı sitte(ye)⁸²² işâretidir olduğunu bilmediğinden kendüni bu televvün arasındabir âhir diyârda görüb gördüğü gördüğü ve bildiği yir değil zîrâ yürüyüb bir temürce dükkânı önüne gelüb durdu dükkân sâhibi dahi hâlinden su‘âl idüb⁸²³ ve yanına

44B

şâkirdliğe alub san‘atı öğredüb ve evlendirüb ve üç evlâdı olub ve ol diyârda bir mürşid-i kâmile varub ve hâlini ‘arz idüb andan irşâd kabul idüb ehl-i hak oldu ve ve cihât-ı sitteden ve kün işâretinden âgâh olub şüpheden kurtıldı ba‘dehu yine ol vilâyetdeki ehli dahi lokma bişirüb yine bal almak için eline çanak alub yine yolu ol vilâyetin bir mektebine uğrar sübyânın biri yine bu âyeti okurdu ammâ ol âdem ol vilâyetindeki bir mürşid-i kâmile varmış idi bu kün kelimesinin altı harfî bu âyetdeki altı güne işâret olduğunu bildirmiş idi ve hem cihât-ı sitteye işâret olduğunu bildirmiş idi ol vakt bu âyeti istimâ‘ idince âmennâ deyüb ve kendine gelüb görür ki kendi vilâyetinde evvelki mekteb önünde durur ve sübyân henüz ol âyeti tamâm itmemiş hemân çarşuya varub bal alub eve gelür ki ‘avrat henüz lokmayı tamâm itmemiş bu hâle hayrân olub dururken ol vilâyetde dahi bir mürşid-i kâmile varub andan irşâd kabul idüb ve bu âyetin hakikat ma‘nâsını andan dinleyüb görür ki ol seyâhatdeki

45A

‘azizin haber virdiği gibidir ya‘ni zamân içinde⁸²⁴ zamânda iken râst geldiği mürşid ki kendinin vicdanıdır anın haber virdiği gibi bu dahi öyle haber virince hemân hâmûş

⁸²¹ Secde, 4.

⁸²² M; K: sitteye

⁸²³ K: eyleyüb ve

⁸²⁴ M: içindeki

olub bâri te‘alânın kudretine ve ‘azametine nihâyet olmadığını bilüb karışmayub dilin ve gönlün sâf idüb durdı bi-muktezâ lâ yus‘elu ‘ammâ yef‘alu vehum yus‘elûne⁸²⁵ imdi ‘azîz-i men bu makûle nesnelere zamân içinde zamân⁸²⁶ dirler ve kezalik tayy-i mekân dahi böyledir ya mürîd ya kâdir isminden tecellî eylemiş zât-ı şerîf ki hem bunda seninle olur ve hem âhir yirde dahi görürler felân felân vaktde felân yirde gördük dirler ve kezalik mekân içinde mekân dahi öyledir meselâ bir hânede bir şem‘a uyarsan ol mekân anın nûriyle ziyâsıyla rûşen olur ve yüz bin dahi uyarsan onların cümlesi de sığar evvelki çıkmak lâzım değil ki âhiri gire⁸²⁷ veyâ bir nesne öğrensene bir ‘ahir nesne dahi öğrendiğinden evvelki çıkmak lâzım değil ki âhiri gire⁸²⁸ veyâhud kâdir isminden ve mürîd isminden tecellî iden zât-ı şerîf hem bunda hem anda görünmede ‘acîz mi olur veyâhud bin yılda gezemeyeceğin⁸²⁹

45B

yerleri gönlünden bir anda gezmeye ‘acîz mi olur veyâhud bin yılda düzilen nesnelere gönlünden bir dakıkada düzmeğe ‘aciz mi var işte tayy-i mekân ve zamân içinde zamân ve mekân içinde mekân budır öyle olsa hak subhâne ve te‘alâ hazretleri bir ednâ kullunun bu kadar vaktde ya‘ni bir anda muhâsebesini görmeğe ‘aczi mi var bir dakikayı hazâ bin yıl göstermeğe ‘aczi mi var işte bu ‘âlem-i havâs-ı bâtın kavlidir ve kavli-i zâhir cümleye ma‘lûm yarin olsa gerek dirler ve ammâ ahassü’l-hâs ve ‘arif-i billâh muvahhid ve kâmil ve mükemmel olanlar aydür kişinin⁸³⁰ cân hulkuna⁸³¹ geldiği vakt görünen ‘âlem varacağı menzildir ki ol vakt ana gösterirler ya‘ni kesb itdiği sıfâtdır ki anınla haşır olsa gerek yoksa muhâsebe ve murâd dinilen nesnelere bu ‘âlem-i şehâdetde iken görür ya‘ni bu ‘âleme geldiği ‘âlemlerden kesb itdiği ne ise ya‘ni zâtında ve hilkatinde ne koydıysa bu ‘âleme geldiğinde her biri vakti geldikçe zuhûr idüb gerek lutf gerek kahra gerek hidâyete gerek cehâlete ve kas ‘alâ hazâ bunlar zuhûr itdikce bu zuhûr iden nesnelere meşgûl olması muhâsebelenmesidir yohsa bâri te‘alâ hazretleri âdemi bu ‘âleme göndermesinden murâd

46A

⁸²⁵ Enbiyâ, 23.

⁸²⁶ K: zamân içinde zamân mekân içinde mekân derler

⁸²⁷ K: gide veyâ

⁸²⁸ K: gide veyâhud

⁸²⁹ K: göremeyeceğin

⁸³⁰ M: kişi bir cân; K: kişiye cân

⁸³¹ M: hulkuma geldiği

kendini görmesi ve bilmesi için ve nereden geldi ve nereye gidecek ve ne idi ne olacak ve hâlâ nedir deyü bilmesi ve görmesi içündür pes bu zikr olunanları gördükden ve bildikden⁸³² ⁸³³sonra kendini veve allâhı bilmiş ve îmân itmiş ve mü'min muvahhid olmuş olur deyü bıyurırlar ve bunların dahi senedi âyât⁸³⁴ ve hadîs-i resûlullâhdır kavle te'alâ efahasibtum *innemâ halaknâkum 'abasen ve innukum ileynâ türce'ûn*⁸³⁵ ve dahi⁸³⁶ *innâ lillâhi ve innâ ileyhi râ'ciune*⁸³⁷ ve kâle 'aleyhi's-selâm el-mü'minûn lâ yemûtûn bel yenkalûne min dârü'l-fenâ ilâ dârü'l-bekâ ya'ni mü'min olanlar ölmez velikin dâr-ı fenâdan dâr-ı bekâyâ nakl⁸³⁸ iderler ya'ni esbâb değışür gibi veyâhud bir nesneyi dolanma gibi (beyt)⁸³⁹ *bulmak istersen hayvân-ı câvidânı ölmeden ölmke sa' eyle öl diril*⁸⁴⁰ el-hadîs⁸⁴¹ *ellezine harâm 'alâ ehli'l-âhireti ve'l-âhireti harâm 'alâ ehli'd-dünyâ ve humâ harâmân 'alâ ehlullâh-ı te'alâ*⁸⁴² el-hadîs⁸⁴³ *izâ tehayyertüm fi'l-umûr feste'inu min ehli'l-kubûr*⁸⁴⁴ ya'ni kaçan bir işde hayrete varsan ehl-i kuburdan isti'ânet tâlib idin didiğı ölmüşler için değıldir bil ki şol mûtu kable en temûtu ile ölmüş ve kullî âtin karîb ya'ni her gelecek yakın

46B

dır diyenler içündür ki anlar ölümü gelmiş tutub meyyit-i müteharrik olub fenâ fillâh vebekâ billâh ve asl olanlar içündür kemâ kâle 'a.m *kün fi'd-dünyâ ke-enneke garîbün ev 'âbiru sebîlin*⁸⁴⁵ ve 'udde *nefseke min ehli'l-kubûr*⁸⁴⁶ ya'ni sen kendini ehl-i kubûrdan olmuş bil ve dünyâda dahi ve zan tutma pes imdi 'azîz-i men mâzî-i müstakbelden ya'ni gelmişden ve geçmişden ve gelecekden geçüb gelmiş ve olmuş bilüb 'ibret göziyle 'âlemde hakkın âsâr-ı kudretini görüb ve insânda sıfât ve rahmân görüb ve kelâmında

⁸³² M: bildikden ve gördükden

⁸³³ K: dahi sonra

⁸³⁴ M: âyet ve

⁸³⁵ Mü'minûn, 115. M: efahasibtum ennemâ haleknâkum 'abeaen veennekum ileynâ lâ turce'ûne

⁸³⁶ M: ve kâle

⁸³⁷ Bakara, 156.

⁸³⁸ M: rihlet

⁸³⁹ M; K: beyt bulmak

⁸⁴⁰ M; K: sa'y it diril

⁸⁴¹ M; K: kâle 'aleyhi's-selâm ellezi

⁸⁴² Dünya, ahiret ehline haramdır. Ahiret de dünya ehline haramdır. Ehlullah'a ise hem dünya hem de ahiret haramdır: el-İhsâî, *Avâli'l-le'âli*, c. 4, s. 119.

⁸⁴³ M; K: kâle 'aleyhi's-selâm izâ

⁸⁴⁴ Sıkıntılarda, kararsızlık anlarında kabir ehlinden yardım isteyin: Ali el-Karî, *Şerh-i Müsned-i Ebu Hanife*, s. 227.

⁸⁴⁵ M: ve 'udde

⁸⁴⁶ Dünyada, sanki bir yabancı veya yoldan gelip geçen kimse gibi ol ve kendini kabir ehlinden say: Tirmizî, *Sünen*, c. 2, s. 503.

hakkı dinleyüb ve ⁸⁴⁷gönlünde tecellîsini bilüb ve her söylenen ve işidilen kelâm-ı ⁸⁴⁸nâtık ve her işlenen ve görülen kelâm-ı sâmit bilüb ve hakdan gayrı görmeyüb ve bilmeyüb gerek bu ‘âlemde ve gerek o ‘âlemde fa‘âlun limâ yurîdu⁸⁴⁹ âyeti sırrı sen olduğın bilesin bî-çâre âdem bu kadar umûr-ı husûs kiâyât⁸⁵⁰ ve ahadîs ile ki nakl olındı bâri te‘alâ hazretleri senin zannına munhasır eylemişdir sa‘y eyle ki su‘i zandan ve gümândan ve kayd-ı mezâhib-i⁸⁵¹ mahsûsdan kurtulub hüsn-i zan sâhibi olub kıyâs-ı nefis ve insâf ve âdâb üzre⁸⁵² yürüyüb lâkayd olasın yohsa su‘i zan ile kesb itdiğin sıfât-ı zemîme seni yorar ve başına çok iş getirir işte

47A

ahassü’l-hâs kavli budır ehl-i havâs⁸⁵³ ve ehl-i zâhir kavli dahi dahi beyân olındı bunların kankısından hâline el virirse anın i‘tikâdından ve mezhebinden ol ammâ ahassü’l-hâs muvahhid ve ‘ârif-i billâh hakkına bıyurırlar ki izâ kâne’l-‘ârifu ‘ârifen hakîkaten felem yetekayyed bi-mâtekiyyedûn mu‘tekid ya‘ni kaçan ‘ârif-i billâh kendi hakikatine ‘ârif olsa âhir i‘tikâd mecâz ile kayd olmaz ve kezalik mezheb dahi öyledir ya‘ni ‘ârif-i billâh kayd-ı mahsus ile mukayyed ve nesne-i mahsûs zâhib ve mahbûs değil zîrâ anlar her nesne allâhdan ve allâhın bilürken bir nesneye ⁸⁵⁴hak deyü zâhib olub ve bir nesneye bâtil deyü zâhib olmaz zîrâ *kul kullun min ‘indiallâhi*⁸⁵⁵ âyeti mezheb-i ehlullâhdır ve ‘ârif-i billâhdır pes cümleyi hakdan bilürsen yalnız bir nesne hak deyü zâhib ve mukayyed olub ve mahbûs olmaz bil ki ‘ârif-i billâh⁸⁵⁶ gayrılarının i‘tikâdını ve mezhebini câmi‘ ve hâvi⁸⁵⁷ olub ⁸⁵⁸durırlar ve ammâ ehl-i mecâz olanlar ve i‘tikâd-ı mezheb-i mahsûs ile kayd olmuş mahbûslardır anlar hak deyü i‘tikâd ve zâhib oldukları nesneden gayrıya selb iderler bil ki bâtilde diyeler⁸⁵⁹ hâşâ hakdan gayrı yokdır ve bâtil didiğin senin cehlindir zîrâ ehl-i tahkîk değil

47B

⁸⁴⁷ K: ve dahi

⁸⁴⁸ M: kelâmulâh-ı nâtık

⁸⁴⁹ Hûd, 107.

⁸⁵⁰ M; K: âyet ve

⁸⁵¹ K: bed-zâhib-i mahsûsdan

⁸⁵² M; K: edeb ile yürüyüb

⁸⁵³ K: ehl-i hâs

⁸⁵⁴ K: vücûd-ı hak

⁸⁵⁵ Nisâ, 78.

⁸⁵⁶ K: olan gayrılarının

⁸⁵⁷ M; K: hâdî

⁸⁵⁸ M; K: ve zannını hakdan bilüb ve gine kendi i‘tikâdında kemâkân olub durırlar

⁸⁵⁹ M: bâtil diyeler

sin henüz ‘ârif-i billâh olanlar sanemin varlığını dahi samedden⁸⁶⁰ bilürler bi-muktezâ ene ‘inne zanne ‘abdi⁸⁶¹ bâri te‘alâ hazretleri bıyırır ki ben kulun zannı katındayım der öyle olsa saneme tahsîs eyledikleri varlık dahi hakkındır ve bir zerre ve bir katre yok ki anı hakkın varlığı ihâta itmemiş ola ve anın isti‘dâdı kadar anda olmya mâdâm ki ‘anâsır-ı erba‘adan mürekkebe ola veyâhud ‘anâsır-ı erba‘nın birinden ola zerre ise de bâri te‘alâ hazretleri zerreligi kadar anda tecelli eylemişdir meselâ karangu⁸⁶² gice kara karıncanın (kara)⁸⁶³ taş üzerinde yürüdüğünü görür ve ⁸⁶⁴işidir didiği karıncanın dahi gözünden ve kulağından göreni ve işideni remz eyle⁸⁶⁵ öyle olsa sanemin varlığı dahi sameddendir⁸⁶⁶ velikin saneme tapanlar hakdır deyü ‘ibâdetlerini⁸⁶⁷ ana tahsîs idüb gayrıdan selb iderler ve gayrıların ‘ibâdetini i‘tikâd ve mezhebini⁸⁶⁸ bâtıldır derler ve inkâr iderler ve saneme tapanlara disen ki bu tağdıgımız nesneleri yine siz düzersüz gerü ⁸⁶⁹dönüb anlara tabarsınız ve bunlarda cân ve rûh yokdır bâri hayâtda olan âdemlere tapın yoksa bir nesnenin

48A

‘aynî dururken ana i‘tibâr itmeyüb misâlini düzüb ve ana i‘tibâr itmek hamâkatdır ve eger disen ki çünkü i‘tibârınız misâledir pes hayâtda olan âdemler tasvîr eylediğiniz âdemlerin misâlidir ya‘ni anlarının yirine gelen âdemlerdir ve bu putların düzilmesi tahta pâresinden ⁸⁷⁰düzüb taparsınız ki hayât-ı ‘âlemden daih gitmiş bir nesnedir ve kavâ‘id-i rüsûmı hakkına muhâlefet idersüz pes bâri te‘alâ hazretleri âdem ‘aleyhi’s-selâmı kudret eliyle kırk sabâh yoğurdu ve kırk gün dahi ol hâl üzre dururdu pes ol hâlinde gibi rûh idi secde ol vakt mi emr olındı yohsa nefhati⁸⁷¹ itdikden sonra mı melâ’ikeye secde emr olındı anlar dahi hakkın emrine imtisâl gösterüb secde eylediler ve şeytân itmedi imdi siz dahi şetâna mâ’ilsiniz ki âdeme secde itmemiş oldınız zîrâ ol vakt âdeme secde iden emr-i hakkı yirine getürdi itmiyen şeytân oldı kezalik mûtû kable

⁸⁶⁰ K: sanemden bilürler

⁸⁶¹ Ben, kulumun zannı gibiyim: Buhârî, *Sahih*, c. 16, s. 7275; Müslim, *Sahih*, c. 11, s. 5.

⁸⁶² K: karanlık gice

⁸⁶³ M; K: kara taş

⁸⁶⁴ M: ayağı tavşanı

⁸⁶⁵ M: eyler

⁸⁶⁶ M: sameddendir; K: sanemdendir

⁸⁶⁷ K: ‘ibâdetlerini ve i‘tikâdlarını

⁸⁶⁸ K: mezhebini ve i‘tikâdını

⁸⁶⁹ K: ve girü düzüb

⁸⁷⁰ K: ve bunları tahta parçasından düzüb

⁸⁷¹ M; K: nefha-i ruh itdikden

en temûtu ya'ni ölmezden evvel ölenlerden umûr-ı husûsları için isti'ânet taleb itmeyüb hemân varub ehl-i kubûrdan taleb iderler ve bu hadîs-i şerîfin hakîkat

48B

ma'nâsını bilmeyüb sûret ma'nâsı mûcibince 'amel iderler ol hadîs-i şerîf budır *izâ tehayyertum fi'l-umûr feste'inu min ehli'l-kubûr* fâ fehm biz yine sözimize geelim hattâ puta tapanlar bâri te'alâ hazretlerinin dahi tasvîrini iderler ki nefy ü isbât bilmek için meselâ bir tahta pâresi üzerinde bir ben-i âdem sûreti düzerler ve ol bir vücûda iki vech düzerler ve iki vechin biri hüsnâ ve vüsa'tî olur ve ol biri hayâl andan hayâl olur ya'ni lâ ilâhe illallâh gibi ki nefy ü isbâtdır anların dahi nefy ü isbâtları budır ya'ni lâ ilâheleri ol hayâl gibi düzdikleri yüzdür ve illallâhları isbâtlarıdır ki ol vüs'atlu ve hüsnâ yüzidir⁸⁷² ve ammâ 'azîz-i men bunlar keferedir velikin küfri dahi bilmezler ya'ni kâf ile rânın ve fânın⁸⁷³ hakîkatini bilmeyüb hakîki kâfir değıller mukalliddir bunların ba'zıları küfr kelimesini tevcîh idüb bu yüzine zâhib olub ve 'abâ pûş olub dirler ki kâf kifâyet ve kanâ'atdır ve⁸⁷⁴ fâ felâh ve ferâğat âzâdelikdir ve râ riyâzet ve perhizdir ve zühd ve takvâdır öyle olsa bunların apa pûş oldukları iderler yüzler kanâ'at ve ferâgatve zühd ve takvâ ve riyâzet tarîkine sülûk iden râh-ı hudâ

49A

sâlikleri yüzi bu kifâf⁸⁷⁵ mikdârı kanâ'at idüb bizler fâriğ âzâde ve felâh bulmuşlarız dirler ammâ yine bunlar dahi tahsîs ve mukayyedlik olma hasebiyle kâfirlikden gayrı hem müşrikdirler ammâ muvahhid ve 'ârif-i billâh olanlar murâd hakkı ne idükin bilüb anlar aydürler (beyt)⁸⁷⁶ *örtünürsin hak ile oldın hakîki kâfiri böyle kâfir olıcak olursın*⁸⁷⁷ *îmândan haber*⁸⁷⁸ ya'ni bunların kavli budır ki kâf-ı kün emrine işâretdir ya'ni mevcûdât mümkinât kün emrinden zuhûr buldı cümlesi bir emrin 'aynıdır ya'ni bu 'âlem-i şehâdete ve içinde olan mevcûdât-ı mümkinât cümlesi bir⁸⁷⁹ vücuddır⁸⁸⁰ *fe eynemâ tuvellû fesemme vechullâhi*⁸⁸¹ işâretdir ya'ni her kande dönersen hak yüzine dönersin ve vücûd bir oldığı gibi ol bir olan vücûd hakkın olmak lâzım gelür zîrâ bir

⁸⁷² K: ve hüsnâ yüzlüdür

⁸⁷³ K: fânın ve rânın

⁸⁷⁴ M: ve râ riyâzetdir

⁸⁷⁵ M; K: nefes mikdârı

⁸⁷⁶ M; K: beyt

⁸⁷⁷ K: alursın îmândan

⁸⁷⁸ M: habîr

⁸⁷⁹ K: cümle bir

⁸⁸⁰ M: âyet

⁸⁸¹ Bakara, 115.

vücûd dahi olsa şirk olur beyt *tecellîyât-ı ilâhî*⁸⁸² *bu cihân cemâl-i hakka nazar kıl behî vech-i-kân*⁸⁸³ ve bir dahi budır ki her kande dönersen hak yüzine dönersin didüğü gerek bu ‘âlemde hak vücûdından ve cemâlinden gayrı yok deyu görürsin gerek bu ‘âlemden kendinden sonra yine hakdan gayruya varmayacağı bilürsin bi-muktezâ innâllâhi ve innâ ileyhi râci‘une ve dâd beytullâhdır⁸⁸⁴ ki ehl-i zâhir

49B

aydür cennete girenlere bâri te‘alâ cemâlîni dahi gösterse gerek dirler ve ammâ ehl-i tahkîk eydürler ru‘yetullâhdan murâd budır ki ‘azîz-i men⁸⁸⁵ nazar-ı pâkiyle her kim baka vech-i hüsne yazılır defter-i â‘mâline yüz bin hasene ya‘ni hudâ-bîn olub gerek kendinde ve gerek âhirde hakkın cemâlinden ve kemâlinden gayrı görmemektir mâdâm ki âhirin vücûdunu kendi vücudundan kendi vücûdunu âhirin vücudundan ayrı görürsin müşrik olmuş olursın ve hak dîdârından neden mahrum olursın ve hudâ-bîn olmamış olursın biz yine sözimize gelelim pes bunlara nefy ü isbât bilmek için bir vücûda iki veche düzüb ve isbât eyledikleri veche ya‘ni allâh yalnız⁸⁸⁶ şu dirler nefy itdikleri allâh adı şu dirler ya‘ni yok allâh ve isbât itdiklerine yalnız allâh dimektir ve bunların hamâkatları gâlib olduğundan nefy ü isbâtı ta‘rîf için ol vakt böyle tasvîr eylediler ve hazret-i ‘îsâ ‘a.m hazretlerinin⁸⁸⁷ vechini dahi katub üç veche bir vücûd eylediler ve sebebi bu ki ‘îsâ allâhın oğlıdır derler ve kimi de ‘îsâ didikleri allâhdır ve ‘îsâ ‘a.m. sûretinde gelüb kullarını terbiyet için ve yine göklere gitdi andadır derler ve bu zikr olunan minvâl

50A

üzre tasvîr idüb ya‘ni bir vücûd ve üç yüz idüb allâhdır deyü taparlar ve ammâ vücûd bir olmasının remzini su‘âl eylesen⁸⁸⁸ ⁸⁸⁹dahi hakîkatini bilmezler ki nefy itdikleri allâh isbât olan allâhın gayrı değil velikin tahsisleri sebebiyle nefy lâzım geldiğini bilmezler ve şu yüzine hak deyü îmân iderler ve bu yüzini inkâr iderler ve vücûd birdir ve hakkındır velikin nice nice yüzü var ve ol yüzler yine ki⁸⁹⁰ cümlesi anındır kankısını

⁸⁸² M; K: ilâhîdir kamu

⁸⁸³ M: bây u cegân; K: du cihânın kemâlî

⁸⁸⁴ M: ve râ ru‘yetullâhdır; K: ve ruytullâhdır ki

⁸⁸⁵ M; K: beyt nazar-ı

⁸⁸⁶ K: pes bunlar isbât eyledikleri vechi nefiyullâh yalnız şu

⁸⁸⁷ K: ol hazretin vechini

⁸⁸⁸ K: itsen anın

⁸⁸⁹ M; K: anın dahi

⁸⁹⁰ K: yüzler yine anındır

nefy idebilürsin⁸⁹¹ disen hidâyet olmadıktan sonra bildiğinden dönmezler ve ol sebebden kâfir olurlar zîrâ tahsîse zâhib olub ve anda mukayyed olub mahbûslar gibi habs olmuşlar⁸⁹² ve ammâ ‘ârif-i billâh olan muvahhidler bunların mezheblerini ve i‘tikâdlarını câmi‘ ve hâvî⁸⁹³ dirler ve selb itmezler zîrâ ikilik olur hezr oluna ‘azîz-i men bu sana bundan ve şundan gec zîrâ ikiliktir ve bundan geçmek gerek tâ ki muvahhid ve ‘ârif-i billâh olası didiğim sana tefhîm içündür yohsa şol şeyden gec şol şeyi tut zîrâ şu hak⁸⁹⁴ ve bu bâtil disem ben⁸⁹⁵ müşrik olmak lâzım gelür hâşâ ancak sana ta‘rif ve tefhîm için

50B

öyle demek lâzım gelür zîrâ ‘ârif-i billâh ve muvahhid olanlar senin ol i‘tikâdın ve zannını inkâr itmezler zîrâ inkâr itseler müşrik olurlar ki velikin sana dahi müşriklikden gecmek lâzımdır ve ammâ bu zikr olunan beyânı eyüce ve dikkatlüce fehm eyle zîrâ şu şeyden bu şeyden gecdim ki şirk idi didiğin yirde müşrik olur(sın)⁸⁹⁶ duymazsın ve felân şu i‘tikâtda ve şu zanda olur pes öyleler müşriktir didiğin yirde anlar muvahhid değil⁸⁹⁷ ise de yine sen müşrik olursın olursın ve senin bundan⁸⁹⁸ haberin olmaz fâ fehm ve ammâ ‘ârif-i billâh ve muvahhid olanlar *ene ‘inne zanne ‘abdî* hadîsi⁸⁹⁹ hakîkatine ve sırrına vâkıf olmuşlardır sanemin varlığı samedden⁹⁰⁰ bilürler ve nefyi bilmeyüb heb isbât bilürler ve eger sen dahi ana baba taklîdinden kurtulub sanemlikde kalmadınsa ve sanem ile samedin beyninde fark nedir bildinse ya‘ni sanemi inkâr eylesen hakkın andan haberi yok demek⁹⁰¹ çıkar münkir olursın ve sanem de hakdır disen bir de samed⁹⁰² var bundan dahi şirk çıkar âyırmaqla inkâr çıkar pes bunun çâresi tahsîsden kurtulub mukayyed ve mahbûs olmayasın bir nesneden⁹⁰³ ayırmıyasın bil ki zerre ve katre⁹⁰⁴ dahi

51A

⁸⁹¹ K: anda bilürsen

⁸⁹² K: olmuşlardır

⁸⁹³ K: hâdî

⁸⁹⁴ K: deyü bu

⁸⁹⁵ M: benim

⁸⁹⁶ M; K: olursın duymazsın

⁸⁹⁷ M; K: ol muvahhid olmaz ise de

⁸⁹⁸ M: bundan senin

⁸⁹⁹ M: hadîs-i şerîfîn

⁹⁰⁰ M; K: sanemden

⁹⁰¹ M: dime

⁹⁰² K: sanem de var

⁹⁰³ M; K: birnesneyi bir nesneden

⁹⁰⁴ M: zerreyi ve katreyi; K: zerreyi ve katreyi dahi

ayrı görmem -ve senden ayırmayasın- revâsîz⁹⁰⁵ değil ancak senin tahsîsden gayriterk idecek nesnen yoktur ve eger tahsîs⁹⁰⁶ zâhib ve mukayyed oldinsa pût-perest olursun pes bu takdirce bâri te‘alâ hazretleri tahsîs ile bilmeden ve görünmeden münezzehdir ve tenziye dahi görünmeden bilinmeden münezzehdir hem tahsîs ile tenzihi dahi câmi‘dir ya‘ni bâri te‘alâ hazretleri cümleden münezzeh ve hem cümlede mevcûddır bi-müktezâ lâ mevcûda illallâh ve leyse gayrullâh şey‘en ebeden öyle ise cehd eyle ki bâlâ tahsîs ve bâlâ tenzîh ve hem tahsîs ve hem tenziye beyninde olan esrâra vâkıf ve hudâ-bînlikle mâlik olub hak-bîn ve ‘ârif-i billâh olasın ve bu mezheb ve bu i‘tikâda (ve bu îmâna)⁹⁰⁷ ve bu îmân idüb mü‘mîn ve muvahhid olasın ki kâle resûlullâh *el-mü‘minu enînehu tesbîh ve samtehu tehlîl ve nevmehu ‘ibâde*⁹⁰⁸ ve dahi *el-mü‘mîn yenzurû bi-nûrullâhi te‘alâ*⁹⁰⁹ ya‘ni mü‘mîn olanlar hak nazarıyla nazar iderler ve anların inildisi tesbîhdur ve samt olduğu tehlîldir uyhusı ‘ibâdetdir ve dahi ve dahi *el-mü‘minîn uhuvveti* buyırır ya‘ni mü‘mîn olanlar karındaşımdır ve dahi âh vâh şuvkâen ilâ likâ-i ihvânî⁹¹⁰

51B

deyü buyırır ya‘ni bunların hasretliğidir yine âh vâh demişdir ve dahi *tövbe limen kâne fi ‘ömre nefse* ya‘ni sa‘âdet şol kimseye ki ‘ömründe bir nefesi ola ya‘ni bir nefes üzerine misâfir olduğımı bile ve âmâde ve hâzır bulına ya‘ni ol bir nefesi hak ile ala ve hak ile koyuvire ki ol nefes zâyî‘ olmaya ve her biri bin yıllık ‘ömr yirine sarf olmuş ola ‘azîz-i men (beyt)⁹¹¹ *nefs sır‘atda ta‘kîb üzeredir girmekde çıkmakda usûlidir*⁹¹² *hayâtın her nefesde berd ve hâr bir bir // cihân mahlûkının ervahıdır enfâs-ı rahmânî kamu enva‘-i ecsâd bir nefesde muhtasar bir bir // müsemması nefesdir ism-i hayyın ey nefes zâde nefes üzre misâfirler durur halk beşer bir bir // mezâhirden kimisi bî-haberdir*⁹¹³ *her nefes hakdan ve kimisi her nefes rûhu‘l-kudsle bin yaşar bir bir // tecellî ile nefes örse nefes bâd-ı hüviyyetdir gönül bahri kamu gevherlerin taşra atar bir bir* öyle olsa nefes ne olduğımı bilmek ve kadrini bilüb hakkını virmek⁹¹⁴ ya‘ni ‘abes yire sarf itmeme

⁹⁰⁵ K: revâ değildir

⁹⁰⁶ K: tahsisinden gayri terk ide nesnen yoktur ve eger tahsîs

⁹⁰⁷ M; K: ve bu îmâna

⁹⁰⁸ Mü‘minin iniltisi tespîh, sessizliği lâ ilâhe illallâh zikri; uykusu ise ibadettir: Tabersi, *Mekarimu‘l-Ahlak*, c. 1, s. 439.

⁹⁰⁹ Mü‘minler, Allâh‘ın nuru ile bakarlar: Saduk, *Uyûn-ı Ahbar*, c. 1, s. 216.

⁹¹⁰ M: âh vâh şevkâh likâ-i uhuvveti

⁹¹¹ M; K: beyt

⁹¹² K: olubdur cûn hayâtın

⁹¹³ M: kimisi; K: kimisi bî-haberden

⁹¹⁴ M: bilmek; K: virmek gerekdir

mü'mîn ve muvahhid olmağa tevakkuf ider ve eger nefesin⁹¹⁵ ne olduğunu bilmedin ve yirine sarf itmeyüb ve hakkını virmedinse ve geçen nefes yine sarf oldu ve gelecek

52A

nefes âyyâneye sarf olsa gerek ve hâlâ bulunduğın⁹¹⁶ neye sarf oluyor⁹¹⁷ bilmezsen mü'mîn ve muvahhid olmamış olursın ki buyırırlar⁹¹⁸ *beyt gel berü olma bu demde*⁹¹⁹ *gâfilân ekseru'n-nâs fehum lâ yu'minûn ol sebebden söyledim size kitâb vasiyyekum le'allekum te'kalûn* imdi 'azîz-i men bundan ma'lûm oldu ki müşriklikden kurtulub hakkın birliğine ve hidayetine îmân idüb muvahhid olmak 'inâyet ve hidâyet bâriye muhtâcdır kavle *te'alâ lâ tehdî men ahbebe velâkinnallâhe yehdî men yeşâu*⁹²⁰ ve bir mahâlde dahi buyırır kavle *te'alâ tudillu (bihâ) men teşâu ve tehdî men teşâu*⁹²¹ ya'ni yâ muhammed ('a.m.) sen sevdiğine ya'ni diledüğüne hidâyet idemezsin⁹²² velikin [dilediğime iderim ve dilediğime hidâyet iderim ve dilediğimi azdururım zîrâ öyle olsa hak subhâne ve te'alâ hazretleri 'inâyet ve hidâyet eylemiş kullarından eyleye ve bu îmâna yetişmiş bu îmânı nasîb itmiş mü'mîn eylemişlerden eyleye zîrâ bu îmâna mazhar düşmişlere muvahhid ve 'ârif-i billâh ve kâmil ve muntehî ve mü'min derler ve ammâ mü'min ve îmân beyanına şuru' olunsa gerek tâ ma'lûm ola zîrâ mü'mîn îmâna gelmiş âdeme dirler ve îmân anlamağa dirler ve anlamak görmek ile olur pes bir kimse mü'mîn olsa ammâ îmândan murâdı ne idüğün bilmese ve anlamasa râst-ı idrake nâdir vâkı' olur zîrâ îmân dinilen nesne üç mertebe üzerinedir biri îmân-ı 'avâm ve biri îmân-ı havâs ve biri îmânü'l-hâsıdır pes îmân-ı 'avâm oldır ki 'ilmiyle tekrîri ve peygamberi hak ve kur'ân ve cennet ve cehennem ve haşr ve neşr ve sırât ve mîzân hak diye ve nehî münker ide namâzı niyâzı gözi görmeden îmân getüre kim ki bu vechle bile 'avâmındır ve îmânü'l havâs oldır ki 'aynü'l-yakîn hâsıl idüb göziyle tanrının sıfâtın görüb ve zâtını müşâhede eyleye lâkîn rûh ile nefsi bir görmeye şeri'atden havf eyleye beyt kahr u lütfun 'illeti mu'inde vâhiddir velî bilmedi şeytân bu tevhîdi ehaddan düşdü dûr ve îmânü'l-hâssü'l-hâs oldır ki cemi' eşyâ sıfât-ı bâriye mazhar düşüb zâkiri 'ayn-ı mezkûr göre cemi' 'âlemde kendüde görinenlere hakdan gayrı görmeye ya'ni fenâfillâh

⁹¹⁵ M: nefesin

⁹¹⁶ M; K: nefesi

⁹¹⁷ K: olur bilmezsen

⁹¹⁸ K: buraya beyt

⁹¹⁹ M: gel berü bu demde olma gâfilân

⁹²⁰ Kasas, 56.

⁹²¹ A'râf, 155.

⁹²² K: iderim

olub bekâbillâh budır ki hakke'l-yakîn dirler beyt ire hilmânî vücûd ânda sana keşf ola hâl kim odur mezkûr u zâkir ezkâr-ı hak beyt bu *tahkiki füsûsunda dimişdi şeyh muhyi'd-dîn ki hak zâhirdir 'âlemde ve halk mestûrdır bir bir*⁹²³ velî zâtı münezzehdir bu sözlerden haberdâr ol hakkın zâtı sıfatından görünir bî-basar bir bir // sıfâtı dahi zatından görünüür bî-men ve bî-mâ⁹²⁴ 'akabden mısır-ı dilde böyledir gösterir⁹²⁵ hüner bir bir // kemâl-i âdemin vasfın mücelled bin eger⁹²⁶ itsem değildir kâbil-i ihşa eger bin bin eger bir bir sıfât-ı âdeme irmek için devrân döner durmaz kuvâ-i

52B

'âlem âdem olmağı ister urur⁹²⁷ bir bir vücûdın bânını vahdet olubdır zâhiri kesret vâsl-ı vahdet fasl-ı kesret olubdır ey peser bir bir pes imdi 'avâm-ı îmâna⁹²⁸ ilme'l-yakîn dirler ve îmân-ı havâsa 'aynü'l-yakîn dirler ve îmânü'l-ehassü'l-hassa hakke'l-yakîn dirler⁹²⁹ işte bu ta'bîr ile de bu üç tâ'ifenin menzillerini beyân eyledik ve bir dahi 'avâm namâz ehlidir ve havâs niyâz ehlidir ve ahassü'l-hâs nâz ehlidir ve 'avâm namâz kılur ba'dehu du'âya el getirir ve hakdan hâcetini diler ve ehl-i havâs hâcetlerini niyâz-mend oldukları hâlde dilerler ve ahassü'l-hâs olanlar nâz ile istifadededirler⁹³⁰ beyt kesemeyince tığ sabr ile ricâdan destimi ben serîr-i mülk-i istifâde⁹³¹ sultan olmadım şol kesenler tığ sabr ile⁹³² ricâdan destini kale-i kâf kanâ'at gencîne⁹³³ sultân olur 'ârif-i billâh olanlar bildiler ol sebep⁹³⁴ havf-ı ricâdan gecdiler ve 'avâm-ı sıfâta mazhar düşmüşdür ve ehl-i havâs⁹³⁵ merhamete ve şefkate mazhar düşmüşdür⁹³⁶ zîrâ bunlar gönül ehli ve gönül sâhibi olmuşlar ve mûsâ⁹³⁷ gibi gönül turına çıkub münâcât kılmışlardır pes öyle olsa gönül feyyâz-ı 'âlem-i gaybdır ve kâr-sâz 'âlem-i şehâdetdir ve ka'be-i giru ve⁹³⁸ beyandır ve beyt rûhânîyendir⁹³⁹ (rûhânîdir) ve bostân

⁹²³ (M: 56A- 57A; K: 41A - 41B). Anlatımın devamı için farklılığı metin içine aldık.

⁹²⁴ K: bî-men ve bî-sen

⁹²⁵ M: göster hüner bir bir

⁹²⁶ M; K: mücelled bir kitâb itsem

⁹²⁷ K: evir bir bir

⁹²⁸ M; K: îmân-ı 'avâma

⁹²⁹ M; K: îmân-ı havasü'l-havâs hakkü'l-yakîn dirler

⁹³⁰ M: istiğnâ

⁹³¹ M: istiğnâde; K: istifâde dilerler

⁹³² M: bir ricâdan

⁹³³ M: giceye

⁹³⁴ K: ol sebebden havf-ı

⁹³⁵ K: hâs

⁹³⁶ M: ve ehl-i ahassü'l-havâs ferâğat ve âzâdlığa mazhar düşmüşdür zîrâ

⁹³⁷ K: mûsâ 'aleyhi's-selâm gibi

⁹³⁸ K: ka'bedir girübiyândır

⁹³⁹ M: ruhânîdir; K: rûhâniyetdir mescûr-i melâ'ikedir

53A

cinândır ve hâmil îmândır ve âyine-i ‘âşıkândır⁹⁴⁰ ve hazîne-i rahmândır nitekim dâvûd peygamber aytdı⁹⁴¹ *ilâhî li külli mülkin hazînetun fe eyne hazînetuke ya ‘ni*⁹⁴² *cemi‘ melûkların hazînesi var senin hazînen kandedir fe kâle ‘azîz-i men-celle zekerehu li hezâ’inete ‘arş-ı ‘azîm mine’l-‘arş ve vâsi ‘un mine’l-kursî ve zeyyene mine’l-melekût ve eteybe mine’l- cennet arzuhâ’l-ma‘rifeti ve semâuha’l-îmân şemsuhâ’ş-şevku*⁹⁴³ *min ‘arefe ‘ârifun kâmilun* vassâflar anın vassâflarında ‘âcizlerdir⁹⁴⁴ işbu mahalde bu kadar söz kifâyet ider yohsa mecrâ-i muhît bir dağa sığmaz ve bu muhtasar ana tâkat görmez zîrâ bu defteri okurken hallâc ene’l-hak didi ve cüneyd mâ ‘azim şâni didi ve şeyh şiblî ene ekûlu ve ene esma‘u ve hel fî’d-dareyni (gayrî)⁹⁴⁵ didi ebu’l-hasane’l-harakânî inne’s-sûfî fî leyse bi-mahlûkîn didi ve⁹⁴⁶ ebâyezîdî’l-bistâmî leyse fî cübbeti sivallâh didi ve muhyî’d-dîni’l-‘arabî fetumûni lesecdumûni ve dahi araftumûni lesecdumûni didi ve şeyh ebû tâlib-i mekkî ene kul min rabbî bi-sitteti⁹⁴⁷ didi ve hazret-i emîrû’l-mü’minîn imâm ‘alî keremallâhu veche bıyırır ra’eytu fe‘areftuhu fe‘abedtuhu lâ ‘abudu rabben lem erâhu⁹⁴⁸ ve dahi lev keşfü’l-gitâ mâ izdedtu yakinen⁹⁴⁹ ve hazret-i ‘r-risâlet⁹⁵⁰ men râni fekad re’e’l-hak didi ve dahi

53B

nice⁹⁵¹ bunlara benzer hadîsler ki gönül defterinden⁹⁵² okınmışdır bunları tahkîk itmek sözi tatvîl ider⁹⁵³ hâcet değıl⁹⁵⁴ îmân ehli olana ve muvahhid ve ‘ârif-i billâh olmasına hakkına bu kadar sözü kifâyet ider pes bunda bir su’âl lâzım gelür eger sorsalar ki

⁹⁴⁰ K: âyineye ândır

⁹⁴¹ K: nitekim resûl ‘aleyhi’s-selâm hikâyet kılur dâvûd peygamberden ki münâcât kıldı aytdı

⁹⁴² K: ya ‘ni dâvûd peygamber ‘aleyhi’s-selâm aytdı

⁹⁴³ K: şevku ve kameruhâ ve nucûmuhâ el-havâtîr ve sihâbuhâ el-âkl ve metâruhâ’r-rahmete ve’ş-şecâruhâ et-ta‘et innehâ’l-hidmet ve cidâruhâ el-yakîn ve mekânnuhâ el-himmet ve innehâ erba‘tu erkânü’t-tevekkül ve’t-tefekkür ve’l-ins ve’z-zikr ve lehâ erba‘tu ebvâbü’l-hilm ve’l-ilm ve’s-sabr ve’r-rızâ ve lâ hiye’l-kalbu men ‘arefuhu ‘ârifun kâmilun: el-İhsâî, *Avâli’l-le‘âli*, c. 1, s. 249.

⁹⁴⁴ K: gerçi sûret bir zerrelîk ma‘nidedir ki fehîmden biridir kul sanas bûn yolu yohsa

⁹⁴⁵ M; K: gayrî

⁹⁴⁶ K: ve şeyh

⁹⁴⁷ M: bisneyn

⁹⁴⁸ Sözü son kısmı yani “Görmediğim Allâh’a ibadet etmem” kısmı hadis kitaplarında mevcuttur, bakınız: Kuleynî, *Kâfî*, c. 1, s. 267.

⁹⁴⁹ Perdeler kalksa yakînîm artmaz: İbn Şehrâşub, *Menâkıb-ı Âli b. Ebu Tâlib*, c. 1, s. 317.

⁹⁵⁰ M: risâlet ‘aleyhi’s-selâm

⁹⁵¹ K: ve dahi bunlara benzer

⁹⁵² M: defterinde okunmuşdur; K: defterinden pes

⁹⁵³ K: tatvîl itmek

⁹⁵⁴ K: hayrû’lkelâm mâ külli îmân

bunda ‘ârif-i billâh olanların hakkına bu kadar fazîlet ve şân ve medh⁹⁵⁵ ve cümleyi tercih eyledin velikin bunların ekserinin elinden kerâmete dâ’ir bir nesne gelmez ve bağzıları var ki hakdan ve kendinden haberi yok velikin yüzünden kerâmet ve harîk ‘âde nesnelere⁹⁵⁶ oynar cevâb hak subhâne ve te‘alâ hazretleri iki dürlü âdem yaratmadı heb sıfâtları ve zâtları birdir velikin mazhariyetleri ve tecellîleri bir değildir hattâ iki âdem bir tecellîde ve iki tecelli bir âdemde olmaz ammâ iki cihân bir vücûd oldıktan sonra ya‘ni zât bir sıfât bir oldıktan sonra ma‘lûm oldu ki i‘tibâr hilkatine ve mazhariyetine ve tecellîyedir⁹⁵⁷ ya‘ni menzile ve merâtibedir meselâ temsîl olma⁹⁵⁸ ve deryâ-i sıfât ki çâr⁹⁵⁹ ‘anâsırdır bu görünen dünyaya temsîl olınsa ki fehm-i akreb ola meselâ ba‘zı deryâ kenârında cîfe akar ve deryaya uğrar pes ol cifenin ol mevzi‘e uğramasıyla ve ol cifeyi çalkamasıyla ol deryâyâ elem ve keder yoktur veyâhud şemsin ziyâsı nâ-temîz⁹⁶⁰ yirlere ve cîfeye dâ’ir nesnelere

54A

üzerine doğmasıyla ol şemse nesne bulaşmaz ve bu deryâ bir sudur ve şems dahi birdir velikin ol deryânın nasibi ol cîfeyi çalkımağ ve ol cîfe ana uğramağa düşdi ve deryanın orta yiri temîz ve pâk olması anın dahi nasîbi öyle düşdi şimdi ve kezalik deryâ-i sıfât ki çâr ‘anâsırdır bu dünyâyâ temsîl olındı idi ba‘zı mevzi‘lerde ‘ibâdet kûristân hânlar ve temîz seyrângâh ve çemen-zâr yirler olur ba‘zı yirler cîfe ve⁹⁶¹ nâ-temîzve mülevves olur işte temîz nâ-temîz mevzi‘ ve deryâ kenâr ve ortası budur ve ammâ fark yüzünden ve menzil merâtib yüzünden bir değildir zîrâ bâri te‘alâ hazretlerinin lütfu ve kahra dâ’ir ne kadar nesnesi var ise benî âdem içündür öyle olsa menzil merâtib ve terakkî ve kesb-i kemâl ve ‘irfân ve hakkâniyet âdem olana mahsûsdır yohsa hayvâna değil nitekim menzil merâtib cihetiyle birbirinden âdem oğlanları efvâldir ve tecellî (sebebiyle)⁹⁶² menzilde ve merâtibde birbirinden ileridir ‘azîz-i men menzil ve merâtib ve fazîlet ve cehâlet ve terakkî ve tenezzül ve kesb-i kemâl ve noksân isti‘dâda göredir vücûd ve cesede göre değildir zîrâ⁹⁶³ba‘zı âdemler kâbil isti‘dâd olub ‘âlem-i

54B

⁹⁵⁵ M: medh idüb

⁹⁵⁶ M; K: nesne

⁹⁵⁷ K: tecellîsinedir

⁹⁵⁸ M: deryâ-i zât ki ruhdır bir denizde temsîl olınsa veyahut güneşe temsîl olınsa ve

⁹⁵⁹ M: cehâr; K: deryâ-i zât ki rûdır ve denize temsil olınsa veyahut güneşe temsîl ve deryâ-i sıfât ki

⁹⁶⁰ K: temîz yirlere

⁹⁶¹ K: ve gâh

⁹⁶² M: sebebiyle

⁹⁶³ M: bağızı âdemler kâbil isti‘dâd değil

ecsâmın ve ‘âlem-i ervâhın hakîkatini bilüb ya‘ni nefsinı rabbisini bilüb ol vakt kendinde olan rûh-i sultânî ya‘ni bâri te‘alâ hazretlerinin cümlede mevcûdiyetine ve ‘âmmiye ihâtasını bilüb ol vakt bir oğurdan bilüb cümleyi bir bilüb ve ‘adedi fenaya virüb heb saydığı ve gördüğü ve didüğü bir olur ve bununla îmân ider ve mü‘mîn muvahhid olur ammâ yine münâsebet yüzünden i‘tibâr menzile ve merâtibe olur ya‘ni ahlâk-ı zemîme ile ahlâk-ı hamîde ve kâbil isti‘dâd ile nâ-kâbil olanı ve ‘âlem ve fâzıl ve ‘ârif ile câhili bir görmez⁹⁶⁴ işte ehlullâh ve ‘ârif-i billâh ve muvahhid mezhebi ve meşrebi ve ‘ilmi budır ve münâsebetden görmeye buna dirler ve ammâ zât ve sıfât cihetiyle bâri te‘alâ hazretleri bir velîsine eylediği keremi⁹⁶⁵ en ednâ bir kulına dahi ol keremi itmişdir (‘azîz-i men)⁹⁶⁶ bir kerâmet ve harîk ‘âde gösteren ehlullâh ile kerâmet göstermiyen ‘ârif-i billâh beyânında idik ve biz sözimizi de uzatdık imdi enbiyâ mu‘cizât ve evliyâ kerâmet gösterir ve ‘ârif-i billâh kendini ve rabbisini bilür zât sıfât cihetiyle ikisi de birdir ve ammâ anlar ki kerâmet gösterir kâdir isminden tecellî eylemiş tecellisinin iktizâsı kerâmet ve harîk ‘âde

55A

nesneler göstermekdir ve ‘ârif-i billâh ki kendini ve rabbisini bildi anlar ‘alîm isminden tecellî itmişdir anlar murâd olanı bilür⁹⁶⁷ velikin elinden kerâmet göstermek gelmez tecellîlerinin iktizâsı böyle düşdi ve anlar ki hem ‘ârif-i billâh ve hem keşf-i kerâmet sâhibi ehlullâhdır anlar murîd isminden tecellî eylemişlerdir zîrâ anların irâdeti elindedir bunlara evliyâullâh-i ‘azâm dirler ve bunların hakkına bâri te‘alâ hazretleri bıyurur kavle te‘alâ *elâ inne evliyallâhi lâ hayfun ‘aleyhim velâ hum yahzenûn*⁹⁶⁸ ya‘ni bedrest-i allâhın evliyâları için hüzn ve havf yokdur ya‘ni bâri te‘alâ hazretleri bu âyet birle evliyasına ‘unvân virmişdir pes bu takdîrce ma‘lûm oldu ki bâri te‘alâ hazretlerinin âdeme eylediği tecellî kerâmet gösteren de bi‘l-fi‘il ve göstermiyen de bi‘l-kuvvet kalmışdır ve hem ‘ârif-i billâh ve hem kerâmeti sâhibi olan ‘ayni fâ‘il olmuşdır anlardan bahs olmaz ve bir ta‘bîr dahi budır ki meselâ iki çekirdeğin birini yire bıraksak ve birini hıfz itsek ol yire bıraktığın biter ağaç olur emsâlini gösterir ve yemiş virir ve kendi gibi nice nice çekirdek yapar ammâ ol hıfz olunan

55B

⁹⁶⁴ K: bir görmezler

⁹⁶⁵ M; K: kerem gibi en

⁹⁶⁶ M; K: ‘azîz-i men

⁹⁶⁷ K: bilürler

⁹⁶⁸ Yunus, 62.

çekirdek olduğunu bilür ki zâtında bir ağaç var bu kadar evrâk ve bunca çiçek ve ⁹⁶⁹yemiş ve nice nice çekirdek var velikin fezâ-i kudret anda bi'l-kuvve koymuş ve öteğinde fi'ile götürmüş öyle olsa tecelli-i hak buna böyle oldu ona öyle oldu ve dahi hutbetu'l-beyânda mestûrdır ki evliyâullâh dört kısım üzerinedir ammâ gösterdikleri kerâmet ihtiyârîdir ıztırârîdir deyü su'âl olunsa cevâb budır ki ⁹⁷⁰bir sâlih kulın hak katında bir hâceti olur veyâ bir gayrı kimesne⁹⁷¹ [anı bir hâcet için şefi' idinür pes ol sâlih⁹⁷² elin açub temennâda durır]⁹⁷³ hâceti dergâha 'arz ider ⁹⁷⁴mucîbu'd-da'vât ve ⁹⁷⁵kâzî'l-hâcet ve ⁹⁷⁶'âlemü's-sırr-ı ve'l-hafîyyât⁹⁷⁷ kemâl-i kereminden⁹⁷⁸ anın du'âsını müstecâb ider⁹⁷⁹ ol hâcet ana kerâmet olur ⁹⁸⁰kendi hakkında gerek bir gayrı kimesne hakkında⁹⁸¹ bu ihtiyârîdir bunlara 'avâm-ı evliyâ derler 'ibbâd ve zühhâd dirler bunlarda hükm yokdur bunlar niyâz ehlidir nâz ehli değildir ve sâ'îl dergâhdır⁹⁸² ikinci kısmı budır ki bir kula cânib-i hakdan ilhâm olur ne kim dilersen⁹⁸³ işle bizden sana destûrdır her ne kılursan bizim katımızda ma'zûrdır pes ol kul me'zûndır⁹⁸⁴ lâzım gelen işi işler ol ana kerâmet olur ammâ tecâviz idemez hayâ ve havf bâkîdir ya'ni utanmak ve korkmak var

56A

bu dahi ihtiyârîdir⁹⁸⁵ bunlara havâs-ı evliyâ derler⁹⁸⁶ ve bir güne ebrâr dahi dirler⁹⁸⁷ bunlar nâz ve niyâz ehlidir ve mülâzım dergâhdır üçüncü kısım oldır ki bir kula cenâb-ı hakdan emr olur şol işi şöyle tut deyü ⁹⁸⁸ol kul me'zûndır ammâ ol işi işlemek⁹⁸⁹ elinden gelmez elbetde ol işi işler⁹⁹⁰ ol ona kerâmet olur egerçe⁹⁹¹ olan işi kendi ma'rifetiyle

⁹⁶⁹ K: bu nice yemiş

⁹⁷⁰ K: Kısım-ı evvel oldır ki bir

⁹⁷¹ K kişi

⁹⁷² K: sâlih kul niyaza elin

⁹⁷³ M; K

⁹⁷⁴ M: yâ mucîbu'd-

⁹⁷⁵ M: yâ kâzî'l

⁹⁷⁶ M: 'âlemü's

⁹⁷⁷ K: hafîyyâtdır

⁹⁷⁸ K: kemâl-i kerâmetinde hak te'alâ anın

⁹⁷⁹ K: ider ve hâcetin kabûl ider ol hâceti bitire

⁹⁸⁰ M; K: gerek

⁹⁸¹ K: gerek bir gayrı kimesne hakkında olsa

⁹⁸² K: dergâhdan

⁹⁸³ K: murâd olursa işle

⁹⁸⁴ K: me'zûn oldu

⁹⁸⁵ K: korkmak rızadan ihtiyârîdir

⁹⁸⁶ K: bunlara hâs evliyâ derler

⁹⁸⁷ K: bunlar ebrâr dahi derler

⁹⁸⁸ K: pes ol kul me'mûr oldu

⁹⁸⁹ K: itmemek elinden

⁹⁹⁰ K: ide ol

olur ammâ bu dahi bilâ ihtiyârîdir bunda hayâ ve havf mâ'ni' değildir bunlara sultân dirler ve hem ahas-i evliyâ dahi dirler bunlar nâz ehlidir ve makbûl dergâhıdır dördüncü kısmı oldır ki bir kul hak katında şöyle olur ki fâ'il-i muhtâr fe'alu limâ yurîdu ne kim irâde ider işle dir emriyle ol kul irâde gösterir gören ol kuldân bilür işi ana kerâmet olur ammâ anın anda ihtiyârı bu kadar bil ki olan işe gâh yakîn kuvvet ile vâkıf olursa gâh beşeriyet hicâbından vâkıf dahi olmya eger kendi elinden 'âlem harâb olursa ana havf yetişmez bunlara mukarrabîn dirler ⁹⁹²niyazdan geçmiştir nâz u râz ehlidir ve mukarreb dergâhıdır nitekim bıyurdılar *hasenâtü'l-ebrâr seyysi'âtü'l-mukarrabîn*⁹⁹³ bu dört bölük evliyâ birbirinden

56B

fâzıldır nitekim enbiyâ dahi öyledir zîrâ hak subhâne ve te'alâ hazretleri kelâm-ı kudûsinde bıyurır *tilke'r-rusûlü fazzalnâ ba'dehum 'alâ ba'din* pes nebi-i mürsel ve ulû'l-'azm ve hâtem birbirinden fâzıldır çünkim hâtemü'n-nebiyyîn hazret-i muhammed el-mustafâ cemi' enbiyâdan fâzıldır ol ecluden hâtem olub gayr-ı hükm-i şeri'atı mensûh idüb andan sonra şeri'at getirir peygamber olmaz ve şâh-ı merdân 'alî keremallâhu veche dahi cemi' evliyâdan fâzıl olduğu ecluden dahi cemi'sine serdâr olub kıyâmete dek sırrı bâkidir işlenür deyü bıyururlar ve bir kavîl dahi budır ki evliyâullâh dört kısım üzerinedir iki kısmının tecellîsinin⁹⁹⁴ iktizâsı bunların nazarı şefkatine ve merhamete ve mürşidliğe ve seccâdeye ve tesbîhe ve rızâyâ ve 'asâyâ düşmüşdür ve iki kısmının nazarı ⁹⁹⁵bi-muktezâ tecelli-i 'irfâna ve inâbete⁹⁹⁶ ve muvahhidliğe ve kâmil ve mükemmelliğe ve ferâğata ve azâdlığa düşmüşdür pes bu takdîrce evliyâullâh ile 'ârif-i billâh iki birdir lakin bi-muktezâ tecellî kiminde kerâmet kiminde 'irfân zuhûr ider isen evliyâlığı kerâmet gösterene tahsîs idersen pes bunların ikisi de evliyâullâh ve 'ârif-i billâhdır ve ammâ kerâmeti⁹⁹⁷ bî-ihtiyârî şol kimsenin yüzünden işlenür ki ol kimse kâdir ve murîd isminden tecellî itmiş ola ve

57A

ve insâniyet mertebesine vâsıl olmuş ola ve 'ârif-i billâh şol kimse olur ki ol kimse 'âlm ve hâdî isminden tecellî itmiş ola pes hülâsa-i kelâm ve netîce-i merâm budır ki hikatini

⁹⁹¹ K: gerci

⁹⁹² M: bu nâz niyâzdan

⁹⁹³ İyi insanların bazı sevapları mukarrepler için günah gibidir.

⁹⁹⁴ K: tecellîde iktizâsı

⁹⁹⁵ M: dahi

⁹⁹⁶ M; K: insâniyete

⁹⁹⁷ K: kerâmâtî

ve mazhariyetini ve hakikatini anlayub insâniyet menziline kesb itmeden gayrı nesneye çalışmak ‘abesdir zîrâ lâ havle ve lâ kuvve illâ billâhi ‘alîyyu’l-‘azîm ya’ni havle ve kuvve ancak bâri te‘alâ hazretlerine mahsûsdır ya’ni hâlden hâle döndirmek ve kuvvet ve kudret ve ‘inâyet ve hidâyet bâri te‘alâ hazretlerine mahsusdur ve evliyâ olub kerâmet göstermek ve ‘ârif⁹⁹⁸ olub kendini bilmek nasîbe bağıdır yohsa senin ‘aklının yetişmediği çalışmak ile ele girmez beyt hudâdan olmaz ise ger ‘inâbet beyt kalur gümrâh cân bulmaz hidâyet pes evliyâ olayım kerâmet göstereyim diyenler insâniyet menziline gâfil olanlara su’âl eylesen ve bilâ hilâf cevâb virseler görürsin ki evliyâlık istemesi maslahatdır ya’ni görürsin ki⁹⁹⁹ düşmânını helâk itmesini hâzır eylemiş¹⁰⁰⁰ ve dâ’ire ve nâm ve şân¹⁰⁰¹ sâhibi olub ve ‘azl nasb olmada olsun deyü hâzır eylemiş öyle olsa henüz

57B

dôst ve düşmân bir olmadan ve murâd ile nâ-murâdlık bir olmadan ve ‘ârif-i billâh ve muvahhid olmadan kerâmet göstereyim demek hakkına kâ’il olmamak görünür yohsa zan idersin ki hak te‘alâ hazretlerine bir kul lâzım oldu ki evliyâ ide ve işlerini ana gördüre sen dahi haber aldın cehd idersin ki bu lâyika beni ideydi işlerini bana gördüreydi mi demek istersen bâri te‘alânın işi işlenmededir yohsa¹⁰⁰² ‘avâm kapısı mı sandın ve murâd idersin ki intisâb ideyim deyü pes bâri te‘alâ hazretleri ol senin maslahatın dilediğin evliyâlığı ol kendi dilediğine virir enbiyanın mu‘cizâtı ve evliyânın kerâmet göstermesi ve ‘ârif-i billâh kendini ve rabbisini bilmesi hidâyet ve ‘inâyet ve himâyet ve i‘ânet bâriyledir ve öyle olsa ne yüz ile bu murâda ikdâm idersin ki henüz müşriklikden kurtulmadan ve hilkati ve mazhariyetini ve kankı isimden tecellî eylediğinin bilmeden hakkına kâ’il olmayub ve evliyâlık isteyub kerâmet göstermek veyâ ‘ârif-i billâh olub bâri te‘alânın kuvvetine ve kudretine ve esrarına âlet olasın evvelâ sana su’âl olursa sen kendini câ’iz görür misin¹⁰⁰³ bî-çâre ‘ârif-i billâh ve evliyâullâh iki cihân

58A

serveridir fereza olınsa ki bir kâmilin içini dışına ve dışını içine çevirsen bir dünyâ olur bu dünyâyı bir hâven içine koyub ve döküb bir ma‘cûn eyleyüb ba‘dehu bir nesne

⁹⁹⁸ K: ‘ârif-i billâh olub

⁹⁹⁹ K: evliyâlık istemesi maslahatdan ya’ni

¹⁰⁰⁰ M: ve kimi de pâdişâh ve vüzerâyâ yakın olmasını hâzır eylemiş ve; K: ve kimi de pâdişâh ve vüzerâyâ mukarin olmasını hâzır eylemiş ve

¹⁰⁰¹ K: nişân sâhibi

¹⁰⁰² K: yohsa ‘avâm

¹⁰⁰³ M; K: yohsa ‘aklın ihâta idecek bir nesne mi sanursın bî-çâre

düzersin insân-ı kâmil olur ki hâlâ olmadadır pes insânın cümlesi pes insân-ı kâmil olan ile sâ'ir nâs cümlesi birdir velikin kendini bilüb rabbisini bilmek ve insânlık mertebesine yetişüb ele götürmek 'irfâna tevakkuf ider yohsa ehlullâhdan ve 'ârif-i billâhdan ne kalur yirim var deyüb cismin muvâfakatlığına aldanub ve bunların kesb ve terakkîlerden ve ma'rif oldıkları kemâl ve 'ilm ve 'irfândan bî-haber iken kendini onların çığrında koyub ve menzillerine komakda galat idersin ve sehv-i 'azîm ve sehv-i 'azîm idersin mukallid olmuş olursın ve mukallidin îmânı dürüst değil didikleri bu taklîd ardında bilen içündür 'azîz-i men bunların ba'zılarını görüriz ki ehlullâh ve 'ârif-i billâh sohbeti olsa nezâket-i himâriyle bir kımıldamacak iderler¹⁰⁰⁴ ya'ni demek ister ki ol söylendiğiniz nedir ve bizi mi söyleşürsüz edâsını gösterirler ve kimi de savuk savuk âh çekub göğsin geçürir¹⁰⁰⁵ şu olan sohbeti şu kimse anlar ki

58B

sohbetin te'sirinden âh çeker¹⁰⁰⁶ ve kimi de gözinden yaş döker ki disünler bu kimse hakkın celâlî ve cemâlî 'ilmine âlimdir ya celâlini anub bu gâh gam ider ya cemâlini anub bu gâh ferah ider ve ba'zısı istiğârlık gösterüb bu kimse dahi bu vaktde haklandır disünler deyü zîrâ işitmiş idi ki bir sa'ât hakla olmak bin yıl 'ibâdet itmeden yeğdir ammâ bilmez ki bu dahi şirkdir zîrâ senin senliğini fenâ ve mahv itmedin ki yalnız hak kâle bâri didi ki bir sa'ât kişi kendine gelüb ve kendiyile olmak bin yıllık¹⁰⁰⁷ 'ibâdet itmeden yeydir ammâ bilmez ki bu dahi şirkdir zîrâ sen senliğini fenâ mahv itmedin ki yalnız hakla bâridi ki bir sâ'at kişi kendine kendine gelüb ve kendini bilmek bin yıllık 'ibâdetden yeydir zîrâ kendine gelmek kendini bilmek ve kendini bilen rabbisini bilür öyle olsa kendine gelüb ve kendinle olduğın hâlde haklan olmuş olursın yohsa hakkı bir gayrı nesne idüb anı tefekkür idüb ve anınla olayım demek şirkdir fâ fehm 'azîz-i men meşâyih-i 'azâmın biri Mekke-i mükerreremeye hâc niyetiyle varub ve anda dahi meşâyih-i 'azâmdan biri var idi biri biriyle görüşüb hem sohbet oldılar birisi birinden¹⁰⁰⁸ su'âl idüb aytdı ki yâ karındaşım ne ile meşgulsın ol meşâyihin ol biri aytdı kırk yıldır ki nefsimin hilâfındayım ve dâ'imâ nefsimin hilâfını işlemedeyim deyü cevâb virdi ol meşâyihin o biri aytdı eyvah¹⁰⁰⁹

¹⁰⁰⁴ M: yaparlar ya'ni

¹⁰⁰⁵ K: geçürüb

¹⁰⁰⁶ K: çekub ağlıyor

¹⁰⁰⁷ K: senelik

¹⁰⁰⁸ M: birisi birisinden

¹⁰⁰⁹ M: âh vâh

59A

yâ seyr ilallâh kaçan ideceksin ve şirkden ¹⁰¹⁰ kaçan kurtulacaksın zîrâ senin kırk yıl ‘âbidlik zâhidlik eyledim sanursun ve nefsimin hilâfında oldım deyü iftihâr idersin mâ hazâ ki müşriklik idersin ve sen bilmezsin zîrâ bir nefsinin istediği¹⁰¹¹ ve bir istemediği (ya‘ni)¹⁰¹² hilâf-ı nefsi rızâ-i hak bilüb ve rızâ-i nefsi hilâf-ı hak bilüb bir hak bir de senin nefsin var iken bu ikilikden bâri nefsinin terh it¹⁰¹³ yalnız hak kala ol vakt seyr ilallâh idesin zîrâ bir kimesne¹⁰¹⁴ ki anı bilmekle rabbini bilmiş olduğın hâlde gerek idi ki ana ta‘zîm ideler ve hilâfinca olmayalar beyt *nefs sa‘bânın eger râm eylese merd-i güzîn kendi nefsinde mukarreb yâr-i ebrâr istemez kim sıfât-ı nefsdür mi‘râcdaki vasf-ı berrâk kim süvâr olsa berrâk pişuvâ âr istemez*¹⁰¹⁵ yohsa hilâfinca olmak ve kâ‘il olmayub eziyet ve zahmet ve meşakkat çekdirmek zulmdür zîrâ komşu hakkı tanrı hakkı didikleri rûh ile nefis ya‘ni rûh cesedin konşılığıdır ve konşu hakkı tanrı hakkıdır ve sen sanursun ki nefis bu cesede dirler ve sen¹⁰¹⁶ fenâ ol hak bâkî kala dirler anı dahi işidüb kendine eziyet ve zahmet çekdirüb veyâhud horlayub komşu

59B

hakkını ibtâl idince hak hazretlerinin hakkını ibtâl itmiş olursun ve nefis neye dirler bilmeyüb bu işleri dutduğın hâlde nefsinin bilmemiş ve rabbini dahi bilmemiş olursun ve ammâ ‘azîz-i men nefis didikleri nesne oldır ki seni hakka varmağa koymaz ya‘ni seni sana unutturur ve seni sana meşgûl olmağa koymaz meselâ ya evlâd-ı ‘ıyâl gibi veyâ mâsivâyâ dâ‘ir nesnelere gibi ana mahabbet ve mâ‘il olduğın hâlde ol vakt sen anınla olmuş olursun ve kendinle olmamış olursun pes bunun çâresi halilullâh gibi boğazlamaktır ya‘ni derûnında olan ‘aşk-ı ilâhî¹⁰¹⁷ ana mahsûs itmeyi terk itmektir eger bâri te‘alâ hazretleri sana ol evlâdın ve ol mâsivanın hakikatini bidirirse sana dahi ol evlâd yerine bedel virir anı boğazlarsın ya‘ni ol âşk-ı ilâhî ve mahabbet-i ilâhî ki bir rivâyetde âdeme ‘arz olan emânet budır anı mâsivâyâ dâ‘ir olan nesnelere ve evlâd-ı

¹⁰¹⁰ M: kaçan; K: şirkdir kaçan

¹⁰¹¹ K: nefsinin istediğini

¹⁰¹² M; K: ya‘ni

¹⁰¹³ K: terh eyle

¹⁰¹⁴ M: nesne

¹⁰¹⁵ M: beyt nefer sa‘bânın eger râm eylese merd-i güzîn kendi nefsinde mukarreb yâr-i ebrâr istemez kim sıfât-ı nefsdür mi‘râcdaki vasf-ı berrâk kim süvâr olursa berrâk pişuvâ âr istemez yohsa; K: beyt nefsi sa‘bânın eger râm eylese merd-i güzîn kim sıfât-ı nefsdür mi‘râcdaki vasf-ı berrâk beyt kendi nefsinde mukarreb yâr-i ebrâr istemez kim süvâr olsa berrâk pişuvâ dâr istemez yohsa

¹⁰¹⁶ K: seni fenâ ol

¹⁰¹⁷ K: ‘aşk-ı ilahiyi

‘ıyâle dâ’ir olanlara¹⁰¹⁸ sarf itmeyüb ancak kendine mahsûs idüb zîrâ âhire sarf idince ya‘ni kendinden mâ ‘adâ olan nesne ile meşgûl olduğın hâlde sen ol vakt ol nesnedesin ve kendinde değılsin ya‘ni senin seniliğın anda olur ve sen kusrâ¹⁰¹⁹ sepeti gibi boş

60A

kalursın işidmedin mi ki dilkiyi firuna koymışlar ol firun kızdık(ca)¹⁰²⁰ evlâdını altına almış ve üstüne çıkmış dirler bundan ma‘lûm oldu ki kişiye nefsi cemâlden mukaddemdir öyle olsa halîl ibrâhîmin hub-i evlâdı¹⁰²¹ mâsivâsına bedel oldu ve anı bezl eylemesi¹⁰²² koc oldu ve zebih itdi ya‘ni şol kadar ni‘met bezl eylediği meşhûr oldu ve ni‘met bezl eylemede (ana)¹⁰²³ kimse beraber olmadı fâ fehm akreb insân bir gayrı ta‘bîr ile de beyân idelim meselâ ismâ‘îl hazretleri hazret-i ibrâhîmin cariyesinden olup ve câriye sâhibine ‘abd-i memlûkî olur öyle olsa ibrâhimin mâsivâsına müte‘allık olmuş oldu pes hazret-i ibrâhim mâsivâyı terk itmesi iktizâ eylediği hâlde ismâ‘îli dahi terk itmek iktizâ eyledi ya‘ni hazret-i ibrâhimin gönlinde ismâ‘îl mahabbetinden ziyâde bir nesne yok idi mülâhaza idüb gördi ki iki mahabbet bir yerde cem‘ olmaz zîrâ şirk olur ol sebebden ismâ‘îli dahi terk idecek oldu ol vakt knedini imtihân için ya‘ni bâri te‘alâ hazretleri ibrâhîmi (‘a.m.) imtihân için boğazla deyü emr eyledi zîrâ ibrâhim ile ismâ‘îlin mi‘râcı bir vakte müsâdif eyledi didikleri ya‘ni

60B

hazret-i ibrâhimin ismâ‘îl mahabbetinden geçmesi ve hazret-i ismâ‘îlin hak yolına boğazlanmasına rızâ virmesi ikisinde bu mi‘râc bu oldu zîrâ ol vakt ikisininde de rızâ-i hakdan gayrı bir nesne kalmadı idi ve ismâ‘îlin azğından sâdır olan kelâm bu idi ki kavle te‘alâ *yâ ebeti if‘al mâ tumeru setecidunî inşâllâhu mine’s-sâbirîne*¹⁰²⁴ didi ve teslîm oldu ve eger ol vakt hazret-i ismâ‘îl dise ki yâ ibrâhim uyhuya sen vardın ve rü’yâyı sen gördin ve bu emr sana oldu niçün uyıdın ki bunu ne rü’yâyı gördin ve bu emr gerek idi ki bana dahi olsa ammâ ben uyhuya varmadım ki bunu rü’ya göreyim öyle olsa bu emr¹⁰²⁵ gâlibâ senin uyhuya varmaktan ya‘ni kendinden ve bâri te‘alâ

¹⁰¹⁸ M: nesnelere ve evlâd-ı ‘ıyâle dâ’ir olanlara sarf

¹⁰¹⁹ K: kusâre

¹⁰²⁰ M; K: kızdıkca

¹⁰²¹ K: sub-i evlâdı

¹⁰²² K: bedel itmesi koc oldu

¹⁰²³ M; K: ana kimse

¹⁰²⁴ Saffat, 102.

¹⁰²⁵ M: bu emr ile olsa

hazretlerinden bir ân gâfil olub ve benimle meşgûl olmandan iktizâ eyledi¹⁰²⁶ dise bil ki hazret-i ibrâhim cevâb virmede ‘âciz kalaydı velikin öyle dimeyüb hemân atamın selâmetliği için ve rızâ-i hakda bulunub emr-i hakkı yirine getüresin deyü anın için boyun uzadub teslîm oldu ki rızâ-i hakda bulunam ve rızâ-i hakdan dönmemiş olam deyü teslîm oldu ol dem ibrâhim (‘a.m)¹⁰²⁷ dahi bıçağı çalub bıçak kesmedi ve taşa çalub iki pâre eyledi ol vakt bâri te‘alâ hazretleri cebrâ’îl-i emîn ile cennetden

61A

bir koc gönderüb hazret-i ibrâhim dahi anı zebih idüb emr-i bâriyi yirine getürdi rivâyet olunır ki ol vakt ol koçun her kankı a‘zâsından yiyenler ki yedi hemân ol a‘zâdan oldu başını veyâ gözünü veyâ elini veyâ ayağını ve etini ki yidiklerinde¹⁰²⁸ vücûdında ol a‘zâsı nâkıs ya‘ni mecrûh oldu ve’l-hâsıl her kim ki ol koçun her kankı a‘zâsından yedi ise vücûdından ol â‘zâ noksân kaldı bu esrâr-i ilâhî kıyâmete dek zâhirdir ve dahi bu âyet-i şerifin ma‘nâsına nazar olursa görürsün ki ne mâl ve ne evlâd nef¹⁰²⁹ virmez ve bunlarla hakka varılmaz¹⁰³⁰ meger kalb-i selîm ile varasın kavle te‘alâ *yevme lâ yenfe‘u mâlun velâ benûne illâ men etallâhe bi-kalbin selîmin*¹⁰³¹ ve dahi kavle te‘alâ *yâ eyyetuhâ ‘n-nefsu ‘l-mutmeinetu irci ‘î ilâ rabbiki râdiyeten merdiyyeten fedhulî fî ‘ibâdî vedhulî cenneti*¹⁰³² ya‘ni ey nefsi-i mutma‘inne sâhibi rabbinden yana dön ve rızâ-i hakka râzı ol tâ ki bu rızaya marziye sâhiblerine vâsıl olub anlar ile cennete giresin ya‘ni sâfiye sâhibi olasın öyle olsa nefsi-i emmâre nefsi-i levvâme nefsi-i mülhimedden gecüb nefsi-i mutma‘inneye vâsıl olmayınca sana bu hitâb olmaz ve eger nefsi-i mutma‘inne sıfatıyla sıfatlandınsa sana dahi bu hitâb olub ve râziye marziye sıfatını ele getirirsin

61B

ol vakt sâfiye sıfatıyla sıfatlanursın ya‘ni cemâlden sen râzı olursın ve senden cemâl râzı olur ve sâf ender sâf olursın pes nefsi-i mutma‘inne ile bu ‘âleme enbiyâdan gayrı kimse gelmedi zîrâ enbiyâ ma‘sum pâkdir ve ma‘sum kalıbdır ol sebebden râziye marziye sıfatıyla sıfatlanub sâfiyeye dâhil olub bilâ hesâb ve lâ gazâb cennete dâhil olurlar

¹⁰²⁶ M: iktizâ eyledi

¹⁰²⁷ K: ‘aleyhi’s-selâm

¹⁰²⁸ M: kendi vücûdından

¹⁰²⁹ Nüşhada “tef” şeklinde görünüyor fakat metnin anlam bütünlüğüne “nef” (fayda, çıkar) daha uygun olduğu için “tef” yerine “nef” yazdık.

¹⁰³⁰ M: erilmaz

¹⁰³¹ Şu‘arâ, 88-89.

¹⁰³² Fecr, 27-30.

rivâyet olunur ki yârin kıyâmet günü enbiyânın cümlesi nefsi nefsi dise¹⁰³³ gerek fahr-i ‘âlem ümmetî ümmetî dise gerek ana iki cihân güneşi ve serveri dirler ve gayrıya dimezler bi-muktezâ kavle te‘alâ *vemâ erselnâke illâ rahmeten li’l-‘âlemîne*¹⁰³⁴ pes fahr-i ‘âlem ne zâhirde ve ne bâtında hakdan gayrı görmez ve bilmez idi ol sebebden iki ‘âleme rahmet için gönderildi ya‘ni dünyâda rahmet ve ‘ahiretde şefâ‘at için gönderildi anınçün server-i sultândır iki ‘âleme rahmet için gönderildiğindendir ki kıyâmet günü ümmetî ümmetî diyecektir imdi ‘azîz-i men cehd eyle ki hakdan gayrı olmadığını bile ve göresin zîrâ müşrik olursın bu takdîrce sen bir âhir nesne tefekkür iderken kendinden gâfil olursın ve kendini tefekkür iderken âhir nesneden gâfilolursın zîrâ ol nesneyi kendinden hâric¹⁰³⁵ görürsün ol nesneden hâric görürsün ve hakkı birlemeyüb ikilikde kalmışsın

62A

ve eger sen dahi hakdan gayrı görmeyüb ve bilmeyüb ve kendi vücûdını âhirin vücûdından ayrı ve âhirin vücûdını kendi vücûdından ayrı görmeyüb ve başkalık ya‘ni ikilikden ve tahsîs-i mahsûsdan¹⁰³⁶ kurtuldunsa ve birden gayrı bilmedin ve görmedinse ve bir sevdiğin ve bir semediğın ve bir döstün ve bir düşmânın olmayub cümleyi bir oğurdan bir gördin ve bir bildinse ol vakt gerek kendini fikr eyleyerek¹⁰³⁷ ve gerek âhiri fikr eyle ol ‘aşk-ı ilâhîyi derûnından tut gerek âhire sarf¹⁰³⁸ eyle ma‘ârif-i müsellemsin zîrâ hakdan gayrı görmeyüb ve bilmeyince hakka mahabbet ve hakka sarf ve hakkı tefekkür ve tezekkür itmiş olursın fâ fehm rivâyet olunur ki bir vaktde iki tâlib kimseler¹⁰³⁹ nizâ‘e düşüb ve üç nesne müşkil idünüb ya‘ni üç menzil sâhiblerinin nizâsına¹⁰⁴⁰ düşüb bunların kangısı efzaldır deyü biri bu ki makâm-ı mu‘ayyende medfûndır ve anı ziyâret iderler ve anı şeffi‘ idinürler¹⁰⁴¹ bâri te‘alâdan¹⁰⁴² hâcet dilerler ve biri de bu ki bir kitâb te’lîf ider¹⁰⁴³ ve içinde tesbîh, kur’ân ve ahâdîs ve ta‘rîf-i insân

¹⁰³³ K: diseler gerek

¹⁰³⁴ Enbiyâ, 107.

¹⁰³⁵ K: ve kendini ol nesneden hâric görürsün

¹⁰³⁶ M: tahsîsden ve hamsûsdan

¹⁰³⁷ M: fikr eyle ve

¹⁰³⁸ K: serhe

¹⁰³⁹ M: kimesne

¹⁰⁴⁰ M: nizâ‘ına

¹⁰⁴¹ M; K: idinüb bâri

¹⁰⁴² M; K: te‘alâ hazretlerinden

¹⁰⁴³ M; K: iderler

ve sübhan ve tavsîf-i hak ve temyiz-i bâtil ve ifâde-i hakîkat ider¹⁰⁴⁴ ve biri de¹⁰⁴⁵ bu ki dâr-ı fenâda¹⁰⁴⁶ nâm ve nişân

62B

ardında değil bî-nâm ve nişân olub ve¹⁰⁴⁷ dâr-ı bekâya rihlet itdikden sonra dahi adı söylenmez ve mevzi'-i mahsûsda olmaz ki anı kimse belî deyü bu müşkil¹⁰⁴⁸ ile bir mürşid-i kâmile varub su'âl idüb i'lâm-ı hâl eylediler ol mürşid hakîki dahi¹⁰⁴⁹ cevâb virüb aytdı anlar ki mevzi'-i mahsûsda ve menzil-i mu'ayyendedirler¹⁰⁵⁰ halk-ı 'âlem ziyâretlerini iderler pes anlar nâm ve nişân kaydında olduklarından ötürü değil velikin anlar bu dünyâda iken nazarları ve nasîbleri şefkate ve merhamete düşmüş idi ol mazhariyet ve ol tecellîdir ki 'âlem-i bekâya vardıkların mevzi'-i mu'ayyende olurlar ve hâceti olan varır ziyâret ider bâri te'alâ hazretleri dahi anın yüzi suyına hâcetlerini kabûl ider ve muradına ve merâmına nâ'il eyler ve anlar ki kitâb te'lîf ider ve ol kitâbda kur'ânın ve sübhânın ve âdemin ve 'âlemin hakîkatini beyân eyler¹⁰⁵¹ ve hakkı bâtıldan ayırır ve anı mütâla'a itmekle nice nice âdemler müstefid¹⁰⁵² olub fâ'idelenür¹⁰⁵³ ve kendini ve hakkı bilmeye vesîle olur ve sebep olur anlar andan ötürüdür ki el-veledü sırr-ı ebihi olduğunu bilüb ol sebebden

63A

bir evlâd-ı ma'nevîmiz olsun deyü kitâb te'lîf ider zîrâ asıl evlâd fenâ bulur ve evlâd-ı ma'nevi fenâ bulmaz ve kıyâmete dek hayâtda olmağı¹⁰⁵⁴ ihtimâli vardır ile öyle olsa evlâd babanın sırrı olduğu gibi ol kitâb dahi mü'ellif sırrı olmuş olur mü'ellif baba ve kitâb oğul olmuş olur ve ol dünyâda durdıkca babasına rahmet okutdurur ve babasının sırrını beyân ve izhâr¹⁰⁵⁵ ider ve nice âdemler fâ'idelenür ve hem şecerden murâd miyvedir deyü anınçün bezl-i himmet ider bir kitâb te'lîf ider ki yemişinden yiyenler hayât bulur müstefid olalar¹⁰⁵⁶ zîrâ bunlar dünyâda iken halkın müşkillerin hal iderlerdi

¹⁰⁴⁴ M: iderler

¹⁰⁴⁵ K: kun sebekat rahmeti 'alâ gazabi bu

¹⁰⁴⁶ M: dâr-ı dünyâda

¹⁰⁴⁷ K: bu dâr-ı

¹⁰⁴⁸ M: müşkiller

¹⁰⁴⁹ K: mürşid hakîki cevâb

¹⁰⁵⁰ M: menzil-i mahsûsda ve makâm-ı mu'ayyendedirler

¹⁰⁵¹ K: beyân ider

¹⁰⁵² K: müstekar olub

¹⁰⁵³ K: fâ'idelenür ve

¹⁰⁵⁴ M: olmağla

¹⁰⁵⁵ M: izhâr ve beyân

¹⁰⁵⁶ M; müstefid ola; K: müstekar olurlar

ve vârtâ-i helâkdan kurtarırlardı pes ‘âlem-i bekâyâ vardıklarında dahi ol te’lîfî bırakır ki gene halk andan müşkillerin hal ide ve hayât bula ve kendinin ve kendinin hakîkatini anlayub hakkı bilmiş ola yoksa bunlarda nâm nişân ardında olduklarından değildir ve anlar ki bî-nâm ve bî-nişândırlar ve andan ötüdidir ki anlar dünyâda iken ferâgat ve âzâdlığa düşüb kullu şey’in hâlikun

63B

illâ vechehu âyetini hakikatiyle okumış ve bilmişdiler ve lâ mevcûde illallâh ve leyse gayrullâh şey’en ebedâ ve kul huvallâhu ehad ve lâ ilahe illâllâh dimişler ve bilmişler idi ve mazhariyetleri sebebinden ferâgate varub tesbîhden ve seccadeden ve rızadan ve ‘asâdan ve da’vetden ve irşâddan geçüb ferâgat ve âzâdlığa varub ve yine halk ile hulk-i Muhammedî üzre mu‘âmele idüb yemede ve içmede ve giyinüb kuşanmada halkdan farkı olmayub ve kimesne anları bilmeye kâdir olmayub meger lütfundan ve kereminden ve ‘inâyetinden anlar sana kendilerini bildüre zîrâ hadîs-i kudsîde fahr-i ‘âlem hazretlerine bâri te‘alâ hazretleri bıyurır *evliyâi tahte kîbâbî lâ ya‘rifuhum gayri*¹⁰⁵⁷ deyü bıyurır ya‘ni benim gök kubbemin altında kullarım vardır ki anları benden gayrı kimse bilmez ve hazret-i muhyi’d-dîn kuddise sırrıhu gavsîyesinde bıyurır ki bâri te‘alâ bana aytdı yâ gavs-ı a‘zam benim evliyâ ve mürselînden gayrı makbûl kullarım vardır ehl-i dünyâ ve ehl-i âhiret olanlar anları bilmez ve ehl-i cennet ve ehl-i cehennem ve rıdvân ve melek ve ol kullarıma mutî¹⁰⁵⁸ değildir ve ben anları ne cennet ve ne cehennem ve ne sevâb ve ne

64A

ve ne ‘akâb ve ne hûri ve ne gilmân için halk eyledim devlet şol kimsenin başına ki ol kullarıma îmân idüb i‘tirâf eyleye anları bilmek lâzım değil îmân eylemesi lâzımdır zîrâ anlar kendini¹⁰⁵⁹ sana bildirmeyince anları bilmezsin fâ fehm işte bunlar dünyâda bî-nâm ve bî-nişân ve kimesne bilmediği gibi ‘âlem-i bekâyâ ve dahi vardıklarında nâm ve nişânları belürsüz olur zîrâ bunlar *elif-lâm-mîm zâlike’l-kitâbu lâ raybe fîhi*¹⁰⁶⁰ ile geldiler ve dahi innâ lillâh ve innâ ileyhi ra‘ciûn ile gitdiler ammâ bunların birbirinden zât ve sıfât cihetiyle farkı yoktur velakin menzil ve merâtib cihetiyle fark vardır fâ fehm ‘azîz-i men şöyle ma‘lûm ola ki ehlullâh ve ‘ârif-i billâh ve muvahhid ve müntehî ve

¹⁰⁵⁷ Velilerim benim örtüm altındadır, onları benden başka kimse bilemez: Davud el-Kayserî, *Şerh-u Fususu’l-Hikem*, s. 1075.

¹⁰⁵⁸ M: matla‘; K: mutî‘ değildir

¹⁰⁵⁹ M; K: kendilerini sana

¹⁰⁶⁰ Bakara, 1-2.

kâmil ve mükemmel hakkına bu kadar fazîlet ve şân ‘unvân ve medh ki¹⁰⁶¹ zikr oldı¹⁰⁶² kesb ve terakkîleri ve ma‘ârif oldukları esrâr-ı ilâhî için olsa gerek ve hilkatleri ve mazhariyetleri ve nasîbleri ve tecellileri sebebi içündür ammâ bu nasîb ve tecellî ve mazhariyet ve hilkat bu kesb-i kemâl ve terakkî bir ve iki bu kadar olsa dahi ve anı dahi kesb idüb intihâsına yetişeler bi’l-âhire zikr olunan on iki imâm ve cehârdeh-i ma‘sum pâk

64B

hazretlerinin zerre kadar menzil ve merâtiblerine yetişüb beraber olmaları kâbil değildir zîrâ bunlar vücûd-ı şerîfleri ‘ayn-ı hidâyet¹⁰⁶³ ve ‘ayn-ı inâyet ve ‘ayn-ı kemâl ve ‘ayn-ı ‘irfân ve ‘ayn-ı maksûddırlar nitekim fahr-i ‘âlem ve mefhar-ı mevcudat¹⁰⁶⁴ hazretlerine bâri te‘alâ hazretleri mi‘râc gicesi tâc-ı hülle giydirüb ba‘dehu bir gün ol hülleyi fahr-i ‘âlem eynine alub ba‘de bir yanına imâm hasan ve bir yanına imâm huseyn hazretlerini oturdub ve hazret-i fâtımatü’z-zehrâ ve hazret-i ‘alîyi dahi birer yanına alub aytdı *hazâ ehl-i beytî* ve âl-i ‘abâ didiler derhâl taraf-ı hakdan cebrâ’îl hazretleri emîn nâzil olub bu âyeti getürdi *innemâ yurîdullâhu liyuzhibe ‘ankumu’r-ricse ehle’l-beyti ve yutahhirakum tathîrân*¹⁰⁶⁵ ve bir rivâyetde yemen pâdişâhının hazînesinden ata ve dededen gelme¹⁰⁶⁶ bir hırka var idi ve ol hırkaya mirat dirler idi fahr-i ‘âlem dünyâya gelüb ve da‘vete me’mûr oldıkda yemen pâdişâhı îmâna gelüb ba‘dehu bu hırkayı fahr-i ‘âlem efendimize gönderüb fahr-i ‘âlem dahi eynine alub hırkanın ismine mirat-ı murhal-i yemânî¹⁰⁶⁷ dirler deyü bıyırırđı ya‘ni fırkâ-i yemânî ve ismi mertdir bu hırkanın bizden gayrı recûli yok dimekdir ba‘dehu zikr olunan gibi imâm hasan ve imâm huseyn ve hazret-i ‘alî ve hazreti fâtımatü’z-zehrâyı dahi ol hırkanın içüne alub aytdı *hazâ ehl-i beytî* penc-i ‘abâ didiler ol vakt cibrîl-i emîn

65A

nâzil olub bu âyeti getürdi *innemâ yurîdullâhu liyuzhibe ‘ankumu’r-ricse ehle’l-beyti ve yutahhirakum tathîrân* ve kâle resûlillâh sallallâhu te‘alâ ‘aleyhi ve sellem *el-eimmeti*

¹⁰⁶¹ K: medhine zikr

¹⁰⁶² M; K: zikr olındı

¹⁰⁶³ M; K: ‘ayn-ı hidâyetdir ve kesb-i kemâle ve terakkiye ve menzile ve merâtibeye muhtâc değildir ve bunlar ‘ayn-ı hidâyet

¹⁰⁶⁴ K: nitekim fahr-i kâ’inât ve mefhar-ı mevcûdât hazretlerine

¹⁰⁶⁵ Ahzâb, 33.

¹⁰⁶⁶ K: kalma bir

¹⁰⁶⁷ M; K: mirat-ı mürcel-i yemânî

min ba'di isnâ 'aşer min kûreyş evvelehum 'alî âhirihi mehdî deyü bıyırır ve ¹⁰⁶⁸fahr-i 'âlem hazretleri hakkına bıyırır ve *mâ ersalneke illâ rahmete li'l-'âlemîn*¹⁰⁶⁹ ve dahi *levlâke levlâk lemâ halaktu'l-eflâk* ve hazret-i 'alî hakkında *innemâ veliyyukumullâhu*¹⁰⁷⁰ âyeti ve hel etâ sûresini gönderdi ve dahi sâ'ir nâsdan 'indallâh kurbiyyetleri ve mekâderleri ve menzil¹⁰⁷¹ ve merâtibleri ne vechle oldığı ve nice olduğu cümlesi ma'lûm iken ve zâhir ve rûşen iken yine ümmet-i muhammedden ve sünnet-i cemâ'atden yezîd ibn-i mel'ûn idiler¹⁰⁷² şehîd idüb yine müselmânız dirlerdi ve allâhdan korkmayub ve edeb hayâ itmeyüb ve muhammed 'alî fâtıma¹⁰⁷³ hazretlerinin yüzi suyn yire döküb bî-günâh bu on iki imâm ve cehârdeh-i ma'sûm pâkları şehîd idüb ehl-i beyte dahi dürlü dürlü cevır u cefâlar eylediler pes lâzım olan budır ki bir âdem müselmânım ve ümmet-i muhammedden ve sünnet-i cemâ'atdanım didiği hâlde mâdâm ki bir âdem seyyid sâdâtdan olduğunu bilse veyahut 'alâmeti başında olub görse ol vücûd dahi bu on iki imâmın ve cehârdeh ma'sûm pakın vücûd-ı şerifinden

65B

ayrı görmeyub anlara olan hüsn-i zannın gibi bunlara dahi ol gene hüsn-i zan ve ta'zîm ve tekrîm itmek gerekdir ki anları görmüş gibi ve hâzır bilmiş gibi ta'biyet itmiş gibi olub ol vakt selmân ve kanber mesâbesinde olmuş olunur ki bu guna olan ümmet-i muhammede muhibb-i hânedân dirler pes muhibb-i hânedân olanın îmân-ı i'tikâdında ve mahabbetinde cümlesi dâhil gerekdir der beyân-ı ehl-i beytü'n-nebi âlâ bathi ve e'immete isnâ 'aşer ve cehârdeh-i ma'sûm (pâk)¹⁰⁷⁴ salavâtullâhi 'aleyhim ecma'în ve 'alâ âlihi ve evlâdü't-tayyibîn¹⁰⁷⁵ şöyle ma'lûm ola ki hazret-i fahr-i kâinât mefhar-ı mevcûdât efzale's-salavât ve ekmelü't-tahiyyat efendimiz hazretleri kamer devrinin üçüncü senesinde dünyâya teşrîf idüb ve yetmiş üçüncü senesinde dâr-ı fenâdan dâr-ı bekâyâ rihlet eyledi müdde-i 'ömr-i şerîfleri altmış üç sene olub mesmu'en şehîddir ve medfîne-i münevverede medfûndır ve evlâd-ı ercümendi yedi nefer olub üç zekûr dördü inâsdır ve esmâları bunlardır 'abdullâh¹⁰⁷⁶ ve kâsım ve ibrahîmdir ve allâh-ı 'âlem ve imâm 'alî keremallâhu veche hazretlerinin otuz altı evlâdı vücûda gelüb on sekizi peser

¹⁰⁶⁸ M; K: bâri te'alâ hazretleri fahr-i

¹⁰⁶⁹ Enbiyâ, 107.

¹⁰⁷⁰ Maide, 55.

¹⁰⁷¹ K: menzilleri ve

¹⁰⁷² K: sünnet-i cemâ'atden mel'ûn yezîd ibn mel'ûn idiler şehîd

¹⁰⁷³ K: fâtımatü'z-zehrâ

¹⁰⁷⁴ M; K: pâk

¹⁰⁷⁵ M: et-tâhirîn (71B); K: et-tayyibîn ve't-tâhirîn

¹⁰⁷⁶ K: 'abdurrahman ve

ve on sekizi dohter vâkı‘ olub şeyh şerefü’ d-dîn ‘abde’ n-nesâyesinde¹⁰⁷⁷ erkek on dokuz mâ‘dâsı dohter idi deyü tahkîk itmişlerdir ve imâm ‘alî hazretlerinden sonra imâm hasan ve imâm huseyn ve muhammed hanefî ve ebu bekr ve ‘ömer ve ‘osmân ve ‘avn¹⁰⁷⁸ ve ca‘fer

66A

ve ‘abdullâh ve ‘abbâs bakî kalub imâm huseyn hazretleriyle kerbelâ vak‘asında bile bulunub fâ‘iz-i şerefü’ş-şehâde oldılar imâm ‘alî keremallâhu veche devr-i kamerin kırkıncı senesinde dünyâya gelüb yüz üç senesinde dâr-ı fenâdan dâr-ı bekâyâ rihlet itmiştir müddet-i ‘ömr-i şerîfleri altmış üç sene olub hilâfeti beş senedir ba‘dehu küfede mescidde namâz kılurken ‘abdu’r-rahmân ibn-i mülcem tığ ile şehîd idüb deryâ-i necefde medfündür ve cehârdeh-i ma‘sum pâk dinilenlerin biri muhammedü’l-ekber ibn-i imâm ‘alîdir kırk günlük iken hazret-i fâtimatü’z-zehrânın kucağında idi bir kimse kapuyı darb ile itti virub¹⁰⁷⁹ ve kapu devrilüb¹⁰⁸⁰ hazret-i fâtıma ile muhammedü’l-ekberin üzerine düşüb ol ma‘sum hemân dâr-ı fenâdan dâr-ı bekâyâ şehâdetle gitdi baki‘de defn itdiler ve ebu muhammed imâm hasan bin ‘alî radiallâhu ‘anh ikinci imâmdır lakab-ı şerîfleri müctebâdır vilâdet-i şerîfleri hicret-i nebeviyyenin üçüncü senesinde vâkı‘ olub şeref-i şehâdetleri hicretin ellinci senesinde sefer¹⁰⁸¹ ayının yigirmi dokuzuncı yevmi’s-sebtin gicesinde ‘avreti meşvertiyle mesmu’en (şehîd)¹⁰⁸² olub medînede medfündür ve müddet-i ‘ömr-i şerîfleri kırk altı sene beş ay on beş gün olub ve imâmeti beş ay on beş gün olub ve ferzend-i ercümendi zeyd ve hasan ve müsennâ ve Talha ismâ‘il ve ‘abdullâh ve hamza ve ya‘kûb

66B

ve ‘abdu’r-rahman ve ‘amr ve kâsımdır ve cehârdeh-i ma‘sum pâkların ikincisi ‘abdullâh ibn-i imâm hasandır yedi yaşında iken Talha bin ‘âmr şehîd idüb bakî‘de medfündür ve imâm huseyn bin ‘alî radiallâhu ‘anh üçüncü imâmdır künyeleri ebu’l-hasan ve lakabları şehîd ve seyyîddir ve ebu’l-eimmedir vilâdet-i şerîfleri hicretin dördüncü senesinde vâkı‘olub ve şeref-i şehâdetleri hicretin altmış birinci senesinde

¹⁰⁷⁷ M: ‘abîdü’n-neseb risâlesinde

¹⁰⁷⁸ K: ‘afun

¹⁰⁷⁹ K: vırdı

¹⁰⁸⁰ K: örtülüb

¹⁰⁸¹ M: seferin

¹⁰⁸² M; K: şehîd

muharrem ayının onuncu cum'a günü hatîb hitaba iken¹⁰⁸³ vâkı' olub müddet-i 'ömr-i şerîfleri kırk altı sene olub¹⁰⁸⁴ ve imâmeti üç aydır ve evlâd-ı ercümendi altı nefer olub dördü zekûr ve ikisi duhter idi ve evlâd-ı zekûri 'alî ekber 'alî evsat ki zeyne'l-'âbidîndir ve biri 'alî asgardır ve birisi 'abdullâhdır ve bir rivâyetde altı oğlu oldu dirler birine muhammed ve birine ca'fer dirler ve ba'zısı muhammed ve yirine 'ömer nisbet¹⁰⁸⁵ itmişlerdir ve imâm huseyn hazretlerinden sonra zeyne'l-'âbidîn kalmışdır ve imâm huseyn hazretlerini şimir-i mel'ûn şehîd eyledi kerbelâda medfûndır ve cehâdeh-i ma'sûm pâkların üçüncüsü ve dördüncüsü imâm huseyn evlâdlarından olub üçüncüsü 'abdullâh dördüncüsü kâsımdır 'abdullâhı 'abîd ibn-i azrak¹⁰⁸⁶ şehîd eyledi ve kâsımı nâfe-i mel'ûn şehîd eyledi ikisinin de kabri¹⁰⁸⁷ kerbelâdadır ve imâm zeyne'l-'âbidîn dördüncü imâmdır künyeleri (ebu)¹⁰⁸⁸ muhammed ve lakabları zeyne'l-'âbidîndir vilâdet-i şerîfleri hicretin otuz altıncı senesinde vâkı'

67A

olub vefâtları hicretin yetmiş beş târihinde vâkı' oldu müddet-i 'ömr-i şerîfleri otuz dokuz sene olub imâmeti yigirmi iki sene olub ba'dehu mervân oğlu 'abdü'l-melik oğlu velîd-i mel'ûn¹⁰⁸⁹ şehîd eyledi medîne-i münevverede medfûndır ve evlâd-ı ercümendi on sekiz olub¹⁰⁹⁰ dokuzı zekûr ve dokuzı duhter¹⁰⁹¹ ve kendinden sonra altı nefer evlâdı bâkî kalub biri muhammed bâkır ve 'abdullâh ve zeyd-i şehîd ve 'amr-i eşref ve huseyn asgar ve 'alî asgardır ve ma'sûm pâkların beşüncüsü ve altıncısı imâm zeyne'l-'âbidîn evlâdlarından olub beşüncüsünün ismi huseyindir altı yaşında iken mansûr bin ahmed bin nûfel bin mu'âviye¹⁰⁹² şehîd eyledi kabri riddededir ve altıncısının ismi kâsımdır anı dahi üç yaşında iken bekr ibn-i 'add ibn-i mu'âviye¹⁰⁹³ şehîd eyledi kabri basradadır ve imâm muhammed bâkır beşüncü imâmdır künyeleri ebu ca'fer ve lakabları bâkırdir vilâdetleri medîne-i münevverede hicretin elli yedinci târihinde mâh-ı seferin üçüncü günü yevm-i cum'ada vâkı' olub vefâtları dahi hicretin yüz on dört senesinde vâkı' oldu

¹⁰⁸³ M; K: hatibde iken

¹⁰⁸⁴ M: elli yedi

¹⁰⁸⁵ K: birine 'ömer nisbet

¹⁰⁸⁶ K: azrak la'netullâh şehîd

¹⁰⁸⁷ M: kabirleri kerbelâ'dadır

¹⁰⁸⁸ M: ebu

¹⁰⁸⁹ K: mel'ûn velîd ve 'abdü'l-melik ve oğlu mervân la'netullâh sad hezârân sad hezâr

¹⁰⁹⁰ M: dokuzı zekûr olub

¹⁰⁹¹ K: inâs

¹⁰⁹² K: la'netullâh mel'ûnlar şehîd

¹⁰⁹³ M: bekr bin 'addevet bin yezîd bin mu'âviye; K: mel'ûn mu'âviye ibn 'add ibn bekr la'netullâh

kabr-i münevvereleri medîne-i münevverede meşhede karîb bakî‘dedir müddet-i ‘ömr-i şerîfleri kırk dokuz yaşında olub ve imâmeti on sekiz sene¹⁰⁹⁴ olub ‘abdü’l-melik oğlu hişâm-ı la‘în¹⁰⁹⁵ şehîd eyledi ferzend-i ercümendi dört nefer olub ism-i

67B

şerîfleri bunlardır ca‘fer ve ‘abdullâh ve ibrahîmdir ve ‘alîdir ma‘sûm pâkların yedinci ‘alfyü’l-efardır dört yaşında iken ahmed bin mansûr dımışkî şehîd idüb¹⁰⁹⁶ kabri sefadadır¹⁰⁹⁷ imâm ca‘fer sâdik altıncı imâmdır hazret ‘ulûm-i irşâdde kâmil ve mükemmel olub meşâyih-i ‘azâmın pîri ve erbâb-ı zevk-i ashâbın pişveri ve ‘uşşâkın pişuvâsı ve ‘abbâ(dın)¹⁰⁹⁸ ve zühhâdın muktedâsı olmışdır¹⁰⁹⁹ künyeleri ebu ‘abdullâh ve ebu muhammeddir ve eşher lakabı sâdıkdır ve vilâdetleri medîne-i münevverede hicretin sekseninci senesinde rebî‘ü’l-evvelin on yedinci gününde yevmü’l-isneynde vâkı‘ olmışdır vefâtları dahi medîne-i münevverede hicretin yüz kırk sekizinci târihinde recebü’l-ferdin on beşinci günü pazar irtesi günü vâkı‘ oldu müddet-i ‘ömr-i şerîfleri altmış sekiz sene olub imâmeti ve dahi otuz dört sene olub mansûr-ı kûfi¹¹⁰⁰ şehîd idüb medîne medfûndır ve yedi nefer ferzend sa‘âdet-mend vücûda gelüb ism-i şerîfleri bunlardır kâzım ve ismâ‘îl ve ‘abdullâh ve ishâk mu’temen ve muhammed me’mûn ve ‘abbâs ve ‘alîdir ve bu ma‘sûm pâkların sâmini tâsi‘i imâm ca‘fer sâdik evlâdlarından olub sekizinci ‘abdullâhdır üç yaşında¹¹⁰¹ bistamla ve mesthâm¹¹⁰² arasında bâyezîd yanında iken mercâh sebebiyle ‘urbân

68A

elinde şehîd oldu kabr-i şerîfleri andadır ve dokuzuncısı yahyâu’l-hâdîdir on yaşında iken halîfe katında ‘abdullâh bin mahmûd kûfi¹¹⁰³ şehîd eyledi kabr bağdaddadır imâm mûsâ kâzım yedinci imâmdır künyeleri ebu ibrahîm ve lakabları kâzımdır kâzımü’l-gayz ve halîmü’n-nefs olmağla kâzım deyü mülakkab olmuşlardır vilâdetleri beyne’l-mekke ve’l-medîne ebu nâm menzilde¹¹⁰⁴ hicretin yüz yigirmi sekiz senesinde seferin yedinci

¹⁰⁹⁴ M: sekiz yıl olub

¹⁰⁹⁵ K: la‘în hişâm oğlu ‘abdü’l-melik la‘netullâh

¹⁰⁹⁶ M: eyledi

¹⁰⁹⁷ M: sürre men râydadır

¹⁰⁹⁸ M; K: ‘abbâdın

¹⁰⁹⁹ M: olmuşlardır

¹¹⁰⁰ K: kûfi mel‘ûn şehîd

¹¹⁰¹ M: yaşında iken

¹¹⁰² M: demgân

¹¹⁰³ K: kûfi la‘în şehîd

¹¹⁰⁴ K: Mekke ile medîne beyninde ebu enâm menziline

yevmu'l-ehadda vâkı' olub hicretin yüz seksen altı recebin beşinci günü yevmu'l-cum'ada hârûn er-reşîd¹¹⁰⁵ hapsinde iken mesmû'en nâ'il-i şerefü'ş-şehadet olmuştur kabri menzilleri bağdâddadır ve müddet-i 'ömr-i şerîfleri elli sekiz sene olub imâmeti beş senedir evlâd-ı ercümendi altmış nefer olub otuz altı duhter vücûda gelüb yigirmi üç zekûr idi¹¹⁰⁶ onuncı ve on birinci ma'sûm musa-i kâzım evlâdlarından olub onuncısı sâlih ibn-i mûsâ-i kâzım üç yaşında 'osmân¹¹⁰⁷ şehîd eyledi kabri şerîfleri şîrâzdadır ve on birinci tayyîb ibn-i mûsâ-i kâzımdır yedi yaşında yûsuf ibn-i ibrâhim ibn-i ahmed dımışkî şehîd eyledi kabri riddededir 'alî musâ er-rızâ sekizinci imâmdır künyeleri ebu'l-hasandır vilâdet-i şerîfleri medîne-i münevverede hicretin

68B

yüz elli üç târihinde rebü'l-evvelin on birinci günü yevmü'l-hamîsde vâkı' olub ve şeref-i şehâdetleri belde-i tûsda iki yüz on sekiz ramazânın¹¹⁰⁸ evvelki günü yevmu'l-cum'ada vâkı' olmuştur müddet-i 'ömr-i şerîfleri altmış beş sene olub ve imâmeti yigirmi senedir me'mûn er-reşîd şehîd eyledi horâsânda medfûndır evlâd-ı ercümendi beş nefer muhammed ve hasan ve ca'fer ve ibrâhim ve huseyindir ve 'alî musa er-rızânın şehîd olmuş ma'sûmı yoktur ve imâm muhammed takî dokuzuncı imâmdır künyeleri ebu'l-ca'fer ve lakabları takî ve cevâddır vilâdet-i şerîfleri hicretin yüz doksan beş senesinde vâkı' olub vefâtları iki yüz yigirmi zi'l-hiccenin altıncı yevmü's-selâsede mu'tasım billâh 'ahd hilâfetinde mesmû'en şehîd olub kabri şerîfleri bağdâddadır müddet-i 'ömr-i şerîfleri yigirmi beş sene olub ve imâmeti on yedi senedir üç nefer evlâdı olub¹¹⁰⁹ biri 'alî hâdî ve biri mûsâ ve biri ca'ferdir on ikinci ma'sûm ca'fer ibn-i imâm muhammed takîdir dört yaşında iken yûsuf ibn-i ibrâhim ibn-i ahmed dımışkî şehîd eyledi kabri şerîfi¹¹¹⁰ kumdadır ve imâm 'alî en-nâkî onuncı imâmdır künyeleri ebu'l-hasan ve âlî hâdî hazretlerine ebu'l-hasan rabi' dirler zîrâ ebu'l-hasan evvel âlî el-murtazâdır

69A

ve ikinci 'âlî bin huseyindir ve üçüncü 'alî bin mûsâ er-rızâdır dördüncü 'alî el-hâdîdir ve lakabları nakî ve 'askerî dahi dirler vilâdet-i şerîfleri medîne-i münevverede hicretin iki

¹¹⁰⁵ K: reşîd la'netullâh

¹¹⁰⁶ M: meşhûr olanlar bunlardır 'abbâs ve hârûn ve ishâk ve ismâ'il ve hasan ve rızâ ve murtazâ ve ibrâhîm ve muhammed ve ca'ferdir

¹¹⁰⁷ M: 'osmân bin 'abdullâh

¹¹⁰⁸ K: sekiz senesinin ramazân-ı şerîfin evvelki

¹¹⁰⁹ K: evlâd-ı ercümendi 'alî

¹¹¹⁰ M: kabri şerîfleri

yüz on târihinde mâh-ı recebin on üçüncü gününde vâkı‘ olub vefâtları muntasır¹¹¹¹ halîfe zamanında sürremenray nâm şehrinde hicretin iki yüz elli üç târihi cemâziye’l-âhirin âhirinde yevmü’l-isneynde¹¹¹² vâkı‘olub mütevekkil-i la‘în şehîd eyledi kabr-i şerîfleri sürreraydadır¹¹¹³ ve müddet-i ‘ömr-i şerîfleri kırk üç sene olub ve imâmeti otuz senedir ve evlâd-ı ercümendi dört nefer olub ism-i şerîfleri bunlardır hasan ve huseyn ve ca‘ferdir ve kâsımdır on üçüncü ma‘sûm¹¹¹⁴ ca‘fer ibn-i ‘alî hâdîdir bir yaşında iken mahmûd ibn-i ibrâhîm dımişkî şehîd eyledi kabr-i şerîfleri riddededir ve on dördüncü ma‘sûm kâsım bin ‘alî hâdîdir bunu dahi üç yaşında iken mansûr ibn-i ibrâhîm dımişkî¹¹¹⁵ şehîd eyledi kabr-i şerîfi cezâyirde ve imâm hasan ez-zekî on birinci imâmdır künyeleri ebu muhammed ve lakabları zekî ve ‘askerî dahi dirler vilâdet-i şerîfleri medîne-i münevverede hicretin iki yüz elli¹¹¹⁶ târihinde vâkı‘

69B

olub vefâtları hicretin iki yüz yetmişinde¹¹¹⁷ vâkı‘ oldu müddet-i ‘ömr-i şerîfleri yigirmi sene olub ve imâmeti altı senedir mu‘temed¹¹¹⁸ şehîd eyledi ol dahi sürremenrayda pederlerinin cânibinde yatar ve imâm hasan el-‘âskerî hazretlerinin muhammed mehdîden gayrı evlâdı olmayub hemân muhammed mehdî gelmiştir on ikinci imâmdır ve künyeleri ebu’l-kâsım ve lakabları imâmiyye kavlince hüccet ve kâ’im ve mehdî ve muntazır ve sâhibe’z-zamândır ve hâtıme-i eimmete isnâ ‘aşerdir vilâdet-i şerîfleri sürremenrayda hicretin ikiyüz elli sekizinci ramazânın yigirmi üçüncü gününde vâkı‘ olub iki yüz yetmiş bir¹¹¹⁹ târihinde aktâb-ı tal‘atları sehâb-ı ‘inâyet-i râbbânî tîr-i dilâtdan¹¹²⁰ muhtefî olub ne burcda gurûb itdüğünden kimesne haberdâr olmadı pes bu on iki imâmın her biri rûşen-i çerâğ dîn-i mübîndir ve envâr-ı ‘uyûn-ı mü’minîn olub kerâmet-i ‘aliyyelerine hadd u gâye yokdur eger her birinin menâkıb-ı seniyyesi tahrîre ve kuşide kılınsa nice nice mücellid kitâb olub binde biri beyân olunmaya hemân cümlesi¹¹²¹ bir

¹¹¹¹ M: muntasır billâh zamânda

¹¹¹² K: yemü’s-sâneynde

¹¹¹³ M; K: sürremenraydadır

¹¹¹⁴ M: on üçüncü ve on dördüncü ma‘sûm paklar imâm ‘aliyü’n-nâki evlâdlarından olub

¹¹¹⁵ K: mel‘ûn şehîd

¹¹¹⁶ M: iki yüz otuz ikinci târihinde

¹¹¹⁷ M: iki yüz altmış târihinde ; K: iki yüz yetmiş senesinde

¹¹¹⁸ M; K: mu‘temed-i la‘în şehîd

¹¹¹⁹ M: iki yüz yetmiş altı

¹¹²⁰ K: tîr-i vülâtdan muhtefî

¹¹²¹ M: bir nûr-i ekrem ve bir sırr-ı mu‘azzama ve bir sırr-ı ekberdir ki

hâl ¹¹²²kadem üzre olub anları dünyevî ve uhrevî murâdı için şeffî‘ getüren kimesne mahrûm kalmaz bir murâd olur bilâ şek

70A

ve lâ şühbe (murâdı hâsıl olur)¹¹²³ umûr-ı husus-ı dünyâ için cum‘a irtesi gicesi nısf-ı leyliden¹¹²⁴ sonra kırâ‘et oluna üç ‘aded ‘umûru husûsu ‘ukbâ için cum‘a gicesi nısf-ı leyliden¹¹²⁵ sonra kırâ‘et oluna üç ‘aded ve insâniyet menziline vâsıl olmak için salı gicesi nısf-ı leyliden sonra kırâ‘et oluna üç ‘aded^{1126 1127}allâhumme innî es‘eluke ve teveccehu ileyke bi-nebiyyike bi-nebiyyi‘r-rahmeti muhammed ve ‘âlihi ‘aleyhime’s-salavatu ve’s-selâm yâ ebe‘l-kâsım yâ resûlallâh yâ imâme‘r-rahmeti yâ seyyidenâ ve yâ mevlânâ innâ teveccehnâ vesteşfa‘nâ ve tevesselnâ bike ilallâhi ve keddemnâke beyne yedey hâcâtinâ yâ vecihâ ‘indallâh işfa‘lenâ ‘indallâh yâ ebe‘l-Hasan yâ ‘alî bin ebu tâlib emîrû‘l-mü‘minîn yâ ahî er-resûl yâ zevc-i betûl yâ hüccetallâh ‘alâ halgihi yâ seyyidenâ ve mevlânâ innâ teveccehnâ vesteşfa‘nâ ve tevesselnâ bike ilellâhi ve keddemnâke beyne yedey hâcâtinâ yâ vecihâ ‘indallâh işfa‘lenâ ‘indallâh yâ fâtımetü‘z-zehrâ yâ binte resûlallâh iyyetuhâ el-betûl yâ kurrate ‘ayni‘r-resûl hüccetallâhi ‘alâ halgihi yâ seyyidenâ ve mevlâtenâ innâ teveccehnâ vesteşfa‘nâ ve tevesselnâ¹¹²⁸ biki ilellâh ve keddemnâki beyne yedey hâcâtinâ yâ veciheten¹¹²⁹ ‘indallâh işfa‘lenâ ‘indallâh yâ ebâ Muhammed Yâ Hasan bin ‘alî eyyuhe‘l-muctebâ yâ ibn-i resûllallâh yâ hüccetellâhi

70B

‘alâ halgihi yâ seyyidenâ ve mevlânâ¹¹³⁰ innâ teveccehnâ vesteşfa‘nâ ve tevesselnâ bike ilellâhi ve keddemnâke beyne yedey hâcâtinâ yâ vecihâ indellâh işfa‘lenâ ‘indallâh yâ ebâ ‘abdullâh yâ huseyn bin ‘alî eyyuhe‘ş-şehîd ya ibn-i resûlallâh yâ hüccetallahi ‘alâ halgihi yâ seyyidenâ ve mevlâna¹¹³¹ innâ teveccehnâ vesteşfa‘nâ ve tevesselnâ bike ilallâh ve kaddemnâke beyne yedey hâcâtinâ yâ vecihâ ‘indallâh işfe‘lenâ ‘indallâh yâ

¹¹²² K: ve kadem

¹¹²³ M: murâdı hâsıl olur

¹¹²⁴ K: nısf-ı leylide kırâ‘et oluna

¹¹²⁵ K: nısf-ı leylide kırâ‘et oluna

¹¹²⁶ M: üç ‘aded okunacak salavât nâme-i kebiredir allâhumme

¹¹²⁷ K: bismillâhi‘r-rahmâni‘r-rahîm allâhumme

¹¹²⁸ K: tevesselnâki

¹¹²⁹ M; K: vecihâ

¹¹³⁰ M: mevleynâ

¹¹³¹ M: mevleynâ

ebâ muhammed yâ ‘alî bin huseyn yâ zeyne’l-‘âbidîn eyyuhe’s-sâcid yâ bîn resûlullâh
yâ hüccetallâhu ‘alâ halgihi yâ seyyidenâ ve mevlâna¹¹³² innâ teveccehnâ vesteşfa‘nâ ve
tevesselnâ bike ilallâh ve kaddemnâke beyne yedey hâcatinâ yâ vecihâ ‘indallâh
işfe‘lenâ ‘indallâh yâ ebâ ca‘fer yâ muhammed bin ‘alî eyyuhe’l-bâkır yâ ibn-i
resûlallâh yâ hüccetallâhi ‘alâ halgihi yâ seyyidenâ ve yâ mevlâna¹¹³³ innâ teveccehnâ
ve vesteşfa‘nâ ve tevesselnâ bile ilallâh ve kaddemnâke beyne yedey hâcatinâ yâ vecihâ
‘indallâh işfe‘lenâ ‘indallâh yâ ebâ ‘abdullâh yâ ca‘fer bin muhammed eyyuhe’s-sâdik
yâ ibn-i resulullâh yâ hüccetallâhi ‘alâ halgihi yâ seyyidenâ ve mevlânâ¹¹³⁴ innâ
teveccehnâ vesteşfa‘nâ ve tevesselnâ bike ilallâh ve kaddemnâke beyne yedey hâcatinâ
yâ vecihâ ‘indallâh işfe‘lenâ ‘indallâh yâ ebâ ibrahîm

71A

yâ musa bin ca‘fer eyyuhe’l-kâzım¹¹³⁵ yâ ibn-i resûlullâh yâ hüccetallâhi ‘alâ halgihi yâ
seyyidenâ ve mevlânâ¹¹³⁶ innâ teveccehnâ (vesteşfa‘nâ ve tevesselnâ bike ilallâh ve
kaddemnâke beyne yedey hâcatinâ vecihâ)¹¹³⁷ ‘indallâh işfe‘lenâ ‘indallâh yâ ebe’l-
hasan yâ ‘alî ibn-i musâ er-rızâ yâ ibn-i resûlallâh yâ hüccetallâhi ‘alâ halgihi yâ
seyyidenâ ve mevlânâ¹¹³⁸ innâ teveccehnâ vesteşfa‘nâ ve tevesselnâ bike ila allâh ve
kaddemnâke beyne yedey hâcatinâ yâ vecihâ ‘indallâh işfe‘lenâ ‘indallâh yâ ebâ ca‘fer
yâ muhammed bin ‘alî¹¹³⁹ eyyuhe’t-takî el-cevâd yâ ibn-i resûlallâh yâ hüccetallâhi ‘alâ
halgihi yâ seyyidenâ ve mevlânâ

innâ teveccehnâ vesteşfa‘nâ ve tevesselnâ bike ilallâh ve kaddemnâke beyne yedey
hâcatinâ yâ vecihâ ‘indallâh işfe‘lenâ ‘indallâh yâ ebâ’l-hasan yâ ‘alî bin muhammed
eyyuhe’n-nakî el-bâd¹¹⁴⁰ yâ ibn-i resûlallâh yâ hüccetallâhi ‘alâ halgihi yâ seyyidenâ ve
mevlânâ¹¹⁴¹ innâ teveccehnâ vesteşfa‘nâ ve tevesselnâ bike ilallâh ve kaddemnâke
beyne yedey hâcatinâ yâ vecihâ ‘indallâh işfe‘lenâ ‘indallâh yâ ebâ muhammed yâ
hasan bin ‘alî eyyuhe’z-zekî el-‘askerî yâ ibn-i resûlallâh yâ hüccetallâhi ‘alâ halgihi yâ

¹¹³² M: mevleynâ

¹¹³³ M: mevleynâ

¹¹³⁴ M: mevleynâ

¹¹³⁵ K: yâ ebâ mûsâ el-kâzım eyyuhe’l-gayz

¹¹³⁶ M: mevleynâ

¹¹³⁷ M; K: vesteşfa‘nâ ve tevesselnâ bike ilallâh ve kaddemnâke beyne yedey hâcatinâ vecihâ ‘indallâh

¹¹³⁸ M: mevleynâ

¹¹³⁹ K: ‘alî bin muhammed

¹¹⁴⁰ M: el-hâdî yâ

¹¹⁴¹ M: mevleynâ

seyyidenâ ve mevlânâ¹¹⁴² innâ teveccehnâ vesteşfa‘nâ ve tevesselnâ bike ilallâh ve kaddemnâke beyne yedey hâcatinâ yâ vecihân ‘indallâh işfe‘lenâ ‘indallâh yâ vasiyyi’l- hasan¹¹⁴³ ve’l-halefe’s-sâlih yâ imâm zamâninâ yâ ibn-i resûlallâh eyyuhe’l-kâ’îm

71B

el-mehdî yâ hüccetallâhi ‘alâ halgihi yâ sey yidenâ ve mevlânâ¹¹⁴⁴ innâ teveccehnâ vesteşfa‘nâ ve tevesselnâ bike ilallâh ve kaddemnâke beyne yedey hâcatinâ yâ vecihâ ‘indallâh işfe‘lenâ ‘indallâh nâdi ‘aliyyen¹¹⁴⁵ mazharü’l-‘acâ’ib teciduhu ‘avnen leke fi’n-nevâib külli gam ve hem seyencilî bi ‘azametike yâ allâh yâ allâh yâ allâh ve bi-nübüvvetike yâ muhammed yâ muhammed yâ muhammed ve bi velâyetike yâ ‘alî yâ ‘alî yâ âli edrikni edrikni edrikni ve ‘aleyhâ muhavveli yâ ‘âlemân celli ‘aleyke et-tekâli yâ veliyyü’l-vâli yâ muhavvile’l-havli ve’l-ahvâl havil hâlenâ ilâ ahsenü’l-hâl yâ ‘alfiyyü’l-‘alâ yâ zü’l-celâl ve’l-cemâl ve’l-kemâl allâhumme bi-hakki huseyn ve hiye ve ümme ve ebîhi ve nebîhi ve cedde te‘alâ hallasenâ min kullihum bimâ ene fih ve ente rahme’r-râhimîn yâ sâhibü’l-heybet ve’l-‘azamete ve’ş-şecâ‘ete ve’l-vakâr yâ mukallibe’l-kulûb ve’l-ebîsâr-i kalb-i kulûbenâ ve basirenâ bi-hakki rızâe ke ve ru’yet likâi’l-müştâkîni’l-ahyâr yâ ‘alî düldül-i süvâr ‘aleyke i‘timâdi ve minke’l-i‘tikâdi ve’l-iktidâr ustur guyûbenâ ve vağfir zunûbenâ yâ settâr yâ gaffâr bi-hürmetü’l-ahyâr ve ashâbü’l-muhtâr ve ‘aleyhim salavâtü’l-mülkü’l-cebbâr bismillâhi’r-rahmâni’r-rahîm aksemtu yâ allâh ellezi ilâhî bi-hürmeti elif allâhu lâ ilahe illâhu huve’l-hayyü’l-kayyûm el-kâ’îm ed-dâ’îm lâ te’huzuhu sinetün hâzır

72A

nâzır ve lâ nevm lehû mâ fi’s-semâvâti ve mâ fi’l-arzi kâdir-i kadîr ‘alâ kulli mahlûk min zellezi yeşfa‘u ‘indehu illâ bi-iznihi kerîm rahîm ilâhî bi-hürmeti bâi berâ’eti minallâhi ve resûlihi ilâhî bi-hürmeti tâi tebârekellezi bi-yedihi’l-mülki ve huve ‘alâ külli şey’in kadîr ilâhî bi-hürmeti sâi summe evresnâ’l-kitâb ellezi ıstafînâ ilâhî bi-hürmeti cîm cennât-i ‘adenin yedhulûnehâ ilâhî bi-hürmeti hâ ha-mim-‘ayn-kaf ilâhî bi-hürmeti hı hatemallâhu ‘alâ kulûbihim ilâhî bi-hürmeti dâl demmerallâhu ‘aleyhim ve’l-kâfirîne ilâhî bi-hürmeti zâl zernî ve men halaktu vahîden ilâhî bi-hürmeti ra ru bemâ

¹¹⁴² M: mevleynâ

¹¹⁴³ K: vahi’l-hasan

¹¹⁴⁴ M: mevleynâ

¹¹⁴⁵ Nâd-ı Ali Duası, Alevî-Bektâşî zümrelerince çokça okunan bir duadır. Yazma bir eserde bu duanın hangi hallerde kaç kere okunacağı belirtilmiştir (Sarıkaya, 1998: 18-19). Bu dua ayrıca tarikata giriş ayininde de okunmaktadır (Yıldırım, 2020: 381).

Dua için bakınız: Meclisî, *Bihâru’l-Envâr*, c. 20, s. 73.

yevtullezîne keferû ilâhî bi-hürmeti ze züyyine li'n-nâsi hubbu's-şehavâti ilâhî bi-hürmeti sîn selâmun¹¹⁴⁶ 'alâ nûh-i fi'l-'âlemîn bi-hürmeti şın şehîdallâhu ennehû lâ ilâhe illâ hüve'l-melâiketü ve ulu'l-'ilmi kâimen bi'l-kıstı lâ ilâhe illâ huve 'azîzü'l-hakîm ilâhî bi-hürmeti sâd sîn ve'l-kur'âni zi'z-zikri ilâhî bi-hürmeti dat daraballâhu meselen ilâhî bi-hürmeti tı tâ hâ mâ enzelâ 'aleyke'l-kur'âne li-teşkâ ilâhî bi-hürmeti zı zahera'l-fesâdi fi'l-berri ve'l-bahri ilâhî bi-hürmeti 'ayn 'amme yetesâ'elûne 'ani'n-nebei'l-'azîm ilâhî bi-hürmeti gayn gâfiri'z-zenbi ve kâbili't-tevbi şedîdi'l-'ikâb ilâhî bi-hürmeti fâ felâ ve rabbike lâ yû'minûne ilâhî bi-hürmeti kâf kaf ve'l-kur'ânü'l-mecîd ilâhî bi-hürmeti kâf kellâ sevf ta'lemûn ilâhî bi-hürmeti lam lev enzelâ hâze'l-kur'âne 'alâ cebelin¹¹⁴⁷

72B

ilâhî bi-hürmeti mîm Muhammedün resûlullâhi ilâhî bi-hürmeti nûn nun ve'l-kalemi ve mâ yesturûne ilâhî bi hürmeti vâv ve mâ ersalnâke illâ rahmeten li'l-'âlemin ilâhî bi-hürmeti hâ huvallâhullezî lâ ilâhe illâ hû ilâhî bi-hürmeti lâ lâ uksimü bi-hâze'l-beledi ve ente hillun bi-hâze'l-beledi ve vâlidî ve mâ veled ilâhî bi-hürmeti ye ya'lemu mâ beyne eydîhim ve mâ halfehüm lâ havfun ve lâ kizbun cebbârun ve kakhârun gaffârun settârun ve lâ yuhîdûne bi-şey'in min 'ilmihî illâ bimâşâ' allâhu rabbü'l-'âlemîn vesi'a kursiyuhu's-semâvati ve'l-arz ve lâ ye'ûduhû hıfzuhumâ ve hüve'l-'aliyyü'l-'azîm hâfizun karîbun vekîlun nâsırn nasîr bi-hürmeti resulillâhi nebiyyillâhi habîbillâhi mücîbillâhi min ismuhû hâmiden ahmedü mahmûdun mes'ûdun fi'z-zebûri ve't-tevrâti ve'l-incîli ve'l-furkâni mektûbun mestûrun cismuhû mu'attarun nûrun mukaddesun fi'l-beyti ve'l-harâmi ilâhî bi-hürmeti muhammedin resûlillâhi sallallâhu te'alâ 'aleyhi ve sellem ilâhî bi-hürmeti imâm 'alîyye'l-murtazâ 'alîyyen veliyyullâh (hadîcetü'l-kübrâ ve'l-betûl fâtımatu'z-zehrâ)¹¹⁴⁸ ve sibteynü'l-imâmeyn el-humâmeyn el-hasanu ve'l-huseyn ve zeyne'l-'âbidîn ve muhammedü'l-bâkır ve ca'ferü's-sâdık ve mûsâ el-kâzım ve 'alî mûsâ er-rızâ ve muhammed takî el-cevâd 'alî et-takî el-hâdî ve hasanü'l-'askerî ve'z-zekî ve sallı ve sellem 'alâ hücceti kâ'im dâ'im halefü's-sâlih el-imâm el-humâm el-enâm el-muntazır el-mansûr el-muzaffer muhammed el-hâdî el-mehdî sâhibü'l-emin

¹¹⁴⁶ M: kavla min rabbî rahîm

¹¹⁴⁷ M: cebel ilahi

¹¹⁴⁸ M; K: hadîcetü'l-kübrâ ve'l-betûl fâtımatu'z-zehrâ

73A

ve'z-zamân ve halîfetü'r-rahmân ve kutbu'd-deverân ve hucetü'l-burhân ve mazhar-ı külli îmân ve seyyidi'l-insü ve'l-cân selâmullâhi ve salavâtullâhi te'âlâ 'aleyhi ve 'aleyhim ecma'în et-tayyibîne et-tahirîne el-ma'sûmîn allâhummağfir ve ekremi verham bi-hakkın min âl-i tâ hâ ve yâ sîn ve ekrim bi-keremike yâ ekreme'l-ekremîn verham bi-rahmetike yâ erhame'r-râhimîn bi-hürmeti seyyidi'l-murselîn ve bi-hürmeti emîrû'l-mü'minîn ve bi-hürmeti evlâdı tayyibîn ve'l-hamdulillâhi rabbi'l-'âlemîn ihlâs-ı şerîf 'aded (4)¹¹⁴⁹ ve fâtiha 'aded (4)¹¹⁵⁰ hâtemü'l-kitâbü'l-'uyûnu'l-hidâyet 'an resmî el-girîdî el-bektâşî min bende-i seyyid 'alî sultân kuddise sırrıhu'l-'azîz bu kitâbı te'lîf idüb ve 'uyûnü'l-hidâyet deyü tesmiye olunub¹¹⁵¹ velikin niyâz olunur ki ağyârdan muhafaza ve¹¹⁵² mestûr ideler bi-muktezâ el-esrâr su'i nevhümâ 'an el-ağyâr ve ehlinden dahi esirgemiyeler bi-muktezâ kavle te'alâ innallâhe (ye'murukum)¹¹⁵³ *en tu'eddü'l-emânâti ilâ ehlihâ*¹¹⁵⁴ pes bundan murâd ve maksûd hayr ile anlamaktır bu kitâb okunub âhirine irdikde bu fakîr ve dahi dilden ve gönülden ve fikirden cıkarmayub demine hû dimenizi niyâz ider¹¹⁵⁵ imdi 'azîz-i men bu kitâbın içindeki 'inâyete ve hidâyete ve esrara şol vakt mâlik olursan ki fahr-i 'âleme ta'biyet

73B

içün lâ ilahe illallâh muhammed resûlallâh deyüb allâhın birliğine ve muhammedin hak resûl olduğına îmân ve i'tikâd idüb ve muhibb-i hânedân olub on iki imâm¹¹⁵⁶ ve cehâdeh-i ma'sûm pâklara ta'biyet¹¹⁵⁷ idesin ve bunun üzerine bir kere lâ ilahe illallâh muhammede'r-resûlallâh diyen ehl-i cennetdir deyü rivâyet iderler yoksa 'avâm gibi 'ıyâl ve hânımân ve bâş cânını kurtarmak içün dimiş olduğın hâlde maslahatın olmuş olur hezr olına ve dahi bir oğurdan 'âlem ile barışub döst ve düşmân ve murâd ve nâ-murâdlık kaydında ve fikrinde ve ardında olmayub her kişe¹¹⁵⁸ dâ'imâ hüsn-i zan idüb ve insâfâne ve edebâne hareket idüb mazhariyetine kâ'îl olub takdîrin işine karışmayub

¹¹⁴⁹ M; K: 4

¹¹⁵⁰ M: 4 ma' es-salavât hâtem

¹¹⁵¹ K: olındır

¹¹⁵² M: ve ehlinden esirgemiyeler

¹¹⁵³ M: ye'murukum

¹¹⁵⁴ Nisâ, 58; K; alâ en tu'eddü'l-emânâti ilâ ehlihâ

¹¹⁵⁵ M: iderim

¹¹⁵⁶ K: imâmın

¹¹⁵⁷ K: bi'at idesin

¹¹⁵⁸ M: kişiyeye; K: dâ'imâ her kese

ve tedbîrine dayanub kendi başına işi iderim¹¹⁵⁹ zan itmiyesin¹¹⁶⁰ zîrâ irâdet-i hakkın ya'ni halkın takdîri hakkın idrâdetidir ve senin elinde bir nesne yok fe'âle limâ yurîdu bâri te'alâ hazretleridir pes lâzım olan budır ki hırstdan ve tam'adan ve kinden ve kibirden hasedden¹¹⁶¹ ve 'adâvetden ve su'i zandan ve gümândan geçüb zîrâ hârs ve tama'kâr olmak ben kısmetimi arturırım dimekle çıkar ve bâri te'alâ hazretlerinin kerem itdiği kısmeti âzınsama çıkar hemân her hâlde tevekkül bâbında durub ve umûr-ı husûsını bâri te'alâ hazretlerine tefvîz

74A

idüb anın rızâsında ve takdîrinde talebini mahv idüb sen aradan çıkasın ve öyle olsa sen zan itmiyesin ki senin kesbinle ve sa'yınla ve tedbîrinle olub bâri te'alâ hazretleri senin hakkına ne kısmet itdiyse ol kadar olur ziyâde ve noksân olmaz ve kendi hakkına¹¹⁶² zuhûr iden umûr-ı husûs dahi nahnu kesemnâda herkesin ve hilkatine ve mazhariyetlerine¹¹⁶³ konmuşdır ol dahi tebdil ve tağyîr olmaz meğer 'inâyet-i bâri ola bi-muktezâ lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâhi'l-'aliyyü'l-'azîm ya'ni havle ve kuvvet bâri te'alâ hazretlerininindir öyle olsa mazhariyete kâ'il olub ve rızâ ve rızâ-i hakka kâ'il olub kimesneyi rencîde itmeden hezr idesin zîrâ aslına eğri bakmış olursın zîrâ asl küfr hakîkatde budır zîrâ dimişlerdir beyt kamudaki cân bu¹¹⁶⁴ cân değil mi o cân bu cânâ nişân değil mi (ve dahi)¹¹⁶⁵ beyt alan sensin viren sensin kalan sen hemân sensin hemân sensin hemân sen (ve dahi)¹¹⁶⁶ beyt gelen birdir giden birdir kalan bir hemân birdir hemân birdir hemân bir¹¹⁶⁷ temmetü'l-kitâb¹¹⁶⁸ bu'ûn allâhü'l-mülkü'l-vahhâb ve ileyhi yurci'u'l-mâ'ab hasbunallâhu ve ni'me'l-vekîl ve ni'me'l-mevlâ ve ni'me'n-nasîr allâhümme sırhı harrehu el-fakîrû'l-hakîr sâhib-i te'lîf girîdî resmî 'alî baba el-bektâşî min bende-i seyyid 'alî sultân kuddis sırrıhu semâneyn

74B

ve tis'ûn ve mi'e elf min şehr-i zi'l-hicce yevmü's-sıbt nısfü'l-leyli hû temmet

¹¹⁵⁹ M: gördim

¹¹⁶⁰ M: itmeyüb

¹¹⁶¹ M: hasedlik; K: hased ve

¹¹⁶² K: dahi zuhûr

¹¹⁶³ K: mazhariyetine konmuşdır

¹¹⁶⁴ K: kamu değil mi cân

¹¹⁶⁵ M: ve dahi beyt

¹¹⁶⁶ M: ve dahi beyt

¹¹⁶⁷ M: Bu nüshâ bu kısımda tamamlanıyor

¹¹⁶⁸ K: temmetü'l-hurûf bu'ûn allâhü'l-mülkü'l- ketebe el-fakîrû't-taksîr devîş necîb

SONUÇ

Uyûnu'l-Hidâye, Bektaşî tarikatının 18. yüzyıldaki inanç yapısını göstermektedir. Eser, 1826'dan önce kaleme alındığından Bektaşiliğin tevhit algısını tam anlamıyla yansıtmaktadır. Ali Baba, tevhit inancında büyük oranda İbn-i Arabî'den etkinlenmiştir. Eserinde, muhtelif yerlerde İbn-i Arabî'den alıntı yapması hatta bir şiirinde Fususu'l-Hikem'e atıfta bulunması bunun bir delili olmaktadır. Ali Baba, Allah ile ilgili çok önemli izahatlarda bulunmuş Allah'ın birliğini vurgulamıştır. Bunu da Allah'ın kelâmı ile dile getiren Ali Baba'nın, eserinde Allah ile ilgili tanımlamalar yaparken güttüğü amaç, eserinin de çerçevesini oluşturan insanın kendisi ile alakalıdır. Nitekim eserde ekseriyetle konuşma havası hakimdir ve Ali Baba insana dair çok önemli izahatlarda bulunur hatta eleştirilerde bulunur ve öğütler verir. Bu öğüt ya da izahatlardan birisi de insanın Allah karşısındaki acziyetidir. Ali Baba, Allah'ın birliğine ve bütün âlemlerin onun elinde olduğuna, hidâyetin de onun elinde olduğuna vurgu yapmış ve insanın bu durum karşısındaki durumuna işaret ederek Allah'ın bilinmesi gerektiğini öğütlemiştir. Eserde konu her ne kadar anlatım itibarıyla kopuk ya da konularda anlatım bozukluğu çok olsa da eseri bir süzgeçten geçirdiğimizde görmekteyiz ki eserde her alantılan konu birbirine bağlı bir şekilde ele alınmıştır ve anlatılmasının bir amacı vardır. Ali Baba bu anlatılarının merkezine insanı almıştır. Nitekim eserde işlenen konular ekseriyetle insan ve insanın kendisi ile ilgilidir. Ali Baba öncelikle insanın bu dünyaya ne için geldiğini, buradaki amacının ne olduğunu, dünyadan sonraki durumunun ne olacağını, bilmesi gerektiğini ve mutlaka bir mürşide bağlanması gerektiğini söyler. Çünkü insan gaflettedir ve “bir”i her zaman “iki” görür. Bu durumu düzeltmesi için mutlaka mürşide bağlanması gerektiğini söyler. Ayrıca insanın ana-baba taklidinde kalmadan kendi çabasıyla istidadını ortaya çıkarması ve nefsi konusunda çalışkan olması gerektiğini söylemektedir. Ali Baba, eleştirilerde de bulunur ve insanın kendisini “ben biliyorum” demekle bilgili olunamayacağını ancak insanın kendisini bilmesi gerektiğini ve insanın kendisine “âşık” sıfatını takmak suretiyle de âşık olunamayacağını söyler. Ali Baba'nın insan ve nefis üzerine söyledikleri gerçekten de İslâm'ın insan için söylediği şeylerdendir. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de Allah, insanın yapıp ettiklerini kendi çabasına bağlı kıldığını¹¹⁶⁹ söylemektedir.

---

¹¹⁶⁹ İsra, 13.

Eserde Ehl-i Beyt sevgisi muhabbeti de önemli bir yer tutan konulardandır. Ali Baba nübüvvet inancı ile ilgili önemli bilgiler de vermektedir. Ona göre Hz. Muhammet, alemlere rahmet olarak gönderilmiş¹¹⁷⁰ bir peygamberdir. Ali Baba da Hz. Muhammet'i bu alemin merkezine alarak alemlerin yaratılma vesilesi olarak görmüş ve Allah'ın habibi olarak aktarmıştır. Peygamber ile ilgili aktarımlarının yanında Hz. Ali'ye de özel bir ilgi ve sevgi besleyen Ali Baba hâkim anlayıştan farklı bir anlayışta olduğunu bizlere göstermektedir. Nitekim tevella ve teberra kısmında çok net ifadeleri olan Ali Baba, Ehl-i Beyt muhabbeti konusunda bizlere gayet sarîh bilgiler vermiş ve bu konudaki tavrını net bir çizgi ile belirlemiştir. Ehl-i Beyt'e zulmedenlerin de Müslüman olduğuna değinmiştir. Ancak bu duruma rağmen bu kişiler, peygamberin ailesine nice zulümleri revâ görmüşlerdir. Bu durumda Ali Baba bizlerin Ehl-i Beyt'e karşı lafzen bir sevgi değil ya da sıfat olarak insanın Müslüman olması gerektiğini değil insanın Ehl-i Beyt'e karşı sevgisinin yaşam şekli olarak benimsenmesini söylemektedir. Nitekim kitaba Ehl-i Beyt'e selam ile başlayan Ali Baba yine onların isimlerini zikrederek onların adına dua edilirse hacetlerin de kabul edileceğini söylemektedir.

Sonuç olarak bu esere bakılarak Bektaşiliğin; vahdet-i vücüt, nübüvvet, kaza ve kader, nefis tezkiyesi, Ehl-i Beyt'e muhabbet, Ehl-i Beyt'in düşmanlarına düşmanlık gibi konulara bakışı da anlaşılmaktadır. Konuların genellikle ayet ve hadisler çerçevesinde işlenmesi, Ehl-i Beyt'e büyük önem verilmesi ve meşhur mutasavvıflardan alıntılar yapılması, Bektaşiliğin inançsal yapısının hangi temeller üzerine bina edildiğini de göstermektedir. Ayrıca Uyûnu'l-Hidâye'ye bakılarak Bektaşilikteki hurufata dair unsurlar hakkında da yorumlar yapılabilir.

Sonuçta Bektaşiliğin önemli kaynaklarından olması ve Bektaşiliğin pek bilinmeyen itikadi yönleri hakkında sağlam ipuçları barındırması, 1826'dan önce yazılması Uyûnu'l-Hidâye'yi oldukça önemli bir kaynak konumuna yükseltmektedir. Biz, bu önemli kaynağı yeni harflere aktarmak ve bu kaynağın muhtevasını incelemekle hem Alevî-Bektaşilik araştırmaları literatüründeki önemli bir boşluğu tamamladığımızı hem de muhteva bölümünde ele aldığımız konularda yeni verilerle karşı karşıya olduğumuzu düşünüyoruz. Bu çalışmanın hem araştırmacılar için hem de Alevî-Bektaşî inancının ve kültürünün anlaşılması için etkili ve faydalı olacağını umuyoruz.

---

¹¹⁷⁰ Enbiyâ, 107.

KAYNAKÇA

- Ahmet b. Hanbel, Ebu Abdullah Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî el-Mervezî (2014). *el-Müsned (C. 15)* (H. Yıldız vd. Çev.) İstanbul: Ocak Yayıncılık.
- Ahmet b. Hanbel, Ebu Abdullah Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî el-Mervezî (2014). *el-Müsned (C. 16)* (H. Yıldız vd. Çev.) İstanbul: Ocak Yayıncılık.
- Aksu H. (2012). “*Hurufilik*”. c. 18. İstanbul: D.İ.A., .T.D.V.
- Amidî, Kadı Nashüddin Ebu'l-feth Abdulvahid b. Muhammed et-Temimî el-Amidî (1993). *Gureru'l-Hikem ve Dureru'l-Kelim*. Tertib: Abdulhasan ed-Duhaynî. Beyrut: Daru'l-hadi.
- Anakara Milli Kütüphane. *Makalat*, Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu. Yer Numarası: 06 Mil Yz A 4225/2. İstinsah Tarihi: 1615. Müstensih: Derviş Ahmed b. Mehmet İstanbulî.
- Ankara Milli Kütüphane. *Uyûnu'l-Hidâye*. Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu. Yer Numarası: 06 mil yz A 782/1.
- Arslan S. (2003). *Resmî Ali Baba ve Dîvânı*. Ankara.
- Atalay A. A. (1995). *İmam Cafer-i Sadık Buyruğu*. 3. Baskı. İstanbul: Can Yayınları.
- Ayan H. (2014). *Nesimi Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri ve Türkçe Divanının Tenkitli Metni* Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Bahranî, Muhammed b. Nur el-Bahranî (1992). *Avâlimu'l-ulûm ve'l-mearif ve'l-ahvâl mine'l-ayâti ve'l-ahbari ve'l-akvâli (C. 11)*. 1. Baskı. Kum: Müessesetu'l-İmam Mehdî
- Bektaş H. (2020) *Alevî-Bektaşî Nefesleri* İstanbul: Dörtkapı Yayınevi.
- Buharî, Muhammed b. İsmail (1989). *Sahih-i Buhari (C. 13)* (M. Sofuoğlu Çev.) İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Buharî, Muhammed b. İsmail (1989). *Sahih-i Buhari (C. 15)* (M. Sofuoğlu Çev.) İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Bursevî, İsmail Hakkı Bursevî. *Ruhu'l-Beyân*. Beyrut: Daru'l-fikir.
- Doğanbaş M. (2020). *Hacı Bektaş Veli Velayetnamesi* İstanbul: Dörtkapı Yayınevi.
- Ebu Davud, Ebû Dâvûd Süleymân b. el-Eş'as b. İshâk es-Sicistânî el-Ezdî (2007). *Sünen-i Ebu Davud (C. 3)* (A. Parlıyan Haz.) İstanbul: Konya Kitapçılık.
- Ergun S. N. (1956). *Bektaşî-Kızılbaş Alevi Şairleri ve Nefesler (C. 3)*. 2. Baskı. İstanbul: İstanbul Maarif Kitaphanesi.

Ertekin E. (2016). *Elyazma Tasvirlerinde Bir Halife ve Bir İmam Olarak Hz. Ali İmgeleri*. Tasvir Teori ve Pratik Arasında İslam Görsel Kültürü (A. Taşkent vd.) İstanbul: Klasik Yayınları.

Fahredden er-Râzî, Ebû Abdillâh Fahrüddîn Muhammed b. Ömer b. Hüseyin er-Râzî et-Taberistânî (2013). *Mefâtihu'l-gayb (C. 22)* (S. Yıldırım vd. Çev.) İstanbul: Huzur Yayınevi.

Gökbel A. (2019). *Ansiklopedik Alevi Bektaşî Terimleri Sözlüğü* Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.

Gölpınarlı A. (1958). *Vilayetname*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.

Gümüšoğlu D. (2019). *Sadık Abdal Divanı* İstanbul: Dörtkapı Yayınevi.

Güngör Ş. (1987). *Hadikatü's-Süeda*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Hakim en-Nişâburî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Abdillâh b. Muhammed el-Hâkim en-Nisâbûrî (2013). *el-Müstedrek ale's-sahihayn (C. 5)* (M. B. Eryarsoy Çev.) Konya: Konevi Yayınları.

Hakim en-Nişâburî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Abdillâh b. Muhammed el-Hâkim en-Nisâbûrî (2013). *el-Müstedrek ale's-sahihayn (C. 6)* (M. B. Eryarsoy Çev.) Konya: Konevi Yayınları.

İbn Asakir, Ebu'l-Kasım Ali b. el-Hasen b. Hibetillâh b. Abdillâh b. Hüseyin ed-Dımaşkî eş-Şâfî (1994). *Tairh-u Dımeşk*. Tahkik: Ali Şîrî. Beyrut: Dâru'l-fikir.

İbn Babeveyh, Ebû Ca'fer Muhammed b. Alî b. el-Hüseyin b. Mûsâ b. Bâbeveyh el-Kummî (1996). *el-Emâli*. 1. Baskı. Tahkik: Komisyon. Kum: Müessesetu'l-bi'set.

İbn Babeveyh, Ebû Ca'fer Muhammed b. Alî b. el-Hüseyin b. Mûsâ b. Bâbeveyh el-Kummî (1984). *Uyûn-u Ahbârî'r-Rızâ (C.1)*. Tahkik: Şeyh Hüseyin el-İlmî. Lübnan: Beyrut Matbaası.

İbn Babeveyh, Ebû Ca'fer Muhammed b. Alî b. el-Hüseyin b. Mûsâ b. Bâbeveyh el-Kummî (1984). *Uyûn-u Ahbârî'r-Rızâ (C.2)*. Tahkik: Şeyh Hüseyin el-İlmî. Lübnan: Beyrut Matbaası.

İbn Ebu Şeybe, Ebû Bekr Abdullah b. Muhammed b. Ebî Şeybe İbrâhîm el-Absî el-Kûfî. *el-Musannef*. Tahkik: Said Lahham. Beyrut: Dâru'l-fikir.

İbn Sad, Muhammed b. Sad b. Menî el-Haşimî el-Basrî (2014). *Kitâbü't-Tabakâti'l-Kebîr (C. 9)*. (Elmalı A. vd. Çev.). İstanbul: Siyer Yayınları.

İbn Şehrâşûb, Ebû Ca'fer Reşîdüddîn Muhammed b. Alî b. Şehrâşûb et-Tabersî el-Mâzenderânî es-Serevî (1956). *Menâkıb-ı Âli b. Ebu Talib* (C.1). Tahkik: Komisyon. Necef: Hayderiye Matbaası.

İbnü'l-Esir, Ali b. Muhammed b. Abdilkerim el-Cezerî eş-Şeybânî (2016). *el-Kamil fi't-tarih* (C. 3). (A. Ağırakça vd., Çev.) İstanbul: Ocak Yayıncılık.

İhsâî, Şemsüddîn Muhammed b. Alî b. İbrâhîm b. Ebî Cumhûr el-İhsâî el-Hacerî (1983). *Avâli'l-le'âli'l-'azîziyye fi'l-ehâdisi'd-dîniyye* (C.1). Takdim: es-Seyyid Şehâbeddin en-Necefî el-Mar'aşî. Tahkik: el-Hac Hacı Ağa Mücteba el-İrâkî. 1. Baskı. Kum: Seyyidü's-şehdâ Matbaası.

İhsâî, Şemsüddîn Muhammed b. Alî b. İbrâhîm b. Ebî Cumhûr el-İhsâî el-Hacerî (1984). *Avâli'l-le'âli'l-'azîziyye fi'l-ehâdisi'd-dîniyye* (C.3). Tahkik: el-Hac Ağa Mücteba el-İrâkî. 1. Baskı. Seyyidü's-şühedâ Matbaası.

İhsâî, Şemsüddîn Muhammed b. Alî b. İbrâhîm b. Ebî Cumhûr el-İhsâî el-Hacerî (1985). *Avâli'l-le'âli'l-'azîziyye fi'l-ehâdisi'd-dîniyye* (C.4). Tahkik: el-Hac Ağa Mücteba el-İrâkî. 1. Baskı. Kum: Seyyidü's-şühedâ Matbaası.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı, Belediye Yazmalar Koleksiyonu. *Uyûn el-Hidayet*. Demirbaş Numarası: BEL_Yz_O_0027_18.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı. *Uyûnu'l-Hidâye*. Osman Ergin Bölümü. Yer numarası: 297.4 1.

İstanbul Millet Kütüphanesi. *Uyûnu'l-Hidâye*. Ali Emiri Koleksiyonu. Yer Numarası: 34 Ae Şeriyye 894.

Kaplan D. (2015). *Şeyh Safî Buyruğu*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Kârî, Ebü'l-Hasen Nûrüddîn Alî b. Sultân Muhammed el-Karî el-Herevî (1985). *Şerh-u Müsned-i Ebu Hanife*. Beyrut: Dâru'l-kütübu'l-ilmiyye.

Kaya P. (2009). *Fakirnâme (Virânî Baba Risâlesi)*. Isparta.

Kayserî, Muhammed Dâvûd el-Kayserî er-Rûmî (1996). *Şerh-u Fususu'l-Hikem*. Tahkik: Seyyid Celaleddin Aştıyanî. 1. Baskı. Tahran: İntişaraat-ı ilmi.

Köprülü O. (1980). *Usta-zade Yunus Bey'in Meçhul Kalmış Bir Makalesi Bektaşiliğin Girid'de İntişârı*, Güneydoğu Avrasya Araştırmaları Dergisi (8-9). İstanbul.

Kuleynî, Muhammed b. Yakub el-Kuleynî. *Usul-u Kafî* (C. 1) (A. Turan vd. Çev.) İstanbul: Al-i Taha Yayınları.

Küçükdağ Y. & Değerli A. & Şahin A. (2015). *Vesâik-i Bektâşîyan'a Göre Osmanlı Devleti'nde Bektaşî Tekkeleri*. Ankara: Çizgi Kitabevi.

Macit M. (2017). *Hatayi Divanı* İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları.

Meclisî, Muhammed Bakır el-Meclisî (1983). *Bihârü'l-envâri'l-câmi'a li-düreri ahhâri'l-e'immeti'l-ethâr* (C. 84). Beyrut: Dâru'l-ihyâi't-turâsi'l-arabî.

Meclisî, Muhammed Bakır el-Meclisî (1983). *Bihârü'l-envâri'l-câmi'a li-düreri ahhâri'l-e'immeti'l-ethâr* (C. 99). Beyrut: Dâru'l-ihyâi't-turâsi'l-arabî.

Meclisî, Muhammed Bakır el-Meclisî (1983). *Bihârü'l-envâri'l-câmi'a li-düreri ahhâri'l-e'immeti'l-ethâr* (C. 20). Tahkik: Abdurrahim er-Rabbânî eş-Şirâzî. Beyrut: Dâru'l-ihyâi't-turâsi'l-arabî.

Muhammed el-Hût, Muhammed b. Derviş b. Muhammed el-Hût. *Esne'l-metâlib fi ehâddisi muhtalakati'l-merâtib*. Tahkik: Mustafa Abdulkadir Ata. Beyrut: Dâru'l-kütübü'l-ilmiyye.

Müslim, Müslim b. Haccac (1980) *Sahih-i Müslim* (C. 11) (A. Davudoğlu Çev.) İstanbul: Sönmez Neşriyat

Müslim, Müslim b. Haccac (1983) *Sahih-i Müslim* (C. 10) (A. Davudoğlu Çev.) İstanbul: Sönmez Neşriyat

Müslim, Müslim b. Haccac (1983) *Sahih-i Müslim* (C. 8) (A. Davudoğlu Çev.) İstanbul: Sönmez Neşriyat

Nesâî, Ebû Abdirrahmân Ahmed b. Şuayb b. Alî en-Nesâî (2011). *es-Sünenü'l-kübrâ* (c. 7) (Z. Yıldız Çev.) İstanbul: Ocak Yayıncılık.

Noyan B. (1998). *Bütün Yönleriyle Bektaşilik ve Alevilik* (C. 1). Ankara: Ardıç Yayınları.

Noyan B. (2010). *Bütün Yönleriyle Bektaşilik ve Alevilik* (C. 8). Ankara: Ardıç Yayınları.

Öz M. (1999). "İbn Babevey, Şeyh Saduk". c. 19. İstanbul: DİA, TDV.

Özmen. İ. (1998). *Alevi-Bektaşî Şiirleri Antolojisi* (C. 2) Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Özmen. İ. (1998). *Alevi-Bektaşî Şiirleri Antolojisi* (C. 3) Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Sarıkaya S. (1998). *Bektâşî-Alevîlerde Bir Dua: Nâd-ı Ali*. Süleyman Demirel İlahiyat Fakültesi Dergisi (5). Isparta.

Sehavî, Şemsüddin Muhammed b. Abdurrahman (1956). *el-Mekâsidü'l-hasene fi beyani kesirin mine'l-ehadisi'l-müşterehe*. Tahkik: Abdullah b. Muhammed es-Sıddık.

Sever M. (2016). *Dîvân-ı Kaygusuz Abdâl*. Ankara: Helke Yayıncılık.

Soyyer Y. (2016). *Şu Bizim Bektaşiler*. İstanbul: Post Yayınları.

Suyutî, Ebü'l-Fazl Celâlüddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr b. Muhammed el-Hudayrî es-Süyûtî eş-Şâfîî (2016). *ed-Durru'l-mensur fi't-tefsir bi'l-me'sur (C. 12)* (Z. Yıldız Çev.) İstanbul: Ocak Yayıncılık.

Suyutî, Ebü'l-Fazl Celâlüddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr b. Muhammed el-Hudayrî es-Süyûtî eş-Şâfîî (2016). *ed-Durru'l-mensur fi't-tefsir bi'l-me'sur (C. 14)* (H. Yıldız Çev.) İstanbul: Ocak Yayıncılık.

Suyutî, Ebü'l-Fazl Celâlüddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr b. Muhammed el-Hudayrî es-Süyûtî eş-Şâfîî (2016). *ed-Durru'l-mensur fi't-tefsir bi'l-me'sur (C. 15)* (H. Yıldız Çev.) İstanbul: Ocak Yayıncılık.

Şimşek S. (2007). *Doğu Akdeniz'de Tahrip Olan Bir Kültür Mirası: Girit'te Tarikatlar ve Tekkeler*. Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü (32), Erzurum.

Taberî (eş-Şîî), Muhammed b. Cerir b. Rüstem eş-Şîî. *el-Müsterşid fi imameti emirü'l-müminin Ali b. Ebu Talib*. Tahkik: Şeyh Ahmed Mahmudî. 1. Baskı. Kum: Matbaat-u Selmân-ı Fârisî.

Taberî, Ebu Cafer Muhammed b. Cerir et-Taberî. *Tarih-i Taberî (C. 3)* (M. F. Gürtünca Çev.). İstanbul: Sağlam Yayınevi.

Tabersî, Ebû Alî Emînüddîn el-Fazl b. el-Hasen b. el-Fazl et-Tabersî. *Mekârimu'l-Ahlak (C.1)*. Tahkik: Muhammed Hüseyin Alemî. Beyrut.

Tepeli Y. (2002). *Derviş Muhammed Yemînî Faziletname (C.1)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Teymur E. F. (2013). *Hidayet-i Uyûn* İzmir.

Tirmizî, Ebû İsâ Muhammed b. İsâ b. Sevre et-Tirmizî (2007). *Sünen-i Tirmizî (C. 2)* (A. Parlıyan Haz.) İstanbul: Ocak Yayıncılık.

Tirmizî, Ebû İsâ Muhammed b. İsâ b. Sevre et-Tirmizî (2007). *Sünen-i Tirmizî (C. 3)* (A. Parlıyan Haz.) İstanbul: Ocak Yayıncılık.

Usluer F. (2015). *Fakrname Virani Abdal* İstanbul: Revak Kitabevi.

Yıldırım R. (2007). *Seyyid Ali Sultan (Kızıldeli) ve Velayetnamesi* Ankara: Türk Tarihi Kurumu Yayınları.

Yıldırım R. (2019). *Hacı Bektaş Veli'den Balım Sultan'a Bektaşiliğin Doğuşu* İstanbul: İletişim Yayıncılık.

Yıldırım R. (2020). *Menâkıb-ı Evliya (Buyruk)*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

EKLER

EK-1

Tezimizin ana metnini oluşturan h. 1198 (m. 1784) tarihli metin.

هو شابع حسن العسكري ومناجاة مبعوث صاحب
 العصور الزمانا خيرا لمفضول عليهم وافعالهم منكرين
 الصلوات المدعوت واليهو في شجب دعاء با سماع الدعاء
 وشبهه بنزهة عمدا عبدة ورسوله الذي هو في شانته سورة
 القيم الملهي وانفهد ان امير المؤمنين علي في الله التمس
 هو في شانته سورة هوان وصلى الله تعالى عوال محمد طيبين
 الظاهرين اللهم صل وسلم على نوره سرور الدنيا خذ
 رسول كبريا تحت الصلوة الكريمة صل وسلم على نور غناه او ليا
 نتيج له ما يوصي ول من جملته روح اسرار الدنيا امام علي المرتضى
 ونور معصومه الظاهر فيها هذا الشهر هفوف معصوم محمد
 الامير اللهم صل وسلم على نور مطلع شمس النبي بمراتبها
 شمس من صفى حرمك الكبرى اللهم صل وسلم نور كونه غار
 كفا خورشيد واورام من اسد شمس من صفة الريحى
 اليليم صل وسلم على نور افضى ارقى حسن ادري ارقى نثر فا
 امام حسن ضلوق الدنيا وعلى نور معصومه الظاهر من سر الله
 هفوف معصوم العبدان اللهم صل وسلم على نور مطا العريا
 هار بجا افرح خيرا ويا امام حسين غدا شهيدون وسكبير

هد رسالة المؤمنين اليه
 بسم الله الرحمن الرحيم
 الحمد لله الذي جعلنا من امت عليه وعلقته في المنطق ونسب
 العالمين الذي ميزنا من ذرية وليم ووقية على المرتضى وفضل
 على سيدنا امام المؤمنين خديجة الكبرى ورسول الرسول فاطمة
 الزهراء التي هي الزهراء التي نوره فلو بنا جلي حسن الفينا وبود من
 الشهد دست كبري مالك يوم الدين اللهم عليك عينا من كبري
 باذامام واهد في آيات تعبد عبادنا تعلقنا بك فيا في حرمك
 محمد الباقر الصغار من ذوى الكانم وعلى موسى الزنا وآيات
 نستعين كاستغاث على المنطق الجود وعلى انبا ابا انبا امام احد
 الجود الالهية والحق لله والمقتدا صبر اظ الق
 اجبت عليهم الذي

معصوم اذنا هو حسن الدقا في خريف معصوم معصوم الظاهر اللهم
 صل وسلم على نور مركز اونا و ذرية ابا ونسخه امان طيب
 الورد شاولن له الرضا امام على الذي يطوار القيم صل وسلم
 على نورنا صل السيف حيدرتي قابل جنبش صدف ارامن
 العسكري وعلى نور معصوم الظاهر من على الملبوس من مقرب
 عودم العفر واقتوال هاشم عفر من معصوم اذنا السلام
 صل وسلم على نور جليل امامهم وريشاهما امانا ان كبري
 جلوه زمان امام محمد حقه ما خبا الزناديق في الدورد جانا
 جانا كبريزان تابع في قبا والاد من والواضاحها للطف
 وكرم والاصك غدا اشرف ما و ذرة امام جبار معصوم
 بانك حجة القائم الميثاق دليل الميراث على من يرهني الى يوم
 الكون والدين والاركانا بجم يا رقابا جليل باعقر
 يا خفر يا كرم يا سدة صلوات الله عليك الدنيا را حرمك
 يا بواب حجاب علمي يا كرم يا كرم يا كرم يا كرم يا كرم
 يا حال و بوعبه شرح ما في البالد دما حتى يا وضا
 حركتي برسمه كمدى عنا سته ولفظ منظر دوسره
 بوقنا و شاد و ذرة امام وجها و ده معصوم يا خيرة

وعلى نور معصومه الظاهرين فضل و ذله حشر معصوم العبد
 رقيب و ذرة تحت العاجم حشر معصوم امام اسم اللهم صل على
 نور خير الملقين منقول اليهم و ذرة اوار واليهم امام نور
 العافية ون على نور معصوم الظاهر من سيدنا كبري وفضل
 الحسنين وناج ضيا حيا لعبد حفر معصوم الفاسم المجدد
 القيم صل وسلم على نور شمسنا كبري ابا هريرة القاد
 امام جواد الباقى وعلى نور معصوم الظاهر كبري معصوم
 العلى وفضل القيم صل وسلم على نور شمال نطق الماني كبري
 قون الظلمة تجلانا مع امام جعفر الصادق وعلى نور معصوم
 الظاهرين فينا شمس حرمنا خيرة معصوم الله ووجه العاجم
 عرفت على الظاهر ولفظ حبي و صل على نور معصوم العازم جليل
 الجار ذرة المناظم امام موسى الكاظم وعلى نور معصوم
 الظاهرين ناصر الطام حفر معصوم الصالح وفضل الجليل
 عظيم معصوم النبي للقيم صل وسلم على نور مطهر صلواتي
 كاشف درماني معدن الجود والسفا اصفا ما كرم والحق امانا
 على موسى الزنا اللهم صل وسلم على نور رضا ابا الحسن
 مالك السر القيم اعلم اعلم اللهم امام محمد النبي الكريم وعلى نور

بنده و قول و باطنی کرم بر و هفتصد نوبه و سر از کربنه
و قضا و بقیه و سینه و هادی زنی و بختیون بر کشته کرد
بو نایب کبر در و هفتصد نوبه و سینه و سر از کربنه
شرفداره و مقادری سائر بختلوقین افضال و کرم و بختی
ندند بر اینه **معاون** ای مام و چهار ده معصوم پاکیزه
جمله سے قرآن شایع و غیره موجود است و هفتاد و هفتاد
اول در هر روز بو تکبیر هر بری مسلمانی بر روی ملعون ایدر
است و بر نه مسلمان بر در را بر سوسکی جهنم خیزدن کفایت
آوردند و ایدر و بوجها و در معصوم پاکیزه بود که در اوقات
نوبه ای که مالک بلوغه بر مدتی شهید اوان اول و در
ید و هر مالک و هر چه بشیر اید در اید و اید و اید و اید
بالغ اولدن شهید اول قلعه اجدان اهل حق اولند و اید
و بده سی از ز مدد و معاون ای مام و کرم و چهار ده معصوم
پاکیزه نوبه مدقون اول قلعه و کلمه شهید ایدر
و هفتاد و هفتاد و قرآنی شهید اول قلعه کنایه
آهسته ترمیم اولشه کرم انشا الله انجا قمره اولدن
مسلم و بین و اهل حق تم و بین و اینه و اختصار هم بو نوبه

ویناره

ویناره اولدن بود که کرم نوبه مختار بود و سینه و اینه
و اینه کرم در زین بو نوبه و خدا و ابرو مصطفی و نقدی اینه
و زهری و بر و بو نوبه هر ده سائر اهل قلدن اثرن و افضال
قرآنی محمد بو علی اولد و ایدر و ایدر و ایدر و ایدر
اولد کرم و بو نوبه نوبه محمدی نوبه دلدن در کرم
ای تو با اینه داخل و هفتاد و هفتاد و اینه اولد و ایدر
جهنم و بود نوبه و بو نوبه سائر بر بر کرم نوبه و اینه
کرم بر بر بو اجدان بار اینه و هفتاد و هفتاد و اینه
دو بو نوبه نوبه اینه اینه اینه اینه اینه اینه اینه
اولسون دو کرم نوبه اینه اینه اینه اینه اینه اینه
داشما اینه اینه اینه اینه اینه اینه اینه اینه
اولد کرم نوبه اینه اینه اینه اینه اینه اینه اینه
ایدن نوبه اینه اینه اینه اینه اینه اینه اینه
اولد کرم نوبه اینه اینه اینه اینه اینه اینه اینه
دا اینه اینه اینه اینه اینه اینه اینه اینه
بری با اینه اینه اینه اینه اینه اینه اینه اینه
با اینه اینه اینه اینه اینه اینه اینه اینه

ویناره

ویناره اولدن بود که کرم نوبه مختار بود و سینه و اینه
و اینه کرم در زین بو نوبه و خدا و ابرو مصطفی و نقدی اینه
و زهری و بر و بو نوبه هر ده سائر اهل قلدن اثرن و افضال
قرآنی محمد بو علی اولد و ایدر و ایدر و ایدر و ایدر
اولد کرم و بو نوبه نوبه محمدی نوبه دلدن در کرم
ای تو با اینه داخل و هفتاد و هفتاد و اینه اولد و ایدر
جهنم و بود نوبه و بو نوبه سائر بر بر کرم نوبه و اینه
کرم بر بر بو اجدان بار اینه و هفتاد و هفتاد و اینه
دو بو نوبه نوبه اینه اینه اینه اینه اینه اینه اینه
اولسون دو کرم نوبه اینه اینه اینه اینه اینه اینه
داشما اینه اینه اینه اینه اینه اینه اینه اینه
اولد کرم نوبه اینه اینه اینه اینه اینه اینه اینه
ایدن نوبه اینه اینه اینه اینه اینه اینه اینه
اولد کرم نوبه اینه اینه اینه اینه اینه اینه اینه
دا اینه اینه اینه اینه اینه اینه اینه اینه
بری با اینه اینه اینه اینه اینه اینه اینه اینه
با اینه اینه اینه اینه اینه اینه اینه اینه

ویناره

بنده و قول و باطنی کرم بر و هفتصد نوبه و سر از کربنه
و قضا و بقیه و سینه و هادی زنی و بختیون بر کشته کرد
بو نایب کبر در و هفتصد نوبه و سینه و سر از کربنه
شرفداره و مقادری سائر بختلوقین افضال و کرم و بختی
ندند بر اینه **معاون** ای مام و چهار ده معصوم پاکیزه
جمله سے قرآن شایع و غیره موجود است و هفتاد و هفتاد
اول در هر روز بو تکبیر هر بری مسلمانی بر روی ملعون ایدر
است و بر نه مسلمان بر در را بر سوسکی جهنم خیزدن کفایت
آوردند و ایدر و بوجها و در معصوم پاکیزه بود که در اوقات
نوبه ای که مالک بلوغه بر مدتی شهید اوان اول و در
ید و هر مالک و هر چه بشیر اید در اید و اید و اید و اید
بالغ اولدن شهید اول قلعه اجدان اهل حق اولند و اید
و بده سی از ز مدد و معاون ای مام و کرم و چهار ده معصوم
پاکیزه نوبه مدقون اول قلعه و کلمه شهید ایدر
و هفتاد و هفتاد و قرآنی شهید اول قلعه کنایه
آهسته ترمیم اولشه کرم انشا الله انجا قمره اولدن
مسلم و بین و اهل حق تم و بین و اینه و اختصار هم بو نوبه

ویناره

... امداد در تمام ایزد ...
... و از سواد و ...
... و الفقه ...
... انسان ...
... بنده ...
... قرآن ...
... در امور ...
... مکتب ...
... اما ...
... تا ...
... مری ...
... جمع ...
... اشتباه ...
... مقتضای ...
... البیان ...
... عزیز ...

اولد کره

... اولد کره ...
... تعلیم ...
... علم ...
... البانی ...
... البیان ...
... ایچیش ...
... خیر ...
... و ...
... قرآن ...
... معنی ...
... خالف ...
... معنی ...
... دانی ...
... مختلف ...
... صفا ...

... تکلیف ...
... یعنی ...
... آنچه ...
... بیان ...
... حقیق ...
... حقیق ...
... جهت ...
... کی ...
... یا ...
... ایدرس ...
... اما ...
... ام ...
... صامت ...
... و ...
... فاخته ...
... آدم ...
... آدم ...

مرح

... هر چه ...
... آدم ...
... و ...
... سکن ...
... ناری ...
... قرآن ...
... کتب ...
... و ...
... آمدن ...
... ملک ...
... حدیث ...
... مراد ...
... او ...
... اذن ...
... اولد ...
... و ...

علی تریه بر یقین اولد بر ایه یعنی عیلمک یعنی رکعت سندن
هر یوز ایدین ولد در شسته صفاة زانست واده صفاة
یعنی عالم آدم ستر وادم علمسین یعنی موی آدم سست
و رکبوی ستر وقرن آد ستر وادم قرن ستر ووجه آدم سست
اولان زرا آدم اولسه حقیلم سلوب وکم زاکر اولسه وقرن
آدم سندن ظهور وقرن المیکم بخور ایدی وصف اولسه اولسه
حقیق سلوب ووجه نور بیک وزه آد صفاة سته ورحمیا
اولهک اشیا کین وکلام صامت اهل تقیم وکلام طاق سینه
اولهک ادم اولسه موی نیدن ظهور ایدی وحق اولسه
آدم سندن دو عیدی وبعیم له شریف اولسه فا حله شریف
نورون وقریدی وفاقحه اولسه قرین سندن ظهور ایدی
والله اولسه حقیق ایدی کم کونته یقه وحق اولسه قرین سندن
بیان ایدی وحقه موی ایدین قرین سندن ظهور ایدی وقرین
تسا طایفه سنی وحق طوتر دم صله کوردم که سبب لیل
وجودم آدم وجمال صفاة اولسه اولسه آدم عکله
مردین صفاة ستر وحق صفاة ستر وحق اولسه اولسه
ولی لیل المعراج علی صورت امره شای قسط یعنی هر یک کور

تبی

دینی کوردم صفاة ستر کوزلیک صورت سندن یعنی صفاة آدم
اوز زنده که اولسه وچ سندن انا سندن کسب ایدوب
کورد وکی بدی صفاة اوزده که اکافط اوم در لر زینده
خطل حقیقت فالیدر که کسب معص اومد غیبی یقه
بدی صفاة کسب ایدندن زیاده سوبلر زرا صفاة کما هسن
معصوم پاکدر و معصم ایدندن معاری وستر وکماله
وخالق شریف اکل اکل اولسه حقیق سندن زرا قرین خاله ستر
ایله کور عبادت و صوح صلوات ورج زکاة وراقی
یول کور سست لر موی کوزده بودجه ایدی بویست
ولکن عباد اولسه سنج دیو بود بلر واما اولسه
خطلم بو عالم کسب ایدر ایلر کسب ایدر کسب
نظایف شریف اکل اکل اولور زرا کسب صفاة وراس
نیچ ارا و کور زرا کسب خطلم کسب ایدر موی کسب شریف
وخر صفاة عین حقیقت عین شریف در وید خلایق
بودر وواون دوقر خطلمک موضع دفا وند دوقر در
کری سکر ایدر حرون حکمت منفا بجا و نفظ و نظر
حرفدی وایکله اوند دوقر کسب کوی تام کالی میدر

علی تریه بر یقین اولد بر ایه یعنی عیلمک یعنی رکعت سندن
هر یوز ایدین ولد در شسته صفاة زانست واده صفاة
یعنی عالم آدم ستر وادم علمسین یعنی موی آدم سست
و رکبوی ستر وقرن آد ستر وادم قرن ستر ووجه آدم سست
اولان زرا آدم اولسه حقیلم سلوب وکم زاکر اولسه وقرن
آدم سندن ظهور وقرن المیکم بخور ایدی وصف اولسه اولسه
حقیق سلوب ووجه نور بیک وزه آد صفاة سته ورحمیا
اولهک اشیا کین وکلام صامت اهل تقیم وکلام طاق سینه
اولهک ادم اولسه موی نیدن ظهور ایدی وحق اولسه
آدم سندن دو عیدی وبعیم له شریف اولسه فا حله شریف
نورون وقریدی وفاقحه اولسه قرین سندن ظهور ایدی
والله اولسه حقیق ایدی کم کونته یقه وحق اولسه قرین سندن
بیان ایدی وحقه موی ایدین قرین سندن ظهور ایدی وقرین
تسا طایفه سنی وحق طوتر دم صله کوردم که سبب لیل
وجودم آدم وجمال صفاة اولسه اولسه آدم عکله
مردین صفاة ستر وحق صفاة ستر وحق اولسه اولسه
ولی لیل المعراج علی صورت امره شای قسط یعنی هر یک کور

تبی

دینی کوردم صفاة ستر کوزلیک صورت سندن یعنی صفاة آدم
اوز زنده که اولسه وچ سندن انا سندن کسب ایدوب
کورد وکی بدی صفاة اوزده که اکافط اوم در لر زینده
خطل حقیقت فالیدر که کسب معص اومد غیبی یقه
بدی صفاة کسب ایدندن زیاده سوبلر زرا صفاة کما هسن
معصوم پاکدر و معصم ایدندن معاری وستر وکماله
وخالق شریف اکل اکل اولسه حقیق سندن زرا قرین خاله ستر
ایله کور عبادت و صوح صلوات ورج زکاة وراقی
یول کور سست لر موی کوزده بودجه ایدی بویست
ولکن عباد اولسه سنج دیو بود بلر واما اولسه
خطلم بو عالم کسب ایدر ایلر کسب ایدر کسب
نظایف شریف اکل اکل اولور زرا کسب صفاة وراس
نیچ ارا و کور زرا کسب خطلم کسب ایدر موی کسب شریف
وخر صفاة عین حقیقت عین شریف در وید خلایق
بودر وواون دوقر خطلمک موضع دفا وند دوقر در
کری سکر ایدر حرون حکمت منفا بجا و نفظ و نظر
حرفدی وایکله اوند دوقر کسب کوی تام کالی میدر

وادرش وخیال فایده انجمنها و انقضای جمله اوستاده یان
خلو نام بود یعنی بارهانی خنجر اما بنی بربره و کوه کار و غیره
برخی ایام در وقت انبساط و سستی قلبی اینک خنجر ظلم از
و بر و اینها نورانیست و علم علو بد و بویروا نشاء خنجر ظلم
سختی در برابر آما بویروا در مورایین قلبی میخیزد عالم دور
سختی از وی و غلبه بویروا نشاء غلبه اولی عالی
عالی او در کم آنکه علم و عشق و الهه عالی سخیله و طراز علم
و عشق و رهمنه عالی عالی درین بهای سخیله در عالی سخیله
مقیست عالی علی العاد ماهصل علم سخیله آد مدرسه صاحب
علم مظهر بر بدین برنده علم ماه و رفیق الحق انور من الشمس
میخیزد و عالم دیوانه کور شود و آما مؤثر سخیله در بدین علم
و بلایه معنای بویه و قلبی ملاحظه ای در فرج ایست
بویروا سکا معلوم اولی در الهه ناله و سخن آریا میوه من جلال
معنی بویروا سکا معلوم در درج سخیله ناله علم اولی
معلوم در که آه بویروا اولی نشاء آدم است و کوه کل
صاحب اولی و برینه و باو کا آد اولی و سخیله آریا میخیزد
برده اولی فایده فایده بعضی از اینها سخیله

حالت

حالتی نوری کوه در بویروا بربره و کوه آریا میخیزد
بوهام خیال ندر و آدم من و آدک سخیله و سخیله آریا
بفعل خنجر عاقل اولی و کوه آریا میخیزد و کوه
سخیله و در و آریا میخیزد و کوه سخیله بدین و کوه سخیله
و سخیله علی عالم اولی کوه بویروا سخیله و کوه آریا
خنجر له هو کوه ندر من سخیله در سخیله بدین سخیله
هو اولی کوه سخیله و باقی سخیله اولی کوه ندر کوه
سخیله و در و کوه بارهانی سخیله سکا و در سخیله و کوه
سخیله و کوه آریا میخیزد و کوه سخیله و کوه آریا
سخیله سخیله سخیله سخیله سخیله سخیله سخیله
کوه سخیله سخیله سخیله سخیله سخیله سخیله
بارهانی سخیله سخیله سخیله سخیله سخیله سخیله
بارهانی سخیله سخیله سخیله سخیله سخیله سخیله
آریا میخیزد و کوه سخیله سخیله سخیله سخیله
اولی کوه سخیله سخیله سخیله سخیله سخیله
سخیله و سخیله سخیله سخیله سخیله سخیله
و کوه سخیله اولی سخیله سخیله سخیله سخیله

حالت

خنجر به آسمان کوه سخیله و کوه سخیله و کوه سخیله
کوه سخیله سخیله سخیله سخیله سخیله سخیله
صفه سخیله سخیله سخیله سخیله سخیله سخیله
سعی بهر قادر برید ماضی منکم و بر الی سیدان بارهانی
سخیله سخیله سخیله سخیله سخیله سخیله سخیله
و کوه سخیله سخیله سخیله سخیله سخیله سخیله
و کوه سخیله سخیله سخیله سخیله سخیله سخیله
ما سخیله سخیله سخیله سخیله سخیله سخیله
کوه سخیله سخیله سخیله سخیله سخیله سخیله
اولی سخیله سخیله سخیله سخیله سخیله سخیله
عاشق سخیله اولی سخیله سخیله سخیله سخیله
سخیله سخیله سخیله سخیله سخیله سخیله
آریا میخیزد و کوه سخیله سخیله سخیله سخیله
اولی سخیله سخیله سخیله سخیله سخیله سخیله
سخیله سخیله سخیله سخیله سخیله سخیله
اولی سخیله سخیله سخیله سخیله سخیله سخیله
اولی سخیله سخیله سخیله سخیله سخیله سخیله

بدین

آدم سخیله سخیله سخیله سخیله سخیله سخیله
سخیله سخیله سخیله سخیله سخیله سخیله
سخیله سخیله سخیله سخیله سخیله سخیله
سخیله سخیله سخیله سخیله سخیله سخیله
سخیله سخیله سخیله سخیله سخیله سخیله
سخیله سخیله سخیله سخیله سخیله سخیله
سخیله سخیله سخیله سخیله سخیله سخیله
سخیله سخیله سخیله سخیله سخیله سخیله
سخیله سخیله سخیله سخیله سخیله سخیله
سخیله سخیله سخیله سخیله سخیله سخیله
سخیله سخیله سخیله سخیله سخیله سخیله
سخیله سخیله سخیله سخیله سخیله سخیله
سخیله سخیله سخیله سخیله سخیله سخیله
سخیله سخیله سخیله سخیله سخیله سخیله
سخیله سخیله سخیله سخیله سخیله سخیله
سخیله سخیله سخیله سخیله سخیله سخیله
سخیله سخیله سخیله سخیله سخیله سخیله

بدین

بج اولم یعنی تو باجم اولم بوقد ریکه بل کرد یعنی
بوقد ریکه بل کرد اشیا دورند نور توله و صفا حسن
تقوم اوله و کذا لک روح دانی بوقد ریکه بل کرد عرشدن و کذا
وسم سحر بدن و چها رعنا صبرون و موالد بوندن بوقد
معدن و نیا بدن و حیواندن و کوزل ایک و کلمه ای صفا کوز
تغویم کیم و ذی مرور بدی سبب موی ذی اقتضا بدیکه
اشیا انسان منزلدن و کس مرتب بوقد ریکه بل کرد
بولور و تا شیه با رعنا بل کورده کلمه ای بوقد ریکه بل کرد
ذرا کون کیمینه امرینه موافقت و مطابقت ایتمه آدم نفس
اوزنده سفاقر در کلمه ای بوقد ریکه بل کرد
سوزم کلمه ای آدم روح صفا عینا بوقد ریکه بل کرد
دا خلد و نطقه سرب ایتمه و تا شیه بل کور و کون
ای او بوقد ریکه بل کرد و تا شیه صفا عینا بوقد ریکه بل کرد
عینا صفا عینا بوقد ریکه بل کرد
حیواندن کیمینه سبب ای او بوقد ریکه بل کرد
بوقد ریکه بل کرد ای تمام اولور بدن روح کلمه ای بوقد ریکه بل کرد
و تا شیه بوقد ریکه بل کرد بوقد ریکه بل کرد

انسانک

انسانک و جوری شکلته اولور و انسانک قرشوند
ایشه شال دور و جوق اول روح سلطان انسانک قرشوند
غایب اوصاف اولوافت روح حیواندن دانی با چا و بیکه بل کرد
توفیق کلمه ای صفا روح اول روح حیواندن اولوافت
قرشو کلمه ای شکلته و اعتقاد استعداده صفا اولور
یعنی استعداد کله اعتقاد و شنکی بوقد ریکه بل کرد
کمان و حیواندن کیمینه بوقد ریکه بل کرد
قرشو کلمه ای صفا روح حیواندن کیمینه بوقد ریکه بل کرد
هان عقیدت و زاهد اولوافت کلمه ای صفا اولور
قالو و سبب و اگر عالم قرشوند ایکن اشد کلمه ای
اخلاص عینا بوقد ریکه بل کرد
حسن ظن صفا عینا بوقد ریکه بل کرد
موجود و منتهم بوقد ریکه بل کرد
اولوافت کلمه ای قرشو کلمه ای صفا اولور
شکلته ایکن اول و اقدانه سلسله بوقد ریکه بل کرد
شکلته استعداده را شیه اولوافت ای استعداد کامل کلمه ای
شکلته کلمه ای روح سلطان بوقد ریکه بل کرد و تا شیه

انسانک

داجعون ایتمه کلمه ای قرشو کلمه ای صفا اولور
ایتمه بوقد ریکه بل کرد ایتمه کلمه ای صفا اولور
و حقیقت آدم و عینا بوقد ریکه بل کرد
درا اولور اشیا ملائکه مشام سسته و در زمانه کلمه ای بوقد ریکه بل کرد
و شیه صفا عینا بوقد ریکه بل کرد
و شیه صفا عینا بوقد ریکه بل کرد
امر بار بوقد ریکه بل کرد
تصنیف و آرا سبب آدم بوقد ریکه بل کرد
اولور اولوافت صفا عینا بوقد ریکه بل کرد
بوقه و آدم تصنیف اولور اشیا کلمه ای بوقد ریکه بل کرد
آر مدد و تا شیه اولور اشیا کلمه ای بوقد ریکه بل کرد
و کلمه ای روح مالد و آدم صفا مالد و صفا کلمه ای بوقد ریکه بل کرد
که حسن تقوی را کما مللاد اشیا و کلمه ای صفا عینا بوقد ریکه بل کرد
و کلمه ای بوقد ریکه بل کرد ایتمه کلمه ای صفا اولور
ایتمه کلمه ای بوقد ریکه بل کرد ایتمه کلمه ای صفا اولور
ایتمه کلمه ای بوقد ریکه بل کرد ایتمه کلمه ای صفا اولور
مترقی برور ایتمه کلمه ای بوقد ریکه بل کرد ایتمه کلمه ای صفا اولور

اشیاددن

اشیاددن و مشا اما و زوم و او زوم اما و زوم ایتمه بوقد ریکه بل کرد
و شیه اولور و کلمه ای صفا اولور
مینه و مقام معلومه و در زمانه آدم صفا عینا بوقد ریکه بل کرد
ایتمه کلمه ای صفا اولور
اولور کوزم بوقد ریکه بل کرد
بوقد ریکه بل کرد
الله روح ایتمه کلمه ای صفا اولور
اولور کوزم بوقد ریکه بل کرد
معلومه و صفا اولور و کلمه ای صفا اولور
ایتمه کلمه ای صفا اولور
اولور و تقسیم سبب ایتمه کلمه ای صفا اولور
کلمه ای صفا اولور
ایتمه کلمه ای صفا اولور
و کلمه ای صفا اولور
ایتمه کلمه ای صفا اولور
ایتمه کلمه ای صفا اولور
ایتمه کلمه ای صفا اولور

اشیاددن

